1

Przysłowia polskie.

A. Oddział historyczny

Lit. A.

1. ~~Azkąd waszmość~~: Czyni z Pacanowa gdzie kozy kują? a Powieść która dała powód do tego przysłowia, znajduje się w [illegible] +
2. A czy wiesz, że Królowa Bona umarła? (Zwłaszcza za czasów Zygmunta Augusta, ironicznie, gdy ktoś dawne rzeczy zanowo rozpowiada + Wójcicki (Staroświeczczyzna,
3. A czy się zaprzesz żeś w Łowiczu na jarmarku wypysk dostał? – Ależ mi to za miasto Łowicz? – + Mierosz +
4. Appellacyja pod Jeziorną. (Jeziorna pod warszawą, sławna swoją papiernią, i pojedynkami, które za panowania Stanisława Augusta, odbywać się tam były zwykły. Dlatego przysłowie to oznacza: appellacyja do pałasza, + Linde +
5. Akademija krakowska, zacny klejnot korony polskiej, (Fal. ib.)
6. A zkąd waszeć? Od Rzeszowa, matko moja Jezusowa, (moje)
7. A szczególnie, owe miłe, staropolskie Kochajmy się, + Ks. Słowackiego (t. i. Wiwat Kochajmy się, Toast + Gdy Słowacki powyższą strofkę wszędzie pieśniach umieścił, nie myślał zapewne o przysłowia [illegible] przysłowie polskim: Kochajmy się jak bracia, a liczmy się jak żydzi. (tak niekorzystnie charakter [illegible]
8. Aryani zwali katolików Rzymczykami, Papieżnikami + Sk: Dz: +
9. A to jak kozacki taniec przez drąga, bez porządku + (Linde)
10. Aryańska przyjął, (Przeszedł do aryańskiej sekty i zubożał, wyspiszył się (Fal. ib. (Linde (zdaje się dlatego może, że aryanie ubóstwo dosyć często cierpieli +

+ szlachty polskiej znamienitej czyn;

B 12. Bogaty jak Krezus (Krezus, król Libii, gdzie rzeka Paktol, ~~w której~~ złoty piasek niesie (Ib.) +

Lit. B

1. Bespieczny jak za taborem. (Tabor, obwarowanie w dawnych czasach obozu polskiego wozami w koło ustawionemi. (Pstwo wojenne T. I.) Ob T. 15.

2. Biegać z kim, jak z wiliżą skóra po kolanach, dzie (Ryp: Woj. 51)

3. Błazen starego króla. (Stańczyk, błazen Zygmunta starego, człowiek peten dowcipu i rozumny, po śmierci swojego pana, niebył na dworze Zygmunta Augusta już tak poważanym, jak dawniej. Dlatego przysłowie to stosuje się do wszystkich, którzy wielkich panów wnietaskę wpadają. (Woj: ob. w ...)

4. Błoto Bocheńskie. (Od miasta Bochni, gdzie kopalnie soli,) sławnego swym błotem. (Linde)

5. Bodajś tyle go djabła zjadł, jak P. Bożejko. (P. L. T. 6. Pag 360.) Bożejko stary wojownik, ... sił, ... zapanowana ... (... silna głowa do butelki) Ob

6. Byłem tak, jak na madejowym łożu. (Spowiedź a Madeja.) P. P. 271

7. ... kiedyś (Piwo Marzec) dobry u Gomi ... (Krakowie) ... na florjańskiej ulicy. (Alb. ...)

8. Bogaty jak Ostrowski, rozumny jak Herburt. (Starowolski używane za panowania Zygmunta III°. (Woj: T. I.)

9. Bodajeś niemiał chleba inszego, jak w Oliwie; (znaczy bodajeś z głodu umarł) odnosi się do skamieniałego chleba, który w klasztorze cystersów, w mieście pomorskiem Oliwie, pokazują. (Linde)

10. Bracia Szlachta. (Mon.) (U dawnej szlachty polskiej najpierwszy tytuł był: Bracie; poczem ... przydano: Panie Bracie; później powiększono jeszcze, i mówiono: Mości panie bracie (Mon. Linde) Cała ta tytulatura zasadzała się na równości prerogatyw szlacheckich, odbijającej się jawniej w przysłowiach: szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie, tudzież: każdy szlachcic polski stworzon do korony.)

11. Bajońskie summy (bajeczne, wielkie) (Mają oznaczyć wielkości zysków, lub strat) Pochodzenie tego przysłowia jest od summ które ... Hiszp. ... frans. ... 1808 traktatem w Bajonie zawartym ... traktaten ostatnim ... [illegible]

Lit. C.

1. Oktoż Syzmatyki, mieszczanin Luter, szlachcic Katolik (Ster: Orzi/ odnosi się mianowicie do prowincyj polskich pod panowaniem rossyjskim będących, jako to: Wołyń, Podole, Ukraina)
2. Combrzyć kogo, za włosy ciągać (targać). (Z czasów Zyg: Augusta; od złośliwego burmistrza z Piasku przedmieścia krakowskiego, nazwiskiem Comber, który za życia był mieszczany włości często za włosy targał.) (Dotąd w obchodzie mięsopustnym w tłusty czwartek, Comber zwanym) Ob. Przyj. ludu: r. 1820. str. 110
3. Co polak na dzień wypije, niemiec majątek stanowi (S. Ryś:) (Zapewne odnosi się do czasów panowania Augusta II^go)
4. Co Włoch to doktor, co niemiec to kupiec, co polak to Hetman. (Wój: J. I) (Charakterystyka trzech narodów)
5. Czupryna jak u Łaszcza. (Z czasów Jana Kazimierza), albowiem Łaszcz junak galant ówczesny, tak sobie wysoko czupryny podgolić kazał, która to moda aż do Stanisława Aug: się utrzymywała. (Wój: J. I)
6. Ceremonią się, jak Opaccy do trumny dowiezionej wojciki. (dwóch braci Opackich zakaz w Krakowie dotkniętej wskazanych;)
7. Oktopoka nież siła jeść, a siła pić szlachcianka; (Lud.) należy do art. Szlachta
8. Co włoch wymyśli, francuz zrobi, niemiec sprzeda, Polak kupi, tatar złupi, (albo) Polak złupi, wszystko kupi (Zman: X. Jabłonowskiego Hetmana) (Wój:)
9. Co Polak to starosta, co niemiec to generał, co ksiądz to kanonik; (Mon: Lude)
10. Co król dał, to Gasztołd wydarł, (albo) co Witold dał, to Gasztołd wydarł (Wój) (z czasów Władysława Jagiełły) (ks. Gasztołd faworyt Witolda w. x. Lit.)
11. Co małopolskim kupcom spadnie z wozu, za tym się poznańscy (czykone) (kupcom poznańskim) kontentować muszą. (Gost: gor)

Ob. s. 24

Lit C.

12. Czy Lichego tu przyniosło, i idź do Licha (zdaje się być z czasów pogańskich, od Licha bóstwa Złego)

bis

13. Co napisał złotem, to zamazał błotem (napisał Bielski w swojej Kronice o Bolesławie Śmiałym Królu polskim † Wurzbach † Wój. T. III

14. Chodzino z Kleparza zabrał złotem, skończył błotem, niechaj Bóg przyspasza; (Kryst † Kleparz, przedmieście Krakowskie gdzie wielkie targi zbożowe †

15. Civitas Cracovia, kup sobie jaki jaj † Za Rysińskiego gminne †

16. Chcesz dobrze spać, więc myśli z siwej wyżeń tobie (życiowy † Zła droga do Leżajska gdy na myślenicę; (Kochow: † Leżajsk w woj. Sendomirskim, Myślenice miasteczko w ob. Krakowskim

17. Co Polak to Stanisław, co Żyd to lichwiarz † Knapski, Lindeł †

18. Chodzić na grzyby i Nalewki † L. Zdarzenia dwóch ulic w Warszawie, złej reputacji od do obyczajów będących. † 19. Co sobie spytek nagotował, to P. Krakowski zjeł. (Spytek: Fragment)

Lit D, 1 Daj nam Boże doczekać Dosiego roku; (przysłowie Krakowskie, z czasów Jagiellońskich, które się zwykle mawia przy łamaniu opłatka w wilję Bożego narodzenia, a to dlatego, że Ś. Dorota zakonnica, w Krakowie umarła była sama w wilję Bożego narodzenia w 105 tym R. życia swego, † Przewódka: Krak I p 231 R. (Syn: Dot: ...)

2. Dawne przysłowie hetmana Prohyry (hetman Kozacki) (Patrz pan pod ogon, nie wiedzie papiery. (Sta: August objeżdżając południowo-wschodnią część królestwa, zabrał z sobą X. Naruszewicza, Biskupa Dzem: którego już podówczas jako historyk i poeta zjednał sobie był łaskę. Ponieważ, gdy X Biskup wstawszy zrana, udał się do pobliskiego Kościoła, aby tam mszą ś. odprawić, król zwykł był tu wchodzić do jego sypialni, i przeglądać jego papiery, dla zainformowania się, czym się zajmował. Naruszewicz, który nie pojmował skąd się ... w swoich papierach postrzegł, z ciekawości króla się domyślił, napisał pomieniony dystych i zostawił go na drugi dzień idąc jak zwykle

i.

Lit. E.

1. Et de jure, et de hajda; (Lindé Wojcicki) zda się to samo znaczyć, co i do Boga i do ludzi, i do tańca i do różańca; Obo Pod Gach T. 31.
2. Elegant Smorgoński (ft. niedźwiedzi, dla których była w Smorgoni (majętności Książąt Radziwiłłów) w W. X. Litewskim, szkoła tańca, a to przez rozegrzanie posadzki pod niemi; /Fl. Wój. i s. III/
3. Zyg. III Eques polonus, omnibus par; (był podpis zwykły 10 Kanclerza i Hetmana Jana Zamojskiego, odpowiadający przysłowiu: Szlachcic polski stworzon do Korony.)
4. Egierska woda brzuch, Węgierskie wino zdrowi serce; (Pot: Jozef vinum laetificat cor humanum.)
5. Szlachta Echo brzmiących tytułów, okrywające się niegodnych następców, podobnemi ich czyni do sfałszowanej monety, na której chociaż cecha dobra, przecież kruszec ladajaki; (Monit.)

Lit F.

1 Feine pikes Matachowskiej, firmowanie z żydowska; dlatego zdaje się że Matachowscy, tak jak i Wodziccy, Grocholscy, Bnińscy pochodzą z Neofitów ‡

2 Francuz z kolońskiej. firmowanie gdy parafia nie chce udawać eleganta, i szarpie się do francuszczyzny, którą kaleczy ‡ (Polska

3 Firyk ten, chce udawać ~~Włocha~~ Francuza przez lekkomyślność, Anglika przez dziwactwo, Włocha przez wykręt, (Kras: Pod: ‡ t.j. naśladuje tylko złe przymioty obcych zwiedzonych narodów ‡

4 Fraszka Szwedowie! fraszka Kozacy! Ze Diabła tatam fraszka, dali wam się znać, (Opal: St.) t.j. dali wam się we znaki ‡

5 Francuzem, Moderatem, wędzi kiszka, nazywano za Sasów tego, co nie szedł na zabój, nie częstował do upadłego. Po dworach trzymali wielcy panowie sławnych, i doświadczonych pijaków, (Gotl: trunki ‡ Ob. L. 14.

6 Fortunne z tego rodu Hetmany miewali, Królowie, tyżmie Niemcu zuchwałe, głas kuli pogłowie (Papr: o Zamojskich ‡

7 Fryderyk II oddał sławę swoją pod opiekun ona straż muz, i filozofij (Nar: Pam: I m Fryderyk II. Król Pruski ‡ pod którego wystychowanym portretem ‡‡ Rousseau napisał: il pense en filozof, mais se conduit en roi (m)

8 Francuz od żywca, także z pod Mokotowa; (Mier ‡ Ob. Poz. 2.

9 Taż od nas wiekła zniezmiernym patanem,
bis. Okytra, chciwa, lubieżna, włoszka jednym stronem,
Cosy przy pańskich dworach dość zwyczajnie,
Tein, co zdarła od drugich, strojta dzieje;
m Bona żona Zygt, matka Zyg: Aug: Fiflije (Kras: Sat: obraz S. poz 5

10 ob: strój baba fiflije

2. D

1. do Kościoła, pomiędzy swemi papierami odtąd król nie zaglądał do nich więcej.
2. Dziś puer, a tego to znam Mościnie; (Rzekł Stefan Batory do jednego z uczniów szkoły Krakowskiej, który na egzaminie publicznym, dobrze się sprawił, i z którego mu się podobał.)
4. Doktór Jingo (Kogo leczy, tego nie otruje. (musiało to być żyjąca osoba; lecz wiek w którym Dr Jingo ~~egzystował~~ żył nie jest historycznie wyjaśniony. Rys. (Linde.)
5. Duży jak Łokietek (od tego króla z 14° wieku, który był małego wzrostu. Twój, Linde.)
6. Dwa dragany, a cztery kapitany, (z czasów Aug: III° gdzie szlachta polska jak zwykle cisnęła się do dworu, rangi officerskie zobie kupowała, lub przywłaszczała. Twój T. I.)
7. Dopóki Husarza, dopóty Polaka (Andrzej Max. Fredro (Nam się sprawdziło to przysłowie.)
8. Doktór Ponczoszka aptt. (liczby) Darat dez 4. Żeglicki, Twój T. I k. 211.)
9. Dyabeł wenecki, (il pote dyable veneziki Linde: Twój) Objaśnienie tego przysłowia znajduje się w Niesieckim pod art. ~~o familii~~ Panów Koronskich.)
10. Dokucza mu, jak Zakuta Zaczycki; (Zaczycki sławny z bój w lasach Świętokrzyskich za panowania Sapiów. Twój T. III.)
11. Dziś co kurtka to dołman, co chłop to dragan, (Łomanego), albo dwór na początku 17° wieku, a więc z czasów Wazów.)
12. Dopiero to Koziniec, a ty już pytasz o Warszawę. (Ossoliński) gdy kto w czym antycypuje.)
13. Dom Zbaraskich, kuchnia chudych pachołków. (Fałib.: z czasów Zyg. III°.)
14. Daj żydzie szambelana! (J. Mieroszewski. Zas.)

H: ang

(ostatnich lat panowania Sta: Augusta gdzie tak było łatwo o szambelaniję, jak na popasie w karczmie żydowskiej o jajecznicę.

15. Do Leżajska, jak zdawna stare świadczą kwity, na Chmielnik, i Winiary jest gościniec bity; (Linde) znaczy: że kto się upije piwem, lub winem, niech Idzie kładzie się spać)

16. Dadz komu pożałowanie moskiewskie. (t. j. baty albo knuta. (Haur, Linde)

17. Dom Pawłodziński matołiczny w Polszcze, rzadko się kiedy odzywa (Mon. t. j. w Polszcze mało jest ludzi, którzy by prawdę mówili)

18. Dał mu marszałek stół, i mieszkanie darmo, w prochowni. (Tr. Linde) dawna prochownia w Warszawie została później zamieniona na więzienie, a więc powyższa dykteryjka znaczy, że go marszałek do kozy zapakował)

19 Dobrze mówią Polacy: (Kto grozi, ten przestrzega.
ob (Bud: Ap:)
Obyczajowe

20. Do piekła gościniec, jak Solarom do Szląska (Dol: Don) (t. j. szeroki bity)

21. Dalej Szląska niebywał (Dol: Zw: (Linde) t. j. niebywałe)

22 Dryja w Śmiglu konia wygrała, a chłopa obwieszono, (Rys: Ad) Śmigiel, miasto w Poznańskiem, słynne jarmarkami; (Linde)

23 Do Truchli, i Modzelowskiego, nie dał by m nikogo dobrego, (Alb: n. W) Truchla i Modzelowski, stawni w ostatnich czasach oprawcy, i szachraje; (Linde)

24. Doktor Jugo od złotej bani, (Zot: Linde / Ob Reg 4

25 Dobrze się dał we znaki na psiem polu Niemcom (Salm) Bolesław Krzywousty Chrobry Niemcom (Lessana) Rzym: Ottona)

26 Darmo głos Zawiszy oskarżał Polaków o nieudność; znaleźli się przy zbawieniu Ojczyzny (Gaz Nar:) ale nie wszyscy. Musiała Gaz: Nar: przedrukować ten artykuł przed ogłoszeniem Konfederacyi Targowickiej)

A. 3.

Lit. G.

1. Goł Dnieper na wodzie; [kiedy kto w krytycznym położeniu, do niebezpiecznych środków chwytać się musi; z początku 18. wieku, a właściwie od bitwy pod Połtawą i ucieczki Szwedów, i ich generała Dnieper za Dniepr.]

Aug II

2. Goł Malinowski, bo masz lekką rękę; [pochodzi z [illegible] anegdoty o niepojętym pijanicy, którego gdy go w rowie leżącego pies lizał, mniemał że mu Malinowski, sławny cyrulik miasteczka, brodę goli. Stąd przysłowie: Malinowskiego golić, gdy się kto aż do wymiotów zapije.]

3. Głupia Polska bez Poznania; [Chociaż Ziołkowskiego [illegible] [illegible] Królestwa polskiego na Kongresie Wiedeńskim, za którą go W. Książę Konstantyn pod bitego orła [illegible] karał; później on atoli znowu [illegible] musiał umieścić: Nie dano Poznania, obiecano Kijów.]

~~Kwar~~ Kongr.

4. Gamrat wszystko widział, a nic nie widział; [Łow. i Sal. Rys. z czasów Zygmunta starego. Gamrat, biskup krakowski, faworyt Królowej Bony.]

Zyg I

5. Głupi [illegible] jak Niemiec. [Rys.]

6. Gwardyja Pociejowska, albo Gwardyjak pociejowski [t. j. żyd, tchórz; dlatego że za czasów Pociejów w Warszawie prawie tylko przez żydów był zamieszkały. Łow. i Sal. Rys. z czasów Stan. Aug.]

Wars. zw.

7. Gadał dziś Król Jegomość z Firlejem; [Knapski, z czasów Stefana Batorego, z ironiją na dworaków.]

8. Gdańsk, koniec państwa. [Lek. Linde.]

9. Gdy jedziesz na ucztę kujawską, zostaw

./.

ś. testament gotowy wdowom; (Opal: Satyry) (wersja przysłowia kujawskiego: albo pij, albo się bij)

10. Głuche Niemcy; (tak zwano kolonistów niemieckich, których Kazimierz IVty do Polski sprowadził, zostawiwszy im używanie prawa Magdeburgskiego.)

11. Gdy August (IIgi) pijał, Polska była pijana (Zab: Paraf: Poz 2gi Lit D.

12. Goły Janek! (Tak zwano ironicznie Jana Zamojskiego, wojewodzica Sandomirskiego, ~~około lat~~ 1780–84. który sam z siebie bogaty, wziąwszy jeszcze po matce Ordynacyją Ostrogską, należał w czasie sejmu 4letniego 788. do najmożniejszych panów polskich. (Pam: Koż:)

13. Głowa, jak u lalki Norymbergskiej; (Gr Lindefli) napozór ładna, wewnątrz pusta (Naf: Głowa do poztoty) (Obacz N. Poz: 23.

14. Grzeczny jak Badeni; (Koźmian Pamiętniki T. II o Radzie stanu Król: Pol: (mowa o Marcinie Badenim R. S., o którem za Króleswa Ministrze Spraw:)

15. Gdzie papież tam Rzym (Sk: Dz: łacińskiego, ~~[illegible]~~ Ubi papa, ibi Roma) i Rassine na wiersz w swej Trajedji Berenika: [Bawiąc tu sama, za zgorzką] Rome n'est plus a Rome, elle est toute ou je suis (Mówi August)

16 Gdy spuścisz zboże do Gdańska szkutami, musisz go sprzedadź jak go ustanowią sami (Star: Wolf) we od R: 1629. dopiero dozwolonem było, spławiać zboże do samego Gdańska (Czack: pr)

17: Gdzie przy Świecy orzą? (W obwodzie Stanisławowskim w Galicyi, nad rzeką, która się Świeca zowie (Klecz: Zab:)

Ił.

1. ~~Heraklit~~ z Demokrytem ~~swie~~ miewali szkoły, miał uczniów ~~[illegible]~~, miał ten wesoły; (Zab: Heraklit i Demokryt, dwaoch starożytnych filozofów z których pierwszy nad ułomnościami ludzi płakał, drugi z nich śmiał; (znaczy: że na wszystkich zasady mogli się najsprzeczniejsze na uczniów znaleść;)

Lit. I. i J.

1. I P^o Boga chwaliÿ, i diabła nieob-
rażaÿ! (Do czasów panowania Kazimie-
rza W. istniał w Polsce zwyczaj, zmia-
wia ~~[illegible]~~ w wstępną środę, diabła
wypchanego z chóru Kościoła wieżą [illegible]
pszczółki, Lwowskiej z R^u 820. miał Ka-
zimierz W. uchylić ten zwyczaj, wymawia-
jąc przytem powyższe słowa, które przy-
szły w usta ludu!

2. Jedni do Sasa, drudzy do lasa; (Za cza-
sów wojen domowych w 17.º wieku, gdzie jed-
na większe szlachty polskiej była za Augus-
tem II^im Elektorem Saskim, druga zaś, mia-
nowicie dyssydenci, za Stan. Leszczyńskim
wspieranym przez Karola 12. Króla Szwedz-
kiego, i francyą.)

3. Idzie złoto do złota; (Aurum addidimus
auro) Słowa wyrzeczone przez posła
polskiego, przez Bolesława Chrobrego (Krzywoustego)
do Cesarza R. Ottona, do obozu pod Lesza-
tawiem wysłanego. P. Wurzbach zwie
tego posła: Grafem von Góra, na jakim
fundamencie, niewiadomo: atoli jest
rzeczą historycznie niewątpliwą, że od-
powiedź Cesarza Ottona, na powyższe
słowa posła: Gabdank ustanowiła
klejnot herbowy, którego familije Skarb-
ków, Aukwiczów, i inne, dotąd używa-
ją.)

4. Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyje-
my. (Z pieśni Legionów polskich, pow-
stałym w rozbiorze Kraju, pod Generałem
Dombrowskim do francyi i Włoch emi-
grujących.)

5. Jak świat światem, nie będzie Niemiec Pola-
kowi bratem; (Rys: Knap: Linde.)

Nota do Por. 3 [illegible]

6. Jusza król, a insza Ś: Baranowska; (Rys: 1604: T. II. 7. Ob: S. 12.

7. (Kto wyżej siedzi, tem bardziej się poci; (1604: T. II. Radziejewski prymas do króla Jana Kazimierza) 7

8. Jeden twierdzi: Praga wsaga, Kraków miasto. (S. Rys.) 7.

9. Już mi i Sandomirski doktór nie pomoże; (Rys: Lubelf. Stanińskiego: ne Mercurius quidem cum musis sana verit) 7

10. Jak w ziemie z tosu ludzkiego nie wstanie (1604: Litewskiego.) 7

11. Jeśli nad nami góre wezmą Gerekory (t. j. moskale) 7 Jako w kniaźie księżeta, szlachta pójdzie wetłory; (Dot: Dot) 7

12. Jechał z Krakowa do Warszawy na Lublin (Ops: Wyr: 7 Park: przysłowie: Wstąpił do pięktów po drodze mu było.)

13. Jakiem szlachcie, jakim sodalis mariamus! (Jak było w dawnej szlachty polskiej) 7

14. Jeśli w tym nie są czary, to ich już i na Rusi nie masz (Tr: L. (Jest na Rusi petno czarów))

15. Jagiełło niźli na dwór wyszedł, trzy kroć się uwinął, to kołem na jednej nodze, by gości roz minął (Strzyk 7 (Uwinąć = wykręcić) 7

16. Jakoby go do Włoch niewolą zaprzedał (Rys: Ks. Jenaczy: przepadł bez ratunku) (Jak kamień w studnią wpadł) 7

17. Insza jest wojsko, a insza gromada; (pospolite ruszenie) (Z: ad: 7 (Wojsko stoi nie liczbą, lecz mądrością, karnością)

18. Jest zrodaka król wielki, co najbardziej stymie (tąd że cały na kraju wylany jedynie) (Łab) (Stanisław August, instrument Rossyjski na zgubę Polski)

Lit. K.

1. Krakowskim targiem, (t. j. przez połowę ceny) (gminne) (Ryś)
2. Krzyknął niepozwalam, i uciekł na Pragę. (Z czasów Jana Kazimierza, a właściwie z owej niszczącej epoki, gdzie wniosek Sicińskiego posła Upickiego, ~~przyjęte~~ ~~zostało~~ na sejmie ~~nie~~ ~~prawo~~ by prawa tylko jednogłośnością stanowione były, na Sejmie Lubelskim, przyjęty tym został: i z tąd liberum veto, czyli ~~nie~~ pozwalam, do którego się powyższe przysłowie odnosi.) Ob. N. 30
3. Kwita, Panie Kmita (J. M.) (początek tego przysłowia zdaje się sięgać panowania Zygmunta Augusta, znaczenie zaś jest, kiedy kto komu wet za wet odpłaci. (Kwitaby, ha...
4. Konstytucyja w skórę oprawna (J. M.) (Konstytucyja Królestwa polskiego Kongresowego R. 1815. pod nahajką Rossyjską, właściwie pod W. X. Konstantym.)
5. Kto ma Chroberz, Podolany, może iść z królową w tany. (J. M.) (Chroberz, Podolany piękne dobra do Margrabstwa Pińczowskiego Wielopolskich, należące.)
6. ~~Królówie mają długie ręce~~ (J. M.) (gminne)
7. Krzyż obroną, krzyż podporą, dziatek naszego topora. (Napis na bramie zamku Opolińskich w Ujazdowie, w koło ich herbu: Topor.)
8. Każdem szlachcic polski zrodzon do korony. (Wójc. Fred.)
9. Kto chce mieć dobrą kochankę, niech sobie weźmie Kaliżankę. (J. L.)
10. Królowa Bona umarła. (Z czasów Zygmunta Augusta, ironicznie, gdy kto rzeczy wszystkim wiadome, za nowiny opowiada.) (Wójc. T. 2)
11. Kwita z Sokalskiej bitwy. (R. 1519. Po porażce Tatarów, przez X. Jeremiasza Wiśniowieckiego.) (Wójc. T. II.)
12. Kto ma Chroberz, Pińczów, Szaniec, może

i iść z królową w taniec. (Przyp. Poz. 5½.)

13. Kto ma Tęczyn, Mogilany, ten się liczy między pany. (Tęczyn, Mogilany, dobra w okolicy Krakowa, pierwsze dawniej do Tęczyńskich, potem do Lubomirskich, teraz do Potockich, drugie do Konopków należące.)

14. Każdy w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August Sas, Polskę do reszty rozpoił. (Krasicki Sat.) Ob. T. 5.

15. Kokosza wojna, t. j. rokosz pode Lwowem za Zygmunta I Starego, z powodu rządztwa królowej Bony i Włochów, atoli bez rozlewu krwi, i na tym zakończył, że wojska wszystkie kury w okolicy obozów wyłowiły i wyjadły. (Knapski, Lelewel, Wójcicki.) (Wurzbach.) Matejko Kokosza.

16. Koń bez uzdy, tatar owiec przez Podlesie, pętki przez brzuch, niemoga przez szkody przejść. (Wójc. T. II.)

17. Król sobie królem w Krakowie, a ja w Nieświeżu. (Wójc. T. II.) (Nieśwież stolica ordynacyi Radziwiłłowskiej tego imienia. Znaczenie przysłowia jest toż samo co: Wolno Tomku w swoim domku; i: Każdy pan na swoich śmieciach.)

18. Kradnij, rozbijaj, ale Krakowie ujmij. (Wójc. T. II.) (Goniec Krakowski z r. 1829.)

19. Kadencyja Częstochowska, o pacta Częstochowskie, t. j. o boje [illegible]. (Wójc. T. II.) (Jabłonowski.)

20. Koń turek, chłop mazurek, szabla węgierka, czapka magierka. (Wójc. T. II.)

21. Krakowski trzewik, Poznańska panna, Wiślicka [illegible] (wódka), Przemyskie piwo są najlepsze. (Sal. Ryst. R. 1619.)

22. Kręty jak Pilica. (Wójc. T. III.) (Pilica rzeka w Małej Polsce.)

23. Kto mówi: nieszczęsny Polska stoi! samma nierząd wystawi; jeda do Rzymu, nam zostało wiejski i przysłowie. (A. M. Fredro) odnosi się do przysłowia: nierządem Polska stoi; obacz lit. N. 22

24. Ksiądz luterski zły, anioł nazwany obalił. (Linde) sam luter

25. Kaduk, choroba synowa. (Dlatego że kiedy Kaduk (wielka choroba) jakiego gospodarza uderzył, zrywano się i mocą Boga: Dyabeł

26. Kamieniec do Polski klucz. (Lecew: Linde) Kamieniec podolski, forteca dawniej nagraniczy tureckiej od Besarabii

27. Kraków, kolebka wolności polskiej. (Gazeta Rząd. Linde)

28. Kozackimi drogami chodzić, (Kl. manowcami, skrycie, potajemnie, podstępnie (Linde)

29. Kmieć na grosz, Pan na kmieciu, ksiądz na pana mówią; Na księdza czort po śmierci, za życia prawie. (Lipowiec (Dot. Sad) Lipowiec, stary zamek pod Krakowem, za czasów Łatkowskiego bis. kapitula krakowskiego, więzienie duchowne dla księży.

30. Kazimierz chociaż wielki, a przecież kwaterkę z Łukasz mówi smaczny w Łobzowie z Esterką. (Kras: Mysz

31. Ksiądz Wojciech, (tak flisy nazywają boriana; może dlatego, że w okolicach warszawy zwykle Bociany przylatują około 23 kwietnia (przy latach 9) (Kłon: Przys.)

32. Kazimierz (wielki) Polskę drewnianą zastał, murowaną zostawił. (Biels: Pam:

33. Konik pana Jezusa (osiołek podnosi się do wjazdu Chrystusa do Jerozolimy (stosuje się do głupich ludzi (m

34. Kazimierz IV. król chłopków (zwany tak dla ochrony, którą udzielał włościanom naprzeciw ich panom (Linde: Kronł) obacz dodatki

Lit. L. Ł.

1. Lebun pale tam (flegmatyk, isto wiek powolny) (Tyt wyrazy wyjęte z mitologii słowiańskiej, tak jak i Pio tum położ tam (vide Ł. 7.) mów Świst...

2. Duży jak Łokietek. (Ludzie, uważnie ki) od władysława Łokietka króla polskiego, który był małego wzrostu)
było pod Ł. lcz 5.

3. Lwów nie każdemu zdrów. (Lwów stolica czerwonej Rusi, teraz Galicji austryackiej) gminne.

4. Lwów ojciec, Warszawa matka, Lublin jest siostra tobie, co masz z owniejszkiej (tj. temu co ma grosze.) (Bratk.)

5. Łatwiej mleko od mleka odłączyć, niżli polską krew od Litewskiej. (Uwagi prof.)

6. Lepszy rycerz, niż Panosza (Wodz. B.) (Alluzyja do książki Bartosza Paprockiego o herbach szlachty Ruskiej pod tytułem: Panosza.

Lit M.

1. Mądry Polak po szkodzie, (Przysł. dług Kroniki Bielskiego, i Sta[illegible] Wojcie[chows]kiego, jeszcze z czasów Kazimierza Mnicha, R. 1038, niezmiernie stara, że prawie doświadczeniem 8min wieków, nieszczęśliwy gomądrym przed szkodą.) [illegible]

2. Moskal wyrzeczony, kanarek [illegible] nyj po każdym [illegible] kuranie musi utracić swoje pi[illegible]

3. Można namego liczyć jak na Zawi[sza], (Zapewne naczarnego, Starosty Spiskiego, herbu Sulima, z czasów Władysława Jagiełły, około R. 1420;

4. Znam honor znać; A gdzie? Najpierw [illegible] na Dunajec; (t. Adama Czartoryskiego, Generała ziem podolskich, potem Fm. aust.)

5. Mamy tu całe Kopernika, (Gdy się kto zapije, i wszystko w koło niego się kręci)

6. Musiał to w Babinie słyszeć, (Swoje: t. III (Z czasów Zygmunta Augusta, Babin, wioska pod Lublinem, gdzie pod przewodnictwem Stan. Pszonki, Sędziego Lubelskiego zawiązało się i zorganizowało towarzystwo dowcipnej satyry Babińskiej, (des Blagueurs.) Ob: rozp: w Gołęb: o [illegible] Rzecz.

7. Mądry jak Załuskiego Baran, (Rz. Łotewskiego. Łacewicz, t[illegible] z [illegible], Gołęb.

8. Stajęcy Mazur od ciemnej gwiazdy, (gminne)

9. Moskal zabity, nastajaszczyj (?)

10. Ma uszy Midasowe, (t. j. ośle, odnosi się to przysłowie do powieści mytologicznej o królu Lydyi: Midasie, któremu za karę chciwości i łakomstwa oślemuszy urosły (Lud.)

11. Moskiewskie pozłacanie, dadz Kom. (t. j. Baty, cięgi, (może od rossyjskiej lokucyi: pozłatj Batiuszka (Staur. Ł.) Było pod D. 16

12. Marsowy taniec, (targanie, bitwa, walka, utarczka, turnieje.) Książę Lew Joachim pisze [illegible]

Nota

/. w swojej Koronie: Tatarowie potykając się radzi
w polu równym (takiego dnia) wokoło zgromadzeni
dziewczyny wszystkim zakrzyczeniem, którzy powszech-
nie tańczyli z przecięciem marsowym tańcem Zorzy;
Pag 593 (Ludz. Stryjk: Bibl.) Wspomina też
się o tańcu, bo tego i w domu z Tatarami na-
uczycie się, kto Sobieski do swych zwyczajów, gdy
ich do cudzych krajów wyprawiali; (Kurp. t. 4.
p. 22) Polacy nazywali także swawolka tenże rodzaj
utarczek; (Czackiego pr.) gotowi do rozprawy z szable
Zebrali (nieprzyjaciel) z nami iść w marsowe tańce;
(Sabt: Buk:) N. 4. 6.

w 17

Sobieski

N. 12 Modlimy się z Polskie chlebem Angielszczyznom
i Zamorszczyznom (Klon. H.) t. j. aby ponieść
Polskę zakopywali.

Lit N.

1. Niewiadomym roku Kraków zbudowany; (gminne)
2. N. S. Jdzi zjeżdżają się tam Ormianie i Żydzi. (Na Jarmark w Łęcznie w Lubelskim (Krasicki, podróż z Warszawy do Krasiczyna).
3. Niech Pociej Macieja, nie Maciej Pocieja maza dobrodzieja. (t. j. niech drobna szlachta (P. maciej) za łaską wielkich panów, jakim był Pociej się nie ubiega) (Maciejowski)
4. Nie z woli, nie z soli, ale z tego co boli; (t. j. z oręża). Deviza herbu Czarneckich, pochodząca zapewne od Stefana Czarneckiego, hetmana W. koronnego za Władysława 4go i Jana Kazimierza, na początku 17go wieku;
5. Nieszczęśliwy jak Pakul; (Generał szwedzki za Karola XII. posądzony o zdradę, ratował się ucieczką do Drezna pod protekcyję Aug. II. Elektora Saskiego, a następnie Króla polskiego; wskutek traktatu altranstadskiego wydany Szwedom, i na rozkaz króla rozstrzelany; (Woj:)
6. Nigdy w Polsce nie zabraknie sztaza dobroni, rycerstwa do koni, żyta, lnu i pszenicy (.

/. ipetnij wina piwniey; (Rys. /

7. Napaść Litewska; (Linde, Wurzbach t. j. niespodziana, bezpowodowa, zdaje się pochodzić z czasów Litwy pogańskiej, i inkursyjów Litwinów w Polsce.)

8. Nadął się jak (Do.) Kiszka w Sobótach. (Kiszka, Senator za Zygmunta III. znany z swej zmieszanej pychy i dumy.) (X. Jabł. Wyj. z III.

9. Narokosz zawołać; (Knapski, obacz wyjaśnienie, w Wojcieckim T. II.) N. 32.

Pols
10. Wopolak to Stanisław, co żył to lichwiarz. (Knapski) z czasów Knapiusza zapewne, teraz nieużywane. obacz Lit. C.

11. Nie żmudzka beczka furyi mierzą Krakowskim targiem, i to po stryczku; (Sal. Rys.) (znaczy: że wygniewie trzeba było zrumiarkować rozumem)

Pols
12. Nie poratuje Polski, tylko stary genius, sam Polak; (A. M. Fredro)

13. Na Ukrainie, co chłopiec to muzykant; (Linde)

14. Najwięcej w Polszcze żydów, do których szlachty; (S. Rys.)

Zyg III
15. Nie czasowa rzecz wolne języki zabraniać; (Ksiądz Piotr Skarga w jednym z swoich kazań) (Wurzbach)

Pol
16. Nie polityka drwić z tajemnika; (t. j. szyderczowinka obrządku r. k. czyli tajnińskiego) (Brath: Linde)

W T III
17. Nie bierz po Beckfurku lutni; (Fałib: Beckfurk sławny lutnista w Polsce 17. wieku)

18. Nie karmią nauk tyżką w Krakowie; kto tam ma dziatki, snadno się dowie. (Kaczyż & wydanie z R. 1650.) (Linde)

19. Nie zwabi go i Toruńskim piernikiem; (Kn. Linde) (Toruńskie pierniki były najsławniejsze w Polsce; i pomiędzy gościńcami, które szyper wracający ze spławu zboży do Gdańska do domu przywozit, piernik toruński zajmował znakomite miejsce;)

20. Niemasz teraz owych Zamojskich, Żółkiewskich Czarneckich! (Krasicki Ad:) Oj, i ów niemasz, to niemasz; nazwiska ich się jeszcze płaczą!)

21. Niemiec, dlatego, że niemy jest do mowy polskiej; (Ustr: Gr) Niemiec, na Mazurach)

22. Nierządem Polska stoi, trafnie ktoś powiedział; Lecz drugi odpowiedział: że nierządem zginie. (Opaliński) Sch: Lepiej żeby rządem stała, a lepiej by stała

23. Norymbergskiej roboty, pacholętek, (albo) głowa do pozłacanej, Norymbergskiej roboty (Ryś) znaczy wymuskanego eleganta)

24. Niemiec się ożera, Czech spi, Francuz skacze. (Paszk: D.)

25. Na Ordynackim miodek wyśmienity; (dotąd okolica w Warszawie, od Jana Zamojskiego, Ordynata założone)

26. Na kitkę zagonach, zwyczajnie jak szlachcie Podlaski. (Tr: Linde (Paszk Dz 21)

Lit O.

1 Ostatni z domu Pękierzyńskich (gminne) żartobliwie, ostatni pieniądz, lub kozyr w grze.)

2. O Zaporowskich (Kozakach) bają, że ci junacy dziewięć duszy mają; (Paszk: Linde)

3. Oddać projekt do laski marszałkowskiej, (frazes z obrad sejmowych polskich)

4. Osolił jak Drag! (Ryś: Linde) coby znaczy to to starożytne przysłowie, trudno odgadnąć)

5. Ojcowie, Ojcowicz (Patrycjusz) znaczyło w dawnym polskim języku, wielkiego obywatela, pana z panów. (Linde)

6. Obrać na Króla, albo Królem, Piasta; znaczyło do ostatnich czasów Rzeczypospolitej, obrać rodaka, Polaka, na Króla. I tak po wygaśnięciu prawdziwej linii piastów, a potym Jagiellonów, i Wazów, obranymi byli z piastów: Michał Korybut Wiśniowiecki, po nim Jan Sobieski, a w końcu Sta: Aug: Poniatowski.)

7. On taki Branicki, jak ja burmistrz Gdański. (T. Dzien) o hetmanie Targowickim, Branickim, który nie uprzywilejował zwać się Branicki, a podpisał się pod Branickich)

vide Dodatki

Lit. P.

1. Płacić jak Piekarski na mękach, (tymi mówi karski) (Piekarski z party Zborowskich, rzucił się był na Króla Zygmunta III^go^ w kościele S. Jana w Warszawie, i ranił go patałaszem, wskazany naprzód na tortury, potem na śmierć, bez względu na to, że był pomieszanych zmysłów, egzekutowany w R. 1621. (Wójc:)
2. Pił August, piła za nim Polska cała (Mówiono [illegible] o Auguście IIm)
3. Polska nierządem stoi, (Fredro, Knapski, Wójc: III) (prawda, lecz długo nierządem stać nie mogła.) Opat. Sat. 06 N 22
4. Przyjaciel Betka, (ironicznie, kiedy kto niby jest przyjacielem męża, a do żony się zaleca) (Mów.) (mówią niektórzy Szepka)
5. Posiadł prawem kaduka, (ironicznie, gdy kto sobie co przemocą przywłaszczył, jak to w Polsce często się trafiało, na co nawet właściwy wyraz zajazd) (Mów:)
6. Pod Guzowem zmieszała się krew z ołowiem (Wójc:) (Ze czasu panowania Zygmunta III^go^ R. 1607. i rokoszu Zebrzydowskich)
7. Przepadł jak Szwed pod Połtawą. (Wójc: T. I.) (Z początku 18° wieku, i wojen domowych między Augustem II^im^ i Stan: Leszczyńskim)
8. Polacy póty chwalebni, póki bitni. (A. M. Fredro)
9. Pijać po litewsku (t. j. wiele) (Linde)
10. Przyjechawszy do Kalisza w piec, (Wójc: T. I.) dlatego zapewne, że sławny pokój [illegible] części kaflami były wykładane [illegible] zapewne: jak w piec.)
11. Pociejowska robota, (Wójc: T. II.) (znaczy partaczka, lichą robotę, od cechów, którzy w Pociejowskim pałacu w Warszawie mają swoje sklepy i warsztaty.)
12. Poszły pomimo zbiory, jak Częstochowskie skarby. (Wójc: T. II.) (odnosi się do napadu).

/: się do napadu Husytów na Częstochowę w R. 1434 i jej zrabowania przez nich/

13. Przesadził się jak Tatarzyn we zbroję /psal: Rys: twoje T. II./ t.j. w ubiorze przystojnie z czasów panowania Zygmunta I. około R. 1516. teraz nieużywane.

14. Przybyło dnia na kurzą stopę /w tejże wsi na kurzej stopie, odpowiednie zaś ku Krakowskiego na wsze kół położonego/ od swojej ziemi trzeciej formy kurza stopa nazwanego, /do dziś używane/

15. Polska piechota, lichota, /albo mała cnota, /twoje T. II/

16. Pustki jak po Tatarach, t.j. jak po inkursyi tatarskiej, /twoje T. II/

17. Podrwił, (lub) podrwić S. Pietrze, /twoje T. II./ znaczy wydrwić się, uwolnić się od jakiej daniny, lub powinności; od daniny S. Piotra przez Król: polskie za Zygmunta I. do Rzymu na lampę płaconej, S. Pietrze zwanej / Rys / Linde/

18. Po kujawsku zabawiać się, t.j. pijatyką, połączoną z bitką. / twoje: T. II. Linde/

19. Podobny jak Wersal do Białegostoku /twoje T. II/ to samo: co jak pisze donosa zdaje się z końca 17 wieku, jak Wersal pod Paryżem, przez Ludwika 14. zbudowanym został/

20. Polakom każdy strój wolny, a co rok inszy, /Zegliński twoje T. II/ zdaje się odnosić do tych czasów, gdzie się w Polsce po francusku przebierać zaczęto / t.j. pod koniec 17 wieku/.

21. Pyszny /uparty/ jak kaliska świnia, /która kałduna nieustąpi nikomu/ Sutt: twoje: T. II./

22. Popamiętasz ty rózgi mojej / Linde, twojej cięki T. II. Gdy się komu biciem grozi zdaje się.

-się dlatego, że znaki miesięcy w skutek późniey kalendarza Juliuszowego, od poprawnego gregoryjańskiego, pozornie o 12. dni dłuższy jak łaciński / respective krótszy /

R. 19

23. Potęga jednego w rzeczypospolitey nieznośna / Knapski, tegoż T. II /
24. Polska grzeczność, w polskim tylko rada stroju / A. M. Fredro /
25. Polskim rzeczom nie poradzisz tylko po polsku; obce sposoby pomieszają sprawę / jitem /
26. Plecie, jak o żelaznym wilku / dotąd używane, pierwiastkowo wzięta z litewskiego, kiedy kto rozprawia o rzeczach, których dobrze nie wie, lub nie rozumie. / Obacz historyi miasta Wilna, Kraszewskiego, t. 4. / Wójc: Wurzbach / Sen Giedymina o żelaznym wilku był powodem założenia Wilna / gwar / po rzeczy
27. Posiej jezuitę i na podole, tam się szelma urodzi. / Konieczny Piotra Smolika z czasów panowania Władysława 4° (Vide Wurzbach Pag 69)
28. Poczta Częstochowska. Kadencyja często-chowska, t. j. obojętnie liche, od pieśni nabożnych w Częstochowie dla [illegible] / Linde, Wurzbach / ob. k. 19
29. Pójść za bronią fraterską ~~kratę~~, albo do Czubków, t. j. do domu waryjatów w Warszawie / znaczy zwaryjować / Linde /
30. Prawdziwy Lubomirski, boć on to z Turczynem uczynił przymierze / Pot: Tow / Zapewne o Hetmanie W. K. Lubomirskim, który pod Chocimem pokój z Turkami zawarł, t. j. mir /
31. Polski most, niemiecki post, włoskie / potaś / cziwi luterskie nabożeństwo; wszystko to błazeństwo. / Rys: Kn: /
32. Przednie wino, czuć w nim myszkę Popielowską; / Zbiór: Linde / t. j. stare, niby z czasów Króla Popiela /
33. Pardubickie rusznice, Klatowskie piwo, przednie rzeczy. / Rys / Pardubitz, Klattau, miasta czeskie /

34. Pasować na rycerza; mówi się w polskim języku dlatego, że kreowanie rycerza w Polsce za Piastów i Jagiellonów, sprawowało się podawaniem miecza i pasa rycerskiego, złotemi lub srebrnemi i tkanemi ozdobionego, będącego znakiem obowiązków, któremi się rycerz tenże zobowiązał do kościoła obronie. (Nar: Hist.) U niemców mówiono: zum Ritter (Schlagen), ponieważ nowy rycerz odbierał od króla, czy książęcia trzy uderzenia gołym mieczem, klęcząc przed nim.)

35. Podchlebca każdy, piesek Pepikowskiego; zatym wnet bieży, gdzieby dostał czego. (Rej: Wiz.) P. Pepkowski jakiś musiał za Zygmunta I. mieć pieska, który był tak co dziś zowią: kalefaktor.)

przezwisk

Lit. R.

1. Ryba karaśki, szlachcic Podlaski; (znaczy drobna szlachta podlaska) ob N. 26

2. Rzeka jak u Dalipacego; (zapewne jakiś Dalipacy miał wielką łąkę.) (Mirosz. wski z Krakowa;)

3. Rycerz z Babińskiej wyprawy; (Woj: T. III) (Obacz Lit. M. Poz 6.)

4. Rycerz z kresą Częstochowską; (Woj: T. III) (znaczy z kresą głęboką, taką, jaką Husici Matce Boskiej Częstochowskiej zadali;)

5. Ręki tu (tam) trzeba, nie gęby; (Woj: T. III. krap. ski) ściąga się do sejmików staropolskich, gdzie więcej pito, i bito się, jak radzono.)

6. Rzadki jak Feniks (d.)

7. Ratuje się, jak Twardowski kantyczką (Woj: T. III. Wurzbach) Odnosi się do powieści o Twardowskim, którem ile razy go diabeł chciał brać, kantyczki zaczynał odśpiewywać;)

8. Ruski dar, dawszy upominać się; (Lin-de, Ryś:) jednym słowem: Kozidar.)

9. Rada, ława, i gmin, trzy porządki miejskie. (S. Grodz.) organizacyja miast w dawnej Polsce.)

10. Rozmowy Prądnickie; (tak nazwał Górnicki swoją książkę, odwoływanie, wydając ją niby rozmowy toczące się u B. Samuela Maciejowskiego opatrzy o Kościgo nad rzeczką Prądnikiem pod Krakowem.)

Poll.

Poll.

Ad. R. 18

17

11. Radzi witno, Radziwiłł, z kądnaczasy więzne, Imię wziął, że mianował to miasto stołeczne. (Kochow: (Uwag:)

12. Roki, roczki, poroczki; sądzić na roczkach = Zasiadać w sądach ziemskich lub grodzkich; (Kn: (Hist: (Wal Zyg)

Lit.

1. Spisał się jak Grabski w tańcu (gminne, dotąd jeszcze używane, odnoszące się zapewne do jakiegoś śmiesznego zdarzenia, które Pa Grabskiego w tańcu spotkało, (iż spodniego opadły) (Górn. Dwór)

2. Starszy Pa Kozłowski, niż Pa Baranowski. (dotąd używane, pochodzące zdaje się stąd, że kozioł jest większej wartości, jak Baran;)

3. Ślusarz zawinił, kowala powieszono; t. j. co Sądem Osieckim; (odnosi się do znanej powszechnie anegdoty: według której gdy Ślusarz w Osiecku popełnił zbrodnię kapitalną, lecz był tylko jeden w miasteczku, zaś kowali było dwóch, a pomiędzy temi jeden cygan; panowie radni miasta uradzili, aby i prawu stało się zadosyć, i Osieck ślusarza nie postradał, w miejsce tegoż kowala cygana, powieszono; co, gdy Osieck używał praw Magdeburgskich, rzeczywiście nastąpić miało. (Kowal ukradł, Ślusarza powiesili)

4. Stanęliśmy w Ryczywole, o którym zamilczyć wolę; (Krasicki podróż do Krasiczyna.) (Ryczywół małe miasteczko w Lubelskim; do powyższych 2 wierszów dodał Krasicki prozą: bo najlepiej tam milczeć, gdzie nie ma co powiedzieć.)

5. Stroi baba firleje, kiedy w czubek naleje; (gmin mówi d.. [naleje) Odnosi się do Królowej Bony, żony Zygmunta I-o która braci Firlejów, swoich kochanków, starostwami obdarzyła, a nawet dla jednego z nich, starosty Odnykońskiego, jakiś czas w sąsiednim zamku Janowickim przemieszkiwała (Wójc. Krajo:)

6. Szlachcic na zagrodzie, równy Wojewodzie; (dotąd używane, zasadza się na dawnych konstytucjach kraju, według których niby to)

/: w Polszcze ani Książąt, ani Grafów, ani Baronów, tylko stan rycerski, t.j. szlachta dla której wszystkie godności z urzędów pochodzące, jakoto: podkomorzych, starostów, kasztellanów, wojewodów, Hetmanów, kanclerzy & według zasługi, i zdatności, były dostępne /Wojc: Przys: (Zygl:) i inni/

7. Słowo się rzekło N. Pani, kobyła u płotu, /gminne, dotąd używane z wypuszczeniem N. pani. Odnosi się do anegdoty z czasów panowania ~~A: Augusta~~ Jana III° / obacz Notata

Jan III

8. Spił się jak Beta, /gminne, dotąd używane/ Zdaje się odnosić do Beli Króla Halickiego, męża S. Salomei/

9. Szlachcic w pasie, świnie pasie, /X. Adama Czartoryjskiego, który zamieszkując długi czas Sieniawę, miał sposobność napatrzyć się na chodaczkową okoliczną szlachtę, z Kulczyc, Sosnowic, Krzyżanowic i.t.p. /Porów: tego przysłowia: Z kordem choć boso/

10. Siwanego do poduszki, za zdrowie kosz-szki, /z późniejszych czasów, odnosi się do skrytych pijaków, mianowicie płci żeńskiej:/

W. 18

11. Szkoda czasu i Atłasu /Wojc: Linde/ Słowa wyrzeczone przez Króla Stan: Aug: z powodu wierszów jemu dedykowanych na atłasie drukowanych, atoli lichych.

15 St aug

12 Starszy Król polski niż ~~jak~~ ~~B:~~ Baranowski * /X. Lattr, Wojc, Przys: / ani 1sza ani 2ga źródła tego przysłowia, równie jak i Perytrzy przyp° pod nr 2. będącej, nie wyjaśniają, /Ob: T. 6./

13. Stoję tak oto, jak o Hana tatarskiego taorkę, /Wojc: T. II./ też mieniane pochodzić zdaje się z czasów Jagiellońskich./

W. 10 [illegible]

14. Starszy szlachcic polski, jak Baron niemiecki. /Woj: T. III/ Najwięcej w Rossyjskiej i

* 4ty kock. klimat: Przeciwnie Michałowi Koryb. zrobił K

./. austryjackiej Polsce, baronów z bogaconych i wykrzczonych żydów, lub zbogaconych liwerantów, fabrikantów &. /

15. Ślepy mazur od ciemnej gwiazdy; / Odnosi się do pieśni o mazurach, jakoby ślepi na świat przychodzili / Obacz lit M. poz 18a / (Gołęb: lud)

16. Świętokrzyskie zbójca: bij, bij, Świętokrzyski zbójca oddam ja ci z nasypką; / Wojc: t. III / odnosi się zapewne przysłowie to do Załuskiego Zarzyckiego, sławnego na początkiem 18go wieku zbójcy, w lasach Świętokrzyzkich (Obacz lit D. poz 10a)

17. Są tacy u nas, którzy Rzeczpospolitę w kieszeni chowają. / A. m. Fredro / a więc już za czasów Fredry byli tacy, którzy się obcym zaprzedawali! Szlachta rządziła krajem, szlachta więc jest jego niedoli, i upadku naszego do odpowiedzialną; Rok 1846ty był początkiem sprawiedliwej kary, na którą zasłużyła; /

Wisła

18. Sprawić komu frycówkę, albo frycować kogo; / pochodzenie tego przysłowia wywodzi Linde od zwyczajów flisaczkich na Wiśle, którzy majtka 1szy raz na flis do Gdańska idącego, frycem zwali, i pod Toruniem całowaniem drewnianej baby, zaś na Wogarni pod Gdańskiem, zimną kąpielą i szablą chrzest, (installacyja) sprawiać mu byli zwykli, co pospolicie frycówką zwano. /

19. Sprawić komu łaźnię; / znaczy wyłaję kogo skóra / pochodzenie tego przysłowia odnosi Marcin Gallus w swej kronice, a za nim Wojcicki, i Wurzbach, do czasów panowania Bolesława chrobrego, w XI tym wieku, który panów dworskich, jak który co zawinił, z sobą do łaźni zapraszał, /

./.

Wisła

Pol.

W. 10. / cedno 21 / gr

Kał Kdoraj ... Baranowski (w. daremnie) — Dr Hanusz

/- a tam gorzałką się z nim porządnie kijem obkładał./ Ob. I, 81.

20. Siedzi jak na niemieckiem kazaniu. / Wojc.: Wurzbach, i inni / Ś.p. Muczkowski w Nrze 1ym swego Dwutygodnika Krakowskiego, wywodzi przysłowie to od epoki panowania Wład.: Jagiełły około R. 1394. w którym to czasie istniał w Krakowie zwyczaj, zapewne dla znacznej liczby kupców i rzemieślników niemców w Krakowie osiadłych, że w Kościele Arch. Prez.: P. Maryi odprawiało się nabożeństwo z kazaniem w języku niemieckim, zaś w małym Kościółku Sw. Barbary z kazaniem polskim. Zwyczaj ten trwał aż do Zygmunta 1go, który w R. 1583. stan rzeczy zmienił, przenosząc nabożeństwo niemieckie do Sw. Barbary, a polskie do P. Maryi. / Niemiec mówi: das sind für mich böhmische Dörfer./

21. Sapie jak pruski żołnierz. / Wurzbach / Prusu Żołnierz z Litewskiego: Kriok kaip ius./

22. Sztuka niemców tłuka. / Gminne, dotąd używane./

23. Strachy na Lachy. / Pochodzenia ruskiego, albowiem Rosjanie nie tylko polaków, ale wszystkich Słowian t. o. zowią lachami / Rys., Żegl., Fund., Linde./ Początek wziął to zdaje się przysłowie to, w wojnach Kozackich za Jana Kazimierza, mianowicie po bitwie pod Batogiem, w której wojsko polskie zniesione zostało, a może też w czasie rzezi Humańskiej./

24. Szlachcic ortowy, albo tołtaz. / Linde / Zwali w starej Polszcze tego, co sobie szlachectwo za pieniądze kupił / dla tego zdaje się, że na srebrnych monetach orty polskie wybite były./

25. Staropolska to jest cnota, nie zamykając przed /.

Nota W. 14.
Nun
Nr 17 S. Kar

8 z nikim wrota przyś /Wójt/ odnosi się do staro polskiej gościnności.)

26. Stanisław Kostka perła Korony polskiej/ Bielsk. Żyw./ Umarł w Wiedniu, gdzie w mieszkaniu jego w pobliżu kościoła pojezuickiego, zrobioną kaplicę, w której się w dzień jego Święta 4/5 uroczyste nabożeństwo odprawia.)

Lit T.

1. Trzymali się, jak Sasi pod Pińczowem. /gminne, i dotąd używane, z czasów wojen domowych pomiędzy Augustem IIim a Stan: Leszczyńskim, w którym to czasie bitwa między Sasami i Szwedami pod Pińczowem, w woj: Krak: dla pierwszych pomyślnie wypadła.)

2. Tam i konsyliarz Pieprz, /Mioduszewski. (Obacz lit P. poz. 1.)

3. Tento dyabeł, co Ikuś większej /Wójcicki w Tom IIIim wywodzi, to przysłowie z czasów Bolesława śmiałego./ dob.

4. Tatyle warto, co bić się zatwierdził /Wójc: T. III, z czasów Jana III = zapewne: może: tosi tyle przyda./

5. To tak trudno, jak Częstochowy obronić. /Z czasów Jana Kazimierza i oblężenia Częstochowy przez Szwedów/ Wójc T. III Linde/

6. To prawdziwe bezkrólewie, / Wójc: T. III/ (znaczy nieład, nieporządek, który w czasie bezkrólewia zwykle w Polsce panował.)

7. Tak tam, jak na Ukrainie, / Knapski Wójc. T. II./ (Znaczy: gdzie wszystko tylko przemocą się dzieje.)

8. Trudno w Polszcze o Polaka, trzebaby Diogenesa z latarnią, ażeby go znalazł, / A. M. Fredro/

9. Trzech liter Pan, wydarł Smoleńsk nam, / Kl. J. Car/ Psalmod: 43. Linde/

10. Co mniej boli niż zły sąsiad. /odpowiedź Sasy jusza ranionego Władysławowi Łokietkowi w bitwie pod Płowcami, / Pam: Koz: /

+ Żelitowska IV. 142. S. 109.

T. 11 Tymeście ponad dziś Potocko stracili; Boki dysząc było bić, to wyście radzili. f J. kch. 7

T. 12. Że w Polszcze idzie ludzie niewolkiej niewoli, a drudzy wszelkiej swywoli; (Gor: Wład.)

Lit. U. W.

1. Wyrwał się jak P. filip z konopi. (Woje: Linde, 87) dotąd używane, od P. filipa K. posła z konopi na sejm, który ile razy przemówił, zawsze głupstwo jakieś powiedział, i wspominanym został. 7 (Ob. powieść Sygo Kwiel.)
2. Wojtek na fujarkę dał, Wojtek na fujarce będzie grał, (gminne, dotąd używane, odnoszące się do Anegdoty o majętnie, którego gdy miał dobrodziejska iść na wiosnę (natryjost) nuplis seżmaciemi komisjami przez krewnych przyjaciół obarczonym został. Ze wszystkich atoli jeden Wojtek dał pieniądze na sporawunek, t. j. na fujarkę, którą mu też ślis przywiózł, dając drugim powyższą odpowiedź. 7
3. Wart Pać pałaca, a pałac Pacia. (gminne, dotąd używane, (zapewne datujące od owej epoki, gdy Pać znakomity pan litewski, pałac wspaniały we Warszawie, na przedmieściu Krakowskim, wybudować kazał.)
4. W Polsce, jak kto chce, (Rys: Linde (Drut przystawia nierządem Polska stoi.)
5. Unija Litwy z Koroną (Mieroszewski; ironicznie o tych ludziach, którzy mają spiczaste, prawie stykające się nosy i brody)
6. Verbum nobile debet esse stabile (Woje T. III) (bardzo dawne, i dotąd używane, tradycyja zwrości to przysłowie do epoki panowania Zygmunta Augusta, i drugiej połowie 16go wieku, a ostatecznie do epoki pojawienia się Twardowskiego w Polszcze, którem, zeszo,

/ grafu pół-kulnego wywinąć się chcącemu, dyabeł powyższe miał wyrzec słowa; /

7. Venimus Hungaria natum, Cracoviae educatum, / Dawne imię dzisiejsze krakowskie, odnoszące się do sławnych piwnic Winiarskich, w których się wina węgierskie wyprzedawały, a potem po całej Polsce, a nawet i za granice rozchodziły; /

8. Wtedy tylko jak w Zygmunta uderzą / Mówi szewski / zwraca tylko przy wielkich uroczystościach, lub bardzo rzadko; dla tego, że w Zygmunta, tj. największy dzwon, na wieży katedry krakowskiej nazwany tak, zawieszony tylko przy wielkich uroczystościach i obrzadkach dzwoni; /

9. Wygląda jak Piotrowin / tj. jak trup / odnosi się do tradycyi wskrzeszenia Piotrowina przez S. Stanisława, biskupa krakowskiego; /

10. Więcej stracił / Maxymilian pod Byczyną, / Wojsk 2. III / Zirusów bezkrólewia, po ucieczce Henryka Walezjusza z Krakowa, i konkurencyi / jako ubiegający o tron Polski / z jednej strony Zygmunta Wazy / Króla Jana Szwedzkiego, wspieranego przez Zamojskie go, W. Hetmana koronnego, z drugiej strony przez Maxymiliana A. X. Austryackiego, wspieranego przez Zborowskich, i ich partyi, jak który pod Byczyną w Szląsku, przez Zamojskiego na głowę pobity, dostał się w niewolę. /

11. Ubiera się, jak na jakie Gregoryanki / Ludef / dawne obecnie / Przy / mało używane, odnoszące się do zwyczaju krakowskiego, wyprawiania w dzień S. Grzegorza ubogiej młodzieży do szkoły i zaopatrywania jej przytem w przyzwoity ubiór. /

12. Wesoły jak Krakowiak, / zapewne dla wesołego tańca krakowiakiem zwanego, ze śpiewkami połączonego;

13. Uparty jak Rusin, (gminne, dotąd używane.)

Polskie

14. W naszej Koronie jest złoto: Boże żyto do chleba, len do płótna, owce do sukna, stada do koni, krzemień do broni. (Rys: Woje: T. III.)

Pols

15. Wysoka (o kobietach zapewne) jak maryjacka wieża, (w Krakowie) (przysłowie miejscowe krakowskie) Mieroszewski.

bis

16. Wygląda jak czarownica z Łysej góry, (o kobietach) (Łysa, czyli S. Krzyża góra w województwie Sandomierskiem, tej samej, co Legenda o czarownicach na Blocksbergu.)

ob L. II.

17. Wielka różnica, P. Baranowski, a woźnica. Rys: Woje: T. II (porównaj przysłowia Lit B. poz 2. i Lit S. poz 6)

18. U naszego Radziwiła, Bocwina się zrodziła, a chleba ani kęsa! (Woje: T. II.)

19. Wiszący ze Krakowa większy, aniżeli Brzeście? (Opaliński, Woje T. II) żartobliwie, gdy kto rzecz prostą i jasną jako rzadką i szczególną głosi.

20. Wisła jak Bóg, jednemu daje, drugiemu bierze (Ks. Rys. Woje. T. II) lepiej: jednemu bierze, drugiemu daje.

21. Włóczy się sałatą karmi, Polak najwięcej schudnie (A. M. Fredro, Woje T. III.) Słowa

22. Wojna bez wici, (Rys) (Woje: T. III. Lit. ... znaczy wojna nagła, bez poprzedniego uprzedzenia. Bez wici dlatego, że listy królewskie pospolite ruszenie na wojnę zwołujące, do wici przywiązywano, i tak po kraju roznoszono.)

Polskie

23. Wygląda jak Jadźwinga, t. j. jak zbój, jak zabójca, od plemienia vaskolitewskiego Jadźwingów, Jazygów, Jaćwiężów, obecnie

1140

9 11. i 12 V 17

/ wygasłego w 13tym i 14tym wieku, napadami i rabunkami w Polszcze strasznego; † Wojc. T. III †

Ob. B. 71

24. Wyjechać na harc; znaczy wyjście stawić, nie czota wiakim kolwiek zawodzie; albowiem harc znaczył rodzaj turniejów, lub walk pojedyńczych, pojedynków; † Wójc. T. III † obecnie jeszcze używane lecz w innym znaczeniu, n. p. wyjechać z kim na harc, znaczy dysputę, ustną kłótnię, proces, i t. p. † rozpocząć

25. Urodź babo dziecko, a baba ma sto lat; Z czasów panowania Stefana Batorego, męża Anny Jagiellonki, siostry Zygmunta Augusta, która idąc za ślubna miała lat 50.; którému atoli mimoto, niezgrabni dworzanie w dzień ślubu potomstwa życzyli; † Wójc. T. III. Linde †

26. Walachia tumulus polonorum; Wójc. T. III z czasów nieszczęsliwych wypraw kazimirza W. na Wołoszczyznę, w latach 1351 – 1354. † Jana Olbrachta na Bukowinę

27. Wesoły by był to, kiedy by były Dudy; Rys Linde † Dudy, starostwo w Litwie, które sobie jeden z panów litewskich, to dowcip na dwuznaczności wyjednał u Króla wyjednał. †

28. Wszystka już prawie Polska z francuziała; † Starowolski, a podobno z francuziała; † Starowolski, Linde † Obacz rozpustne poz: 110 †

29. Wykręcić się sianem; † wzięto początek od anegdoty o Piotru Smoliku, trefnisia za panowania Zygmunta III–go który przegrawszy zakład o beczkę wina, i będąc w opinii, sam kręcił sianem, a raczej słomą zakowej się wykręcił; † Starowolski, Wurzbach, pag. 68 † skręciwszy z niej sznury

30. Wiedział Św. Marcin, Maciejowi, ciągnąc kawał ptaszcza; † D. Wurzbach odnosi to przysłowie do zwyczaju zabijania na Św. Marcin gęsi na pieczenie, wcale prawie katolickiej †.

*/ Europie dotąd zachowywanego; bezmnie mamże niewtaśćiwie. (przyczka najpierwsza)

31. Więcej skrzypek na smyczek, niż huffarz na kopiją weźmie (zarobi) (bardzo dawne; (Zegl. Ryś: Linde)

32. Wolałbym w markowej świnie paść; niż (Ryś) Markowa mizerna wioska w obwodzie Rzeszowskim.)

33. Wystrojona (ę) jak lalka Gdańska; (Linde)

34. Włożyć czapkę na bakier z kozaczka; (Linde, teatr)

35. Wysoko się mierzył, wysoko wisisz. (Wołali Prafsacy urągając na mastawa, gdy go powiesili. (Nar: Hist: pols: (latta pęknięty, latta tenes;)

36. U nas kto nie szlachcic, byś mu zgiem niebo wywracał, nie ma nadgrody. (Petr: Pol:)

37. Uszkodzonemu szkoda może się nadgrodzić, ale czci nigdy. (Ryś: ad (Bielski w kronice swej, przypisuje piękne te słowa, Królowej Jadwidze)

38. Wrócław, co przywieziesz, to ostaw. (zostaw) (Lek: B. (znaczy: drugi pobyt w Wrocławiu;

39. W Łęczyckiem na złym piwku (Bielski) (Łęczyk miasto w W. D. znane ze złego piwa)

40. Wygłowie jak w Trybunale; (t. j. niepo- rządnie; odnosi się zapewne do najwyższego Trybunału Lubelskiego, i Piotrkowskiego; gdzie dla ustawicznych objadów, i uczt, panowie Deputaci rzadko kiedy z nieporożnionemi głowami na obrady przychodzili, na obrady, od których sądu nietylko majątki, ale często i dobra sława i życie obywateli zawisły były.)

41. W Rzymie wszystko przedajne; (Pilch: Sal: (Tak jest dotąd)

42. Wszystek ród Izraelów, jest przetartego czoła i twardego serca; (W. Ezechiel (znaczy: każden żyd jest bezwstydny, i samolub)

Lit. Ł, Z, Ż

1. Za Króla Sasa, jedz, pij, i popuszczaj pasa, (z czasów panowania Aug. II. go) (gminne, dotąd używane) † ob. wyr.

aug II

2. Za Króla Sobka niebyło w polu ani snopka; (gminne) (z czasów panowania Jana III. go Sobieskiego (Sobka) †
3. Z Nidku mało pożytku, a z Twitkowic wcale nic; (obie te wioski, leżą w dawnym księstwie Zatorskim, teraz w obwodzie Wadowskim, do W. księstwa Krakowskiego należącym;) †
4. Żaden Radziwił świata nie zadziwił; p. J. Miro: †
5. Zgubił Szembeka (?) J. Mir: żartobliwie, gdy kto w karty źle zagrał; †
6. Żeby nie ktoś, niebyłby Łoś; (przysłowie z okolic Lwowa, i Narola, siedziby Senatora Łosia, Wojewody pomorskiego, znanego swego czasu z swoich obszernych włości, dowcipu, równie jak z swej oryginalności; Zdaje się że pierwiastkowe przysłowie opiewało: Gdyby nie ktoś, niebyłby Senatorem Łoś). †
7. Za Króla Olbrachta (Olbrychta) poginęła szlachta; (Wojc:) z czasów panowania Jana Olbrachta, i jego nieszczęśliwej wyprawy na Bukowinę, gdzie przez zasadzkę przez Wołochów w lasach Bukowińskich uczynioną, całe prawie wojsko zniszczone zostało, a z niem rozumie się najwięcej szlachty t.j. Rycerstwa. † ob. W. 26.

1497

8. Za Króla Stefanka strach był i na panka (Ryś:) z czasów panowania Stefana Batorego, który szlachtę polską poskramiać umiał; †

1576

9. Z kordem a boso; (Szlachta hodaczkowa.) (Ryś: Linde) (Wyrz: Lit. S. poz. 9.) †

10. Zarobić jak Król Jan na Wołoszczyznie. /Słowo./ Obadwa z czasów panowania Jana III° – drugie odnosi się do jego wyprawy na Wołoszczyznę, do której zdobycia na rzecz Królewicza Jakuba, Cesarz Rzym. Leopold I. wnadgrodę za pomoc pod Wiedniem, dana pomoc uczynić się przyobiecał, przez udzielenie posiłków, który gdy później odmówił, Król Jan z wielką stratą ludzi i pieniędzy Wołoszczyznę opuścić musiał.

11. Żyć po Łęczycku, po kuśnierską. / Linde tłumaczy: brudnie, fraszki pić, i nie bać się dobrze.

12. Zacinać Mazura, t.j. w mowie mieć akcent Mazowiecki, szeplenić.

13. Zbytek polski, państwo gubi. / A. M. Fredro/

14. Z Husarskiego siodła, ręka, albo noga, jako z Kozackiego szyja przeplacają. / Sal. Rysi./

15. Z tych to synów Koronnych sobota, który z przyczyn publicznych kwest sobie robią wadmięcie towiże. / A. M. Fredro/ Koronnych znaczy tu polskich, odróżniając ich od Litwinów; kwest znaczy zysk.

16. Zęby konia pokazać, albo zęby na kogo ostrzyć. / Świadczy zdania twojeckiego, wzięto przysłowie to swój początek za panowania Stefana Batorego, który miał 3. wielkie zęby w herbie, którym rozkazy swoje pieczętował, których szlachta polska słuchała, bo się gobała. (Obacz pz 8va)

17. Zamazał się, albo zbrudził się, jak Mazepa. /Słowo./ Od Mazepy, wprzód pazia

./.

pazia Króla Jana Kazimierza, później
strasznego Polszcze, Kozaków Hetmana,
którego atoli odróżnić należy od Mazepy,
który żył w czasie wtargnięcia Karola
XII° do Rossyi, a którego smutny koniec
poeta angielski Lord Bejron w swoim po
emacie Mazepa skreślił. +

18. Zachciewa mu się Kowieńskiego Lipcu.
(Rysiński: Linde +) lipiec, miód lipiec, który
za nowym czasie najlepszy był w Kownie
mieście Litewskim. Przysłowie to znaczy
zatem, że się komu dobrej rzeczy zachciewa;

19. Zarobił jak Zabłocki na mydle, (gmin-
ne, dotąd używane, odnoszące się do danego do-
ty, oszlachconą polskim, Panu Zabłockim,
który spławiwszy pszenicę do Gdańska
za całą summę za nią powziętą, mydła ku-
pił, i takowe na sam spód szkuty wsypać
kazał, które naturalnie zamokło, i zniwecz
poszło. (Linde w swym Dyk: anegdotę owa odmiennie wspomi-
na, pod art. mydło

Nota

20. Zapalić dyabłowi dwie świeczki. (Knap: Dług
Dzwierzbach miało wziąć początek od tota
dystawa Jagiełły, R: 1375. + Rysińs: przystawia
pod Lit. I. poz: 1. +

14:1

21. Zawisza pierwszy, + Turkom przetrzepie kotnicza,
a Zabołcki szablą ich pogoli; (Jabł: Buk +

22. Za Króla Sasa, było chleba do pasa (A. Biel.
Pf. Poz. 1.)

ang. II

23. Zmazać stary, napisać już przysłowie ento,
dał Tymże Polak poszkodził, czyni mądry przed
szkodą (Dot: Poz. 44. głupi)

24. Zdałaby się na szynkareczkę do Warszawy
(Knap: Linde +) Kobieta zręczna, fortyczna +

25. Żyd tantny, stać go na kilka arend, (Ossol: Wyr+
tantny zdaje się z Łacińskiego: tantus est; opp:
kapcan + a może z Hebrejskiego: tanach (largiter
donatus) Linde jest za ostatnią etymologiją +

26 Za babkę szeląg, + i kozę, za Tatry by pognał,
(Pstrok: Linde + znaczy: takonny nażyk? + Tatry
środkowe pasmo gór Karpackich, pomiędzy Nowym
targiem i Kesmarkiem. +

27. Żołnierz obojego trybu (autoramentu) (i. polskiego, i cudzoziemskiego) (Kr: Lud:)

28. Zastok państw, potop świata, Turczyn; (Psalm:)

29 Zygmunt I. (wojną, i pokojem wielki; (Swad:)

30 Za Stefana, Kniaź Moskiewski Połock stracił; Inflanty wykrztusił (Mur: Ryt:) wykrztusił, gwałtem oddał.

31 Zebrzydowskiemu, doktór Petryzy. Z. D. Z. zdrowia dobrego życzy, (Petr: Pol:) litery Z. D. Z. znaczą zdrowia dobrego życzy, tak jak w łacińskich listach S. P. D. salutem plurimam dicit)

32 Za starych wieków nie było większej pobudki do męstwa, jak imię ojczyzny. (Star: Ryt:) Ożywowią się te czasy kiedy.

33. Zaduszki, (dzień zaduszny w którym nabożeństwo za dusze zmarłych, odbywać (prawić) się zwykło; także stypa (uczta) pogrzebowa, na której żałobnicy, a mianowicie urzędujące przy pogrzebie duchowieństwo, kielichy za duszę zmarłego, duszkiem zwykle wychyla. — Dzień zaduszny wymyślił Odilo opat Kluniacki, a ustanowił go papież Jan XIX w R. 998. dusza zmarłego, która się opatowi ukazać miała, stała się tego ustanowienia powodem. Istniał zaś zwyczaj styp pogrzebowych, już za czasów pogańskich — (Teof: Zw (Boh: djabeł) (Bandtkie)

34 Zadworne sądy, za dworem królewskim idące, także: asesorskie, królewskie, ~~także~~ kanclerskie, które się na dworze królewskim odprawiać były zwykły. (Skrut: D. P.) Jurisdykcyja królewska, i zadworna, (Vol: Leg:) (Königliche Oberhofgericht)

35. Zagony wojenne, (n. p. Zagony Tatarów, Turków,) znaczą napady ich, wojsk (Powinnicki:) Plantzug (Jan Zamojski kanclerz o tym wyrazie tak pisze: verba multiplicia inne bellica, apud nostrates reperiuntur, metaphoricè nuncupata, quale est zagon, quod nomen sulcum agri;

i et etiam alam Tatariæ equitatus notat. (Orelius in histor: futurr:) Linde zaś tę dwuznaczność słowa Zagon tak tłumaczy: „Uważając źródło słowa Zagon, od zagonienia, zagnania, gonienia, i względem znaczenia tegoż słowa w narzeczach windyjskim i rossyjskim, utrzymaćby można, że znaczenie Zagonu, jako utarczki pierwotnym [?] wpadu, napadu, jest pierwszym, a jako grzędy polnej, przenośnym, na kształt mowy od wracania, staja od stajania) (ja się przytem do tego zdania, tem bardziej że korzeń tego słowa jest gnać = gonić, Zagon więc Tatarski lub Tatarski jest część wojska, która się naprzód wyparta, wyganiać obcych zapędziła, zagnała. Dowodem tego ostatniego zdania, znajduje się w następującym ustępie Kroniki Bielskiego: Tatarowie Ruską ziemię wojowali, przeciw którym Jan Łaszcz z rycerstwem zebranym wyprawił się prędko, zagon pierwej a potym kosz ich poraził. Zagon więc był naprzód wyprawion, a kosz (korpus główny) następował. —

36. Zajazd, (najazd) napaść na osoby, lub majątek; w Polszcze, i w innych krajach feudalnych, (jak n. p. w Niemczech) był zwyczaj, kiedy komu dobra przysądzono, nie kazano, aby pokonana (przegrywająca w sądzie) strona, takowe oddała, lecz pozwolono temu, komu z prawa należały, aby sobie sam one odebrał, nie dawszy mu na to sposobu (pomocy) co się pospolicie Zajazdem zwało. (Mon.) Lecz działy się i niesprawiedliwe gwałtowne zajazdy dóbr szlacheckich, przez możniejszych sąsiadów; (Vol: Legum (S. 753) I. Mon: ubolewa, że ~~za~~ za jego czasów zajazdy ustały, albowiem (mówi) przy takowych szlachcic wiązał się do stron z sobą walczących, i pożytek był wielki, i egzercytacyja wojenna. (T. 175. 142) Cóż za okropne wyobrażenia patriotyzmu!

37. Zakaszubić się, (posiąść na wsi, na partykularzu, w zakątku) (Pol: arg:) (Linde) od słowa Kaszuby, część leśna województwa Rawskiego)

38. Zakrawać włoszczyzną, francuszczyzną, angielszczyzną (znaczy naśladować, małpować czyje zwyczaje).

/: i obyczaje tych narodów (Ta do francuszczyzny
nyss już za Jana III° (którego żona była fran-
cuską) w Polszcze dość powszechna (Sk:) (Ludz
Dachnie totochem francuzim d: (Zadas[illegible]
mianowicie za Aug. II° mody i obyczaje francus-
kie jeszcze bardziej się upowszechniły się w Polszcze
król ten albowiem naśladował Ludwika XV
i dwór jego (Sm)

38 Wtedy Zamczyńcie kasztelanić (Nar: Hist:)
(Były nawet w Polszcze kasztelanie bez zamku;
np: kasztelan Wojnicki (Sm)

39 Ociąż tu ujść szkaplerzny niewidomy może; Złotą
wolność za grabie oddał Zaporoże; (Zab: Nar)

40 Zaręczne listy, były obwieszczenia król: z
nakazem, i zagrożeniem stronie, aby oświad-
czonego, i zagrożonego gwałtu nie czyniła (Kac:
Dr:)

41. Zaszczyt przyjacielski, znaczył w dawnym Pol-
skim języku sukurs, posiłek wojenny (Ludz)
(Stebel) (Linde)

42 Zawieszenie broni, (rozejm) przerwanie kroków
wojennych, do pewnego, umową oznaczonego
czasu, (Linde)

43. Zazdrowie, albo Wilkom, zwał się puchar wina,
towy, którym się zazdrowie nowoprzybytego
znakomitego gościa pito; (Linde)

44. Zbawienne imiona Sobieskich, Żółkiewskich;
(Rusz: [illegible])

45 Nie żałbyś być kopę lat uczącym się żakiem, aby
się stać, jak on, był Zdrojowicz prostakiem (Zab)
(Zdrojowicz = Lafontaine, sławny Bajkopisarz
francuski)

46 Żelazny list, (tzw: glejt) pismo, którym mo-
narchowie, lub ich namiestnicy, bezpieczeństwo osoby
komu zapewniali (tamże [illegible]) jak n.p. ów list że-
lazny, dany przez Zygmunta, Janowi Husowi, po-
mimo którego został przez Koncyl Konstancyjski, za
swoje religijne przekonania, na śmierć skazanym, i spalony

47 Zgamracić; (Gamratem się stać) gamractwem
nadrabiać (rozpustnej zalotności się oddać; (Linde)
wyrażenie się, datujące według wszelkiego podobień-
stwa z czasu panowania Zygmunta starego, i Bony
której zalotnikiem był Gamrat, ówczesny biskup
krakowski; (Sm)

Polska
Ob
Polska
obyczajowe
Polska
obyczajowe
w. 17
Franc.
Polska
Zyg.

Dodatki do przysłowiów historycznych.

Do N. 27. Nie trzeba pogrzeby jeździć na Podole, (albo na Tatary) t.j. można ich w każdej karczmie napytać. Na podole zapewne dla tego, że tamtędy przechodziły wszystkie napady Tatarów/

Do P. 36. Pijany jak Sztoik / od Stocka aptekarza Lubelskiego, za panowania Sta: Augusta, sławnego pijaka, i szarlatana. / Pam: Koź:/

N. 28. Na Floryjańskiej u Szmida ulicy, gdzie uczęszczają nasi politycy / Pol: Lois / Floryjańska ulica w Krakowie, przy której był szynk winna Szmida/

P. 37. Puścić rzecz jako per non sunt, albo puścimy to per non sunt. / Pam: Koź: / Lokucyja pochodzi z terminologii Trybunału Lubelskiego. Gdy strony powołujące się, na pozwy wołanie woźnego nie stanęły u kratki, wypuszczono sprawę z wokandy per non sunt, a pozywały wanę następnę /

N. 38. Pospolite ruszenie, znaczyło w Polsce zwołanie wszystkich zbrojnych na wojnę, przez zatknięcie wici / wici / w każdym miejscu lub wiosce / Linde / Wyj: /

N. 39 Posoch Biskupi, / pastorał / albowiem posoch znaczy w polskim języku kij pasterski u góry zakrzywiony. U Moskali nazywano posochem berło cara, także u góry zakrzywione, i krzyżykiem zaopatrzone/

N. 29. Nieraz od Polskiej posoki / krwi / zmieniał barwę księżyc Ottomański. / Oss: Mów /

P. 40. Piękniejszy Liwiusz, ale nam potrzebniejszy Kromer, / Am. fr: adv: /

N. 30. Nie pozwalam! formuła uroczysta zrywania sejmów w Polsce, począwszy od panowania Jana Kazimierza, właściwie od Sejmu Lubelskiego, na którym na wniosek Sycińskiego, posła Upickiego liberum veto, uchwalone zostało t.j. że wszystkie wnioski do prawa tylko jedno,

/.

/. głośnie, (à l'unanimitée) stanowionemi
być mogły) Dlatego Niemcewicz w swojej
Komedyi: Powrót posła, umieścił wiersz na-
stępujący: Jeden Ojczyzny całej, trzymał rę-
ku wagę; Powiedział: Niepozwalam! i u-
ciekł na Pragę. (Niem.), bo zwykle poje-
dynczy taki opponent, zrywający sejm, bywał
przez resztę sejmującej szlachty ścigany)
Praga, przedmieście Warszawskie, na ~~[illegible]~~
prawym brzegu Wisły) ob. K2.

K. 35. Zaporoszczyk, Kozak zaporozowski, t.j.
zaproganin (za kataraktami) Dniepru mieszka-
jący, których stolicą jest Czerkiesk, Tomaków na
jednej wyspie tej rzeki leżący (Tward: Wł.)

C. 20. Chcesz poznać oszustów, pojedź na trzy króle
do Krakowa, albo na Sandomierską Pryszkę.
(Opal: Sat:) (Sławne były jarmarki na 3. króli w Krako-
wie, i na św. Pryszkę w Sandomierzu)

K. 36. Kamieniec Podolski przedmurze chrze-
ścijaństwa. (Skrzet.)

" 37. Kto mocniejszy ten wygrał u naszego pra-
wa; Musisz uciec z Piotrkowa, przeżuży się
strawa. (Biel.) (przeżuży się strawa, zniszczy,
nie wytrzyma twój worek kosztów pochodzących
z pociągania dekretu przez trybunał Piotr-
kowski)

P. 41. Przeładowaliście panowie Polacy. (Gór-
nicki) t.j. przebraliście miarkę)

" 42. Polacy lat wodą na kształt obyczaj przerabia-
ją się (Zab: Łuk.)

" 43. Przesadził się w rozum, by szatan w zbro-
ji (Rys: nie stanie mu klepki w głowie, rozu-
mu pasz.) ob. P. 13

D. Dobrze mówią Polacy: kto grozi, ten prze-
strzega. (Bud: Ap:)

W. Wszystek dom Izraelów jest przetar-
tego czoła i twardego serca (W. Ezechiel)
t.j. bezwstydny i samolub)

Z. Zawisza turkom przetrzepie kołnierza,
a zabokliki szablą ich pogoli. (Zabł: Bukt.)

/.

P. 44. Pójść z kim na gołe łby (znaczy: wal-
czyć, bić się do upadłego, stanowczo) (pochodze-
nie tego przysłowia ma swój początek w pojedyn-
kach polskich, które jak wiadomo, zawsze
prawie na szable się odbywały, i przy zatargach
mniejszej wagi z czapkami na głowie. Na gołe
łby znaczyło przeto pojedynek bez czapek, czyli
na zabój; albowiem nateczas łby polskie wygolone, za
zaw śmiertelnych dopuszczały, jm.

obycz

S. 27 Stary przymiot w narodzie naszym, iż
jaki sam kto jest, radby aby wszyscy tacy
byli. (Rej. Zw.)

Polsk

S. 28 Szlachcic polski bez szabli, bez korda,
mniemszy się z domu; (Pam:) Szlachta w
Polszcze była prawie to samo, co Jani-
czary w Turcyi, Mameluki w Egipcie, Strze-
lcy w Rossyi (Kasta zawsze uzbrojona
i uprzywilejowana, 200000. tysięcy na 20 mi-
lionów niewolników) to samo co Normandi-
czykowie w Anglii, Francyi, Sycylii &.

P. 45. Przysięgać na musznicy (Zwyczaj dotych-
czas w lasach Polskich istniejący, jeszcze
ze średnich wieków pochodzący, w których zwykle
na broń przysięgano. (Czack: Dz.)

Polsk

P. 46. Przywilej dlatego jest nazwany privilegium
iż stanowi osobliwe prawo, legem privatam.
(Szczerb. Sax.)

przy

M. Mówiłem ci Panie Melas, żebyś pod Ma- (do Dykteryjek)
rengo nie lazł; A tyś poszedł pod Marengo
i dostałeś w dupę tego. (Krakowiak z R. 801.)
(z okazyi bitwy przegranej przez gen. aus: Melas
pod Marengo w Lombardyi.)

O 8. Ostrożny, jak Aleksander Prondzyń-
ski (?) (Sent: Majewski)

K. 38. wyr Kastrensis. (to samo co dworak)
(Naczelnik Brzeziński) a Castro (zamek)

Polsko

N. 31. Nie bij Kachemberga przed czasem, bo
zginiesz. (Ryś: Ad: Prs pochodzenie niewiadome.)

R. Radzi Wilno Radziwiłł, z kąd na czasy wieczne, imię wziął, zmianował to miasto stołeczne. (Kchow: t. I. uwag)

T. Tymnicie dziś podobno Potocko stracili; Bo kiedy się by to bić, to wszyscie radzili. (Pot. Kch.)

P. 47. Przyjąć regestr, (tak nazywało się w wojsku koronnym, kiedy towarzysz zaciągał się pod znak czyj (pod czyją chorągiew) (Cztr: Myśl.)

F. Francuz z kołowej (ironicznie) gdy parafianin pary żana dziaje)

P. 48. Pytaj Pryjama, pytaj Antenora, bo nie dopiero rodzili się wczora (Chrość: Ov.) (co jest rodzą się starych) (porzeczki,

R. 13. Roki, roczki, (sądy ziemskie, albo grodzkie w dawnej Polsce, ztąd: siedzieć na roczkach (Herbst (Kn.) (Vol: Leg:) Rozpisać roki, (ponyt kam roku i zwłoczę spraw) /

N. 32. Na rokosz zawołać, (ad libertatem proclamare) (Knt.) Rokosz z węgierskiego rákos t. j. zjazd powszechny (Comitia) (Ob. N. 9.)

R. 13 ~~14~~. Rozbujana wolność nasza, zgubi nas; (Świadt.)

P. 49. Przecież dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiemy się i my. (Swarz: Mis:)

R. 14 ~~15~~. Rozkazuje sobie, jak Chan Tatarski. (Szcz: Lud.)

R. 15 ~~43~~. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność Polska. (Gor: Wład.) 13 szlachty polskiej sama – wolność (Knt.)

C. 21. Co u pogan był Baal, to u heretyków jest rozum. (Sk.: Żyw.)

R. 16. Rusina kto oszuka, będzie mądry. (Petr: Ł.)

" 17. Z Rusinem gadaj, a w zanadrzu kamień trzymaj. (Dwor.) (Graeca fides, nulla fides.)

" 18. Ruski dar, dawszy znowu się upominać. (Kn.) (ob. R. 8)

" 19. Taki cię zbiję, że poleżysz z ruski miesiąc. (Rys: adv.) (Małego ruski, że niby 12 dni, który trwa jak rzymsko: Knt: Gregoryański) Ob. P. 22

A 12. Hist:

C. 22. Części Polskiej jedne zrusiałe, drugie z niemczałe. (Zob: Lud.)

Pols. W. 43 Uważajcie naszym stan rycerski inszemi stanami pogardzał. (Skarga.)

R. 20. Rzeszki Francuz, Anglik natomowny, stoi tender puten ciałaj. (Zob:) (Ob: T. II.

D. 44. W Rzymie być a papieża nie widzieć. (Por. przysłowie Ludu polskiego) (z Łac: athenas intrasse et Solonem albo non vidisse.)

K. 39 Kto w Polszcze (Rusi) żyje, ten i w Rzymie sobie rozumie nie kupi. (Ludu.) Tożsamo jest o Paryżu.

N. 33. Nie naraz Rzym zbudowany. (Gliń. wyd.) Podobne przysłowie jest o Krakowie. (Poz. H. 1.)

S. 29. Siedmiogórkowy Rzym, t. j. na 7 pagórkach rozłożony. (Ukr:)

B. 13. Było to za Króla Sasa. (Ops. Str.) Pat (Aug. II.) Stara fatygą.

S. 30. Skartabell, Skartabellat, znaczy nowo kreowanego szlachcica, pochodzące z greckie go chartes (Pieski) używane już za Kazimierza W. – Według zdania Th: Czackiego trzymał Skartabell (Skartabellus) środek między dawnym szlachcicem, i tym, który szlachtą przychodził do tej świetnej stanu różnicy (po niemiecku: zum Bürgerstand beigefördert.)

S. 31. Sicz Kozacka, (Sicz Zaporowska) jest horda Kozaków Siczowych, mających wsiczy nad dnieprskie siedliska, aż ku granicy Oczakowskiej. (Dyk: Geo:)

S. 32. Skarga X., sławny kaznodzieja, Jezuita: Janusz Książę Mazowiecki ojca X. Skargi, dlatego Skargą przezwał, iż się często przed nim uskarżał na krzywdy sobie uczynione; mówiąc mu: wszystko się skarzysz miły Pawęski, moglibyśmy cię Skargą nazwać. (Sk: Birk) (Lud.)

N. 34. Nie każdy szlachcic, co się na ski kończy. (Pols. C.) alluzyja do zwykłych ~~zakończeń~~ końcówek nazwisk szlachty polskiej, która zresztą zwykle od dóbr brała nazwę: n. p. Potocki od Potoka, Koniecpolski od Koniecpola; i oznaczało to więc Pan Koniecpola, czyli Pan Koniecpolski. (Chmiel:) (. w Litwie było przezwanie

1/
n. p. Gościj Korzeniowski, Tyszkiewicz, Suchojski
&c &c co znaczy: Gościj pan Korzeniowa &c &c
/ Sabb: Hor: /

S. 33. Skrzypi jak Ruska (albo Żmudzka) kola-
saj (Gwar) dlatego że na Żmudzi rzadko ko-
ła wozowe smarują / Ż-udz /

" 34. Słaby w wierze Greczyn; / Sabb: Bak: / Graia
fides, nulla fides / t. j. wiary gr. Rusi

P. 50. Dawniej gdy co rzecznego w Polszcze umawia-
no, tedy to czeskim słowem zdzierżeć obie-
cano; / Rej: Ż-: / Czeski słowo / Poz. 172

N. 35. Nie jest stużyć ojczyźnie, zjeżdżać na sejmiki.
/ Mon: /

Dots

S. 34. A, to Sodoma i Gomora! / Naganiając
życie nieobyczajne / Sodomski grzech = obco-
wanie cielesne dwóch osób jednej płci /

P. 51. Polska, spichlerz całej Europy / Skrzet.
P. P. / Jakim u Rzymian była Sycylija i Egipt
Przestała Polska być tym spichlerzem od
jej podziału, a właściwie od czasu przejścia
Gdańska pod panowanie pruskie /

C. 23 Co sobie Spytek nagotował / przysporzył / to
bis/ ziadł Pan Krakowski; / Opal: Sat / Spytek Jordan,
zostawszy Kasztelanem (Panem) Krakowskim
przepuścił, wprzód oszczędnie zebraną fortunę / obacz
Pz: C. 19 znaczenie tego przysłowia jest: wysokie
urzęda bez dochodów zubożą człowieka /

K. 40. Kiedy ci polskich słów nie stanie, pożycz
z czeskiego języka; / Gor: Dw: /

Polska

" 41. Kto jak my przy kraju, kto stawa przy
wierze? / Sek: L-d: /

S. 35. Stanisław, stań się sława Bogu i Ojczyźnie / Kl-mie /

S. 36. Suchedniowa sól / Suchedniówka / prawo szlach-
ty polskiej do pobierania co kwartał pewnej iloś-
ci soli z żup królewskich / zginęło to z utratą żup /
/ Vol: Legum / Skrzet /

Wyp

" 37 Świecą na kogo (zwonbony) rzucić; / znaczy wyklęć
klątwę na niego wydać / Judan Rumpuntem theis
/ Sk: Dz: / Ludzi zapewne dlatego, że ten zwyczaj dawniej
przy klątwach istniał / w przysłowiu znaczy: potępić
kogo /

abyd

S. 13. Świeczki biniczek świeczowy męczyni pegan
 zem; (Kluk. (świniopas) = Kluk. 4.)
(o Świętojański)
S. 38. Świętojański grosz; (tak zwano zadatek albo nadziużawę dóbr, lub officyalistom istnym, których rok ich mawianych, jak i słuzbyty Polsce poczynać się był zwykł)
od 24go Czerwca t.j. od św. Jana (Chmielowski)
S. 39 Szara szlachta; (tak nazywano dawniej połowie uboga szlachtę, która zwykle w szarej kowi kapocie, lub kontuszu chodziła, i przystole naszych końcu siadała; (Star. Ref.)
W. 43. Powarszawsie się zaszargał. (Dub.) na jak zmyty czystym powrócił; (Zab.) Zaszargał się = zadłużył się, pozyty powrócił, etc. go popłacił, / Dubieńskie Kontrakty stawne wcały Polsce (in)
S. 40 Szargusz Feliczyk, przodek Zamojskich, od szarej sukni, którą zwykle nosił; tak nazwany. (Bok. Zam.) Ob. S. 10.
P. 52. Dość plesz babo cóż rok do Torunia? Dobry szaopłaszcz dobra Maciej gunia (Groch. W.) Do Sownia, poszarpany, Fioki, czapka stara (Mazowiński)
C. 24 Cygańskie szatro, (gatunek pleciony budy, kuźni, gdzie Cyganie przebywają; używane w mowie potocznej dla oznaczenia lichego, zrujnowanego budynku.)
S. 41. Szczepowiar święci Mieczysław cnotami, lecz pobożności między Książętami (Petr. Hor.)
K. 42. Kaźmierze one, one tota dystawy wasze, królestwa tego, pięknie kwitnącego, niekiedy poszczepione szczepie. (Jan. Dor.)
B. 14. Bohater Lech stawny, w pustyniach szczerych pierwszych zaczynał wiek dawny (Groch. W.)
S. 42 Szczodrak, (zwał się w Polszcze chleb, który na dzień 3. Króli pomiędzy ubogich rozdawano, miał a formę teraźniejszego rogala (Ruf. Łuk.) Szczodry dzień, dzień 3. Króli raz dla dawniej przytychże Króli dobrodziejstwem przywieźionych, drugi raz dla wyżwymienionej przyczyny szczodraka (Groch. Luk.)
S. 43 Szczurowice, szczurowo stolica, (Zab.) Narymiasteczko w Woj. Bełzkim, na teraz w Cyrk. Złoczowskim, nad Styrem, 2 mile od Brodów.)
W. 46. Włoch przedszkodą, Niemiec wszkodzie, Polak poszkodzie przychodzą k sobie; (Ryś) Ad: mądry Polak po szkodzie [illegible] (W.)

O. 9. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki (Bras. Linde) (mieszek = worek) (Szocki czyli Szkocki, t. j. kramarza wędrującego.)

S. 44. Szlachcic nowy, uczyniony (Szkarta tel) (novus homo) [z cnoty i zasług uczyniony nie z przodków urodzony] (Kn.)

S. 45. Szlachcic orłowy, (ten co szlachectwo kupił (złotem)) [i]

" 46. Szlachcic pobabic, (Nobilis haberi vult cum non sit) (t. j. za szlachcica chce (chcący) uchodzić.)

" 47 Szlachcic zacnie urodzony (t. j. starodawnego domu) [familiant] Ob. Poz 59

" 48. Jakim szlachcic, jakim stary szlachcic, (tak to prawda) [Rat. Linde]

49 Wszystką szlachtę równemi być między sobą uznajemy. [Gaz. Nar.]

" 50 Prosty szlachcic, (t. j. nie Pan, nie Senator, nie wojewoda) (szlachcianin [szlachetka])

" 51 Szlachcickie piwo [t. j. cienkusz] (Halbbier) piwo które drobna szlachta dla taniości spijała (Stat. Szlachcickie piwo tym droższy sprzedają chłopi, co szlachcic, niech chłopi znają [Brath] Szlachcickiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny jadąc śpiewał. (Zab.) (Skrzet.)

52 " Kto nie żyje po szlachcicku, nie szlachcic. (Opal. sat.)

53. Słowo szlacheckie, (Obacz verbum nobile debet esse stabile.) Ob. S. 418

54 " Szlachetny (panie) [był w Polszcze tytuł burmistrzowi jakiego miasta przynależny] (Linde)

55 " Wszranki kogo wyzwać (t. j. gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę [na pojedynek] ku okazaniu sprawiedliwości, mając tę nadzieję, że mu szkoda jego nagrodzi.) (Szczerb. Jus. Sax.) [Rost] Wszranki z kim wchodzić (wstąpić) [zapasy z nim wchodzić walkę pojedynczą] [Linde]

A. 13. Ałst

K. 43. Bić się krzyżowy sztuką (na papatasze) (t. j. szermą na krzyż) dawniej w Polszcze powszechnie używany (Lud.)

P. 53. Pewny (zysk.) (by) Turecki zegarmistrz, a Szafranowski z Korczmin (Ryz: Ad: I Dz) Zarobił jak Zabłocki na mydle. (!)

„ 54. Przedajny (!) jak ministrowski szwajcar. (Teatr. Lud.)

S. 56. Szwedami zwano w Polszcze słowarki ze słoniny / Zdaje się od czasu napadu Polski przez tych, że w 17tym wieku, przez Gustawa Adolfa (sic) tak, n. p. Boch: w jednej kom: kładzie wasta szlachcianki; testowa: kiedy mam kapustę z słoniną lub kaszę z Szwedami, to u mnie bankiet (!)

S. 14. Tabaka, dusza kozacka (Zin: Sil: !)

„ 15 Taborem stanąć, taborem się stawić (się dziś jak za taborem (t. j. bezpiecznie) Taborem nazywali kozacy otoczenie wojska wozami, (dziś Wagenburg) (także taborem ustępować (się) cofać się) (Papr: I Pias: / Falib: Birk: Dziś: (Kron: / Mz) w mowie Słowiańskiej znaczy także Tabor mnogość ludzi, bydła, lub wozów naładowanych, kiedy wojsko, lub lud pasterski (koczujący) przenosi się z jednego miejsca na inne (Lud.) (w Ruskim narzeczu mówią tabun)

„ 16. obacz L. 2 B. Dz 1-a
Tadeusza śpiewać, (znaczy zubożeć, z torbą pójść na ~~dziady~~ dziady (na dm. Czl. Halsb.) Lub Czerniawski (Dla tego zdaje się że dziady (polskie) po odpustach zwykle przy drodze i kościołach pieśń o S. Tadeuszu śpiewać zwykli (Teatr. Lud.)

„ 17 Talerze na talary kujemy, A żołnierzowi pieniędzy gotujemy (Pikeł: Dz: !)

S. 57 Siedzieli nad rzekami Babilońskiemi i płakali (których zastosowane do Polskiego narodu (których przystosowanie: tylko siedzieć i płakać, t. j. nie mając rady i ratunku (!)

T. 18 Tańcować z Tatarami (znaczy: na granicy wschodnio-południowej dawnej Polski walczyć; ponieważ z tej strony wszystkie napady i najazdy Tatarów następowały) Ob. Sobieski.

Polska
Obyczaje
Obacz
Krzyża
Polska
Polska
Ob.

Tatary

P. 54. Poganin plondrować, przystoi mu to ta- / nie; (Gnodt, bydło, dobytek, nie rabiący na- / nie; (Paszk: Dz: przyszło mu tanio, bez kosztu)

Polska

R. 21. Rzeczpospolita bardzo dziś stara się / Boży przywata się kojej stanie; (Pyj: Zw:)

S. 19. Tarantara; (Czwata się: pobudka do rycerstwa / polskiego; (Kochow:)

" 20. Tarcz Sobieskich (Scutum Sobiescianum) / gatunek konstellacyi (Gwiazdy) tak nazwany / od herbu Sobieskich tarcza, za czasów Jana / Sobieskiego; (Boh: Drog:)

N. 36. Niemogłem dla ciebie, więc wziąłem dla / siebie; (Im at przystoi się to urosło zapanowaniu / Stanisława Augusta; gdy ten postany przez / rodzinę ks. Czartoryskich, dla uzyskania inwes- / tytury na tron polski u Imp: Katarzyny, dla / księcia Adama Czartoryskiego, otrzymał ją / dla siebie. (Zobacz jej tak, dla rzeczy ~~było~~ / korony polskiej w Petersburgu!) (?)

L. 21. W Tatarzech nie znajdziesz ani jednego fi- / lozofa, a we Włoszech bez liku; (Petr: Et:)

O. 10. Obejdzie się bez tego, jak tatarskie wesele bez / marcypana; (Lut: Lud:)

W. 46. Więcej Tatar usłyszy niż możesz; (Knap: Arg:)

S. 58. Skoczę chłopa do zamku, na tatarską / robotę; (t.j. do Tatarek) (Haur:) (Lud:)

T. 22. Tatarzyk (Tatar) gdy się wyforsuje, kraj / Polski trwoży, tłumem, i plondruje; (Kul: Rzymski / Her:)

B. 15. Bogdaj Olo, i Tomasz (To-masz) żyt / w Sapiechów domu (rodzie) (Jag: Gr:)

T. 23. Towarzysz kawalleryi narodowej (miał / rangę officera prawem postanowioną (Kaw: / Nar:) musiał być szlachcicem, mieć konia, i / dwóch luzaków; (Czacki) (biedny towarzyszek / biedna officerzyna) (witaj że, witaj że mój towarzy- / szu; (początek piosnki gminnej, bardzo starej)

W. 47. Łatwy Trzebickiego djabeł, (trudności go skropić) / (Rys:) (trudno się go pozbyć, (familija Trzebickich / zastygła przez wydanie znakomitego poety) (Lud:)

S. 58. Stefana Bóg wzbudził, aby moskwy hardość skruszył (Kniaź: Spyt: (Stefana Batorego Króla polskiego)

C. 25. Czysty turecki derwisz (Zab: Sude) Z. Gotyjak święty turecki

T. 24 Turecki rząd, albo po turecku rządzić, (t.j. despotycznie) Zab: Ez

4 20. Turkogreczyn, t.j. patryarcha Carogrodzki (Szak: Sob)

L. 7 Lepszy przywozny tokaj niż domowy Zudobiński cienkusz (Zab: (t.j. wino w miasteczku Turobinie kupione)

B. 16. Bój się Greków, gdy upominki niosą (Zwarz: 101) Szenińskiego, zamiar Virgiliusza: Timeo Danaos dona ferentes)

W. 48. W obortynach poznał Wołoszyn, iż walny Polak umie (Warg: Lez: prof:)

B. 17. Bogiej zawsze szczęśliwy, nigdy był nie mniejszy kiedy się Król z trzema stanami spijał (Kras: ...) Zabrotą Zapsza

U. 49. Umywam od tego ręce, t.j. nie chcę brać albo czuć się odpowiedzialności za ten czyn lub za tą sprawę (Pozytekty takiego jest jeden znajdawniejszych, dotyczy on albowiem według Ewang: S. Marka od Piłata Pontskiego, Prefekta Rzymskiego w Jerozolimie, który Żydzi (którym te słowa wyrzekł, gdy od niego zatwierdzenia kary śmierci na Chrystusa Pana przez nad Żydowski orzeczonej, żądano. (Lude)

K. 44. Królewska ręka dała, ale język K. X. Skargi wyprosił (Birk: Sk:)

W. 50. Wasza Wmość, był tytuł zwykle przez Króla w Polszcze, Senatorom dawany

U. 89. I tak listy Zygmunta III do Hetmana Chodkiewicza zaczyna się temi słowy: Uprzejmie od Wprzejmości waszej, pisanie z obozu pod Chocimem (Kar: Chod:)

S. 59. Szlachcic zacnie urodzony, (familii antiq[u]i[ssim]æ, szczególnego domu) (n. p. Ref.) zacnie urodzonemu, Jmć Panu Szafrańcowi z Pieskowej Skały, starościc Lelowskiemu i z Urodzoności twej znam jasnego oka, i baczenia, zdało mi się te księgi nie do kogo innego napisać, jeno do Urodzoności Twojej, (Rej: Zw.)

W. 51. Uryaszowe listy, (Bellerophontis littera) (Ryst. z pism. ś. listy przez Dawida Uryaszowi, mężowi Betsaby do hetmanów dane, aby go sprzątnęli) (Linde)

P. 55. Prawo 3 Maja (791) uwieczniło imię Polaków, (Gaz: Nar:) (dorobiosem kraju;)

S. 60. Ś. Walentego niemoc, sejmowa choroba; (Boch: djabł) (Z. wielka choroba, kaduk) dlaczego gmin zwie tę chorobę Ś. Walentego, wyjaśnia Herbst w Naukach, w następujący sposób: Zwykli ludzie z nabożeństwa pościć ku Ś. Apolonii, i ku Ś. Walentemu, aby ich Bóg uchował przez przyczynę Ś. Apolonii od bolu zębów, a przez zasługi Ś. Walentego od ciężkiej onej, a okrutnej niemocy,)

N. 37. Niech spi jak Ś. Żywia, wielką chorobę miewa, albo: Ś. Walenty, wielką chorobę miewa P. K. N. zwykł gmin mówić, mówiąc o tej wielkiej chorobie, (Mon.)

S. 61. Sejm walny, (znaczył i sejm powszechny, generalny, główny, w stolicy państwa zwykle obradujący) (Stat: Lit:)

P. 56 Pływać po wandzinej wodzie, (t. j. po Wiśle) (Klon: Fl. Vistula alias Vandalus) (Linde)

P. 57 Piwo Piwnyckie, Warckie, Grabowieckie) w pierwszym stopniu rozgrzewają i tuczą, (Syreniusz) (Warckie od miasta Warki w W. P.)

L. 26 Lonus de Wątory, gdzie idem Konie, a trzy dwory, (Ryś: ad.) (allusya do rozdrobnionych majątków szlachty polskiej przez podziały w drodze spadku) (Szlachta)

P. 58. Polak z szczerości swej łatwo wierzy każdego, tego zdradzić łatwo zawżdy cnotliwego, (Stryjk: Gon:) t. j. z swojej sądzi o szczerości drugich (Linde)

A. 14. Historyczne

W. 52. Wdzięczna żółta kosa Niemki, (Bard: Łuk:)

S. 61. Szabla węgierka, czapka magierka; (mon (Żach) czapka na bakier)

ob

P. 59. Polska jest wendetą wszystkiego świata, (Łek: A (targowiskiem (hyndelbglatz))

W. 53. Węzeł Gordyjski; (Rzecz trudna do rozwiązania, do załatwienia, rzecz zawiła) Przysłowie to przyjęto z języka greckiego do wszystkich prawie języków świata, ma zaś początek w tradycyi historycznej Greckiej o węźle przy Gordyaszu związanym, i równocześnej proroczni (przepowiedni) że ten tylko stanie się panem Azyi, kto takowy rozwiąże. Alexander W. król ~~grecki~~ macedoński, nie mogąc go rozwiązać przeciął go swym pałaszem, i zdobył później Azyę.

Opr.

N. 38 Na garunge iść; znaczy to u flisów Polskich: e najwięcej wiatr z boku (garunga) po którym jednak iść można było; (Mag: Mscr:)

" 39 Nie czekaj trzecich wici, albo nie wyszedł jeszcze trzecie wici; (1° znaczy nie ociągaj się na ostatni moment; 2° jeszcze czas, jeszcze klamka nie zapadła; (Dot: Arg: / Ryś: Wiz) a to dlatego że były potrzebne listy królewskie do wici używane, i na wojnę ~~in~~ szlachtę zwołujące. W pierwszych i wtórych nakazywano gotowość, w trzecich oznajmywano czas i miejsce zjazdu; (Modrz: Baz) Obacz: W. 22

Pols. wyr.

W. 54. W wiecach zasiadać; (zasiadać, radzić w radzie najwyższym (dob allgemeinen Adels gericht) (wiece walne = większe sądowe zgromadzenie, od słowa Wieć, (Wiénie) (Nar: Hist) Wieca czyli roki walne, colloquia generalia, był to najwyższy sąd, na którym król ostatecznie sprawy rozsądzał, i do którego od sądu ziemskiego i grodzkiego apellować wolno było; (Skrz: / Herb: Hal:) (Z tego w pieśni o Bogarodzicy: " Adamie, ty boży kmieciu, ty siedzisz u boga w wiecu; (Biel. / t. / wiedzie)

Ji wyr.

" 55 Jest wiedni, ludzie są biedni; (Z Słow: Lude)

" ~~56~~ 57. Doszły woła do Wiédnia, on ostatni woła; (Z Słow: ked słonek do Wiédna, koła gosten, ogni na Vysočí gnindá) (Kto pojechał z przyrodzenia głupi

/ i w Paryżu sobie sążnami nie kupisz /

W. 56. wiek Zygmuntów / Jagiellończyków /
słusznie nazwany złotym wiekiem w Polszcze
/ N. Dam / Złoty wiek Zygmuntów /

K. 45. Każdy wiek miał swoje; A cóż my teraz
i Pawłowie, i Piotrowie, miał Rzym swoje
Werresy, swoje Katyliny / Kras: Sat / Trudno
zgadnąć kogo kr: podniesionemi Pawłowi Piotrowie mnie
miał. trudno przypuścić allużyi do Cypera ... sów W. Rossyi / Fm /

K. 46. Kazimierz wielki tytułem, mały wsamej
rzeczy / Opal: Sat: / t. j. małego wzrostu,
trochę wyższy, niż ojciec Łokietek /

" 47 Kto sobie wspomni na ojczyznę mitą, Ani
strzeże jéj, można go zwać witą, / Rej: Ziol /
(witą = szalonym)

" 48 Król winny / allużyja do demonstracyj w War
szawie po przystąpieniu Króla Stanisława Au
gusta do konfederacyi targowickiej w roku 791°
w ten sposób uczynionéj, że po wszystkich ro
gach ulic miasta, króla winnego z kart
popnych lepiano, / swoje, z tradycyi naocznych świad
ków /

W. 57 wino honoru, / podarunek w winie, w daw
nych wolnych miastach Polskich, znakomitym
przyjeżdżającym, ofiarowane być zwykły, / Jed
nemu z ostatniego rodzaju podarek ofia
rowany był przez miasto Gdańsk przyjeżdżają
cemu przez takowe posłowi Polskiemu do Szwe
cyi i Danii w końcu 18° wieku / Gaz: Nar /
Szude /

B. 17 Będziesz bit, jak St. wit, / Rysz. i
uwięzionej /

W 58 Do latach worka trzeba, a dużego, / Falib:
P / podróż wiele kosztuje /

" 59 wolałbym włodarzować, niżli tu być
Królem, / Potasz / włodarzować, być Kommis
sarzem lub ekonomem u prywatnego pana, niż
Królem / rozumie się w Polszcze /

M mój ów bożek Apollo, za usługi krwawe,
Dał mi w nagrodę szkapsko Pegaza w tog...
/ Nar: Dz /

S. 62 Śliczne włosie Francuzy, kiedy się więcej /

i wina rodzi, niż mleka, (Birk: Ł:)

R. 49. Każdy z możniejszych o ojczystą szkodę niedbający, Naprzywatne koło ciągnie wodę (Dat: Jar:) Tak napisał Potocki o magnatach Polskich w połowie 18° wieku. Dziwnego, że państwo upadło, gdy ci, którym rządy były powierzone, kraj z tąd zaniedbali, i wrogom zaprzedali! (m.)

W. 60. Wołoskie gospodarstwo, (Zapewne Gospodarstwo, znaczy to, bezrząd, anarchija. (tak Stryjkowski ~~mówi~~ pisze: Wtym 1577 tym wieku przez wewnętrzne niezgody, bardzo było to poszło wszystko Litwy na wołoskie gospodarstwo ale wczas temu Litwa zabieżała, (pag. 295.) ~~Litwa~~, Litwa, któż, czy naród, czy książęta?

P. 60. Po wołosku z panną sobie postąpić, (albo w zapasy chodzić, (znaczyło sprawę cielesną z nią mieć (Sein:)

K. 50. ~~63~~. Ksiądz ~~Liczy~~ wojciech, ~~czyli wojciech~~, (u flisaków wiślnych ~~bocian~~ znaczy bocian, (Klon:) może dlatego że około d. Woj 23/4 się gnieździ

O. 11. Ojcowie nasi na wojłokach sypiali, opończą przykrywszy nazbroj (Star: Ryc) Tak bronili skutecznie kraj i naród naponi cień napadom Moskwicinów i Tatarów i Turków. (Wojłok po Tatarsku tkanka wełniana, która się pod siodło końskie podkłada (Linde)

R. 22. Rzadko do skutku wprowadzim, co wradzim, (Groch: W:)

W. 61. W szem i wobec, i komu o tym wiedzieć wypada, (formuła zaczynająca wszystkie uniwersały królów Polskich, i ogłoszenia prawa Statutów, (Vol: Leg:) Gaz: Nar: (Linde)

W. 27. Wojewodowie postanowią, to starostowie mają wygiszczyć, (Herbut Statut) wygiszczyć = wyjście, wykonać, uskutecznić

C. 28. Car przyjąwszy z pokorą pokój wymuszony, dotąd nie śmie przestąpić progu tej korony. (Edward: Wt Car Ross) korony Polskiej (Krakój)

P. 61. Prorok albo wymyślacz przykładacz ... zabit będzie, (Leop: Deut) tak stoj w piśmie świętym,

I. 19. Izba poselska jest wyobrażeniem i składem wszech władztwa narodowego, (Gaz: Nar) (tj. wszechwładztwa burlawej szlachty) (m.)

P. 62. Pani ~~Starościna~~ Podstolina N. Nieypięta jedna wieś nawodzie Spaskiey (Skras: Podiest. wód wSpaa w Belgii)

T. 25. Ten ci to iest grzech u nas w Polszcze naypospolitszy, wydrzeć co komu niesłusznie, wytłoczyć, wyssać, wyprawować (Monit.)

Polsw.

S. 20. Jeżeli do nas niewróci szczęśliwego kraju Trudności nam wyswobodzić dobry Mikołaju (Grochowski Mikołaj Maciejowski Kardynał, biskup Krakowski) Prymas

Zyg I 16 w

P. 63 Przemysław naypierwszy (pierwszy) dał Królewską pieczęć wyrzeźbować, którą listy głośniej sze kazał pieczętować. (Pap: Gn.)

W. 62. Wyświecić kogo z miasta, (przy świecach go wyprowadzić, wyrzucić, odstąpić się do swoich Prawa Sas: Magdeburskie przez Zygmunta I większej części miast polskich udzielonego (Linde)

Zyg I

R. 23. Racz się Niemczyk pokazał do woyska pod wiedeniem, Aż szlachcicem, aż zaraz urzędnikiem przedniem, A Polak z wyszczerbaną na woynach wyszynką, Ziółtszy z gęby, będzie stał za nim towarzyszka (Słowa wszystkie iest Pot: Poezy: na wyszynka, Głownia od szabli, lub pałasza, dawnemi czasy (przed augustowskiemi w wielkim poważaniu w Polszcze będąca)

Jan III

C. 29. Carnifieinam (Jadkami) znat Królewstwo Polskie Batory, Jak im wyteka tytułów i tronu Polskiego (Opal: Sas:) wytekło - wymierzto, naprzykrzy to się (zapewne dla ustawicznych swarów na sejmach, i sejmikach)

Stefan

P. 64. Pismo S. powiada, iż z północy wynurzy się wszystko złe, (Szn: Dott. to do Polskiej sprawa dziatasię już przepowiednia.) (m)

Poll

S. 21. Jmię kłamstwa zawsze u Polaków wenienawiści było, mieli ie sobie za godne nauczkę wyzwanie, godne szranków, i znaczniej pomsty, (Kwiecz: Rzg.) może jeszcze za czasów Wieszczyńskiego. minęły te czasy.

Polyn

S. 64 Wszranki wyzwać kogo, znaczyło wyzwać kogo na pojedynek publiczny, dla okazania sprawiedliwości sprawy (Szczerb.) (Gostyn: prawa...) Niemógł jednak nikt wyzwać tylko równego osobie w rodzaju. Od takiego sądu niebyła Appellacyja dozwolona (Szczerb. Z. Sas.) Ob. S. 55.

Wlęz.

A. 15 Przys: Hist

Z S. 65. Spis zdzwonów naszych, dziś (za kościuszki t.j.) stała bronią; lico przy ziemi ćwiczy niech zębami dzwonią (t.j. przy żniwiarze Królewszczyzn X. Albertrandi)

W 63 Wojsko tak Polskiego, jak cudzoziemskiego autoramentu, (t.j. pierwsze zaciężne drugiej z ochotników składające się.) (Vol. Leg.) (Różnica ta jednak nastała dopiero za Sasów, którzy jako Elektorowie Saszy, kit kapitałów swoich w Warszawie i innych większych miastach Polskich garnizonem trzymali;)

G. 65. Polacy (szlachta) beda kogo do przyjaźni swojej zawięzają (Star. Ref.) by ledobrze pit, i dobrze się bit (mit)

S. 66 Z szlachta zaczynaj, niech P. Bóg broni. (Lub. Linde (stowik życia niepewny))

W 63. Wiedziat przeskoki, i zaczajne znaki, knieźmeniński, i wołoski, ba i czarne szlaki; (Pasz: Dz.) Czarne szlaki = punkta graniczne, któremi Tatary a później Kozacy na Ukrainę i Podole napadać byli zwykli. (Tatarskie hordy) O 6 C. 36

G. 66. Przymierze odporno-zaczepne, (defensive et ofensive t.j. tak co do zaczęcia, jako co do odparcia wojny) (Linde)

S. 67. Żadny (Żaden) szlachcic nie ma być więzion, niż będzie prawem zwyciężon (Herb. Stat.) Neminem captivabimus, nisi jure victum; owoce szlachta polska dawniej miała swoje habeas corpus, niż Anglija; ale cóż, kiedy tylko szlachta, nie cały naród)

Ł 8. Łokietek w osobie choć zadrobniały, Ale w męstwie i dobrej sprawie doskonały; (Pap: gr.)

W. 64. Wolna Elekcyja (krótsze słodkie) zadurzenie Narodowe. (Linde) Mon

N. 40. Nie długo, (t.j. niezadługo) (tu król szlacheckiej wolności zadzwoni; (Pol: arg) t.j. pochowają, umorzyli, zaśpiewa o sta: arg: (mowa)

S. 68 Szwed, gdy olszarnikiem okoto się dowie Ablonga, bardzo to zadzwoni na wygłowie (Twardo: W. D.)

C. 30. Czytajcie waszy statut pożyteczniej będzie, Głośniej wam, niż Biblia w imieniu zagędzi. M. Biblij: S. M. B. Zagędzi = zagra, zaśpiewa.

N. 41. Na kilku zagonach tełzi dzie (Szwy-
czajnie iak szlachcie Podlaski; (Pent: Lud: Dz. Dz. R. I.)

" 42. Nie trzeba na nich Turków, wybili by to z Krakowa żacy; (Alb: 21 v.) tak kiły zot-
nierz (widno z resztą stąd, by którzy, że stadnici krakowscy mieli zawsze reputacyą zuchów)

O. 12. Ojca Kaliga, iak fala sroga; Naci ojczyzna powstała droga?! Czymeś ich oczy tak za-
krwawiła? Czym te Harpije na się wściekły-
ła? (Iward: Misz.)

W. 65. Wróćmy się do starej wiary, i do starych obyczajów, a znów zakwitniemy wprzódy
i będziemy prawymi rycerzami. (Star: Ryc.)

K. 50. Kiedy ta zabawa iescze od Popiela. Ma-
ża ut, by każdemu zalała gardziela, (Pent: wyb: I)

uwik 9 ⁴/₂ obk. 53

P. 67. Polacy o zadanie nieprawdy ani zalebkiem tylko, ale iżelazem czynił zwykli. (Krom.)

" 68. Iż Podola żyzne niwy, Chmielnicki chor-
dy zalegał; Już głos matek przeraźliwy w smutnych się skałach rozlegał; (Niem: P. P.)
(Chmielnicki hetman kozaków w pierwszej woj-
nie kozackiej.)

R. 24. Równy stawą Romulusowi Brutus
syn: tgdyż tamten Rzym zbudował, a ten wolność Rzymską założył. (Warg: Wal.)

P. 69. Płaczcie poddani pana (Zamojskiego) płaczcie Zamoszczanie, Płaczcie szerokie
włości, dokąd wam też stanie; (Groch. W.)
Elegia na śmierć Jana Zamojskiego kanclerza i Het-
mana.)

W. 66. Wie świstak dobrze gdzie Wielopole,
Gdzie iaki Zamtuz na Krzywym kole; (Zab.)
(Zamtuz = Bordel) Wielopole, i Krzywekoło przed-
mieścia Warszawskie.)

" 67 Wnierz ądzie iali na targu naród Polski zanurzony
Raz we dwa lata sejmem bywał przeben-
dzony; (Niem: P. P.)

P. 70 Polska się zapijała, gdy August pijakiem;
(Zab: Nagt: 1. Dz. 2. P. 11)

I. 22. Już to ostatnia, gdy do Zaporoża, do Kozaków
rady (pomocy) zebrać poszlemy; iescze ostatniej sza
gdy do Krymu; (Biel: Zyg.)

Pols
Pols
wyb
J. Koz
Rzym
wyb II
Pols

/

L. 9 Listy zapowiedne, /: Listy królewskie biegu sprawiedliwości wstrzymujące /: Czac: / w Statucie Litewskim na R. 22. znajduje się następujące postanowienie: Listów naszych zapowiednich, na przeszkodzenie sprawiedliwości, jakokolwiek powściągając, albo zatrzymujące takową, od tych czasów do wszelakich sądów dawać nie będziemy, a gdyby wydawane były komu, tedy wszelakie ~~sądy~~ urzędy sądowe, takich listów zapowiednich, ku krzywdzie jednej strony, otrzymanych, nie powinny przyjmować; /

N. 43. Nie trzeba cudzoziemskiego rzędu do ojczyzny wprowadzać; bo nas zapowietrzą, /: Star: W. B. 6. /: Tak się też stało /

S. 69. Szlachta Polska jest elektorką królów, matką i zarodem senatu; /: Skrut: /

" 70. Gdzie Senator zarówno przez ubóstwo z ormianinem, czego innym i ubogim mieszczanie nie, /: Pot: E: / rozumie się z bogatym Ormianinem /

I. 23. I Homer czasem zasypia; /: Kop: / Aliquando et bonus dormitat Homerus /: i: / i w dziełach Homera / Odyssei, Iliadzie, znajdują się gdzieniegdzie niedołężne wiersze /

W. 67. Wieczne zatracenie imienia Polskiego, będzie smutnym końcem niezgody naszej; / Gaz: Nar: / tak się też stało; / /: Niezgoda niechaj prędkiej i łatwiej dogorywająca ugoń narodu zatraty? /: Nar: Dom: /

N. 44. Niezmierna żydów sobie sędziami, co nas często zawadza /: dana / na wolnym i do dołu; /: Petr: Pol: /

C. 31. Czasem nam wielka potrzeba, każe pożyczać na Zawiślu chleba /: Klon: H: / Za Wisłą, za granicą /

N. 45 Nanim ci, jak on na Zawiszy, t. j. jeśli Zawiszy nie będzie, się dziwi. / Orzech: Tarn: / rozumiesz się dziwi na łodzi; /: Paraf: Dołęganin, jak na Zawiszy. / Przypowieść ta pochodzi od Zawiszy Czarnego dla czarnej zbroi, którą używał ~~tak zwanego~~ słynnego Hetmana Cesarza Zygmunta w wojnach na" /.

/. przeciw Turkom. (Obacz: Rymy histo-
ryczne Niemcewicza)
W. 68. włóczyć się iak Cygan; (Ob. Cygańskie
życie prowadzić = (m)) Ob. Łaziyć
N. 46. Nie obaczemy się, chyba na Jozafata
dolinie; (t. i. na sądzie ostatecznym, w skut-
tek którego, według tradycyi religii Chrze-
ściańskiej, wszyscy zmarli z martwych wstać
i na téj dolinie, u stóp góry oliwnéj, sta-
wić się mają (m)
P. 71. Pan strojny, nie zbrojny; (Dor. Syt:)
t. i. niebitny, niewaleczny)
S. 71. (Lok) Siła zbrojna narodowa, (t. i. wojsko
narodowe (Syn: (Pospolite ruszenie = Allge-
meinen Landesbewaffnung) Ludw.)
R. 25. Rzesza Polska się brzydziła, iak psy zdechłe-
mi; (Opal: Sat:)
" 26 Ruś, starożytny Królów Polskich mieczem
zdobytek; (Nar: hist:) bardziéj tłoczy ciężar litew-
skich (m)
O. 13. Obiecujemy koronę (Polską) zawżdy całą,
zdrową, nieumniejszoną zostawić; (tey
jętek z paktów konwentów, które Królowie
Polscy, przy wstąpieniu na tron, zaprzysiądz
obowiązani byli; (Herb: Stat:) zdrową,
t. i. w dobrym kwitnącym stanie)
B. 18. Boi się (czego) iak żyd święconéj wody;
(Ob. jak djabeł =)
P. 72 Pierwéj gdy co zacnego w Polszcze zmawiano,
Tedy to Czeskim słowem zdzierżeć obiecano.
(Rej: Zw:) (zmawiano = umawiano) (zdzierżeć = do-
trzymać) P. 50
C. 32. Czemuż ten, który dotąd co rok się odno-
wiał, Biały Orzeł tak dzisiaj odrwiał, i
osowiał? (Dot: Ior)

18
1 Hang

A. 16 Przys: historyczne

N. 47. Ten to nieszczęsny nierząd to sejmikowanie, kraj zgubiło; sięgnęło obcych panowanie, (Niemc: D. F.)

L. 10. Sami się kwitnij, zeszły wielkie duszy; (Zab. (Kras: ...) minęły, inszych nie masz;)

M. 13. Moneta zgaszona ... co wywołała na ... (Chetm: Fr:)

Z. 48. Zwycięstwo ... (Ob. Dz: 1820 7. Przys: potog:)

H. 2. Hasłem jednomyślności w obradach sejmów Polskich, było słowo: zgoda; (n. p. Po skończonym czytaniu Konstytucyi (3/5 791) ogólny powstał okrzyk: zgoda! zgoda! (Hist. Kon.)

A. 11. Akademja Krakowska zgromadzała się, powagą, zacnością ludzi stanu; (Przeg: Wal.)

K. 52. Królelekcyjny zguba wolności narodowej; (Gaz: Nar:) ziemski

Z. 49 Zjazd, (sąd zjazdowy (Kondescenzyja); rozpoznawał na miejscu spory, o grunta, granicę, nie mniej szkody poczynione, i gwałtowności; (Czac: pr:)

Z. 50 Nie tylko to po Ziemiach znajdziesz wszędzie warszawy, bo bez braku czytają książki dla zabawy; (Dmoch: Sz: Rym:) po ziemiach tj. na prowincyi, po województwach.

Z. 51. Ktokolwiek stanu szlachecki ziemi Polskiej, używa opieki rządu; (Ust: Konst: ...) należące do Polski należącym.

Z. 52 Ziemianin, słowo to ma wiele w języku Polskim 3. znaczenia: 1 Ziemianin syn ziemi, Ziomek, urodzony w tym lub owym kraju; 2 Ziemianin, człowiek około roli chodzący, (fr. homme de champs) 3 Ziemianin obywatel ziemski, dobra ziemskie posiadający ... ... Landmann, 2: Landmann, 3: Landgutsbesitzer, Landedelmann,

Z. 53. Co sobie ziemianin nagotuje, to mu senator zje; (Rys. Pot. Poz. l. 19; Znaczenie: Urzęda bez dochodu zjedzą ziemianina)

R. 27. Gdyby wokoło tym nowo wsiowym nie zabieżeli, Przodkoby Rusini zlaszeli, (Twardowski) zlaszeli = spolszczyli się.)

Z. 54. Twój wizerunek królewskiej dobroci, Zygmuncie Polska pamięć niech ozłoci, (Kochow.) o Zygmuncie Auguście.)

G. 73. Powstanie Polska iak Feniks z popiołów, (Nascitur ex ossibus ultor)

B. 19. Wolałbym brodę Sułtana na stronie Polskiéj widzieć, niż Barbarę, (rzekł Tęczyński Kasztelan Krak. na Sejmie, w czasie rozpraw o ożenieniu Zygmunta Augusta z Barbarą Radziwiłłówną.) Lude.)

G. 18. Gdzie się rzemiosła podziały owe, Cnot wielkich wzory fabrycyusze? Dziś każdy złotko gdzie może łowi, Przedałby za nie z Ojczyzną duszę. (Zab. Post. do wiotly tego ostatnie lata panowania Stanisława Augusta.)

Z. 55. Złoty rycerz, złocisty rycerz, t. s. co rycerz białego orła, (Rycerz złoty albo rycerz pasa złocistego, przed tym był to, co teraz Kawaler białego orła; Złoty.) Lude.)

" 56 Złote czasy, złoty wiek, (złoty golden Zeit altan, seculum aureum, według mitologii greckiéj rzymskiéj panowanie Saturna.) Lecz minęły się lata dawne, Zawarły czasy złote sławne, Dziś nastały ołowiane, Nasze szczęście malowane, (Psalm. Kol.)

W. 69. Trudno ołówka złowić, (złapać na uczynku) (Teatr. Lude.)

P. 26 Tak są i my zawieszeli, tak słabi wzięli Żeby się my się dziadowskich synek starcia, koło przeteżki; (Pot. Poz.)

W. 70 Ołówka ziemia nie rzeczy szczerze przez oktyle, że w Kuchniach Polskich żyje na

½ iden tydzień, i wybij ją z Krakowa na ulicę. [Gost: Gor:]

T. 27 Sakramenta zostało sprawowanatura, Urobić szkatę z umyślnego mazura [Klon: Chl:]

O. 14 Opilstwo jest przyczyną zniedźwienia Polskiego; [Star: Ref.] wakancyi Pod

II 15. Nasz to Ostrogski Konstanty, pod Orszą hardość nieprzyjaciół zgniótł; [Kras. Wojen.]

Z. 57 Żniwo apostolskie [St. Drzew. w Winnicy pańskiej] t.j. obowiązki kapłańskie, np. nawracanie niewiernych, grzesznych &c.

Z. 58 Żołtarz, t.j. co psałterz, także fundacyja dla psałterzystów, których obowiązkiem psalmy śpiewać; [Jagiełło (rotadystów) psałterzystów, który żołtarz w kościele śpiewają na zamku krakowskim założył, na etat; Biel. Luft. Gwagnin.] słowo Żołtarz przyszło z łacińskiego wszystek Polski [Linde.]

S. 72 Szlachcic jeden, że był żółty głową, potomstwo jego długo Szafranicami zowią [Pot: Por.]

Z. 59 Żeński sprzęt, wyprawa córki, przywianek dobra żonine; [Budz. Ks: Zamoj.]

S. 24. Jeśli się okręt Rzeczypospolitej zatopi, wasze się też prywatne łódeczki nie ostoją; [Sk: Kaz.] tak się też stało. Gdzie są owe ogromne majątki Szczęsnego Potockiego, Hetmana Rzewuskiego, Czartoryskich, ma szymskich &c.

W. 71. Wnet z was maszkarę zdejmą, a ludzie poznają, że Polacy przodków swoich bardzo zostawają [St. Kchw: Dz. 4.], i o tyle z nimi zostają nierównają im.

Z. 72 Często zostać szlachcicem, piękniej, niższy nim urodzić; [Pot: Por.]

Z. 60 Milej było to Zygmuntowi zostać mądrem niżeli królem; [Stas: Num.]

B. 20 Bóg wziął głowę króla mądrego, wziął też hetmanów koronnych obydwóch, wziął żywot obfite Ruskie kraje, wziął pierwsi wojsko ukraińne, tylko samnogi do ucieczki zostawił, abyśmy za Gdańsk, i szlackie granice uciekali; [Stas: Ryż.] pisane za Jana Kazimierza w czasie I wojny Kozackiej.

W. 124

M. 14. Okrutny, srogi, okrutny, / wolność wpo-
śród wzięć, miał ostatniej czym wszystkich
zrazić sobie serca, Mieczysław stary, / Imm:
Rytt /

W. 72. Wybór królów z zeniną wolności, ima-
piękniejszym narodu Polskiego zaszczytem
nazywano, / Ust: Konst: /

G. 25. Jak zmierzchli na Krzyżaki niecić Litwiszy-
cy, / Zyskiwa Gdańsk, Zbiją i się bić Krzyżakami
wszyscy, / Biel: Mysl: /

Z. 61. Zwalczyliśmy Rzymiany, a Horacy nas
zwyciężył / t: j: My, żyjąc, istniejące naro-
dy, / Horag: Wal /

N. 48. Niemogła żadna postronna moc nigdy
zwalczyć Polskiej Korony, zwalczył ją pewnie
ten wewnętrzny rozterk, / Orzech: Qu: /

R. 28. U Rzymianów zwalisko ich obyczajów
nauki tron Hiszpanom wystawiły, / Zab: /

T. 28. Tacyt, ten głębokości serc ludzkich
świadziciel, / Zab: / Syn zmowca, śledzi-
ciel /

S. 74. Speculum saxonicum, prawo w Polszcze (Saskie)
wprowadzone, dla tego zwierciadłem Saskim
nazwane, iż służy ludziom, aby prawo swe
jak we zwierciadle widzieli, / Szczerb: Sax /

" 75. Szlachty naszej Polskiej za grosz niemal
zwiedzie tysiąc, / Sag: Gr: / zwiedzie z naszytu
sprowadzi, zciągnie, /

N. 49. Niezmierna gdy mazur zwiotoszeje, / Imm:
Rytt /

O. 16. Obronisz zwycięzko o słuszności ojczyzny
czyniąc spryjennioną Polski, Polską stawniejszą

Z. 62. Zwycięzaj Mazowieckiej, / t: j: Książę przy-
rzeka ludowi pospolitemu wszystkie prawa
i zachowania trzymać / Biels: Swt /

P. 74. Panowie więcej Polszcze, niż sobie ży-
czyć powinni, / Orzechg /

R. 29. Już dzięki Bogu Ruś i Żydów towy-
ciężkiemi brzękała na nogach okowy, / Kalem /

W. 73. Wiek Zygmuntów, złoty wiek literatury
Polskiej, / N: Dan: / Lind: / Kommisii wiek za Zygmun-
ta starego, i Zygmunta augusta /

A. 17. Hist. + mówiący czego nie widzi, i potem się niektyka, 79. Kol.)

D. 75. Przyjdzie na koniec dłużnikowi ziścić życzek żydek + do Jeruzalem, Dołąk na N. 2, (Kolb.: Wor.)

„ 76. Polacy żadnego trybutu nie dawali Cesarzom, jak księżyni, (Bul.: + Teraźniejszym trzem dają (ent.) jako księżyni = nigdy a nigdy +

N. 50. Niewierny Tomasz, + Używa się w Ewangelii S. i odnośnie do Sgo Tomasza, ucznia Chrystusowego, niechcącego uwierzyć w Zmartwychwstanie, dopokąd nie dotknie się ran Chrystusa)

Pol

U. 74. U nas w Sandeckiem zawsze tak a mo da, kto kiełb spetni, drugiemu go podamy)

G. 19 Góral ma nogi wnieni, kogo zechce to dostanie (Bogusł. Kraków, i Górale + Gołęb.: Lud.)

K. 53 Kat, posag Kujawianki, łyżka masła, i maślanki; (Gołęb.: Lud.: (pag. 36) Kujawianie najwięcej ksz. majątek stanowią trzody bydła rogatego, i źrebców;

M. 15 Mazury smutne, Podlasiaki leniwe, Łęczycanie pyją dobrze, Płocczanie śpiewają, Krakowiak z Kujawiakiem to dobrzy chłopy, każdy z nich 6 dni pracuje, siódmy w karczmie przetańcuje; (Gołęb.: Lud.: pag. 37)

Pol

P. 77. Pańskie ciało, a Boskie dusza, (Przysłowie Rusinów na Podlasiu; oznaczają ich stan niewolniczy) (Iż wszystko to, naprzód Boskie a potem Pańskie (t.j. to wszystko co chłop posiada) mówią chłopi na Rusi czerwonej.

Pol

S. 76 Szlachta zagonowa, A. s. w chodaczkowa, czynszowa, drobna. Szczytne ich powództwo malują następujące przysłowia:

„ 77. Jak pies usiądzie na dziedzictwie szlachcic, i.

/. ojca (zagonowego) tu ogon za granicą trzyma; /Gołęb: Lud: 7/

S. 78 W szlachty (zagonowej) co dzban, to pan. /7/

a 79 Chłopi, czyli kmiotki są z indyjskiej szlachty, tą powinność wyśmiewają ją w następujących u nich używanych przysłowiach:

a Nadął się, jak szlachcic, (wyśmiewając ich dumę);

b wystroił się, jak szlachcic do karczmy, (gdy ktoś ustroi, a karczmy nie ma);

c chłopska [illegible] siła iść, szlachcica wiele pił (szydząc z ich opilstwa);

d ma tył czarny, jak u szlachcica, (szydząc zdaje się, z ich niechlujstwa) /7/

i. 7 Jeśli masz czarną d.: toś szlachcic.

Ł 11. Wygląda, jak czarownica na Łysej górze. (Łysa góra, według powszechnego w Polsce zabobonu, jest miejscem schadzek i biesiad wszystkich czarownic, to samo co Blocksberg w Niemczech. Czarownice żmudzkie latają tam [illegible] na miotłach, ruskie w stępie, litewskie (zapewne i polskie) na łopatach.) 7 Udając się tam wymawia czarownica te słowa:

P. 78. Płot nie płot, wieś nie wieś, Ty biesie nieś. /Gołęb: Lud: 7/ Ob. W. 16.

Ż. 63. Zażarty, jak wilkołak, (Wilkołak, człowiek w wilka zamieniony, przedziwny. /Obacz artykuł o wilkołakach w dziele Gołęb: Lud, jego zwyczaje, zabobony/

U 75. Ut sum sodalis Marianus; (Przytyk te zakłóca szlachty towarzystwo bractwa Maryi, dzielącego się na sodalisów i tyronów, noszącego szkaplerze, które się w niższych klasach dotąd jeszcze istnieją. /używana + szkaplerzny

B 21. Bóg ci [illegible]! (Dawne powinszowanie noworoczne, polecające winszowanego błogosławieństwu Wszechmocnego) Gołęb: Lud: /

Pol

Pol

Pol

ob

+ fragmentaryczny (ch) przeglądzie +

Z. 64. Jedzie, jak stary, (jak) albo Jan.../ Zelman.

St. j. powoli, że się go doczekać nie można /

Odnosi się to przysłowie do gry, dotąd jeszcze

(Pol) na Rusi w poniedziałek wielkanocny uży-

wanej. Jedna osoba puszcza się w drogę, i biega

w koło, wołając: Jedzie, jedzie Zelman! [illegible]

potem druga Jn Zelmanowa, potym jego

syn i t. d. na końcu: Jedzie, jedzie cała

Zelmanowa familija /Gołęb. Zabawy/

(ważne) O. Zgadnij zgadula, gdzie moja złota ku-

la, pójdźże z gry! towarzyskiej: złota kula

używana często przy grach hazardownych /

[illegible]/ Jest to nota do powyższego przysłowia obyczajowego

G. 20. Grzeczna Francyja, święta Hiszpania

wesołe Włochy, bogate Niemcy, ale

mi najmilsza Polska. /Mawiała X. Ka-

tarzyna z Sobieskich Radziwiłłowa/

P. 79. Stanisław Poniatowski ostatni król

Polski, Stanisław Piątkowski ostatni

król kurkowy. Przysłowie istniejące dotąd

u ludu krakowskiego, dlatego, że przy os-

tatnim rozbiorze Polski, przy którym Kra-

ków dostał się Austryi, tamtejsze towa-

rzystwo strzeleckie zostało rozwiązanem,

królem kurkowym zaś był na ten czas

Stan: Piątkowski. /?/ Po zawiązaniu Kra-

ju w. m. Krakowa w R. 1815 wznowio-

ne towarzystwo zostało przywróconym,

równie jak i obiór Króla kurkowego, któ-

remu w R. 1818 insygnija, do onego cza-

su u P. Wojciecha Bartynowskiego Oby-

watela Krakowa: dotąd przechowywane, jako

(Nota) to kurek srebrny z głową złotą, na srebrnym

łańcuchu, laskę Marszałkowska, sztucie

Oraczewska, i przywileje, przez wszystkich nie-

mal Królów od Zygmunta Augusta poczawszy

zatwierdzone + /Gołęb: Zabawy/

+ oddane zostały

K. 53. Kulig, ta zabawa, jeszcze od Popie-
laj ma za cel by każdemu zalatać gar-
dziołaj (obacz rozprawę o kuligach w Gołęb:
Zabawy) Z miętuszniej nazwa kulig zdaje się
pochodzić od kuli, ~~która~~ umieszczonej
w wierzchu ~~na końcu~~ laski, którą obsyłano od domu
do domu, zwołując na kulig. Gołębiowski
wspomina tę zabawę szlachecką starej Pol-
ski z rozrzewnieniem, (sic) Ob K. 51.

m. 16. Mąż, w tym domu pokój przemieszkuje,
gdzie mąż przygrywa, żona przyśpiewuje.
(Napis w sali kawalnej zamku w Ujazdzie w cylindrach(?)
na stoporach, niegdyś Ossolińskiego, brata
Jerzego, w tasz...(?) Gołęb: Zab.)

O. 17. Za nic bal, i wesele bez Oracz~~owskie~~kowskiego;
(Oraczkowski sławny skrzypek w oko-
licach Sokala, i w Bełzkim przy końcu
18go wieku / Gołęb: o muzyce kościelnej w
Polszcze)

m. 17 Marszałkować, albo wodzić, znaczy-
ło w dworskim języku, w 1szej parze polo-
nezowi dowodzić, (Brodziński, Gołęb. Zab.)

P. 80. Polska, jest ojczyzną mazura i tańca
(Gołęb: Zab.)

m. 18. Mięsopustnego Tura dzieci się stracha-
ją (Pod: / t.j. przebranego w zapusty człowieka
za Tura / Gołęb: Zab.) kaz wojc: Ob

N. 51 Niebiedliwszymi(?) Podkanclerzego przez
cały rok; (rzekł Władysław IV. podkanc-
lerzowi W. X. Litew: Kazimierzowi Lwu Sa-
pieha, gdy ten z całym dworem przez
3. dni w swoim domu podejmował; za-
szedłszy do jego spiżarni, piwnicy i lam-
usów / Gołęb: Dwory, domy.)

O. 18 Chwałę sobie obiady wynoszą Jadwigi i
Anny Jagiellonki, (mawiał uczony Krasicki.
t.j. Barszcz, kaszczyzny, bigos, pirogi,
małdrzyki; (?))

+ w Różani

A. 18.

M 19. Jako kiedy Mazurka pije kuszę po kuszy; Przybywa chęci potrochu we tbie animuszu. (twarz. Pot.: (Mazurek; piwo mazowieckie. Po przeniesieniu stolicy państwa z Krakowa do Warszawy za Zygmunta IIIgo warzono naj najlepsze piwa na Lesznie, Grzybowie, Nowym mieście, i w Pradze, czyli Golędzinowie (Gołęb.)

dod. B. 5

B 22 dodatek Bodajś tyle go djabła zjadł jak P. Boryko; (Boryko, kasztelan Zawichostski, był sławnie, najwięcej zdu„chowanemi, i mnichami, a żeby był wysoki i otyły, stąd urosło powiedzenie przysło„wie (Gołęb: Dwory)

Nota

S. 80 Następił starego węgrzyna, Burgundzkie dowody, i Reńskiego po kieliszku pannom i elegantom; (Gołęb: Dwory)

" 81 Świeczka po łaźni; (Chrobry obiwszy (kt młodzika swego dworu w łaźni, zwykł był udarować go nową suknią, co się zwało, iak wyżył (Obacz S. pr 19)

10. 10

M. 20. Mieć dwór w iakim miejscu, albo stanąć dworem, (mówiono, gdy Król Polski na dłuższy czas, w iakie miejsce zjechał) (Gołęb.) (powiedzenie: Hoflager halten)

K 54. Klamki dworskiej się trzymać, (nad„skakiwać wielkim panom, szukać ich protekcyi, był zwyczaj drobnej szlachty Polskiej (S.)

Polsk

D 27 Dworskich w późniejszych czasach, za panowania Sasów, i za Sta: Aug: nazy„wano: lwierzpiętami, Hajdukami, Łazo„jadami, pasibrzuchami, Kreiwasami, Wypinkami, Szałaputami, Szałamutami, Wiatrolotami, Wartałkami, Firkami,

/: kobiet, zaś dworskie: i rozkazu dozwany nie ubrana) Czupigrada, Czupidrała, nie umiejące zachować miary w strojach =/ klapa, kłępa, Dłucha, Klapsydra, klapitwa, klabsdra, flondra, niezgrabność łachmiastwo oznaczały =/ Dowiedatki: kwoki, plotki zbierające, i roznoszące =/ Branka, płonnica, swawolą wzięta/ Sadoma t. j. co nadobna; /D/

M. 21. Maciejowski /kardynał/ =/ wszystko wie, a udaje, jak gdyby nie wiedział /biskup krak./ Gamrat /nie wiedząc, chciałby udać że wie wszystko, /powiedział Stańczyk, błazen na Zygmunta starego =/ L /ob: D. 4/

D. 81. Dojarka, są to najprawdziwsi dworzanie, i przyjaciele królewscy /Stan. =/

S. 52. Niemądry/ ten, co mając niedźwiedzia w okrzyni[?], puszcza go na wolność, na swoją szkodę, /powiedział tenże sam Królowi na polowaniu w Niepołomskiej puszczy, na którym Królowa Bona napadnięta przez puszczonego Niedźwiedzia z Litwy przywiezionego, uciekająca przed nim, padła z koniem, i poroniła syna, któren by może był utrzymał ród Jagiellonów na tronie Polskim i zapobiegłby klęskom, które później na kraj i naród spadły /S/

S. 81. Gdy wy panowie odemnie nie chcecie, więc ja muszę od was jechać; /Rzekł Jan Sobieski na ten czas jeszcze Kasztelan Krakowski, do swych natrętnych gości, ubierając się przytym w boty /wdziewając[?]/ /S/

D. 82. Pokoja od nas podaniem rzeki dostąpicie; /rzekł Bolesław Krzywousty, do mieszkańców miasta Szczecina /Stettin/ oblężonych przez niego R=ku 1124. /Narusz: hist: pol: t. 3. p. 246.

N 53 Nie zatyj, i nie kasuj, / jak mawiali Królowie Polscy przy liczeniu: pocztowanie zgłoski wolnie uroczyste do posłów, którzy ich przy obradach sejmowych obrażali. W takim położeniu był nie raz dumny możnowładca, Karol Radziwiłł / Gołęb: /

K. 55. U Krakowiaka (chłopa krakowskiego) dobrym słowem wskórasz więcej, niż surowością; (Wanda, tyg: Lit. z r. 1823.) / Dyaryusz familij Zebrzydowskich /

N. 54. Nie umie syn szlachecki na koń wsiąść gotowy, Na dziki zwierz jechać niegotowy, (narzekał już J. Koch: na młodzież szlachecką owego wieku. / Gołęb: Łuk. /

" 55 Nie masz na żołnierza a jest na łopatę, wyrosłe, zielone, (skarżył się przeciwnie autor dziełka: Satyry czyli przestrogi w R. 1650. wydanego / d. /

S. 82 Sobótki Gdy słońce raka zagrzewa, A słowik więcej nie śpiewa, Sobótkę, jako to czas niesie, Zapalono w Czarnym lesie, Tak to matki nam podały, Same tak z drugich miewały, Że na dzień św. Jana Zawżdy sobótka palona. Nie im ogień do świtania, Nie bez pieśni, nie bez grania. &c / Tak śpiewał Jan Koch: z Czarnegolasu o sobótkach, zabawie, wcale prawie słowiańszczyźnie od niepamiętnych czasów upowszechnionej. Ob. Rcz: o Sobótkach i Gołęb: niemniej Legendę / Dumę / o Sobótce pannie i Świeżym rycerzu, w Sierotce Krak: z R. 820. T. III / Łokijewic, iż go o Kotiach istnieje ten zwyczaj pod nazwą Kupały, bożka pogańskiego z czasów przed Włodzimierzowskich / S. /

P. 83 Człowiecze, chcesz pożyć duszy swéj,
Niemów często piwa nalej;
Bo cz piwo jest dziwny ałej;
(z manuskr: XV: wieku, Gołęb,
t.j. czasów, gdzie prócz piwa i miodu nie
znano w Polszcze innych trunków)

S. 83 Po wieczerzy szlaftrunek; (Satyry, czy
li przestrogi † IX Do poduszki, zazdro
wie kosiuszki †)

Z. 66 Zabójca ludzkiego zdrowia, zwano za
Augusta II Adama Mateusza Małachowskiego
krajczego koronnego, (dlatego, że niejednego
na śmierć zapoił †) Był on jednym z 4 ech naj
sławniejszych pijaków swojego czasu, innemi
trzema byli: Janusz X Sanguszko, Ordynat
Ostrogski, o którym wyżej, była
mowa, i Karol X Radziwiłł, Woj. Wil-
nia † Małachowski kilkakrotnie połgarcowy,
z 3. serc napisem corda fidelium
którym trzeba było duszkiem wypić.

K. 56. Komisza Góra pod Proszowicami w Krakowsk. w łoszcze, tak zwana
iż klacz Przybysława, herbu Szreniawa
którą mu ukradziono, wróciła w kilka
lat do swego pana, przywiódłszy z sobą
całe stado koni, † Długosz, Święcki,
Tyg: Pol: R 828. kalendarz polit. krakowski
R. 827. Gołęb † Bielski twierdzi, że klacz była †

" 57 Kondyba, koń niezgrabny, tak zwany
że ze stada kondyby, potkownika na
Ukrainie, z którego wychodziły, konie bia
te, rosłe, lecz niezgrabne † Gołęb: †

" 58 Koń tatarski zwał się u znawców Bach
mat, siedmiogrodzki Sekiel, Hiszpański pięknym rumak, Niemiecki ciężki Fryz (S)

G. 21 Goły jak Bizoń, (tj. co święty Świrecki, dlatego, że Turcy święty swoich Bi
zonami zwanych, nago wyobrażać zwykli;
† Gołęb †
† do łotygiery sprzedana

Pol
Lwy
Pol
Wyj
ob: Obyrz

A. 19 Historyczne

K. 59. Zna koń, że posła niesie; (Poselstwo
Chomentowskiego do Turek, za augusta
II-go) cały dystych opiewa: Zna koń, że posła
niesie, złotym więc gra munsztukiem, aby
przed panem, pomnaradoną szły chorągwie
skinął buńczukami; (D.)

D. 28 Dziewiczy wieczór, zowie się u ludu mni
skiego, wieczór przed ślubny; (Gołęb: lud.)
" 29 Dziewosłęb, t. j. co swat; druch, t. j. co
drużba; Zarzeka ten, który małżeństwo
raj. t. (D.) Włodek słownik.

B. 23 (Mały Bobo; (o dzieciach małych, a
zgrabnych.) Odnosi się do Karola Stan.
Aug., szczególnie małego, a jednak proporcy-
onalnie zbudowanego, którego zwał
Bobo; (?)

D. 84 Daj, ciego Boga, źle to w Polskim świecie
Gdy na sejmikach opój bryknie plecie; (Brat.)

D. 30 Dłótajcie na .... wiernejego
czynu; Niech je widzą ..... godne
ojca syny; (Op: o ..... owskim.)

" 31 Dworzaństwo ustało; nie ma się gdzie
szlacheckim synek umieścić; (Bras.)

G. 22 Gnijąc w zbytkach, lenistwie, i biesiad
zwyczaju, Myśleliśmy o sobie, a nigdy o
kraju; (Niemc.)

" 23, Gaśko! Błaznuj ty prędzej, imię twe
niezginie, Dokiś dzikuj swojskagi na
świecie słynie; (Kochan: nadgrobek Gaśce
błaznowi nadwornemu St. f: Bat.)

H. 3. Huszarz ostro ogromnie ma sobie poczy-
nać; Okiem orzechy gryźć, wąsem muchy
ścinać; (Koch.) pośmiewając z Junaków, i
Hałaburdów.

" 4. Holender cichy, według ..... Kapeluszu,
po lewej pikę, a w prawej trzyma winowatku
szu, (Kuń! Ryt. fh. kusz t. j. co kufel) cięgnie
na skłonność Holendrów do opilstwa.

P. 84. Francuz wymyśli, Niemiec zrobi, Polak głupi, wszystko kupi; (Mur.)

N. 56. Niechże sarza aksamitny, kiedy nie chce wodowity; (M.) Przysłowie Litewskie odnoszące się do owego dopiero oszlachconego włodarza, który zaproszony do sąsiada na ucztę, ustroił się w aksamitny żupan i kontusz, atoli nie będąc dość gościnnie za[...]czonym, oblał sobie winem sukmię, mówiąc powyższe słowa;

Nota

Z. 67. Zgadaj Jezu, kto cię bije; (odnosi się do Hist: i. Męce Pańskiej; ~~znaczy~~ używane gdy przyczyna, powód naszych niepowodzeń niewiadomy, niedociekany.)

S. 25. Jeżeli odgłos dziejów naszych was kiedy doleci, czyż możecie z nas poznać, żeśmy wasze dzieci?! (Kras: Sat: / was przodków szlachty Polskiej.)

Szlacht. Pols

P. 85. Każdy ptak ma swe gniazdo, każdy zwierz swą jamę, Naród swą Ojczyznę; — Polska groby same; (Napisał ktoś ołówkiem na grobowcu Sev: Rzewuskiego, znajdującym się podówczas na cmentarzu Stej Bronisławy przy mogile Kościuszki. Wspomniony Rzewuski był jeden z kandydatów do tronu Belgijskiego w R: 832 im.)

S.

K. 60. Żadna rzecz kupcem może kupim / Konstytucyi, które do skutku nie przychodzą; (Falib. 1624. in 4° 026, tk.)

Pols

N. 57. Niemcze, pójdź do roboty! Rp. Niemogę, ja chory; Niemcze, chodź jeść! Rp. Zaraz, zaraz, a kiej mój duży łyżka? (Gminne [illegible] Polszczet.)

K. 61. Na mogile Kościuszki poprzysięgli sobie: Umierać dla ojczyzny, żyć k jej ozdobie; (z Karmelka Pt. ~~[illegible]~~ Lipserowej.)

Pol

" 62 Cezar kuto, obili go zato; (przymówka do krytyków, i recenzentów;) (Mur.)

P. 86 Przyjdą na nasze półki, zburzą te kopułki; Bo dla naszej wiary, potrzebne pijary; (Napisał ktoś na teraźniejszym kościele pnie Stej Trójcy w Warszawie który z kościoła OO. Pijarów, po R: 831. na greckiprzer

Pols

Warsz.

/: Rossyjan został przystrojony (m. 7

L. 12 Dowiedział ktoś, że kiep Łoś jemu zoko-ły Łoppowa

P. 87. Co Łoś, to zwierzyna, co kiep, to Duzyna;
Nota familije Łosiów, i Duzynów, cho-ciaż 1a z Saxonij (dr. Grafen Loos) druga z Matorossyj (Kniaziowie Duzyny) pochodzą, są od dawnego czasu w Polszcze (w Galicyj) twojczyzmione. Jeden z Duzynów, chciał pierw-szym dystychem, jednego z Łosiów obrazić, lecz odebrał od niego w drugim dystychu stosowną odprawę. (m.)

1.88. Postawcie obok dziadów, wnuki podrob-niałe; Dźwignąż-że ich pancerze, kordy poprze-wiałe? (ff. m. Fedro.)

1.89 Pół: co krwi wcale; Będziemy krajów naszych, bić nieprzyjaciele; (k.)

K. 63. Nikt jeden gdy się pot, odwinął, bo zawsze był katonem, wesoły kateliny (Świ-ewić, bajka, Bekeszet)

L. 13. Jeździł on nieraz na jarmark do Lipska; (oszust), nauczył się okpiwać; zwykle za-stosowane do Żydów Brodzkich. (c. 7

1.84. (Należał do zabójstwa Ś. Stanisława; Ondziad poprzedniego! Pinaczy łomiernie) Szlachcie gotyj odnosi się do tradycyj w ludzie krakowskim upow-szechnionej, że familije szlacheckie Polskie które do zabójstwa S. Stanisława Szcze-panowskiego, biskupa krakowskiego, z rozkazu Bolesława ~~ś~~ śmiałego, nale-żały, nigdy do gotowych pieniędzy przyjść niemogą; (m. 7

T. 29. Pan Trzepka; nazywano tak ludzi zwinnych, przebiegłych, dlaczego? niewiadomo, (dotąd uży-wane (Mier. Gwar.: 7

H. S. Ocknął się Holofernes, gdy mu głowę ucięto; (gdy się kto za późno spostrzeże, że jest oszukanym)

P. 90. Jak było, tak było, byle się zwał Doletyto;
Zda się mi początek wiadomości skandalicznym zdarzeniu. —

Ł. 30. Radziwiłł = Radzywiłł, (mies +)

S. 85. Kusy, czy rogaty czart; Szwab, czy Moskal, diabła wart; (O)

T. 30. W Turczech Kobieta, u nas mąż pod pantoflem (T)

perełami +

A. C. (Homer drzymie niekiedy) (Łacin: Aliquando etiam bonus dormitat Homerus (Mieł t.j. rozpisego stabnięgo +)

A. 12 Samatylko z Alwara nabyła łacina Niemczyzny dobrego dla ojczyzny syna (Żabo kliki (Alvar, Jezuita, pierwszy wydał w Polsce niedokładną gramatykę języka łacińskiego.)

T. 31. Te popędliwe junaki, co to do Hajduka, a nie do pióra, wszędzie niby dobrze na skórę (Żm: Zie: + Ob: Z. 1.

G. 24 Głowa wygolona, jak kaczan na Sw. Marka, dlatego: że zwykle na Sw. Marka obrzucano owies w Polsce strzygą (Ob. Iar. l. 5.)

B. 24. Upadł wielki Babilon; Doznał zgryzoty doli; Stolnik rozszyagolił, zrzucił pas podsto lic (Błędne odmiany +

P. 91. Ucze pielgrzym ku odbyciu światła nasze wieki; Polakom do Paryża, Turczynom do Mekki (Karnszewicz + Ironija

„ 92 W Paryżu rzeka mu borma, brzegi pokłane, most pieczony nad nią, inaczej uniem, (Rys+) (pobnie dwie przypowiastki, przekonywują, jak dawno już z napoczątku 17o wieku manija łatania do Paryża, podróży, i obyczaje, uszlachtu Polski, istniała (Pu) Ob

C. 33. Potrzebny, jak djabeł w szczotach wej (Ak

+/ Jak Piłat w Credo +

„ 34. Żłzirkirska, (t.j. kuso, ale elegancko, gustownie, n.p. w ubiorach, obiadach, balach &)

P. 93. Dla osiemnastu przyczyn; (odnosi się do anegdoty o burmistrzu Kozienickim, który mając prosić do Króla S. Aug: wytłumaczyć miasto, że na jego przyjazd z 18tu przyczyn z moździerzów ognia dawać nie mogło: 1o Że miasto moździerzów nieposiada; król powstał mowy, uwalniając go od 17tu innych przyczyn, (Pu)

A. 20. Hist.

P. 94. Sługapański, Podkański; (przypowieść może jeszcze od podkanclerzego Podkańskiego pochodziła (Mus: =)

S. 26. Cwałaszku, Kubasku, zagrajcież, Stanaszku wojtarku, dudajcież, oj dyna, oj dyna, oj dyna; Niechżyje P. Jezus dziecina; (Kolenda z starodawnych polskich Kantyczek: =)

N. 58. Skoczny Niemiec nie raz rzekł: Fryd; gdy od nas był bit; (Stryjk: =)

D. 32. Djabeł Ewę zwodził po włosku, Ewa Adama po czesku; Bóg ich gromił po niemiecku; anioł wyganiał ich z raju po węgiersku; (Wurzbach pag 244 =) Zkąd wyczerpał tę dyktoryjkę, nie mówi P. Wurzbach; lecz ma ona jego zdaniem charakter zwięzłości genijuszu i dźwięku tych 4ch języków. Trudno jednak dopuścić, aby język Włoski miał być wdzięczny, żeby aż Ewie do namowy Adama posłużył; raczej przypisać by wypadało tę właściwość Rossyjskiemu lub Polskiemu, jeżeli już namowa koniecznie miała być w jednym z narzeczów słowiańskich. (m.)

P. 95. Polaka Niemiec, Niemca Włoch, Włocha Hiszpan, Hiszpana Żyd, a Żyda chyba sam djabeł oszuka (d. p. 272 =) Według mnie djabła może by zaraz Ormianin podłożyć (m.)

S. 27. Na wzrok Jana groźniący, na blask płytkiej stali; Kupami się od wiedeńca zbita gawiedź wali; (Narusz: =) (Jana III go)

G. 23. Na długich szkutach prowadzą do Gdańska, Doły innych Kwiatków, a znaczy dolbiańska. Stamtąd nam pycha porośnie do zbytku, miasto pożytku. (Klon: flis =) Za sprzedane w Gdańsku pomniej, przywoziła szlachta z Gdańska klejnoty, Bakalije, porter, piwo Ang: i inne artykuły zbytku, złota niewiele (m.)

S. 28. Jeźdźcy a w wojnie z nim możesz to kiedy; wszystkie gębą Tatary, wszystkie pojął Szwedy; (Pot: Powst =) (Junak, Samochwał =)

Pols C. 19. Zgasła miłość ojczyzny, ~~zgasły~~ zniknęły obyczaje; zniknęła cnota, i co mocniej gminu władnie kraje; (Zeatr: 7 Lude/

Pols P. 96. Sześć koni trzeba lepszych, liczna i służba dworska, wydała że się wali godność Podkomorska (Węg: Org: 7 Krytyka obyczajów szlachty w ostatnich czasach istnienia Polski; gdzie szlachcic najdrobniejszej wioseczki chciał naśladować zbytkiem magnatów, kosztem swych kmiotków, których zdzierał inaczej mężat; (m/

Szlachta C. 35. Chociaż niewojnie nie służył, chce nie być za Lwowem; dość kiedy zna Gorlice Bobową z Grybowem; (Pol: Jan: H. i: umie trafiać na targi, w niewielkich trzech miasteczkach Podgórza Sandeckiego odbywających się/

Stef Bator G. 26. Wolę być tak królewskich gościem niż gospodarzem; (odrzekł Mielecki Królowi Stefanowi, gdy ten go wezwał aby mianował osoby do wyższych urzędów, (Bodner Anegd: 4

K. 64. Miasto Kraków Mazurkiewicza Szczygińskiego, gwałtu zawołanie utraciło (Dyar: H. i: utraciło prawo bicia w dzwon na gwałt,

Pols P. 97. Nie sofistę, nie gwarę (Gadułę, gawędę 7 niewiernego żaka, lecz zdatnego dla Polski, niech kształci Polaka (Zab. (mowa o Jezuitach (Żąda autor szczyrniemowięcych; Jezuita może tylko wykształcić Jezuitę, t. j. ~~Samoluba~~, ~~fałszy~~ sekciarza i hipokrytę, (m. 7

Tur T. 32 W Turcji trzeźwość, i mierność, i porządek służy (rządzi) A naszym gula, Bachus i Wenus służy; (Pasek 7 Gula = żarłoctwo (tak to już było w Polszcze na początku 17° wieku. Dzięki Bogu zmieniły się obyczaje (m./

Tur T. 33. Tylko Bachusa, gułę, rozkosz uznać wzwodzi; Niemcze żołnierz głodem, i w Tatarskiej drodze; (Stryjk. 4

O. 20. Ojczyzna nasza z łaski Bożej, od początku swego nigdy hołdowniczą nie była; (Star: Dob: = St.) i nikomu nie hołdowała =)

Polsk

S. 86 Nie po wygolonej ordyńskiej czuprynie ma być poznawan prawdziwy szlachcic, ale po cnocie; (Star: Ref: =)

S. 87 Jeśli zabił niedźwiedzia, choć się rodził stryjem, lada wziąwszy przezwisko zostanie szlachcicem (Pot: Poz =) Ztąd też poszła ogólna demoralizacyja stanu szlacheckiego w końcu 18go stólecia, i upadek ojczyzny (m =)

S. 88 Szlachta pochodzi od Jafeta, a chłopi od Chama (dlatego chłop i cham w języku polskim są jednoznaczne) (m

L. 14. Longin, co P. Jezusowi bok przebił; (ob ~~Bibl~~) [illegible] ołtarzach wysokich, a chudych =)

O. 21 Dajmy rolnikom jakąś ojczyznę, aby się za nią bili wraz z nami; (Karp =)

Pols

K. 65 Nie po kontuszu jedwabnym ozdobnym ma się dać poznać szlachcic, ale po cnocie (Star: Ref =) Ob. Por: S. 86 =)

P. 98, Inni też byli jak naród drugi; kiedyś i Polak był panem; (Karp: =)

Pols

Z. 68. Złote wieki minęły, a ledwo glinianymi dziś zostały, i to nie Iłżeckimi; (Opal: Sat =) Iłża miasto w Sandomierskim, słynne dobremi garncarzami, i dobrą gliną =)

Gl

D. 32. Dziękujcie, gdy dziewka (panna) jedzie na koniu z sajdakiem; niż kiedy się ociągnie ciasnym jędorakiem; (Bielski) Jędorak = spodnica = [illegible], gdy się opasuje krynoliną (m)

J. 29 Indian porty zbiera przy morzu głębokim; Arabczyk bogaci się balsamowym sokiem; (Zimor: Sil: / Balsam de Mecca, a może kawa =) /.

Orient

13.24 Brat na brata powstaje; sąsiad na sąsiada; Starzy idą bezprawia bo nad stabo władą; [Zab: W: D:]

D. 25. wszystko pod ten czas piękno szło sobota gdy nad swój sprawowała bogobojność żywotą; [??]

Z.69. Patrzcie ico nasza idzie ziemia stara dawna, stabość jej ręki, równi złość szarpie bezprawna; [Nar: Dz:]

S. 30. Częstokroć naszym językiem ptaszko na uczony; Jest to skarb bardzo wielki ale go nie znamy; [Dmoch: Szt: Rym: mowa o Polskim języku]

" 31. Jeśli kiedy chodzi po niemiecku temsamem musi być mądrzejszym od drugich; [Teatr]

K. 66. Pókiśmy niecześ pałasze, i Kordy Nosili, niebaliśmy się Ordy; Aż gdy z karabelkami nastąpią czasy, Nie orzą w tkraju nic, w Podole pługi; [Pot: Poz] Ordy rozumie się Tatarskie, i Kozackie

" 67 Z tego, że obcym językiem kto mówił, wątpiono w dawnej Polszcze, że był Katolikiem [Zab: W: i D:]

Z. 70. Źrebie tureckie, wyżłe niemieckie, chłopie szlacheckie, najlepiej chować; [Gosp: jezdzieli, studowe]

G. 27 Gracz z Piaskiem; (Piaski, przedmieście Krakowskie; (Znaczy więc gracza ordynaryjnego, co po szynkowniach grywa [P. L.]

70. 68 Takich trzeba honorować, co swej nie chcą krwi żałować, [J. Kochan:] rozumie się dla ojczyzny;

" 69 co każą razem, Król, senat naród, starszyzna; To każe naród, to mówi ojczyzna; [Kras:]

A. 21. Hist:

41

K. 70. Kazimierz mianował się w starym języku Stawiańskim: Kaźimir, t.j. rozkazuje pokój, (zgodę) Późniéj używaniem, zmieniono literę é na i z wielkim uszczerbkiem znaczeniatego imienia, któremu (znaczeniu) Królowie Polscy, którzy te imię nosili, ledwie niewszyscy wiernemi byli, (Chmiel: Nowe ateny)

P. 99 Polak, byle kęs z domu wyjechał, wnet niechce inaczéj mówić, tylko tém językiem gdzie troszkę zamieszkał, (Gorn: Dw:)

100 Przemierzło Polska kiedyś, tedyś zginie; (Krako:) Qui Ninadem Polska stoi

T. 34. Byli nasi Turkom groźni kiedyś, Lecz cóż potém kiedy to już nie dziś, (Stryjk)

K. 71. Za nas jaśnie wielmożni roty prostemu mierze, Niech kiep kasztelaniej Krakowskiej niebierze, (Dob: Arg:) Kiep = Kobieta

O. 22. Wielu ojców poszło, stracowszy dostatki, wyrzekłszy się ojczyzny, braci, ojca matki; (Zab: (Kos:) 1a Emigracyja po rewolucyi Kościuszkowskiéj)

S. 89 Szlachcic, ledwo odsadził synala od mamki, Już go uczył jak pańskiéj miał się trzymać klamki, (Teatr) bo z dziennego; że w kraju możnowładnie rządzonym, drobna szlachta (ubogaf) chowała się pod skrzydła możnych i bogatych (mi)

O. 23. Cnota uwielbia pożądane bliźnych, Tych którzy życie kładą dla ojczyzny, (Kras. W. Choc:)

A 13. Domci zdradnéj, Dosyć Plebka Tezeusz pięknéj Aryjadny jo

K. 72. Książęcy potomek spiast [?] barki w złoto stroi; A możnych książąt krew nie opastoj; (Zab.) bis

R. 31. Jam ojciec prawy, nie chce umierać na łożu; (Stat. Ryc. – (Były te z starej nie pieśni niemieckich Knechtów)

Pols

T. 35. Odział Tatarów kożuch, żywności kobylina, wilk, lis wpół zabity, (to u nich zwierzyna; (Paszk –)

" 36 Mieć z kim turnieje; (kłótnie, zatargi) (Woj. T. II.)

Pol

T. 90 Słomiany starosta, dembowego się, nawarzył zwalczy; (S. Ryc.)

ob

G. 101 I w Paryżu nie zrobią z kurzy wcześnej, rzy..; (S. Ryc.) Kto wyjechał głupi, i w Paryżu rozumu nie kupi; (G.)

bis

" 102 W Paryżu nie kamieniem drogi ścieląą, ni świat pierwej nad Niem, jeszcze wśród (G. franca na tych, który już w swych czasach (w 17 w. wieku), do Paryża rodzi jeździli)

był to w Pol. 92

D. 24. A to Dziwo; (przy spogańskich wieków ai Boryszera Dziw, po Polsku Dziw, zdaje się z Rzymskiego Deus (m.)

W 5. 6. bis

W. 76 Będziesz bity jak Św. Wit; (S. Ryc.) Św. Wit był umęczony;) ob Por B. 17

T. 36 Turaskakać (zrobić skok śmiertelny, życie na niebezpieczeństwo narażać, (A. m. Fredro.) K. W. Wojcicki

" 37 Zbladł, jak ściana Tomaszka (Lud. dlatego, że ściana Tomaszka, chociaż doskonała, była blada –)

J. 32. Pocałowanie Judaszowe; (Kto, kto chytry, fałszywy, przyjaciela zdradza)

Bibl

N. 59. Niemiec dał się za towarzysza powie się (S. Ryc. – A dla kompanii dał się (gromady) Cygan powiesić; – (podobniejsze ostatnie +

H. 7. Mina (s.) postępowanie hajdamackie (t. j. łotrowskie (Woj. T. II – Hajdamakami zwano dawniej zbuntowanych w czasie mańszczyźnie zapanowania Sta Augusta, których przywódcą (attamanem był sławny owego czasu Gonta; (m.)

Pol.

+ Niemiec dla kompanii żadby pięszy, ani djabła

K. 73 Z Kozaczyć się (schizmatyzować się) (t. j. wyrzec się kraju i religii swych ojców) (Pol)

" 74 Przepadł Kozak z zaduszkami, (t. j. ze wszystkiem) (z Ruskiego: propał Kozak z zaduszkami) (m)

B. 26. Stroić się jak Bożego grobu (Kn.) (Ob.) (Bibl.) (Przyp.: T. I) (Ib) jako ka wystawić (Wój.: T. I)

C. 36. Okryty borem, czarnym szlakiem (t. j. okryty, pokryty) (Wój. T. II) Czarnym szlakiem zwano pogranicze Ukrainy z Dobrudżą, którym Kozacy i Tatarzy napady swoje wykonywać byli zwykli. (Ob. W. 63)

K. 75. Kryki, jak w Pelestrze (Galistą zwało się w Polszcze sądownictwo w ogólności, w szczególności zaś młodzież sposobiącą się do tegoż, może z francuskiego le palais, co także oznaczało izby sądowe (palais de justice) (Pol) (Ib) Kryk jak w Bożnicy na sejmiku)

T. 38. Kto nie siedział na Tureckim koniu, nie siedział na dobrym koniu (t. j. rycyna Arabskiej)

L. 15. Leżeć, jak Łazarz (t. j. w stanie z wielkiej słabości, niemocy się złożyć; odnosi się do ewangelii o Łazarzu) (Bibl.) (m)

B. 27. Stawiać wieżę Babilońską (t. j. to co zamki na lodzie, bezcelne zamiary) (Dz.)

P. 101. Mnie tu tak dobrze, jak św. Piotrowi w Rzymie (Iz.) (Ib) (Wój.) Tak u P. Boga za drzwiami)

P. 102. Napędzić komu Piotra (Wójcicki wywodzi to przysłowie od Piotra Wielkiego, i od bitwy (nad Narwą) w której przez Karola XII.° był pobity) (Rop.)

R. 32. Jak w Rzymie świat, i tak dzień (Kn. i A) (włoskie) Zrozumie się z takiemi wadami jak u nas (Ib) (pokupuję wełna)

N. 59. Nabożny, jak S. Jerzego koń; (Pat: twoj: T. II) (ironicznie, tylko znaczy, od wcale nienabożny.)

P. 103. Nie będzie w Polszcze dobrze, aż będzie bardzo źle; (S. Rys.)

" 4. Półdzienny, jak pobijemy; (odpowiedział Chodkiewicz wodzom polskim podchmielonym, wystawiającym wojsko tureckie nader liczne; (twoj: T. II)

C. 37. Cnota powinna pożądana bliźnich tych którzy życie kładą dla ojczyzny; (Kras: Wilhel:)

T. 39. Ponieść zdradny, Gorzedł kłębka szczęścia pękaj krzywdy; (Anon:)

K. 76. Kmiecy potomek bardzo wzłoto stroj, A możnych Książąt krwią się postoj; (Piasty, Zab: W. i P.)

T. 46 Odzież tatarska kożuch, żywność koń bylina, wilk, lis, wpołu zabity, to u nich zwierzyna; (Pauli:)

P. 105. Ani przed blaskiem tronu, ni złotem tyrana, Nie zgięły się wolnych Polaków kolana; (Barb. Radz: Felińskiego, z nowy Bonatyńskiego)

" 106 Dłuższy Banialuki; (twoj: T. II) (pochodzenie tego przys: wywodzi twój ojciec od romansu p. Hieronima Morsztyna w R. 1650. pod tytułem: Historyja ucieszna o zacnej Królewnie Banialuce; (Cf: Dłużej Koszałki opałki) (jedno drugiego się nie chwyta)

M. 22 Rozśmiał się, jak Mazur na zemci; (S. Rys:) (twoj: T. III) (Znaczy to samo, co bułka, kukiełka) (niemieckiego Brunt)

L. 91. Śmierć za ojczyznę miła, i chwalebna; (twoj III) (z Łac: dulce est pro patria mori)

/.

/.

A. 22. Hist:

Nota do Poz 57 Kraków

Nota

S. 92 Strzelec kurkowy, albo do kurka, /t. j. członek Towarzystwa strzeleckiego krakowskiego, dlatego tak zwany, albowiem Towarzystwo rzeczone, przy swojém zaistnieniu w R. 1552. dostało wraz z przywilejem od Króla Zygm: I.go w darowiźnie srebrnego kurka srebrnego, na takim że łańcuchu, który dotychczas egzystuje, i u każdoczesnego Króla kurkowego, przechowany bywa; / Lud: Wój: T. III = / mianowicie powyższe oznaczało pospolicie dobrego strzelca, albo wiem aby zostać Królem strzeleckim, i otrzymać srebrnego kurka, potrzeba było to w czasie uroczystéj strzelby od Z. Świąt do Boż. Ciała, najlepszy strzał zrobić. — Przeszedł zwyczaj ten: Strzel: z Niemiec do Polskiéj, a nasamprzód do Krakowa, kto w 16. wieku należał do ligi miast hanzeatyckich, t. j. stowarzyszenia miast wielki handel prowadzących /m/

D. 35. Wolno tobie, panie diable, /K. Sat: Wój: T. III / odnosi się do anegdoty, o owym chłopku, który, zaszedłszy w swoim grochu murzynka, strzegł swojego, miał go za djabła, i te słowa wyrzekł /

K. 77 A kysz! A kysz! / Zaklęcie, odżegnanie jakiego widma; / Mickiewicz dziady =/

P. 107 W Polszcze złota wolność przemyślnych reguł strzeże; Chłopa na pal, panu nic, szlachcica na wieżę; / Narusz: /

Pols

W. 77 Już mu trzeci wiek starość okazuje; / Wój: T. III = / Ob Poz W. 22 /

Z. 71. Zamydlić komu oczy; / to odnosi się prawdziwego wypadku, który się stał w Krakowie, że kompanja oszustów udawała balwierzy, i tym, do których jeden z nich był przywołany, nie tylko brodę, lecz i oczy zamydlali, aby mieć łatwość kradzenia; / [illegible] /.

/znaki ten samo, i waszenka i kogo/

Z.72. Żyj ojczyźnie, przyjaciołom, Oddadzą cześć twym popiołom; /Kop: Woj: T. III/

B 28 Te białogłowy Polskie końca swojej pychy nie mają; jedna drugiej nie ustąpi, wszak w kolebkach, powozach =/ wszyscy konie i strzebnicach. Pychę tę poniży Bóg pogańską niewolą, w której nas miasto złotych kolebek na kolasach powloką; /Sk. Kaz: = 7 sprawdziła się dziś ta okropna przepowiednia bogobojnego Skargi /+/

R 78. Znajdzie większą stateczność /odwagę =/ przy naszych Kobietach, niżli przy panach rodnych, co chodzą w kolitach; /Biel =/

J 33. Jagiełło /stąd, stawszy z domu wyjechał, lub wyjszedł, dla zabobonu pierwszą nogą kółko zakreślił; /Biel: Kr:/

F 10. Nie zbroi, i tarczy, lecz pieszczocie kawali, kołnierze od fryzyj jeśmy odpróśli; /Pot: Pocz =/

M23 Każdy z możniejszych o ojczystą szkodę, mniej dbający, na prywatne koło ciągnie wodę; /c/

P108. Zakwitnie Polska, wszakto kołem chodzi; Bo pokój wojnę, wojna pokój rodzi; /Kochow: =/

U 78. Wzdychał Ulisses, o którąż godzinę, Do ojczystego dymu ujrzy komina; /Nr 22/ można by ten dystych zastosować do Emigracyi Polskiej /+/

C 37. Cycero swoje listy pisał, Pliniusz komponował, /zmyślał /Kras: P. Dod =/

K.79. Co żyje u nas z Konfederaciato, tylko dla tego, by się zbogaciało, /Biel =/ Tak już było /.

i upołowie 17º wieku, cóż dziwnego że Polska przez zdemoralizowaną szlachtę źle rządzona, upadła?! /+/

f. 34 Wzgardę zewsząd odnosiemy, szyderstwa cierpiemy; prawie wszystkim na końcu języka siedziemy; /+/ (Kochan.) Kopp przewidział zapewne wieszcz czarnego lasu, kreśląc te słowa [illegible] w 16ym wieku, że treść jego tak trafnie w 19ym wieku do narodu Polskiego zastosowano być będzie mogła /+/

k. 80. Nie zabił go, nie dój dzieci Kata obiecana kopa; (Pot. arg:) Kopa groszy była w Polszcze prawem oznaczona nagroda dla mistrza (kata) za uścięcie głowy, lub innego gatunku kary kapitalnej; stąd przezwa: Kata kopa, która znaczyła toż samo, co drab, wisielec /

„ 81. Nie żalby być kopę lat uczyć się z takim Aby się stać, jakim był Żdrojówicz prostakiem; (Zab.) Żdrojówicz = Lafontaine, sławny bajkopisarz francuski; /

„ 82. Był Kopertę cudzoziemskim, który im napisał, pięć zaraz tytuł Grafa przyjmuje; (Mon.) Stółtnia buda, niepospolita satyra na punkcie próżności szlachty naszej; która znajdziesz niemal na każdej kopercie do szlachcica owiosu, lub jego żony i Mr. le Comte, Mlle la Comtesse /+/

83 „ Czasem umie z kopiją stanie za akademiją; Jako do pisarza gonić, jakość bić, jako bronić; (Groch:)

W 79 Tam wszystkiej niezgody gniazdo, gdzie otwiarę Kopinnicą; (Sk. Kaz.) Kłótnia dysydentów polskich z kościołem katolickim za Stan: Leszczyńskiego, iang IIº otworzyła Szwedom pod Karolem 12ym i moskalom pod Piotrem w ostatnim pierwszą drogę do Polski, którą odtąd już im zamknąć niemożna było; /+/

K 84. Poczciwemu synowi Koronnemu praca za ojczyznę, niemabyć ciężka; (Star: Ref.) Syn Koronny, czyli Koroniarz, tak zwano Polaków, dla odróżnienia ich od Litwinów i Rusinów (+)

P. 109 wszystkie dworstwa, wszystkie żartowania, wszystkie sparzkowania, wszystkie kortezyje, gotów jest wycierpieć Polak; (wreszcie) wycierpieć = znieść, wytrzymać +

K 85. Zabrałsię Koronie wolność, którą zdawna miała; A ona jako mówią, na koszu została; (J. Koch: +)

W 80. Nie masz narodu, któregoby utrzymanie mniejszéj kosztowało jak Hiszpanów, a mniej jak moskalów; (Knyszn: Geof +)

S. 93. Za naszych ojców, jeśli jaką wzmiankę mieli z sobą szlachta, na jednym koczym (wózku) do sadu na roki jezdzili; (Petr: Pol +)

K 86 Według czasu, kto kowany, krzyknie Wiwat! Król — Ustawany! (Pot. Bij) (według czasu = według okoliczności) kowany, kuty na 4 nogi)

P. 110. I cóż jest nad Polaka w bitwie mężniej szego? A nad Litwę w kozactwie cóż jest biegłejszego?! (Stryjk +) (w kozactwie = w napadach +)

K 87. Kozactwo, hajductwo, nie inaczéj dobrego panowie (Polscy +) trzymają, jeno na skwirk ludzi biednych; (Falib: Dis: +)

L 16 Ocknij się przebóg, czerstwa Lecha młodzi; (Bo, nie o kozie wtenczas gra już chodzi; (Kochow. (w czasie wojen szwedzkich; +)

L 17. Ocknij się Lechu, i porzuć sen twardy, (Już na cię dybie Bisurman hardy; (Z starej wojskowej pieśni (Oparto się Bisurmanom +)

H. 23. Hist

1. (Tatarom, Turkom) mężne Lechów plemię / barnaszto osłoniło swemi piersiami całe / chrześciaństwo, atoli ulec musiało obłudnym uściskom swoich chrześciańskich / sąsiadów; (+)

M 24. Ojcze Sw. Mikołaju, wyrwij złemu, stawna krańcu! (t.j. na lądzie, na bezpiecznym miejscu) (z star: pieś: Kośc.)

P. 111 Co Polska rodzi, nieprzestajem na tem, / A już nam kramne, i zamorskie rzeczy, / Zawsze na pieczy; (Klono:)

O 24 Godziż się krasić ojczyznę, łatwą, i powalną / A mnie sarknąć na tak bezprawie nie- / wolno?! (Kras: Sat:)

P. 112. Ten, co sztaby żelazne w ręku swojem dwo- / ił, (Stefan August drugi), Sas, Polskę do / reszty rozpoił; (m)

K. 88. Kramarzom, kupczykom, i żydom, rząd / nasz zapewnia w prawie obronę, a rol- / niku niemyślony, (Przestrogi) wszystkich / wyludzi czuli przy końcu panowania St: Aug: / potrzebę usamowolnienia włościan, nikt jednak / nie miał odwagi obywatelskiej w czasie Sejmu kon- / stytucyjnego przemówić za niemi. (+)

O 25 Zagrzane wspaniałą miłością ojczyzny, ko- / chały patryoty dawne — Królewszczyzny; (Kras Sat)

K 89 Szczęśliwy ten król, który króluje wol- / nemu ludowi; (Gaz Nar: 2 R 791)

F 41. U nas powoli się kurtuszą, A tam u / Turka, wszystko zarazem być musi; / (Paszk)

M 23 Mężne rycerstwo teraz że zapalaj krosom, / pioruny o Moskwę powalaj; (Paszk: Bd:)

/.

S. 94 Sądcz murowany rozłożysto leży, Gdzie
krzywy Dunajec łotrzym nurtem bieży;
/ Osp krzywy = kręty /

Z. 73. My Zygmunt August z łaski Bożej
Król Polski, Wielki Xiądz Litewski,
Taki tytuł stoi na czele konstitucyi
Piotrkowskiej z r. 1550. Xiądz nie Xiążę
Łerto było poraz ostatni, że Królowie
Polscy tak się pisali; / Lude /

Zygm Aug

K. 90. Kto kochasz szczęście ojczyzny twojej,
Rzuć okiem, oto zbawca jej stoi; / Gaz:
narod: / Okoścunszcze /

Pols

" 91. Zrobiłeś kilka kuglarsko obywatel,
skich czynów, za co to przed tobą pa-
dać natwarz; / Biblia Targow: /

Ja

" 92. Panowie takie konstytucyje tworzą, kto-
reby tylko kudłaty ubogich, a onych sa-
mych dotknąć nie mogły; / Górn / ku-
dłaty = ciemiężyły = /

D

B. 29. Bolesław zwojował Ruś, i węgry z
Czechy; Morawiany z kudłat; i buntow-
niki Pruskie z Pomorzany; / Gwag /

W. 10

K. 93 Kuligi, ta zabawa jeszcze od Popiela, ma
za cel by kardem zalała gardziela; / Leatr /

K. 94 Kastalska woda, choćby jej beczkę wy-
pił, Geniuszu nie doda; / K /

B. 30. Wszyscy Bachusowej szkoły zwolennicy,
Ten gładkiej, ów kurowej dzierży się szklen-
nicy; / Miask: Ryt: / Kurowa sklanica; duży
kufel; Wilkom; puhar z którego na powi-
tanie jakiego znakomitego, świeżo przybytego
gościa pito /

St.

P. 113. Nawieczne czasy kwitną: którzy najpierwsi
do nauk Polakom drogę otworzyli; / Falib /

Pol

Kaz W. Wła. Jagiełło

K. 95. Mądry Konarski, rzadki dar z nieba,
Mąż Lechickich wodzu, czy kochanku Febie; (Zab: (Konarski, uczony pijar, który wiele przez prowadzenie, i urządzenie szkół w Polszcze wielkie położył zasługi. Do niego, i do Ig: Krasickiego zastosowany jest koniec strofy poematu na ich pochwałę napisanego: Potomne wieki będą was wielbili; Żyjąc li Greży, Żyjąc li Rzymianie, Że lecz żyją dotąd Homer, i Wirgili (+)

L. 18. Lacka młodzi, że który nie zwyciężył tułaty, krwią dowodzi; (Susz: Pieśni +)

S. 42. Łatwiej Tatary, łatwiej szwedzkie Turki zhołdować; Niż naturze swojej iżyć, i żal pohamować; (Groch. +)

K. 96 Chryste! Tyś Mieszka (nie ustawał) Ślepo rodnego, oświecił, Polską przywiódł do krzt. swego; Tobie ustąpił Grom, Ładon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna. (Stryjk: ~~Gonie~~ +) Ostatni wiersz zawiera nazwy bożków w pogańskiej Polszcze czczonych; (+)

O 26. Za ładowne trosy, natury idzie ojczyzna natury wolne głosy; (Sentr +)

9. 114. W Polszcze zadawnych czasów było ciło, tuff, ciff, bywało po sobie; (Sentr +)

S. 35. Wspomnij Krzyżaki, Moskwę, jak padali Gdy ich Jagiełło z Witoldem łatali; (Stryjk: gon +) skórę łatali +

O. 27. Ormiany przyjęto we Lwowie jako tłumaczów, przekupników drobnych; teraz wypychają z miasta Polaków; (Petr. Pol: - Płaza, Kowt. s. co włościegów +)

G28. Wykażcie mi co powiem Greży sapienci, Żeście wam jako i drugim równie wetbie krzci; (Gol: wyn: +) Greży sapienci = siedm mędrców greckich +

K. 97. Niestworność (niesforność) we wszystkiém wielka, niesporo obronić; Gdzie widno (tylko) poczniemy; wszystko w teb Koronie, (Bil: S. K.) (w teb = przeciw, na szkodę;)

Ł. 19 Ten jest rozkaz Prozerpiny; Lecieć babom przez kominy; A jeśli niepomni która gdzie płac schadzki? Łysa góra (Lecatr) (Ob. Czarownica z Łysej góry)

T. 43. Nie, nie masz dla cnotliwych piękniejszéj rzeczy żadnej, Jak ledz w obronie prawa, wolności, i tronu; (Gor. Nar.)

O. 28. Dziś koniec kłopotom, legnę spokojny już w grobie; Gdy zostawię ojczyznę, i was w lepszej dobie; (Niem: Ś. D.) Szczęśliwi, co legli w grobie, i nie patrzą na to, co się złych bied na ojczyznę dzieje (+)

Ł. 20. Legnica, (Liegnitz) miasto mocne w Szląsku dolnym, odlegania wojsk Polskich przeciw Niemców na owych granicach, tak nazwane; (Stryjk. Linde) Słynne równie z bitwy Polaków i Szlązaków, z Tatarami pod Dżengis Chanem, w 13 wieku, w której Henryk brodaty, dowódca wojsk chrześc. poległ, i wojska te na głowę pobite zostały (+)

P. 115. Pełno skarg, że się gnuśny Polak pisać uczy, A nie masz ktoby sięgnął ręką do kieszeni; (Nar: D.) Sint Mecenates, non deerunt Marones

K. 98. Kazimierz wielki zastawszy Polskę zlepianą z gliny i klejoną; kamienną, i ceglaną ją zostawił; (Narusz: Hist. Ob. Dz. 32.)

Ł. 21. Najpierwsi my to tyli, tyli poprzedniczy; Grecy szli z zębów smoczych, Rzymianie z wilczycy; (Kras. W. Ch.) Najpierwsi, to jest Krakowie Polscy jak Kadłubek

C. 38. Czekolada jest rozkoszą Hiszpana, herbata rozrywką Angielczyków; Limonada ochło-,

A. 24. Hist:

drzewy w posiłkiem Włochów; (Lub + A wytrawny węgrzyn pociechą biednego szlachcica Polskiego; [+]

J. 36 Już liny pęcza, wiatrów potęgą przyparte; Żagle, które tak długo służyły, rozdarte; (Lub = Dziękczyn: odystych dają zastosować do upadającej w R. 1793 tm Polski.)

Pol

L. 22. Od Lemoniji niechaj płaca podatku po groszy 15; gdyż niesłapieczenia ogórki, albo cebulą; (Lex: Cel: z R:)

O. 29. Gdy Makiawella, lub Tacyta liźnie, Rozumie że równego nie ma już w Ojczyźnie; (Dot. arg.)

Pol

L. 23. W mazach tabiczych (z kaniowa) wozili przez oszpigty = potem, wołdnyli do Lwowa; (Zimor: Sel: = wołdnyki = sęrlei;)

D. 36. Doktór, byle nie Polak, choć zrywanie wiarę ma, zwróci drogo, czczy tuję, bierze poiec, ciało może; (Dz: Pryn:)

Pol

B. 31. Bożogrobski żołnierz; (Papieżki, znaczy tchórza) bożogrobski, to co mnichowie piątek i sobotę przy Bożym grobie po kościołach stoi na warcie; (często malowany) Pat: Pociejowska gwardyja

M. 24 Wielki Marka Antoni, nim się wie, kiradagoni; (Ś. Kryst = Marcus Antonius triumvir Rzymski (wiek Kaz:) był to

A. 14. Ś. Antoniego niemoc; (tak lud pospolity w Polszcze zowie różę chorobę) (w Narr: ...) Linde zowie ją gangreną, czyli piekielny ogień.) obi: Not

W 80. Junak wąsem muchy sieca; (wąs czerwony Bałabańska) (Kochowski)

R. 33. W Rusi, co pop, to batko; dlatego też czasem popa wy kadłają chłopi; (Linde)

Pol woj

B. 32. Wolny bęben, (jest zwał się w Polszcze werbunek, t. j. pozwolenie werbowania wolontaryuszów do wojska) Linde

D. 37. Łatwo Dyogenesów, niż zbeczka, lecz wbeczce. (Knas: Lat:)

B. 33. Bywało, był trzy kroć na Berkidzie, a czwarty raz na Berkidzie zabijał. (zbrodzień, zawsze obcował z złemi ludzmi. — Berkid, pasmo gór w Szląsku górnym, ramię Karpatów)

Woj Pol

H. 8. Co dzień bez słońca, wojsko bez Hetmana, to jest bez Króla państwo, dom bez pana (Zwał. Pot.)

Rel

B. 34. Bicz Boży! (Litowali prześladujące, [illegible] uciemiężających swoich współbraci, tak zwano w 15ym wieku Atille Króla Hunnów, który zatrząsnął Europę splondrowawszy. Nazwa ta utrzymała się dla wszystkich ciemiężycieli aż do naszych czasów)

O. 30. Kto bliżej ognia bardziej gorzeje (Chodkiewicz osobnie Rosyjskiej manuskrypt)

A 15. Armatno wychodzić (t. j. uzbrojonym)

S. 95. Szlachcic po Babce (przezwisko [illegible] którzy szlachectwo swoje z pobocznych linij wywodzą, przeto niepewni sobie takowe przywłaszczają) Linde

" 96. Szlachcic z województwa Ołtopskiego a ziemi Chamskiej (Linde)

Pol

" 97. Starościc z chlewska, województwa spiżarni (Rysz. trzeba procenta dawać, zapewne święcone)

Rus

M. 25. Ej, panie bracie nie graj ze Stym Mikołajem bo i on wielki cudak (Coso przymówka do Rossianów, który S. Mikołaja więcej czczą Arkiuszy zwą: wszystkie cudotwórca)

C. 39 Ma się zamądrego, jakby wczapce bobrowej chodził; (Ost.) przystowie to ma stąd swój początek, że ci ludzie, którzy za uważanych najmądrzejszych w Polszcze uchodzili, wszyscy takiemi byli, w czapkach bobrowych chodzili; —

C. 40 Co za Czech, słowo trzymać? t. j. słowa dotrzymać — (ob. wyjaśnienie pod prz: C

C. 41. To mi tolszokes! t. to samo: co znach (Ost.) (skutkiem przysłowiów i lokucyj tego zbioru do Czerkiesów odnoszących się) domyślać się trzeba, że plemię to ludowi naszemu najbliższych i najśmielszych ludzi nazwiemi, Polakom oddawna znane było. (Moje zdanie jest nadto że plemię Lachów od nich wyszło, mówi zatem zdaniem nietylko podobieństwo fizycznego składu ciała, ale nadto i ubiór t. j. żupan i kontusz z rękawami nawylotu)

C. 42 Urka się Czech, s itaś stawił, (Rys.) Audva leant humeri? (

C. 43 Ruszyła się cała wieś na Czerń, (Ost.) Czerń zwano w czasie buntu Humańskiego, zbuntowane chłopstwo w massach. (

1846

C. 44 Ofiaruj się do Częstochowy, t. j. już nie ma dla ciebie rady, chyba cud jaki uratować cię może, (Rys.)

C. 45 Prawdziwy Częstochowa, (Często-chowa, (Skąpiec, liczykrupa, Sknera) —

C. 46 Oddać kogo do Czubków, t. j. do domu waryjatów, dlatego że Bonifratrów, którzy w Warszawie dom obłąkanych utrzymywali popatrowali — Czubkami zwano. (

M. 26. Ostrogami brzękając, jako bucianowie, wzniostszy ramiona chodzą udatni Magrowie, (Zbyl. l. t.) Ucs Magrowie = Madziary, węgry

F. 11. Rzeski Francuz, i Anglik nałomowany;
Holender pełen ciała, i złotem ładowany;
(Zab) ob: R. 20.

S. 98 Stefan (Batory) niechciał być Królem malowanem; Ale rzeczywistym, łaskawym i ojcowskim panem; (Petr: Hor =)

R. 34 Znas malowani dziś tylko rycerze; Szabla we złocie, koło serca pierze; (R. Nr: Ł2. z R.u 789 =)

M. 27. Rządy państwa Mieczysław puścił swojej żonie; Sam tylko malowanym był Królem w koronie; (Min: Ryt: =)

R. 35. Dziś kto wyżyj rzeczpospolitej niestanął ten się zda sobie, że jest bardzo maluczkim; (Gorn: Sen: =)

T. 44. Tron elekcyjny mamidłem jest, i zgubą narodu; (Gaz: Nar: 789 =)

A 16. Próżno Abrahamowym mieni się być synem; Łoptuszą za ubogiem mierzeć z Marcinem; (Dol: Zac =)

M. 28. Daj Boże wiele takich Marcyjalistów ojczyźnie, którzyby jej i substancyję, i odwagą służyli; (Sat: Chal: =)

B. 35. Butawy teraz dają tym, co piją tylko wiarę u dworu, więcej na marnujące wysłużywszy, niż żołnierz w polu, i na koniec; (Opal: Sat: = na marnujące = na marnowanej posadce =)

L. 24. Lud, który w rozach potrzebnych się rodzi; Sposobny jest do bitew, do marsza się godzi; (Bard: Lsk =) do marsza = do wojny

O. 31. Już słodka ojczyzna marę swą widziała, tylko że ją opatrzność Boża zatrzymała; (Groch: =)

Czarniecki

N 60. Podpiwszy sobie Niemiec, i Tatarzyn marcium marcowym piwem = Na pojedynek konny wyzwali się karcem; (Dol: Jac =)

A. 25. Historyczne

O. 32. Święta miłości kochanej ojczyzny, Czują cię tylko umysły poczciwe; Dla ciebie zjadłe smakują trucizny, Dla ciebie pęta, więzy niezelżywe, (Kras: Mysz: I.)

Pols

C. 47. Mol: Car że się gołąbek lud, nie że go ściska (Bardz: Luk: I.)

Rad

S. 99. Niebył Stańczyk pielgrzymem, ni mniejszym, Gdzież się tego nauczył, że takim jest tyle? (Kach: I.) Stańczyk [illegible], nie [illegible] świat się ten, co kalendarze układał i wydawał; I.

P. 116. Gdy prawa stawili (przecięsowali się) (przodkowie nasi) pozwalali tylko na 3 palce, a minuta nadto mi; (Rej: Zw: (minuta = dekret) I.

Pol

E. 6. Już Europa chodzi w tyrzcenej; minęła się z swoim gościńcem; Państwa od wspólnych sił giną; (Lib: Sen: (To allusyja do podziału Polski) I.

Ja

J. 37. Król Jan Europy Pan; (Pierwsze litery tych czterech słów, formują słowo: Kiep.) Epigramat ten, był zdaje się zrobionym, po uwolnieniu Wiednia od Turków, gdy to bitwie uwiedziony klanianiem obietnicami dworu ~~wiedeńskiego~~ Rakuzkiego, iż mu dopomoże do zdobycia księstw naddunajskich dla ~~syna~~ Królewicza Jakuba; z małą garstką swojego wojska wrócił do Wołoszczyzny; atoli niedoczekawszy się tam posiłków, musiał odstąpić z wstydem; (Od pry: por 4. L. i T.)

Nota. J. III.

P. 116½ Poniatowski Stanisław, ostatni król Polski. Po wstąpieniu jego na tron zrobiono z jego na~~prze~~zwiska anagram: On ostpi świat; Moskale odpowiedzieli na to innym anagramatem wszystko: Ras: Okpytoni was;

St. Aug.

K. 99. Król winny. (Gdy Król Stanisław August

/.

i opuściwszy partyję konstytucyjną, przystąpił do konfederacyi Targowickiej, t. j. złączył się z partyją Ros: po przybyciu na drugi dzień Króla wziętego z kart Polskich, po rogach ulic Warszawy. — m. /
m. 28. tysiąc głów zaradzało, by co kraj zy- skiwał, a jeden poseł mozgowiec, i tak wszyst- ko zrywał (Zab.) Liberum veto (Nie pozwalam) mozgowiec, t. j. co warto głowę, Szumi- teb. Ś. /
T. 45. Jak skoro huczne dziatwy mnóg, Jakoby mnę- chy popatrzył a kropami, tak się zawsze ten- mów Tatarzy wszczynali, Ffabel: Buk. —/
M. 29 Łgał stoniał ojciec zamożny wśród strate, Mundur dla syna, za wolności strate, (Zab.) rang oficerską wobec ym wojska na rozbiorze Polskiej — /
L. 48. Ty Czeussen, coś przyszedł stukiem — dziś z takiem odejdziesz dziś munsztukiem Kiedy co 2 Polski matki kradnącą złącz- ko serdeczne, i możne mężów, Kochanow- sztuluk znaczył wstąpić pod kiż Kiepodarun- ek, upomniał / Czeus poseł Tatarski /
I. 38. Żniwiarka gorszy pod Buńczukiem Idzie wiedniowi Jan, z dobrym munsztu- kiem (Susz: Fusit Got: Syl: —/
„ 39 Żórdlisty, był kiedyś, jam jest teraz mię- dzy; Jam podporą Królestwa, jam jest mur potężny / Cyd: Com: Ptom: Osmiński go, zastosowany był to ten dystych swojego czasu do X. Józefa Poniatowskiego —/
L. 25. Smudz i Litwa choć się zdają grube; lecz lepiej niemieć szabla, mieć Hiszpan owe- gi; / Stryjk/
M. 30 Gonił Tarzyn mazura, bosi był za woją; Gdy muspadł rzekł mazur: ojciec dobra moja. Niecie- bim się nyatku był, ale twego pudła; Przypadłszy utrwi mu teb; pójdzie pani kudła; / Powag: Pasz: — /

Pol
Pol
Pol
Jan III
Stang

Z. 74. Oddając Król pieczę Jędrzejowi Zamojskiemu, rzekł: potomność wyliczy będzie między Janem a Jędrzejem Zamojskimi; (Gaz: Nar: / król: Stan: Aug: +

K. 100. I stary kat, pił zawsze na to, by zagrzewał cnotę (Stor: bój +

" 101. Ogień niecąc Kometa, prognostyki swoje, Mową daje na fale, królestwom na boje; (Ilustrya: Klaud: +) przesąd o tych wróżbach komet, iest tak stary jak świat (+)

B. 36. Bądź nam panie zbawicielem od grzechów wybawicielem od nieprzyjaciół, i zbawicielem pokoju; (Sk: Kaz +

m 31. właśnie jak my nasze niesrożyć się, kiedyś my najubożsi, też my zmodnieli; (Kras: J. Dod

B 37. Gdy z trzech stron burze biły na twe ściany, Nadziwić się w brzegach twoich został nadtamany; (rozumie się kraj Polski (Gaz: Nar: opowiadanie N 772 +

N. 61 By nie niezgoda, i wolności tak wielkiej niektóre nadużycia, byłby naród nasz niezwyciężony; (Twar: Wład: +

Z 75. Nie nawałniej z obłoków wypadać grad może, Ciężej bić ku ziemi wstawające zboże, Jako Żółkiewski bił nieprzyjaciół; (Twar: Wład: +

S. 39. Wiek Zygmuntów, wiek dla nauk złoty, Pod ich potomkiem zdał się iść w nawroty; (Zab +

N 62. Nigdy u nas (szlachty) nie dosyć, albo kiedy nazbyt. Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni, nazbyt psów; (Opal: Sat;

K 101. Już najcięższe mitry Korona wisiała; Sam tylko Bóg ją trzymał, że się nie urwała; (Kicn...

D. 38 Ziele dział te tylko nam szpecą oczki, Wspaniałych pargaminach malowniczych gryzki; (Nar: Dz: o działach ...ych 137 i brzmieniu, a może średnich wieków +)

S. 100. Lepszy Tomasz, niż Niemasz; przeto bezodpornie kanclerz Sapieha wygnał Niemasza ze dworu, (Tu chodzi o swobody) z tym Niemaszem nie mieszkają radzi; Lecz ten pan znał, iż więcej panom niemasz szkodzi; (Sag. Gr.)

N. 63. Był czas, kiedy, tłąd którzy nierządem się chlubił; Ten nas nierząd o strasznąa pokonał, i zgubił; (Kras: Sat:) alluzya do przys: Nierządem Polska stoi.

" 64 Mniej nam szkodliwy był nierząd, gdy rządności żaden się nie mógł chlubić naród. (Zab.)

" 65 Nieszpór znaczy złożenie z krzyża, przed wieczorem niedaleko; (Hebr: Wieb:) złożenie z krzyża Jezusa Chrystusa.

S. 101. Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką, iż nieuctwo było to niemal wywodem szlachectwa; (Mont.)

W. 81. Wszystko wielkie za wielkim iść powinno rodem; Naprzykład z wierciochem, (z kleinczem) na wieś z niewodem; (Dot. Fow.) (niewód = wielka sieć do łowienia ryb = włok)

N. 66. Nie jest tak ciężka niewola pod Turczynem, jak w naszej farbowanej wolności w Polszcze. (Oddałbym [illegible] Okaraz był tym już wolny i bezpieczny dobra swego; (Ktok: Turk)

" 67 Niewolnictwo, ustanowieniem chrześcijańskiej wiary zniesione; (Mont.)

Z. 76. Żydzi skrytą chytrością niszczą panów samych, gdy ich niszczą nie samych, ale i ich poddanych. (Comp. Med.)

S. 101. Szlachcic z województwa Chełmskiego, a ziemi Chamskiej; (Rys. Lud.) (Frantowie o tych, co sobie przywłaszczali godność szlachectwa nieprawnie.)

S. 102. Starościc zeklewka, Wojewódzic spikarnij; (Ryst.) (zapewne podarki świąteczne / n. p. 1° świnki, jendyka &c 2° Placki, mazurki &c /)

S. 101. Szlachcic z zasług i cnoty uczyniony, lepszy niż z przodków urodzony; (Kn.)

D. 39. Drążkowy Senator, albo kanonik, tosamo co tytularny; dlatego tak zwany, że nie siedzi w krześle, albo stallach, ale na drążku; (Linde)

Wypisz

O. 33. Ojcowie jedli jagody niedojrzałe, a zęby synów tętnieją. (P. S. Ezechiel) Dosyć trafnie zastosowane do szlachty Polskiej /my/

D. 40. Zajechawszy za Dunaj, już do domu nie dumaj; (Ryst.) t.j. już nie czas tęsknić za domem; /

" 41. Ten, komu się zdarzyło przez morze przepłynąć, może na Dunajcu zginąć; (Żabczyc)

" 42 Różnie Djabła malują; w Polszcze po Niemiecku (Dot. Fow:) (dlatego zwią go tak, że Niemiaszek; (Piórkowski) (Linde)

Dol

T. 46. Nikim inszym nie było złe dziury w Polszcze i Litwie zatkać, jedno Janem Tarnowskim; (Orzechowski: Lit:)

F. 12. Pójść na flis, na fryor; (Klon. t. 1.) na wiosnę ze szkutą pieniędzy do Gdańska (spławiać zboże) (fryor, z niemieckiego Frühjahr, wiosna; a dlatego na fryor, że po stopnieniu śniegów, i lodów na wiosnę najlepsza na Wiśle do spławiania woda.

Wypisz

S. 102 (107) Szlachcic bez cnoty, ztyka forboty; (M. Ryś) (forboty t.j. co koronki)

H. 9 Oczy jak u Dworzaka, czoło jak u Hajduka; także: Broda jak u proroka, sumienie Haj. /

Hf Dol:

/: dackie / Lwarzbach / Hajduc, wprowadzeni zostali do Polski służyć, za Stefana Batorego / właściwie z Siedmiogrodu /

S. 103. Szlachcie u dwora służyć, a w domu mnkij rośnie; / P / tj. gospodarstwo idzie w niwecz /

K. 102. Hardy, jak świnia ~~kaliska~~ było / P /

" 103. Krzyczy (wrzeszczy) jak Kretyngskie organy; / P / z litewskiego / Szauk kaip Kretingos vargonaj / Kretynga, miasteczko nad rzeką Dangą, w Litwie na granicy Pruskiej, gdzie klasztor Bernardynów, w którym sławne były 9 głosów organy /

R. 39. Takgo zbił że się musiał Ruski miesiąc smarować; / P / dlatego, że niby według Greckiego Kalendarza, miesiąc Ruski o 12. dni dłuższy, albo, o ile u nas 13. nów dopiero / Ob: Dz. R. 19 /

T. 47. Nie każdy nos jedną tabakę lubi; albo Niemasz tabaki dla każdego nosa; / dla wszystkich nosów / Czasów Zym. III. i znany, któż z Jezuitów Krakowskich z Jakubem Iszym Królem Angielskim względem używania tabaki, który ślady w 2 pismach ulotnych: Misokapnos, i Antimisokapnos, znajdujemy / P /

Zyg III

W 82. Zapal świecę wężowi, a zbiorą się węże; / Czasów Pogańskich Litwy / P /

pmd Ch

J. 40. Taki on święty i nabożny, jak koń S. Jerzego / P / Ob: N. 59.

W. 83. ~~Woda~~ da żywym, wino umarłym; / w rybach, znaczy: post pisces vinum nisus, i / Tum: / wyjszto od nowonego Owińskiego, które akademików krakowskich na obiad postny zaprosił /

Kraków Wieś 16

G. 29. Jsi na gatyanki; / To samo co na chrzanie, dla-

/.

/: tego że w dawnych czasach u ludu pospolite-
go na chrzcinach dawano zwykle wódkę gatga-
nową, t.j. żytem gatgan smarunta galanga/
zaprawioną/ Linde /
O.34. Oto Ojczyzna gore, gaś, gaś, kto cnotliwy/
Pol /Opal: Sat: /
J.41 Świętojański grosz/ t.j. zadatek dany
wyzwoy sługącym, których zwykle na św. Jan, lubna
gody w Polszcze przyjmowano; także zadatek
na dzierżawę/ jakiej realności, które się zwy-
kle od św. Jana /Chnel. 24 Czerwca/ poczynały/
/ Linde /
Z.77. Żyda grzech, grzybów nie/ znaczy, co tajemna
go kniował z Legendy o Tobiaszu, który
mimo zakazu despoty, żydów/ ziomków swoich/ pokryjomu grzebał/ /
G.117. Na potrzeba poganza pchać na Podole
/Alb/ na
było Włada kaczmie go dostaniesz/ który się
Podole, t.j. przeciw Tatarom/ który
nie Podolska najczęściej nachodził /
S.104. Herby są znaki szlachectwa, ale nie
szlachectwo. /Orzech: /
H.10. Niebez guza, Hiszpan widzi Francuza
/Teat: Linde /
" 11. Hetman ma mieć nogi Hiszpańskie,
Pol. aby gdzie je raz postawi, nie ustąpił/ Lwów/
J.42. Obywatel królestwa Izraelskiego/ Żyd/
(Linde)
W.84. Wdzięczny/ wielkiejnocy/ kto święconego nie je;
W.16. a kiełbasy dla węża, chrzanu dla piket, jaj-
zyg. babka dla węża/ mięsowa/ 2 zły Chrześcianin;
/ Ry: Woj: /
J.43. Bogaty, jak Job/ / Linde / Jak Krezus
" 44. Joboga cierpliwość / W. Jak: /
" 45. Trzydziestu apostołów, byłby Judasz/ Zdrajca/
/ Teatr /
" 46 trzynastej liczbie Judasza się boją / Kras /
Uw: przeciwnie, losu Jezusa Chrystusa, którem zo-
stał ukrzyżowan, a był rzeczywiście 13. gdy
apostołów było 12. /m /

7. 47 Czeka go za to Judaszowskie myto; /Szałm: I czy zguba? czy pieniądze, srebrniki/

" 50. Judaszowskie pocałowanie, /Węg./ od nośnie do Ew. S. Jana/

K. 104. Dzwonka, kanaryjny mszyi, /będzie zawie"pić/ Canarya, miasto w Sycylii, nad jezio"sem tegoż imienia, które przez mieszczan o"szaszone, utatwiło Syrakuzanom zdoby"cie miasta/ /Bil./ Chmiel./

" 105. Twój w kanarze ćwierkający, niżeli Tatarzcha maki, /Kut./ Kanar, największa z wysp kanaryjskich./

" 106. Ma tyle cnoty co kapucyn, /Centr./ Chmiel/ In tali odore sanctitatis byli zawsze w Polszcze OO. kapucyni./

D. 118. Nie jednego Bóg wyprowadził na papiestwo co kapustę sadził, /Fabl./ t. j. Sykstus V^o co za młodu świnie pasał/

włoski

K. 107. Nie wszystko to karacena psie, który złotem szczyci się, /Birk: Kaw: malt./ Karacena, naramiennik u kirysa, lub pancerza. Znaczenie tego apoftegmatu iest, iż wiele ogółu zwyczaiże, które się złotem oprzeć potrafią./

ob

16 w

" 108. Sto kijów, dwieście batogów, brzanów, poszło w Polszcze w przysłowie, /Mont./

Pol

S. 105. Szlachcicowi kłamać nieprzystoi, /Birk./

" 106. Szlachectwo, bez bogactwa, w kmiecie idzie, /Ska: Kaz: /

K. 109. Jeśli konfederackim sposobem, t. j. nie dasz dobrowolnie, to wydrę, /Centr. Chmiel./ Takie to zapatrywanie w Polszcze konfe"derackie wojska, które porwane się w ko"ńcu 16° wieku, w czasie wyborów na tron Pol"ski, dwóch królów, t. j. Maxymiliana Aust. i Zygmunta Wazy /Szwedat./ pojawiły się/

Pol

16 w

A. 27

K. 110. Dostanie się z koszem do wody. [Paszk. ironicznie o kobietach nierządnych; albowiem według staropolskich ustaw policyjnych, posyłano nierządnice zakarane z koszem po wodę.]

B. 38 Starszy brat mięso kraje, a młodszy obiera; [wyb. kiera] [Dot. arg] odnosi się do prawa swojego rajowego w Polszcze, gdzie majoraty przedtem nie istniały; że po śmierci rodziców, starszy syn z majątku pozostałego schedy układał, a najmłodszy one wybierał.]

K. 111. Niech się kto chce pyta, wedle [według] Króla się zawsze ma rzeczpospolita; [Regis ad exemplum totus conformatur orbis]

Ż. 78. Żyd krawcem, szmuklerzem, a gdy się kończą, machlarzem się zapomoże arendarzem [Grod: Dis: [machlarz t.s. co szachrajstwem, matactwem]

K. 112. Na państwo nie pokrzywi, ale po wolności wstąpi [Skarga o St. Bat.] na tron tym]

" 113 Rząd najlepszy jest, gdy się królestwo z kaptaństwem spaja [Ska: Dz:]

" 114 Nie się Króla bój, ni kruka (policyjnego starościńskiego) się zbrój [Stor: Stan: Kn: Kniaźnina]

M. 32. Mazowieckie kury [Jawczony] gawronią [Dot: Jacc:]

K. 115 / P. 119 Rzepa poprawi lepiej smakuje, niż bez niej kuropatwa Podlaska; [Kras: P. Dos: kuropatwy Podlaskie, miały w Polszcze reputacyą najlepszych]

" 120. Postoły, albo kurpie na nogach, a szaszka [szabla] u pasa; [Wyr. Jyn: [Kurpie t.s. co chodaki] [Szlachta chodaczkowa] [Szlachcic u pasie, świnie pasie]

K. 116. Oto zły fałszywą mincę, złoty, a fałszywy kwartnika! złośliwy człowiecze! [Rej: Post:] (mincia = moneta z niem. die Münze) kwartnik,

/.

½ moneta Polska z 15go i 16go wieku, ¼ części go- sza Dragskiego =/

L. 26. Lato miłosierne, [tak się zwał w Polsz- cze rok Jubileuszowy, czas ulgi…] (Lude)

N. 68. Niemiec bez figla sławy nie spadnie, [Rys… t.j. niełatwo się tak upije, żeby aż pod ław upadł =/

L. 27. Lisem naznaczony, [zbrodniarz, zazbrodz- niej piętnowany, [piętnowanie było wyrażenie dawnego prawa Saskiego: spe- culum Saxonicum [Szczeb: =/

L. 28. Łomasz nie twoje, i zdrowie na dwoje, tak było za Lisaczków [Lisowczyków] [Falib.

" 29. Dziś co hultaj, to Lisowczyk, [Dwór =/ Lisowczycy, banda napastników, ito- tniów, złożona z marodeurów, t.j. żołnierzy samopas po wsiach włóczących się, i kozaków, wzięła swą nazwę Aleksandrowi Lisow- skiemu, szlachcicowi Litewskiemu, który najpierwszy hordę tę spisał, i zorganizował. [Star: Bel: =/ ob: W. 9

M. 33. Ma… powstaje, [znaczy w mowie flisów na Wiśle: mgła powstaje, [Kłon: Fli: =/

" 34. Skąpie mieszek u wójta na zajutrz po św. Marcinie, [Ryś. Wir: =/ t.j. po zapłace- niu raty św. Marcińskiej, albowiem w Polsz- cze, daniny, czynsze włościańskie zwykle o św. Marcinie się składały; czasem dla włoś- cian najdogodniejszym porze [?] … i za- siewach =/ ob: M. 40

" 35. Starszy Bóg, niż św. Marcin, [Ff przy- słowia? Król niż P. Baranowski [stawiał]; prius occepit prior =/

P. 121. Potaczenie mądry, a po Polsku głupi, [Ff. (…półmędrek) albo: uczony, a nie mądry =/

Z. 79. Wyglądać czego, jak Żydzi Mesyasza, [Knia =/ t.j. wyglądać z upragnieniem, lecz bez skutku.

Margin notes: wyj. Polo Red; wyr pra…; powst. XVII wiek. Zyg. III; Pol

T. 46. Towarzyszu, hej! w twojej torbie:
Mój (może: wój) Stryjk= Tyzeryzy ~~szla~~
szlachty z Neofitów (przechrztów) pochodzący, których w Polszcze była znaczna liczba, jak n.p. Feodziewicz, Malachowscy, Grocholscy. –

S. 107. Dostawszy się nieyjony, abyśmy z nowo zawołanemi Sławianami byli. (Star: Ref. 6.)
Uwaga. Linde w swoim Słowniku, z którego powyższy apoftegmat Starowolskiego wyjęty, wydrukował Słowianami; może i do etymologii tej nazwy, sprawiedliwie, lecz do treści samego apoftegmatu nie stosownie, albowiem cały dowcip onego zasadza się na pokrewieństwie słów: Sława i Sławianie. K.

M. 36. Mila i kawałek, albo mila Ruska, jeżeli jest cokolwiek więcej jak mila geograficzna. Także mila Podolska, albo Ukraińska, t.j. od wsi do wsi, chociaż czasem jest ich i dwie. (Linde sny)

O. 35. Zawsze świetną uczciwością i sławą było, za Ojczyznę swoją umrzeć. (Knap: Sor.)

Z. 80. Zojlus, obmowca uczonych zazdrości. (Knap.)

" 81. Upominek, jak Żmudzinek, jak fryz obracaja; (Mon.) wiele słów, wątku mało. (Linde) (Koń Żmudzin mały, fryz wielki)

O. 36. Im więcej Orłów, tem więcej chętki do mięs; (Birk. Kaz.) t.j. Im kto więcej ma, tem więcej jeszcze pragnie. (Orł moneta Polska, z czasów dawnych; S. Orłów Gdańszczo naładarz.)

" 37 Jen ukradł, ów obwieszon, sprawa jak

Margin notes: Sztach; Pols; Nota; Pols; ob; ob6; W16

/ w Osieku; taka to sprawiedliwość jest naszego wieku; (Min: Rys:) Jas Dor S. 3.

Lok

O. 38 Oszwabić kogo; (t. j. co oszukać (Ludw.) Lokucyja ta ztąd zda się mieć swój początek że kupcy, po największej części z Niemców składający się, łatwowierną i zaufaną Polską szlachtę w handlu oszukiwali; a może też dopiero z czasów oswobodzenia Wiednia przez Sobieskiego (m.)

St. 10. Horacy zabijacz, Chrystus pan ożywiacz (Biał: Post:)

Rel

O. 39. Odszedł na lepszy żywot z tego świata świętej pamięci, JO. Pan Jeremiasz Wiśniowiecki, X. Zbarawski; (Birk: Zba:) (przytaczam ten ustęp dla lokucyi: świętej pamięci. (m.)

W 85 Włosi chleb zowią panem (Dwór pane)

Cyt

R. 40. Gdzie papież tam Rzym; (Sk: Dz:) (Zdaje Ubi papa, ibi Roma; (Racine kładzie te same słowa w usta Augusta Cezara: Rome n'est plus à Rome, elle est toute où je suis)

T. 47. Przy na stole niechaj się pełne uwijają; (Lib: Hor:) Uwaga Grecy przy ucztach nad 3. pełnych szklanek wina nie pili; kto 9. wypił był miany za szalonego. (Petr: Hor:) Może Grecy, lecz że u Rzymian za czasów cesarstwa było przeciwnie dowodzą gabinety obok sal jadalnych z napisem nad drzwiami: Vomitorium, które dziś jeszcze w odkopanych willach w Pompei czytać można; (+)

Grecy

Rzym

Od

D. 122. Obiecano mu grodzkie pióro (Ludw.) t. j. urząd Regenta przy sądach grodzkich czyli (starościńskich)

K. 117. Żeby był cały świat podbity, Kato jest nieużyty; (Lib: Hor:) Les dieux sont avec César, mais Caton suit Pompée;

A. 28. Historyczne.

P. 123. Oddające córkę pijanowi (doczyk; posag pod poduszkę) (Lud: Linde) Dawny zwyczaj w domach polskich szlacheckich posag panny, od młodości, kłaść w tórnicy pod poduszkę.

Pol

„ 124. Stój za półhak, modlitwa do Boga; (Gil. Ist:) (Półhak, gatunek muszkietu w 15^tym^ wieku za Króla Ludwika w Polsce używany (Linde)

Nob. 15 w

„ 125. Do porządku! do porządku! (wołają zwykle przy obradach publicznych władz konstytucyjnych na mówców w izbach, od rzeczy (od porządku dziennego) zbaczających, t.j. od przedmiotu nad którym rozprawa się toczy) (Gw. Sądowy)

Pol

L. 30. Ludzie zachodniego, lub wschodniego postrzeństwa, (t.j. rzymskiego, lub greckiego obrządku) (Szczo)

Kościół

P. 126. Dom prawdziwie katolicki w Polsce. (Kr.) (znaczy: liczba ludzi prawdą mówiących niewielka w Polsce, kłamstwo i obłuda rozszerzyły się)

S. 108. Ludzie pod prawem szlacheckim (Bil.) (znaczy używać swobód, i przywilejów stanowi szlacheckiemu przysługujących)

P. 127. Pryscjanowi dał po gębie (Kn: Linde) Knapski wyjaśnia tę lokucyę (z tamtych kim contra grammaticam peccavit (z każdym wnosić trzeba, że istniała za jego czasu grammatyka Pryscyana, ocenić zeszyt bibliograficznych polskich przekonać się trzeba będzie (+)

O. 40. Ojczysta miłość zatarta prywatą (Skarż: Kaz. Dz.) (prywata = interes własny, egoizm; (w tym wierszu zawarta historya upadku, i rozbioru Polski.)

Pol

S. 109. Jeśli kto wiedny więcej niż tego zasiada, gorzej mu serce niż brzuch trzy groty przebada (przeszywa) (Pol: Pos) Alluzyja do historyi herbu Jastrzębiec Zamojskich, Jelita

i/.

/ i trzy straty wsnopek związanej, i dodać powiedz; (ktorą dał Jaryusz Królowej pod Potowcami: Tomuj, boli niż zły sąsiad / Ob. s. 10. i 15. 142.

S. 110. ma szlachcic zastony, gdy widzi że przedniejsi grzeszą; (Opal: Sat / zastony = ogłaszaj, przedniejsi = panowie Senatorowie, magnaci i d.

P. 128. Przeniósł piękny ogrodem sprawiony i włoskiej; Nie miał wprawdzie przemysłij, ale miał karczochy; (Kras: Sat: /

Pol

S. 111. Solon tych, którzy u tyranów wwładzy byli (przeznaczenie / którzy powodowano przysowny wał; (Koch / Solon, prawodawca Ateński /

grec

" 112 losy na stołkach Senatorskich rozpisali, już przezwiska ich nie masz; (Star: Ref /

Pol

E. 7. Szpetny Ezop mędrszy, niż krasny Parys; (Kut /

grec

S. 113. Nierozumiej się zaprawdziwego szlachcica, jeżeliś nikczemnością (duszy / z pospólstwa iśrzoś niewyszedł; (Star: Ref: / Nierozumiej, t.j. niemniej się, niewydawaj się /

szla

R. 41. Nie ituczysz go, chociabyś mu Ruskie smażył pierogi; (Haur: / Ruskie pierogi t.j. smażone z syrem, i ze śmietaną (Przyrody /

S. 114. Szlachectwo nasze jest chlubą naszym przodkom, niż nam samym; (Gor: Dwór /

R. 42. Ożenił się Ryło, djabli mu pomieszali; (Rys / Gdy się kto źle ożeni, jako gmin mówi opacznie / Ryło, znakomita familija Litewska /

S. 115. Dla Saltarelli Herod Jana zabił; (Dot: Zac: / Saltarella taniec włoski; Jana rozumi się Ś. Jana Chrzciciela, którego na żądanie córki (Herodias / Herod kazał głowę ściąć / Dot przystawia

Pol

kto chce psa uderzyć, kija znajdzie /

W. 86. Wisła jest dwojaka, jedna samica, druga łacha; (Kłos: Flisfl:) stan wody jeden zwyczajny, drugi wezbrany (Łuida.)

K. 118. Harcuje swą cnotą, jak sivym na Kleparzu. (Ryś: Zw:) Chełpi się, wyjeżdża z swojemi zaletami, jak z koniem jakim na Kleparskim targu w Krakowie.

Krakow

C. 49. Czech spi, Włoch rozkoszy strzeże; oprawcy skarze; (Paszk: Dz:)

P. 129. Przodkowie nasi, byli skrzętni ~~for~~ gospodarni (na swoje, hojni na publiczne potrzeby; (Mon: od końca 18. wieku działosni pracowicie.) (+)

Pol

S. 116. Wówczas (w 15. i 16. wieku) mało co wyszły księgi; słowo szlacheckie był to zapis tęgi; (Groch: Wł.) (verbum nobile)

W 15

A 17. Achilles, czasy wielcy ludzie byli, jednakże kawy z śmietanką nie pili; (Kras: Lis.)

P. 130. Słodki wspomnienie, szacowne przykłady; Bogdaj się nasze święcity pradziady. (Kras: Ant. Mon.)

Pol

U. 87. Uczy się (Polak Polaka) szwargotać po francusku, szwargotać po niemiecku; (Mon: zapomina (można by dodać) po Polsku.)

S. 117. O święty Sokratesie, tak cię Erazm mienił; Niebyłbyś nigdy świętym, gdybyś się nie żenił; (Kras: Woś:) (właściwie: byś się był nie żenił (Erazm Rotterdamczyk) (Erasmus Rotterodamus.)

L. 30. Kto nie umiał w Polszcze po łacinie, ten musiał pasać świnie; (Star: Woś:)

S. 118. Chłop na słobodę za granicę wychodzi; (t. j. na wolną osadę od danin, i pańszczyzny; znaczy właściwie na swobodę) (Tesi: Lex:)

/.

O. 41. Pan N. N. tak szanuje ojczyznę, że ją jak najdrożej sprzedaje. (Kat: Linde) (przymówka do owych możnych panów Polskich, którzy w czasie sejmu konstytucyjnego, i w czasie powstania Kościuszki, roczne pensyje od rządów nieprzyjaznych pobierali, a których listę nominalną w czasie wyrżnięcia Moskali w 10-tym [illegible] R. 1792 w Archiwum Generała Igelströma, komendanta Rosyjskiego w Warszawie, znaleziono, i w skutek takowej, dwóch Kossakowskich, Ożarowskiego, Ankwicza i Zabiełłę powieszono. (Ign. Moszyński ratował się ucieczką)

wink 18

Nota + ówczesnego

S. 119. Nie każdy szlachcic, co szafran wozuje; (Bies: szafran = żółte buty, które tylko szlachcie nosić wolno było)

„ 120 Spadł na szlachcica kulig, jak szarańcza; (Pam: ob. kulig; (reszta, najczęściej uwiadomiano, domy szlacheckie po wsiach, o nadjechać mającym kuligu)

„ 121 Nim szlachcicą nas przestworne domusiany, gestami prędko nie stanie portretami (Pilch: Sen:)

„ 122 Szlachectwo cnota daje, (t. Żegl. Linde) (wyjaśnienie poprzedniego) Linde

„ 123 Dwie szczytowała szlachcę; dobre obyczaje, i rozum; P1

„ 124. Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez cnoty, (Ka)

„ 125. Kto nie żyje po szlachecku, nie szlachcic (Opal: Sat:)

„ 126. Wieś arendą trzymać, nie szpeci szlachcica pozamyśl się drobnego (Linde: nie szpeci t. s. co nie hańbi) L

„ 127 Przez skarze szwab, choć mnogo utraj (Rej: Wiz: (za czasów Reja i Zygmunta I. zwano konie Meklenburgskie do Polski sprowadzane szwaby, które zwykle anglezowano) [illegible]

W. 16

s. 128. Cnota skrzypiona, szwab bez ogona; /Objaśnienie w poprzednim/

Zyg K. 119 Baba, Biskup Kat w Krakowie natrze cie predysputowała by najmędrszego filozofa /: Zygm: Stap:/

U 88. Udesz, lecz słuchaj, rzekł Temistokles, do zbuntowanego ... [illegible] ... cegoż ... [illegible] /Gręcyja/

" 89 Wasza Wielmożność, był nadawany w Polszcze tytuł przez króla Senatorom nadawany. /Linde/ Ob Poz 42.

Pol

" 90 Kiedy Zygmunt Król Polski bije Moskwę tłuchą; Poszedł wytrąb z swą Lisowskich ziemią watachą; / Pol. Poez/ Wataha, Archandrya, Czereda, zebrany gatunek ludzi w towarzystwo potrzebny ... [illegible] /Linde/ Ob Lisowczyk/

" 91 Wyzanczana drugą ... [illegible] ... grekoś pochodzące, odnoszące się do ... [illegible] ... który zmarłego węża na drodze napotkawszy, ukrył go w zanadrzu, t.j. za pazuchą: wąż przyszedłszy do siebie, ukąsił swego dobroczyńcę"

R 43. Miastowy Rzym, świat był jeszcze ... [illegible] /Dob: Nar:/

K 120. Zażyj konia wszystkiemi, /Chw. Lesz: Tinde/ t.j. nadać mu bieg wszystkiemi, kręcący się; Jazda Turecka, i Tatarska zwykle takim biegiem attaki przypuszczała; /Jabł: Buk:/

W 92 Wolna chorągiew /Spotk wolontary/, Tuszaie, czyli dobrowolnych żołnierzy; /Pk: / [illegible] Corps/

" 93 Wolne listy, /Geleitsbrief/ lettera salvi conductus/ Gatunek paszportu, który ...

/: w dawnej Polszcze tylko posłom, lub innym osobom znakomitym, zagranicę jadącym wydawane z kancellaryi Kró-lewskiej wydawano/ Linde /

Z. 80. Żydkowie nasi dawno wyświecenia godni; (poltar: Ref: / Ob: Lil. 10 wyświecić kogo z miasta / t.j. wygnania z kraju /

S. 129 Łowy, kompanije, karty, pijatyka, cała dzisiejszéj szlachty zabawa; / Mon: /

P. 130. Niedarmo ci mężowie / ? W / przeczy w herbie mają; Bo jako miód osłabi, tak źli żądła mają; / Pot: arg: /

Z. S. 130. Zawsze z mieszczki Zawszczka, zawsze z kmiotki gbura; A szlachcica z szlachcianki, chciała mieć natura; / Pot: Jow: /

P. 131 Tak prawami, a wolnością naszą zatrzasany, jako owym plugawym ogonem lisim, co nim tawy pocierają: / Ry: Żyw: /

W. 94 Rzadkość teraz w nas Zawadzi; / niemasz już Sarmatyzmu / : Kras: Pod: / (Zawadzi, z dawnych widzieć)

Z 81 Zbytek, coś tylko czczym pozorem ozłobił, Okrasił nas powierzchnie, a wistocie zgubił, / Kras: Sat: /

Ż 82 Niech śpi jak święta ziemia, (był to zwyczaj w Polszcze mówić, gdy kto popadł w wielką czyli tak zwaną S^o. Walentego chorobę, (mort: lub Epilepsie) / Ob. S. 60.

C. 50. Czerwony złoty, tak zwano w Polszcze dukaty holenderskie, dla odróżnienia ich

/:

¼ od złotego srebrnego, zawierającego w so-
bie groszy miedzianych 30. (Syn: Czerwie-
nieć w mnogiej liczbie: dusić) Herb:
Statut (Linde)

R. 43. Prator cum imperio od Rzymian
postany, tejże czwermie od kogo, zmaj-
wiana Rzymiany (Klon: Wor (zma-
wia = zwata)

Z. 83 Żołnierski pyłne) brukowi, z których
nadki co spojrzywoczy Turczynowi,
(albo) brukowi, co szablą pobrzęka brze-
czą)

" 84. Żołtarz, t. s. co Psałterz, słowo,
wyr: wzięte z łacińskiego, (Lep: Dz) Linde) z naszy
także fundacyj i dla Psałterzystów, nadto
czasem instrument, przy którym się psalmy
śpiewają (c) bis 9. z 58.

" 85. Żuraw, staropolska krzywa szabla
5= (Kadł: o Bolesławie Krzywoustym)

m 37. Maxyma, że potrzeba wszystkich zrów-
Stan. w 18. nać; sprawi, żeby wszystko przewrócić;
(Gaz. Nar: Słowa Stan: augusta)

Z. 86. Żuławski urodzaj, (t. s. obfite
jak na żyznych gruntach Żuław, pod
gdańskiem. (Petr: Hor: (Ob. Żuławy)

" 87 Żuzanniesta, (znaczy starego kobie-
wyr. ciarza, umizgnisa, odnośnie do żywo-
ta Sw. Zuzanny,) Bibl: Gdan: (Cinialtus
tanibus tral, Quk (Linde)

C. 51. Chrystus rzekł Sw. Piotrowi, co kolo-
Dal. prawo wiek zwiążesz będzie związane, (Szczerb:
Sax: (Ztąd podstawa Sw. macierzyństwa)

Rel

A. 18. Apostata, zowie się ten, który z jednego zakonu, lub z jednej religii do innej przechodzi. (Kluk. 7)

M. 38. Przed surowym Marszałkiem ważnie, Wyszłe papierki; Niosą skórom pamiętne bocheńskie kańczuki. (Kras: Sat: I. Rozumny się przed marszałkiem pańskiego dwora: Dla wojewody, kasztelana, senatora & skórom rozumie się dworzan. Zwyczaj ten w staropolskich dworach najdziwniejszy zdawał się naśladować liktorów Rzymskich, którzy przed konsulami, pęki prętów wiązanych z toporem u góry na znak kary sędziowskiej ich karnej, nosili.)

Wyg. Pol. w. 18

T. 48 Troje dziwy! (Lokuja w Litwie używana w razie wielkiego zadziwienia, dowodzą szczególną wiarę Litwinów w liczbę trzy, jeszcze zdaje się z czasów pogańskich pochodzącą; (Gołęb: Lud: 7)

Litwa Wyg.

S. Szczodrak do Dz. S. 42 Wypiekliście szczodraczki, Bochmaczki? Dajcież i nam, Nadgrodzi wam P. Jezus, św. Jan. (tak kolędowali w wilią trzech króli, dzieci, starcy i ubodzy, u drzwi panów, i majętniejszych włościan. Jeśli dano szczodraczka, mawiano: Niech się wam rodzi pszenica jak łękawica, a jęczmień tak wielki jak koń. Jeśli odprawiono z niczym, i wołano odchodzące, kiedyś niemiła Nadzieja powiesiła. (O.)

Natur.

S. 131 Sześć dni rozkoszy przedawano, siódmy djabłu oddawano. (Wyjątek z listu Orzechowskiego Kan: Przem: (do Krzysztofa Tarnowskiego, z powodu kulatyk kasztelańskich, i hulanek wówczas przez szlachtę Polską z zgorszeniem ludu pospolitego wyprawianych; (Gołęb: Zabawy 7)

Pol. w. 17. t.

A. 30 Hist:

U. 94. U Persów trzy były naczelne prawa; nie zadłużać się, nie zmyślać (kłamać) i nie próżnować. (Karp:)

P. 132. Nawoływała staremu pisarzom (kronikarzom) mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów i Polaków razem, (Nar. Hist.) t. j. mieć ich za jeden i ten sam naród.

Pols

" 133. Rozum w nożnach, a rady w ręku nie wytowie [?], chowają nasi posłowie, (Kruk: Ch.) (w nożnach = t. s. co w pochwach) (posłowie na Sejm, lub sejmiki szlachty: że cała rada w pięści, i w szabli.)

Pols w 17

O. 42. Komu miła ojczyzna niech się ma do broni; Nuże młodzi rycerska, do koni! do koni! (Zab.)

Stan. Aug w 18

" 43. Rozdawanie orderów nie powinno nie być zazdroszczone, aby ni, gdy niemogę obdarzyć, mógł przynajmniej ozdobić. (Słowa wyrzeczone przez Króla Stanisława Augusta, do otaczających go ministrów wyjęte z ówczesnej Gaz: Nar:) (Linde)

St. Aug w 18

S. 132. Niraz się Smoleński zamek, który moskiewską, i Litewską oblat. (Stryjk.) później Polską, i poraz ostatni w R. 812.

w 17

N. 69. Zaginęły wielkie starożytnych narodów umiejętności, dostały nam się zaledwie tylko grube obłamy; (Stasz:) (Linde)

Pols

M. 39. Po śmierci Króla Michała, pierwsza Dyktpoczta doniosła, że Litwa obrała Konstantego. Później wyjaśniło się, że ci, (t. j. Litwini,) dobywszy się do gospody w której Książę nocował, obrali go z wszystkiego, nie bez wielkiej szkody; (Pol. Jan: [?]) (mowa tu o Wiszniowieckim)

S. 133. Szlachta zapodprzetaka; (t. s. co drążkowa, chodaczkowa, czynszowa, szara, drobna.)

{K. 121
{S. 134. Ana skałkę, a w porankę, kochankowie i kochanki, ciągną sznurkiem, dybią, spieszą, z nadzieją iskry krzeszą; (Kalendarz Wilda z R. 1854.) (Skałka, pod Krakowem, na której klasztor Paulinów, i gdzie Sw. Stanisława Bis: zamordowano.

{~~K. 122~~
{S. 135 Pójdziemy na skałkę, na dobrą gorzałkę; (ib.)

N 70. Jan Nepomuk (Sw.) = Żonom pomógł; (Sw. Jan Nepomuk obrońca dobrej sławy żon, i kobiet w ogólności; (ib.)

W. 95. Czasem bywa świętojanka, wisła brzegom swoim tyranka; (ib. = wody rzek polskich, zwykle około Sw. Jana 24 (czerwca) zbierają się, i sprawują wylewy, z powodu, że massy śniegów w pasmie gór karpackich przez zimę nagromadzone, zwykle o tem czasie topnieją, i koryta rzek tych na równiny spływają (m.)

M 40. Tak próżny jak worek wójta we święty Marcin; (ib.) dlatego, że daniny inwentarskie zwykle oddawane były w Polszce w dzień Sw. Marcina: w święto Marcina znowu dziesięcina; — (było już wyżej) (Ob. M. 34)

C. 52. Chłopa ubogiego nie obrusz, kupny płacić gniew na nieprzyjaciela (ojczyzny) = (zachowaj mi; (Star: Rzym.)

O. 44. Imię obywatela, to mój skarbie złoty, Szacowniejszy nad wszystkie herbowe klejnoty; (Zab: Nar.)

" 45. Przez obywatelów rozumiały prawa nasze (tj. polskie) samą szlachtę, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelskich, ściśle należy (odnosi się) do samej szlachty, czy to w senatorskim, czy rycerskim stanie będącej. (Skrzet:) (Gdy jednak nie przeszkadzało, aby J. Wojewoda (Potocki) panów szlachtę n.p. Komorowskich przenajęzorzał, i w rzek im topić nie kazał, bezkarnie (historya Komor: (m. ii.)

Q. 46 Buntownicy wyobrażeń i obyczajów oby-
Pol watelskich, w których więcej [illegible] jest
ze polskiego narodu. (~~Ust.~~ Ustaw i Konst:
Wl 18 R. 791. ~~Uwaga~~ Uwaga: Bohaterowie powsta-
nia galicyjskiego R. 846, niech czytają zapro-
we tego ustępu ustawy Konst: /

〃 47 Słowy i ojczyźnie, i szlachetnie radził
Nie mógł ocalić, ale jej nie zdradził. (Kniaź.
Pol Poez: mowa zdającego Małachowskiemu Mar-
szałku sejmu Konst: 789. /

P. 134. Cięgobyś tyła Polska nie dostała złości;
JII odcięto od twojego ciała! Odebrałabyś i
wyżnia zarazem, jednym żelazem. (Miast
Ryt: /

R. 122. Jak się krwi wiele szlachetnej przelało!
Jak się nam zawsze zdrada oddawało;
Od tego złego narodu! (Hist. ~~niemców~~ moskalów
(Dasz: Bel: /

〃 123. Kopiec krakowski trzeba najprzód jest
odgarniać, kopać (śrebro od złota oddzielać
Kra przez miedź (Bielski) (zapewne w Olkuszu,
Kw. [illegible]. /

B. 39. Za twoim kosztem, Bóg im odgniewa.
wytrzymałe gany (Umknie za wolą dzikie
Wład IV Bisurmany; (Miast: Ryt: /

W. 96. Gdy naszą wolnością nigdy się nie
przyjacielowi nie odejmie, jedno zawsze
Pol Król u szlachty powolny będzie, a szlach-
ta u niego przyjaciela; (Biel: Kron: /

Z. 88. Zygmunt August, zrzekłszy się na W. X.
Litewskie odpisał, i onej Koronie odstąpił,
W 16 (Biel) rozumie się Koronie polskiej, dlaczego
też wszyscy następni Królowie polscy wol-
nie elekcyjni, byli zarazem W. Książętami
Litewskimi. /

P. 135. Od naszych przodków już dawno Pol-
ski dziedzica odstrzelili; (Biel: / a więc już za
Pol Biel: w 17 wieku, a cóż dopiero teraz?!
(m. u).

S. 136 Cóż to proszę za rozum Sarmackie matrony, rogi na głowach stawiać, a włoczyć ogony?! (Lp: Zw: =) o modach za czasu Sasów =)

P. 136 Większą ochydę niż ozdobę, Polska wymowa bierze, gdy ją łacińskiemi natyka. Ją stawy; (Fr: ad: +)

N. 70. Któby niewolnika a kaptuna, na pół towięzy dóbr ma być karany (Szczerba Sax: Jus =)

M. 41. Piastowat Moskwie niegdyś porażony, a gdzie odwieczne okiście i szklany kryt się w śnieżystych jamach przestraszony (Kras: Woj: Chocim. (Uwaga =) minęły te świetne czasy i niegdy ponowięcej dla Polski niewrócą.)

W. 97. Wzięli djabli Warszawę, teraz Niemcom płacz, a płacz. A nie można ich napchać, jak te wory dziurawe. (z piosnki gminnej: Oj biada nam Mazury &c śpiewanej powszechnie przez pospólstwo Warszawskie, w czasie zajęcia tego miasta przez Prusaków.)

B. 40. Nie z wielkim smakiem czytam sto bajek, i oko; Rzecz dobra, ale wiersze niezgrabnie się włoką. (Dmoch: Sz. (Mowa odziele Jabłonowskiego: sto bajek i oko z Ezopa =)

M. 42 Pokonana Moskwa uciekła, jak pozna nad ciosiwych trzoda a kotów (Ławsd: Pola nam na zdobycie Smoleńska) =)

U. 98. Ukrajna, ma nazwisko od okraj kraju ziemi czyli ostateczny krajny, stykającej się z krajem sąsiedzkim. (N. Bant =)

P. 137. Albożle było dotąd, a nasi przodkowie Niemieliż to rozumu, i oleju w głowie? (Niem: P. P. +) było już

A. 31 Hist:

P. 138. Bez szlifów i ołówek, choć w prostym
pakłaku; Panowali od źródeł Dniepra
(Pol) do Krzypaku (rozumie się Polacy) (ost. Ołówki zwa-
ne guziki mundurowe w formie Ołówek; Krze-
pak góra w Tatrach na granicy węgierskiej)

P. 139. Patrz no na tego mędrka, na ten łeb
(Jan) misterny; Łokpachał (owachał) kawiar-
nie Paryża i Berny; (Nr. Dz.) łeb misterny
t.j. ufryzowany włosach)

S. 137. A szlacheckiego opiwszy się piwa,
(Kraków) Chłopek z jarmarku próżny (goły) idzie
śpiewa; (Zab.) Szlacheckiem piwem zwano w
Krakowie lepszy gatunek piwa)

A. 19. August, gdy wygnieciony był abecadło mó-
wił, aby nie w owym zapaleniu, ażby
(Rzym) zaptonął, nie poczynał. (Sk. Dz.) (ros Au-
gust Cesarz Rzymski)

S. 138. Wsiadaj na twój dzielny koń, mar-
(w. 17) szałku Sobieski, Tobie potrzeba order
(Jan III) wykonać Niebieski; (Lekowt) order zna-
czy tu: rozkaz, zlecenie)

P. 140. Skoro zaraza sam nie stało (zebrakło)
Orlików; Przypadło Polszcze cudzych szu-
(Pol) kać królewiczów; (Pol. Zas.) Orlików
synów orlicy Polskiej, czyli Piastów)

A. 20. Jedna z mian Achillesa pod piórem
(Grec) Homera, osnową Iliady i całej rozpowie-
ścia. (Dmoch. Lit. Rym)

O. 48. Ze wschodnich zaraza stron do nas przyby-
ła, Ospa niebronnym co jednem zniszczyła,
(Pol) domów pociechy, narodowe nadzieje, &
(Kniaź: Dor.)

/.

K. 124. Jeśli dom prywatny bez mądrego go-
spodarza, tudzież bez zdatnego sternika,
ostać się nie może, jakże się królewstwo o-
stoi bez zdolnego do rządu pana?! (Nar:
Hist: I

Z. 89. Już to ostatnia gdy do Zaporoża rady
szukać poszłemy, jeszcze ostatniejsza gdy
do Krymu. (Birk: Zyg: I (Do Zaporo-
ża to jest do kozaków; do Krymu zna-
czy do Tatarów, rady znaczy tu pomocy)

S. 139. Każda horda Słowiańska miała swe-
go hospodara, czyli xiędzego. (Nar:
Hist: I

" 140. Gdy czynisz dobrze, mniej cię pewnie
za szlachcica; Niech cię każdy wielmożni,
niech jaśnie oświeca. (Nar: Dz. I t.j. niech
cię tytułuje: Wielmożnym, Jaśnie Oświe-
conym I

" 141. Jak skoty, co moc ubezpiecza, ciekają z
groźnych kotłów z weselem; Tak się
otrzymy dziś z nieprzyjacielem; (Kras:
Ins: Ofir I

H. 12. Heraklit z Demokrytem swe nie
sprowali szkoły; Miał uczniów ów ponury,
miał i ten wesoły. (Zab.) było

S. 142. Mówiłem dotąd o starostach; czas
jest, oj czas, żebym mówił o chłopach
starościńskich, (Jar: Nar: I

D. 141. Toczym wciąż dowodnie, jako oj-
czyc prawy, Spisałem ci rycerstwa tu
Polskiego sprawy, (Dzier: Ind: I
(Ojczyc = patryota)

I.

R. 44 Widzę w Rzymie posągi, ojczystego mestwa, lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięstwa. (Kab.) (zastosowanie do owczesnych stosunków Polski.)

O. 49. Czytać dawne języki, i obce rozumieć, Dobrze jest, lecz ojczysty trzeba nad wszystko umieć. (Dmoch: Sz: Ry:)

P. 142. Wspaniała Korona Polska! Sławiań skiego narodu, ozdoba jedyna. (Bork.)

" 143 Dwa chory panien, trzeci młodzieńców zebranych, (dla spiewu) z mnogiej Kapłanów, całości z padewanych, (Zim: Siel.) Padewany" gatunek piosnek mito innych, (może z Padwy do Polski przywiezionych.)

" 144 Słowo pałac pochodzi od pagórka w Rzymie, zwanego mons palatinus na którym cesarze Rzymscy mieli swoje zwykłe mieszkanie. (Nag: Cyc:)

" 145. Już teraz niwy wasze krwią polską zbroczone, miasto kłosów, wydadzą pałasze stalone. (Kaź.)

" 146 Patrząc P. Bóg obdarzył narody zbawione, Nam Polakom przeznaczył cierniową koronę. Pańska to jest korona ponosimy ją radzi; krew pod nią zlana nowe zbawienie sprowadzi; (Kaz: Brodz: I.)

R. 125. Niech każdy ma szczęście powszechne w pamięci, (miłość własną kraju miłość, ci poświęci.) (Niemc: P. P.)

S. 143 Najpierwszy francuz Salo R.u 1665. rozszerzał pamiętnik, czyli dziennik uczonych pisać (Journal des savans.) (Rus: Listy.)

P. 147 To pan zasie wielmożny, jaśnie oświecony.

Pol.

/. oświecony, to pan z panów, u niego mitry i korony! Inwentarskie narzędzia (Kras: wiersze = Arystokrata =)

Kra-ków

K. 126. Pan kasztelan, albo raczej, czem-iż jegomości brać konor (ceremonie) Pan Krakowski, Położył to kości. (Pol: Łow: =) Kasztelan krakowski był pierwszym pomiędzy senatorami, zwano go pospolicie Pan Krakowski, dla odróżnienia od innych kasztellanów. =

Byto

D. 43. Ojcze święty Dominiku, panna wybrany od pana, (Wójcik: Dom: = t. j. czysty, niewinny, niepokalany =)

Gdańsk

D. 148. Jest góra, którą dziewką panną nazywają, żeglarze, co po morzu Bałtyckim pływają, daleko przez nawodzie, prawie pod obłoki, ją (Zbiór: Dr: =) Tej górze jest przesąd u żeglarzów morza bałtyckiego, że kto ją nie uczci, lubczym nie uczci, tym widok jej łzy, zdrowo u pospolitych. (Osso: wyr: =)

Pol

" 149. Złoto wszystko możnie państwo sprawuje. Póki możnych panów tak gęsto w Polszcze nie było, nie tak też gęstym utrapieniem ojczyzna nasza dręczona nie była. (Falib: = możnowi t. s. co możni =)

Jan III

" 150. Przed polską szablą, pośmiewisko za piórem, Bułat turecki staje się papierem (Musz: Pieśń = z czasów oswobodzenia Wiednia przez Jana III.o =)

Pol

" K. 127 Trzeba nam króla nie papieżnika, żeby się przynajmniej księdza bał. (Star: Ref. =) (papieżnik = rzk. obrządku)

Brzyg

M 43. Zawsze to nieszczęście w parze chodziło z nieograniczoną władzą monarchów, albo z swawoli żołnierskiej. (Ktok: Tur =)

A. 32. Hist:

P. 151. O par dwie powiadają, iż to ten sam ptak, który był Żydom na puszczy od Boga dany do pokarmu, f Gwag: Krow
Żydy
„ 152 Parobek, słowo pochodzące od słowiańskiego słowa rab, które to samo znaczy, co niewolnik, f Nar: Hist: 7
Wyr.
H. 13. Hiszpan ponury, stawia kroki jak z partytury, f Min: Pytt (?), jak to tak 7
T. 49 Szkapą kres zjajtami rozparzy, Tatarzyn, i tym sprosną gębę parzy; f Paszk: 7
Ż. 90. Nadzieja zwycięstwa ozyżne serca pasła, wszyscy z chciwością oczekują hasła; f Kras: W. Ch: 7
W. 17
P. 153. Najwięcej nasz Polski naród z przyrodzenia kad pątuje, bo zawsze ma chęć dochodzenia, f Klon: Wor: 7
Pol
„ 154 Któremu kraj jest miły, kto jest patryotą, Nie szuka w zamiech ziemi zemsty, i intrygi, złota, f Węg: 7
Jn
S. 144. Spis umilkła, bo stała się bronią, dzwonią, na działa przelano 7 liczą pieczenie jedli, niech zębami dzwonią. f Napisał X. Albertrandi, przez War: Tow: Prz: Nauk, na owoczesnych pieśniarzy Stanisława Augusta 7
byłw
W 18.
H. Aug
P. 155. Pierzyngois imię ztąd, że ten naród pojmanych na wojnie, zwykł był pięć i pałe na ofiarę bałwanom swoim f Stebel 7
Ż. 91. Nie trzeba nam zamków, bo każdemu piersiami wytrzymanymi, f Hor: poe: 7 t. i. piersi rycerskiego stoi za zamki
Pol
P. 156 Polskie Królowie miały rozmaite dochody, n. p. pierścionkowe, poklejnoty, na szpilki, i t. p. ~
J

R. 45. Rzym pod królami dzieckiem, pod Konsulami zmężniał, pod Cesarzami starzał, gdy musiał z swej wolności pierzyć przyszło; (Psalmod: +

P. 157. Naszych pierszozoszków uczyć dopiero trzeba dobrego wymawiania, a czystego języka; (Koper: Gr. +

" 158. Pieszczone paniąta, do żadnej rzeczy się nieprzygadzają; tylą jak wieprzkowie w domu, a na wojnę ich nie zażenieszzi; (Birk o Ex: +

B. 41. Bachus co z jego to tarli wszyscy piją i do popijanemu zwyczaj z Indyi jd (Morsztyn +

S. 145. Sułtan, kiedy go budzioną, stara już w pół opitą pijawkę odjąwszy, nową pijawkę przysadza; (Kłok: Turc: Ał. t. 1. nowego urzędnika zdzierco (prz +

A. 21. Anioł stróż duszy, wnieboweznioł się zapłakany: A pierś pozorem pokuł za zęgły szatany; (Koźmian w Stef. Czarn: o kanclerzu Radziejowskim +

P. 159 Od Piorunna Senatora, Podskarbiego Koronnego, za panowania 2. stare półgroszki Polskie piorunkami zwano; (Stryj + Biel +

" 160 Piszczelami zwano w Polszcze; trąby, puzony pomorty, szałamaje, dudy, fujary, flety; (Petr: Pol. t. 1. dla muzyka +

" 161 Piwa sławne w domowej Polszcze były; Krakowskie, Nowomiejskie (Korczyn + Piątkowskie, Garwolińskie, Brzezańskie, Sandeckie, Piotrkowskie, Warckie, Łowickie,

/ końskowolskie, Drewickie, Odrzywolskie, i Gielniowskie, /Syr.: Staur/
G. 30. Od Glińskiego począwszy, nigdy w Polszcze zdrajców niezabrakło; /Zebrzydowscy, Radziejowscy & &/
W. 99. Wisła płaczastka sarmacka, Polskich rzek głowa. /Ryb: Gesl:/
S. 162 Dawne prawa (Polskie) oddychają samym męstwa duchem, a pogardą płochliwości. /Czacki/
S. 146. Tłodzie, szacownych ojców nosząc nazwiska, Zewsząd cię zasłużona dolegliwość ściska. Samaś sprawcą twoich losów /Kras: Sat:/ Przemowa do tu (apostrof) tycze się szlachty Polskiej)
W. 100 Nigdzie się płatki tak bujnie nie rodzą, Nigdzie tak piękne kwiatki nie wschodzą, Nigdzie nie są w takiej stawie, jak tu w Warszawie. /Niem: P. P./
S. 163 Najpierw w Polszcze ziemia Stalić kazachowała miarą pługiem zwana do podatku; /Czacki: pr./ pług ziemi znaczył ten obszar, który w jednego dnia zwyczajnym pługiem mógł być zorany/
" 164 Polacy, naród we wszelkiej wolności szlacheckiej okwicie optymizujący; ale nam trzeba ostrożnie żeglować, byśmy w nich nie utonęli. /Stryjk/ Złe żeglowali, utonęli /sn/
" 165 Dziś u nas w Polszcze bardzo wiele strojów, to po włosku, to po hiszpańsku, po Brunświcku, po Węgiersku, po Kozacku, po Tatarsku, po Turecku. /Górn. Dwór/

P. 166 Rozumiem, że Polacy pochlebców nazwali od tego, że pochlebi (za chlebem) cudzym żywy lub ciągać za chleb pochlebiającego (Opal: Sat: 4 Cnaliszy do obyczajowych.)

P. 167 Niekażdemu pochopno do Łaciny, Zawiera i Polszczyzna nieuboyi skarb dobrego (zdrowego) rozumu; (A. M. Fredro)

S. 147 Zapomniał szlachcic w potrzebie ojczyzny, że miał szablę w pochwie, (Dnestrogi) wolał nią wywijać po sejmikach (Pot.)

K. 128. Kościół Boży (mowa o Rzymskim) pomaluchnu się od prostoty Apostolskiej wyradzający i ludzkiemi przesadami prawie się pochylający (Zarn: Post:)

G. 31. Darmo ubogi gnuśnie stanem swym pomiatać; Ty sam Ala Krojn uniesz i żyj, i umieraj, (Nar: Sz:)

B. 42. Kto ucieka z boju, ten już nigdy między poczciwemi miejsca mieć nie miał. (Star. Ryc:)

W. 101. Król Pruski biskupowi Warmińskiemu „Tym płaszcz bardzo podciąt. (N: Pam:) (Tu) odnosi się do znajomej anegdoty o Fryderyku II tak zwanym wielkim, i ks. Ignacym Krasickim biskupie warmińskim, któremu pierwszy blisko połowę intraty biskupstwa na skarb zająć rozkazał (tak zaś mu ten wyrzucał odmawiając do nieba pod swoim płaszczem)

S. 148. Są wiarołomni, stoją wpośród Szwedzkich szyków; Bo mniej szczęście zdrajców szczęście hołdowników, (Koz. Czarn:) (mowa o wielkopolanach, którzy się za Gustawem Ka[…] przeciw Janowi Kazimierzowi deklarowali;

V.

A. 33. Historyczne

K. 129. Kazimierz mu (Warszewiczowi) był
Wielicki zwierzył i wielkorządy; Dał
pod straż skarb podziemny Sarmackiej
Golkondy; /Stem tu prześliczna kom-
paracyja/

„ 130. Wiem z przykładu Kazimierza gina-
cegowtoni(?) Jak ten gmin Królów swo-
jich wybiera, i broni; /o/ gmin drobnej
szlachty; słowa włożone w usta Karolowi
Gustawowi =/

„ 131. Niewiem zajiste jakiż zaszczyt może
temu sprostać, wybierać sobie Królów
I młodź Królem zostać; /o/ Krzysztof
Opaowicz(?) objaśniając Gust: Kar: dla czego
w Polszcze nie masz ani książąt, ani hra-
biów, ani Baronów, tylko bracia szlach-
ta /ob: przysłowie: każdy szlachcic słowo
rum dokorony./

S. 149. Skąd tych trybunów, patrzcie jak za-
ślepia pycha! Ubliża ich wolności za-
szczyt być dłochodców(?), A żebrać obierają
tron z ziemi i grodów! Tyrani królów, mo-
nym służą niewolniczo, I zadzają wolnemi
Ziemia sejmach krzyczą. Taka wolność, i
równość wraz z Królów wyborem; Nie na-
zywam ja rządem, lecz rządów potworem,
/o/ Kar: Gust o drobnej szlachcie Polskiej =/

Z. 92. Lecz jeszcze na wszelu(?) między olbrzym
dzwonów, Zwiastun świętych obrzędów
i stawy, i wiary, Lat goi swoim imieniem
ochrzcił Zygmunt stary; Skinął z wiekiem(?)
wieków, które w Polszcze wskrzesił, mię-
dzy niebem, i ziemią w powietrzu zawie-
sił; /Z/

B 43 Ażeby niezyzkania(?), Którejś dziatnice
bronił, /o/ słowa Czarnieckiego przysposzanie(?)
/.

W 17
5 kr
Pol
Szlachta
Zyg I
W 15
3 kr
16

/ do grobu trumny Bytimy przy wyjęciu z Zatogi krakowskiej potęgtego / D /
Sit tibi terra levis

K. 132. Los ojczyzny nie zawisł od jednego grodu; Dokąd Króla na czele, dopóty narodu; [Kozm. Czarn.]

~~M 44~~. Ten co stracał oczem miesiące dwie,

" 133 trwie; Lichym zgrajom poddanych oprzeć się nie może, Dzobny Królik go podbił, a on z podstępy twojej, Berto mu Jagiellońskie rzucił sam pod nogi, Ziemie swoją obarczył sowy ciężkiemi, Szczem, swojskojego stopniało, Król jego tułaczem [Koz: Czarn.] Mowa o narodzie Polskim, wczasie wojny Jana Kazimierza z Karolem Gustawem – [słowa Gen. Szembergu rzecz one w Częstochowie do Kordeckiego.]

" 134 To Kordecki, stróż progów Najświętszej dziewicy; Bohater pod kapturem Zakonnik wspaniałej / D / u obronna Częstochowa, jedynej twierdzy przez Szwedów niezdobytej, przez Kordeckiego przeora Paulinów, uratowała rzeczywiście i Polskę, i Króla Jana Kazimierza na jej tronie.

" 135 Miotany zdradą dziecich serc u podstaw chorobą, Frymarczą tronem, królem, narodem i sobą, Lub jak liche robactwo wylęgłe z zgnilizny, Skrycie toczą podstawy pod gmachem ojczyzny / [o] wszystkich do Jana Kaz: D.

T. 50 Są kłody od Tatarskich krwawsze; Dziś raz zniszczą przed tobą, swoje cisną na zawsze / D /

1.

K. 136. Wspólna krew, wspólna wiara, obyczaj i mowa, tej daje cześć i dzieci Gniezna i Krakowa. [P.] mowa o wielkopolanach. —

Pol

N. 71. Zginie, a narzeczony nie podda się doli; Znieść nędzę tułactwa, nie zniesie niewoli. [P.] O Liszarnickim, oblężonym w Krakowie. —

J. Kor

S. 48. Król Jagiełło zbił Krzyżaki, I pan Krupa chciał być taki; Próżno się silisz nieboże, Krupa Jagiełłą być nie może. [Ten] zbiór odnosi się zapewne do jakiegoś rzeczywistego faktu z czasu panowania Kró. Jagiełły. —

W. 147 Ład

K. 137. Kto się zaprze Kalwina, zaprze się szlachectwa. [J. Mur.] — Przysłowie to wzięło zapewne ztąd, że tylko sama szlachta, t. j. mała cześć jej w woj. krak. i dor-nańskim poszło za nauką ~~Ariana~~ ~~i~~ Socynusza i Kalwina, Apostołów Ariańskich. —

P. 168. Najprzezorna porywczość jest Polaków wadą; Najwcześniejszy zapał w [illegible] kończy się zdradą. [P.] Koz. Kor.

Pol

C. 53. Ale zechcesz nas wspierać, Boże, choć w świętym celu; Przy niezgodach, przy spiskach, winach tak wielu?! Bóg królestwo bez cnoty, krajów nie oddała; A tu serca oziębłe, a mózgi się palą. [P.]

J. Kor W. 17

P. 169. W ziemi tej (polskiej) tleje iskra, w dzień my wnią stała; A zarzewia ratunku wspomniesz zapałą. [P.]

Pol

S. 56. Brzękiem okruszonych kajdan znak do walki daje, wśród stolic kraju, Orlicha stolicą się staje". [P.] mowa o Szyszowcach pod Zamościem, gdzie w czasie wojny Szwedzkiej

J. Kor W. 17

/.

i który związała się była konfederacyą naprzeciw Gustawowi Karolowi, której się skutkiem było przywrócenie Jana Kazimierza do tronu i wygnanie Szwedów z Polski (m.)

P. 170. Zna świat dobrze ~~[illegible]~~ dwór Rakuzki kiedy Polska runie; Jaki ~~[illegible]~~ sąsiad do jego granic się przysunie. (k)

Pol

R. 138. Lecz kiedy okręt tonie, kiedy śmierć już blisko; Roztropny majątek skarby nawet w morze ciska; ([illegible] [illegible] Rozumian wiersz J. Kazimierzowi ~~[illegible]~~ otwór wyjściem Czarnieckiemu myśl swoją mia nowania Ferdynanda III (alias [illegible]) następcą tronu Polskiego, jeżeli go posiłkować będziemy więcej dalej: Za nie taję, czego nam życzę najgoręcej; Mniej tych niesfornych swobód, bezpieczeństwa więcej (k)

B. 44. Niech się krwawe przykłady Rusi nie wwodzą, W podobnej tylko ziemi Bogdany się rodzą. (k) Mowa o Bogdanie Chmielnickim, hetmanie Kozaków, który buntem swoim a następnie oderwaniem Kozaków od Polski, pierwszy a można powiedzieć śmiertelny cios Polszcze zadał. W Dziełach to propagandy jezuickiej (m)

Pol

A. 22. Szukasz na nas, wszeteczniku, pod wieś, Tej nieduży szatą; Attila, ów bicz Boży, nie zdołył się na to. (k) Wiersz ten obrócony do Karola Gustawa, który chłopów polskich naprzeciw szlachcie buntował. Można by zastosować ten wiersz do nadawców Galicyi w R. 1846 (m)

G. 32. Sam Gradzieński wśród losów Karola porzucany, Zwołuje pod chorągwie krnąbne Kaliszany, Gniazdo niesfornych swobód, źródło niezgód wiecznych, Słodniejsza jest

J.

A. 34. Historyczne

1/ w trybunałów niż wodzów Odzież wa lecznych, 1/ Wis. Przy tym ustępie miał zdaje się na myśli wypadki R.u 830. w Warszawie mianowicie braci Niemojowskich.)

S. 150. Szekspiry, szczęk oręża, chmur wyszczących grzmoty, Togą wieczne Malutni Jarmarcznej przedmioty, Nowy kto ona łokne tony godzić z niemi, Takie są pienia wieszczów, jaki los ich ziemi. (S.)

Pol.

C. 54. O wielkości ocnoto nadludzkiego męża, Że kto siebie zwycięży, ten wszystkich zwycięża (Kaźmierz o Stef: Czarnieckim)

J. K. w 17

K. 139 Kraków jest sercem Polski, jako wielka rozległa, to to serce z jej ztrat, świętych członków krewsi zbiegła, w nim są nadzieje kraju, w nim tu ćwiszczątki; w starych pomnikach chwały, wymowne pamiątki. Stąd wszcze Odzyje może, chociaż Króla nima, (Kor. Cam. Duch Ca.)

T. 52. Turczyn obchodzi się z Włochami jak z baranami; chrzani ich dla wełny, a przy tym podskubuje; (Kłok: Sar.)

K. 140. Za uwolnienie Kazimierza Mnicha od zakonu, miał papież tę powinność na Polaków włożyć, aby w kręgi włosy na kształt mnichów podstrzygali. (Krom.)

W. 11

" 141 Powiadają o Kazimierzu (wielkim) że go nie mierziła podwika (~~Bill~~ Bil.) Wis podwika znaczyła w starej polszczyźnie to samo co Kobieta białogłowa od podwiki, czyli kwefu, którem Kobiety nosiły

W. 14

P. 171. Gdzieś cnoto, gdzie prawdo, gdzieś cięsi podziały? Tuście niegdyś najmilsze przytulenie miały. (Kras. Sat.) (mowa o Polszcze)

Pol

P. 172 Poganin. Skarga wywodzi etymologiją tego słowa, ci łacińskiego pagus a pago, paganus, dlatego, że za Cesarza Konstancyusza ci żołnierze, którzy wiary chrześciańskiej przyjąć nie chcieli, od wojska odegnani będąc, po wsiach się błąkali. (Lud. +

Ł. 49. Sagitto (Władysław), pogniewał się z Jadwigą o podejrzenie występku w małżeństwie, tak bardzo, iż mało nie przyszło do rozwodu. (Stryjk.) Ad. zapewne z A. + Wilhelmem, i nie bez powodu. +

P. 173 Między bożkami za czasów pogan, takich mieli Polacy także pogodę, t.j. sczenami ziwe temperiem, zaś Mozkiena była boginią niepogody. (Kromer

P. 174. Komety zwano w starej Polszcze za czasów Kromera miotła niebieska czyli pogonią, itak pisze Kromer: Zawziąt roku 1473 początek od miotły niebieskiej, czyli pogoni. (Kromer

Ł. 53. W Prusiech dzień narodzenia opłakiwano, gdy zaś kogo pogrzebli, wesołość okazywano. (Grotus. Konst. +

P. 175. Pokomorszczyzna zwano na Żmudzi opłatę wypływającą z zamiany powinności osobistej poddańczej na pieniądze, wszechogólności służby konnej. (Buki

P. 176 Sławne psie pola, sławne są Smoleńskie, Gryzeńskie, między grodzy, gdzie Polanie niebił narody. (Gaw. Sil.) Psie pole pod Wrocławiem, gdzie Bolesław Krzywousty pobił wojska Cesarza Ottona. (Polanin t.j. co Polak)

H. 13 Hetman polny w Polszcze tem się różnił od Hetmana Wiel. Koron. że powinnością jego było granic od napadów nieprzyjacielskich

/ pilnować (Strzedz:) a osobliwie od Tatar i
morskali (?), z kąd także hetmanami graniczne-
mi zwani bywali (Skrzet:)

P. 177. Szydząc z świętej poczciwych swych
przodków prostoty, Zabłocki (?) szczegó(?) po-
lora zaniemili cnoty. (Bros: Sat:) Mowa
o szlachcie Polskiej w 18 wieku (Stang)

Pol szlach.

P. 178 Sławni Polacy, co tak polowali, a wol-
ność drogą, zawsze wojowali, (Stryjk
Gon:)

P. 179 W pierwszym Dytmarze znajduje się pierw-
szy ślad Polskiego imienia, bo dziś nam
to imię Czechowie od polania chrzestną
wodą nadali, bo dzone od Lechów sami
sobie wtożyli (?). (Narusz: Hist)

C. 55. Słowo greckie Chrystus, po żydow-
sku (Hebrejsku) Messyasz, znaczy w pol-
skim (języku) pomazaniec (Boży)
(Herbst: Nauk)

B. 45 Bolesław (Chrobry) wróciwszy z wypra-
wy Kijowskiej, rozkazał żonom nie-
wiernym, szczenięta do piersi przysa-
dzać, aby tak z zawieszonym psim
pomiotem, na hańbę, chodziły. (Nar:
Hist)

W. 10

P. 180. Za Piastów podatki w Polszcze nazywa-
ły się powszechnym nazwiskiem pomocne
(auxilium) (Nar. Hist:) W Litwie: Dzia-
kła (Szacki)

R. 46. Nabożny Rusin: Jeż na wszystkich
obrazach położył pokosty, Podziurawił
tysiną cerkiewne pomosty, (Nar: Dz:)
t.j. wszystkie obrazy całuje, i 20 pokłonów
wszedłszy do cerkwi bije. Pomost zna-
czy tu, posadzkę (Mw)

Rossyja

B. 46 Polubił Bolesław (Chrobry) jak drugi Anni-
bal w Kapui, Kijowskie ponęty (rozkosze) (Nar:
Hist)

B. 47. Nasze ojczyste poczciwe dobre światy swoje nie chcieli nawet bajek trzymać w pamięci. (Kras: Wiersze)

Pol

W. 102. Wiszniowiecki (Jeremiasz) Ottomańskiej stolicy nieustraszona był pogróżką. (Gwarów: Wołań)

16 listopad

P. 181. Gdzie rozum, wymowy, władza zarazem Pallas w jedną głowę, znały, to grody, porządki, i sejmiki. (Miask: Pył:) (Uw. Porządki zwały, że w Polsce sądy ziemskie, które się 4 razy do roku odbywały, a na których sędzia z podsędkiem i pisarzem zasiadał. Sądy wojewódzkie zaś zwały się roki wielkie, a te miały miejsce po każdych dwóch porządkach. (Tarn: Ust:)

Pol

wyr

P. 182. Porta ottomańska zowie się państwo Tureckie od bramy, którą do Serajów Sułtana się wchodzi. (Wyr: wsz:) La grande porte le mot signifie en Perse la cour du roi, ou celle des gouverneurs des provinces. (Barthelemy le voyage du j. Anachars. Xenofon Cyropopeja)

wyr

H. 14. Elżbieta zażywając nad Polską niewieściego porządku, wielu Dzi ówczesnych urzędów porusza. (Krom: Umiłlibri usa consiliis) (Uw. Zapewne starych i zasłużonych młodemi rozpustnikami zastąpiła)

92
1447

+ wdowa po Kazimirze Jagiellończyku

W. 103. Do tej strony gdzie biała płeć siedziała, królowa węgierska posiadała miejsce, gdyż Królestwo węgierskie przed polskim ma miejsce (Gór: Dz:) (posiadała t. j. wyżej siedziała przy stole)

15

S. 151. U pogan Sławiańskich był zwyczaj w siedm lat po urodzeniu, dzieciom włosy pierwsze postrzygać i imię dawać. (Szyjk) Zwyczaj ten zwał się postrzyżyny, czyli imianowiny, które później chrztem zastąpione zostały

A. 35.

P. 183. Pośmiewisko w Europie z narodu Polskiego zrobiono. (Prześl.) (przez rozbiór Kraju: (Lewickis))

P. 184 Piękne naszych przodków obyczaje, zostały zepsute, (przez upadłości kraju) (Zab. (Odolszcz.))

P. 185. Myśmy się rodzili wolnemi dotąd, teraz ujarzmieni jesteśmy po Szwedzili wyznawcy swe Sarmaty. (Tward.: Władysł.) (Autorzy [illegible] Władysł.: IV.)

S. 152 Co pięć lat w Stambule z każdego okręgu chrześcijańskiego dziesiątego chłopca wybierają dzieci za dziesięcinę, które poturczają. (Paszk.: Dz.) (poturczają = obrzezują, w religii Mahometa wychowują.)

P. 186. Za Piastów rozpisywano czasem podatek nadzwyczajny, który powołaniem zwano. (Nar.: Hist.) (Uw.: Należy do poz. P. 180.)

P. 187. Powołowszczyzną zwano dziesięcinę od wołów od poddanych wybieraną. Podwodą nazywano powinność dawania podwód pod dwór, kiedy Król jechał, a odwodą kiedy powracał. (Nar.: Hist.) (jak wyżej)

P. 188. Jeden z potomków Lechowych, zwany Poźny (pośmiertny = posthumus) założył Poznań nad Wartą, i od swego imienia dał mu imię; i dziś jest miasto znakomite, a wszystkiej Wiel. Polski głowa. (Biel.: Kron.)

Ch. 55. Chodkiewicz Szwedów wielkość często pierał, w Inflantach działa, obozy odbierał. (Stryjk.: Gon.)

M. 44. Mindog przemożny, kniaziowie burzy Ruskich, Liflandzkich przez Krzyżaków i Pruskich (?)

Pol

P. 189 Bardzo się w koło poselskie zakradła pani praktyka, która nam w Polszcze wszystko psuje, (Oczeł: Uw praktyka znaczy tu intryga)

Uw

K. 142 Kiermasz, jest słowo słowiańskie z niemieckiego wzięte, prażnik zaś jest prawdziwe słowiańskie, od prażnów (albo prażnych) które na ofiary noszono albo raczej od próżnowania, że się w ow to nie robi, (Klecz: od: Uw tak jak niedziela od niedziałania)

Wyr

" 143 Do ziemi krakowskiej prerogatywa najwyższej zwierzchności była przyłączona, (Nar: Hist: Uw kasztelanija k[illegible]kowska)

B

P. 190 [illegible] do Polski przyszły tu wy[illegible] się u Gdańska ziarnisty ok[illegible]łość a czysta, i niewinność ona, [illegible]dziergnięna, (Kloni: Uw)

Pol

D. 44. Dąbrówka żona Mieczysława Chris: (chodziła zawsze prostowłosa jako jest obyczaj w dziewkach, albo w Niemcach (Gwag: kr: Uw Prostowłosa znaczy tak to uczesanemi włosami)

970

P. 191 Prostnik zwał się w dawnych słowiańskich narzeczach (Frnish w), Liber baro (od staroniemieckiego słowa: gnotgy (prosty, prawy) Adelung: Lin de (dlatego. Prostnyssa = Baronija)

wyr

" 192 Próżna krwawego boju, Zakwitła Polska sposokoju, (Gwał: W. (Zalot: Władysława 4°)

Ist 4

próżna, wolna od

" 193. Pousy, Porussy dlatego tak nazwani, że

/. przy Rusinach, raczej przed Rusinami ziemie zamieszkiwali; między Wisłą, Dźwiną, Ossą, i Niemnem, ponad morzem Bałtyckim, (Krom: (Nar: Hist: (

P. 194. Prymas jest najwyższa godność duchowna Katolicka w jakim narodzie lub kraju. Jest to tytuł zwykle dający jakiej stolicy Arcybiskupiej przywiązany; i tak n.p. w Hiszpanij jest prymasem A. B. Toledański, w Anglij Kantuaryjski (Kanterbury (, w Węgrzech Ostrygoński (Gran (, w Polszcze Gnieznieński; (Biel. Sknet (Krom (

T. 54. Trąbka, A. B. Gnieznieński najprzód prymasem się jął pisać. (Biel (należy do poprzedniego

P. 195 Jedna święta prywata, ta dziś najpłatniejsza u nas, a natężmy wszystkie rady swe złożyli, nie baczając na to, iż jeśli publika (Rzeczpos: (zginie, prywata skakać musi, jak jéj zagrają. (Ry: Liv: (Uw. A więc już za Reja z Nagłowic, t.j. za panowania Zygmunta starego istniały w szlachcie Polskiéj zasady błędne, które przy końcu wieku 18° kraj i naród do upadku doprowadzić miały. Wychowanie Jezuickie, przez wzgląd zaprowadzone, i wzmagające się w Polsz. ze wpływu na obyczaje plugawego Żydowstwa, jeszcze niemogły, jak tylko się przyczynić do rozwinięcia tych w korzeniu błędów, i katastrofę przyspieszyć. (Brzozowski)

„196. Nie tak armaty, i straszne boje, jako więcej prywaty zgubiły nas swoje. (Twardow:

H. 15. Herkules, w bogów umieszczony /.

/ -niedzie, Wnóg Omfały zniewieściały przędzie, [Kras: W. Or:]

P. 197. Nie dziw że cnoty w Polszcze bardzo mało; Bo prawdziwych Polaków u nas się przebrało, [Jag: Ez:]

Ł. 31. Za Łokietka (Władysława) Szlaskie Książęta zaprzedały się Czechom od Korony Polskiej, do Czechów się zaprzedali. [Stryjk.]

" 32. Prussacy chcieli Łokietkowi za Pomorską ziemię zapłacić, ale Łokietek zgniewany odpowiadział, że mało nie jest przedajnej, [Biel.]

S. 153. Sejmanie [Argani] ciemne z przed piekła sowy; [Kchw.]

K. 144. Kaligula (Cesarz rzymski) 10 milionów jednego dnia przejadł. [Ops: Sen.] [Uw Lecz czego 10. mil: ?]

P. 198. Predostojny proroku, naszej duszy zdrowie, Ach niebyli ciy godni, niescześni żydowie; [Groch. W.] mowa o Chrystusie

G. 53. Naród Grecki musi upadać, póki albo monarcha obcy niepodbije go, albo wnim jaki Piotr W. niepowstanie, który by go przelewał; [Pam: warsz:] przelewał, t.j. przystaczał, odradzał [Uw. Arwyć już na początku 19 wieku była opinja, a w Europie upowszechniona, która co do tej potężnej dylematu już się sprawdza]

K. 145. Kazimierz W. położnicę [Kon: Lubinie] czeską, przetyskatą i strapowatą być spostrzegłszy, precz od siebie odrzucił, [Krom] Uw położnicą czeską jest Rokiczana

/.

A. 36te Historyczne

O. 50. Przewodnictwa jednych nad drugiemi, jeśli się wcześnie nie uprzątnie, ostatecznie ojczyźnie grożą upadkiem. (Mon: Wil: I tak się też stało, Targowica z pp. Szczęsnym i Branickim dobiła ją.

R. 46. Królowa Ryxa, Polaki okiem przenosiła, a Niemce zaś swoje jako mogąc zdobiła; (Kromer) 10½ W

S. 154. Słowiańskie wszystkie i greckie narody, gdyby się z Lachią złożyli do zgody snadniby przepisować zły Turczyn za karę. (Stryj: (Kr: Zapomniałby Lżeńcy strojć (Mon: Wil: spełniłyby się dziś już wszyscy Stryjkowskiego życzenia.)

R 47 Gdyby nie ta Unija przeciw Rusi uczyniona, tedyby już większa część Rusi w nabożeństwie i Kościoła Rzymskiego była; (Rok: Persp: (Mon: Wil: Byłaby dobrowolnie, nie przez przymus, jak to OO. Jezuici, aż nadto gorliwi, a tym samym Stolicy Apo: szkodliwi propagandziści, w końcu 16go i na początku 17go wieku za panowania trzech Wazów, na Ukrainie, Podolu, Wołyniu, Małej i Czerwonej Rusi, wykonali.)

A 23. Czas panowania Augusta IIgo był przepowiedniem obrazem klęsk, zdarzonych przed naszemi oczyma. (Krasic:)

K. 146. Książęta Kurlandscy byli według fantazyi moskiewskiej, jak piłka przerzucani; na Syberyją wysyłani, znowu przywracani! (Gaz: Nar:)

B. 48. Wojewodzie Krakowskiemu, który z bitwy

i nikt postał Bolesław (C.) przeliczony, iż niegodzien być mężem, jeno niewiasta [Bel: Kron: =] Krzywousty

w12

P. 199. Pierwsza niedziela po Wielkiej nocy zowie się Przewodnią, dlatego, iż w pierwszym chrześciaństwie katechistowie przywodzili a oddawali pasterzom (duchownym) ludzie te, które z pogaństwa lub żydowstwa odwiedzonych nauczyli wiary chrześciańskiej [Gil: Post: =] Ci katechistowie zwani byli misjonarze. Rel: Cin: przedykujący =

wyr

" 200. R. 1252 niezmierne wód zebranie wszystko Polska zalało, tak iż pola, role i klasy przewozem stanęły, i navigabiles erant [Kromer =] Za Bolesława Wstydliwego

W. 13 Pol: wstyd

" 201. Przewozne prawem z nieść obyczaje, ci Sarmatowie, przodkowie swych zwyczaje, podając dziatkom ma [Twarz: misc: =] Ci przewozne t. s. co obce, z obcych krajów przyprowadzone

Pol

" 202. Jeśli w starej Polszcze przy stole zaczął kto obmawiać kogo, chleb przed nim przewracano, albo w obrusie dziurę uczyniono [Erar: Kr: =]

D=

K. 147. Za Kazimierza IV. wszystkich owoc obyczajów, grzeczności, i piękny przewyborności wzmogła się Polska [Kromer: Nobilitatis et elegantiae incrementa =]

w. 14

" 148. Od bezkrólewia po abdykacji Jana Kazimierza tytuł Najjaśniejszej Rzeczypospolitej wszędzie używany, a dawniejszy tytuł: Prześwietnej "

w17 1668

/: nij Inclita bywał dawany. Gdy na Elek-
cyi Augusta II° w liście, list: posła
napisane było przez naczelnej Rzeczypospolitej
postawie ziemskiej listów tych czytać nie do-
zwolili. Jeżkot: Dz: Pol. ≠/

Ł. 32. Łokietek (Władysław) dla większego sobie
przychylenia papieża, odnowił zwyczaj
płacenia S° pietrza

w13

R. 48. Będą Russacy (moskale) przestrzegać się
ćenia chrobry, fortelów swych patrzeć
i przyciskać z kątów, jako ich jest oby-
czaj; (Biel: Kron: (Uw: przypadać ciskać znaczy t. j.
co przypadać, — Nie odmienili się w tym
względzie dotąd panowie Russacy.)

w: 10

N. 149. W kijowie wszyscy mają S° Mikołaja
przyciskaczem, dla tego że przyciągnął dzwon
na złodzieja, który podkopawszy się, lazł
w nocy kraść do cerkwi. (Flor: ≠/

P. 203. Przyrodzona polska mowa, nazwiska
przykładająca, Kreckberga Krupskim
przezwała. (Krom: (Uw: Niemczona rzecz
do Prusaków, nie pretensyj, że Kołobrzeg
(w Pomorzu) Kolbergium, Szczecin Stettinem,
nakoniec Wschowę w Poznańskim, Frau-
stadem przezwali.)

Pol

R. 49. Nad wszystkie zwyczaje przysłudzą naj-
pochopniejsza do serc uwikłania, naro-
da pięknych Rusinek. (Nar. Hist: ≠/

Rus

K. 150. Kiedyś! któryś ojczyzny bronił szablą
niemal, masz powiedzieć na kogoś się
przypasać teraz? (Teatr?). Barb. Rad.

S. 155. Do Jana z Sobieskich, naród najpóźniej
„Stańka." Król Stanisław długi płaci za pana
Stolnika. (Krw: Sat: (Król Stanisław Ponia-
towski, którego ojciec był stolnikiem Koron-
nym...)

Stańka gust w18

P. 204 Pur miara zbożowa, dopiero wchodzi garncy 16. więc do beczki Wileńskiej wchodzi purów pięć gdyż zaś do łasztu Ryskiego porów 45, zatem 8. beczek i 1/8 składają łaszt Ryski (Bruk:) Uw. zachodzi tu error in calculo. jeżeli albowiem łaszt ma 45. purów, a na beczkę Wil. idzie 5. p. łaszt powinien mieć beczek 9. † Lunde †

A. 24. S. Ambroży nikomu żony nieraił, żadnemu nażołnierstwo nieradził, do żadnego (nikogo) na uczty nie szedł; †Sk: Dz: †

D. 205. Duchowni Polscy prócz pospolitych podatków, iszcze taki owy ratunek, czyli subsidium charitativum płacą; †Skrut: Dr: Pol: †

R. 50. Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli; †Rob: All: †

L. 31. Rotik niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim ~~sa~~ sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku; †Biel †

Ż. 93. Żyd, przysięgający ~~na rodał~~ na swiniej skórze, tubna rodale stać ma; †Sax: Tyt: † Uw rodał czyli 10ro przykazań, dekalog/

R. 51. Słowo rokosz kiedyś było w Polszcze, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno, dla zaburzenia pospolitego, na przeciw przemocy Króla, i Senatu. †Skrut: P. P. † Uw. Słowo to pochodzi z języka węgierskiego, i znaczy w tym języku zjazd powszechny czyli komicyją; w ostatnich czasach słowo rokosz zastąpionem zostało słowem: Konfederacyja/ /.

A. 37½ historyczne

N. 72. Cesarz niemiecki (zdaje się: Ferdynand) począł tajemnie z Witoldem rokować i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu koronę Litewską. (Stryjk: ✝ Ws
Także panowie Cesarze Niem. z zasiedz. ką Polską od najdawniejszych aż do ostatnich czasów ciągle się obchodzili, kopiąc pod nią dołki, w które nareszcie w R. 804 sami wpadli. ✝

R. 52. Najsławniejsi roślinopisarze (Botanicy) w Polszcze byli: Marcin z Urzędowa, i Syreniusz. (Bot. ✝ Ws obaj pisali w Polskim języku, Klug czerpał z nich swoją terminologiję.)

S. 136. " 53 Równość była u nas Polaków zdawna najcelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, że wszyscy mieli jednę przywileje, i pod jednym zostawali prawem. (Skut: P. P. ✝ Dat: Szlachcic na zagrodzie, równy wojewodzie. (Ws wszystkie przywileje i prawa były tylko dla szlachty, chłop nie miał żadnych, a mieszczanin bardzo mało.)

Z. 94. Aby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą poselską. (Ozac: ✝

R. 54 Równowaga sił państw, ważny konik dyplomacyi Europejskiej ✝ (Ws ...

K. 151. Koniecpolski, wielkiego niegodny dziada, Potrzeć, jak po karkach Tureckich rozbijała. (Leszcz: A ✝ Ws rozbijaj = szczyszcz = bija ✝

Marginal notes: do. 14 Jagiełło; Pol Nauk.; Pol do ...; Pol 10 16

S. 157. Nie stosą szlachty, nie jeden sejm się rozchwiał. [Biel:]

1158 Tarczi Słowaków którą od Końca

[illegible] (morza kaspijskiego wyszła, na dwa narody [illegible] rozcięta się. [Kromer:] [illegible]

D. 206. Nasi sejmowi posłowie nie mają tyle rozgarnienia aby rozróżnić osobistość od narodu. [Dorestr:]

S. 159. Nie możemy dziś rozeznać wszystkich organistów od Senatora, ani w blatwatach rzemieślnika od szlachcica. [Star. Ryc.]

S. 50. Było postanowienie między Jadwigą a Wilhelmem (Austr.) warowane zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajać miał. [Kron.] [illegible] A. s. co rozmyślić, przyszedł [illegible] miał.

M. 45 Methodius wiary chrystusowej w narodzie słowiańskim rozmnożyciel. [Kron:]

A. 25. Każdy z tych Królów dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę doreszty rozpoił. [Kras: Myszo:]

D. 26. S. Augustyn, i S. Cyprian, gorliwi heretyckich pleno rozproszyciele. [Święt: Lam.]

P. 207 U nas (w Polszcze) i najwięcej szy [illegible] jakiej rozrodzi, szumiany porodna. [Gór] [illegible] do Art: Szlachta, szlachta czynszowa, chodaczkowa.

208 Podczas (często) (wówczas) szablą w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. [Kron.]

A 26 Król Aleksander (Jagiellończyk) prawie

W. 16. 01/15 50

/. wczas umarły, póki jeszcze wszystkiej
Polski marnie nierozszafował. f Opat.
Stat. Wil: f Ob Moszelanowskiego
S. 160. Naród Słowiański z Dalmackiemi
zajeden rozumieć niepotrzeba f Krom: f
Ujw Świat świeżej Kromer, albowiem
wczasie gdy to pisał, Dalmacyja, Istry-
ja i Raguza były podległe Rzeczy
pospolitej weneckiej, stosa tam swe oby-
czaje, zbytki, zaprawiała i mowę krajowa pierwiastkowo
rzeczywiście Słowiańska, zepsuta. (B.)
E. 8. Owe zimne zewsząd wynoszą się lody
Litwa jednako zielone rozwija ogrody. f
Ujstry: f
K. 152. Kazimierz f Ujw f zmierziwszy sobie
Żonę, żył f rozwiązle z pogorszeniem
narodu. f Nar: Hist: f
R. 55. Od słowa rubaj f ab - f wzięty rubli na-
zwisko. f Szac: Dr. f
S. 56. Był chleb, były i konie, woły, srebr-
ne rzędy; Pók tu nie bywało Gwiązkie
obłudy. f Biel: S. W: Ujw Ruda w Słowiań-
skim języku znaczy wszelki kruszec; /
w polskim tylko kruszec żelazny. f Linde
L. 32. Póki Litwa chciała, pozwalano jej
ruszczyzny używać f Czacki: f
R. 56 Robnik w dobrach szlachcica, stał
S. 161 się rzeczą dziedzica, a nie rozumianym
ludzkości gwałtem, przestał być osobą.
f Kott: Lit: f
B 49. Na pieśni Bardów, rzekł wódz, duch
ożywię; Niktoż jest słuchać ojców naszych
dzieje. f Kras: Ds: Oss: f
S. 162. Sędzia (dziedzicnia) żaden szlachcic
być nie ma, tylko jeno prawym przekona-
nym f Herbst: Stat f Ujw a więc Polacy, t. j. szlachta.

/. która rzeczywiście reprezentowała naród, miała dawniej habeas corpus aktę niż Anglia – Neminem captivabimus nisi jure victum. –

F. 13. Fryderyk II.gi (wielki) Król Pruski, najdoskonalszy samodzierzawca na,
szycieł. f Frest: / Ob. wyżej

W. 104. wołowoski; Samojedzi; ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiej przeciwko poddanym nie masz żadnej. (Orzechow: Qu: /

S. 163. Z tym samojstwem szlachty, już odpadły od kraju najbogatsze miasta. (Kredr: / Ur: Tak jest, niezaprzeczenie, kasta szlachty w Polszcze, która w średnich wiekach jaśniała cnotami obywatelskimi, spadła w wieku 17m i 18m na ostatni szczebel demoralizacyi i podłości. Pozbawiona powagi i godności w swojim kraju, wzgardzona, a jednak złotem ujęta od potężnych a zaborczych sąsiadów, stała się najgłówniejszą przyczyną upadku kraju, i niewoli narodu. (m)

" 164 Najsławniejsi w naszym narodzie pisarze satyr: Kochanowski, Opaliński Naruszewicz, i Krasicki (mon)

" 165. Niektóro ojcze przymówili, żeby na dotrąby, anie do woli; Niechaj gorzej widzi wszędzie, Na dobrym sekilczyku, anie przy zwierciedle. (Kch: / Sekiel czyk = koń siedmiogrodzki, od słowa szekely (granica) i Szekler żołnierz pogranicznej siedmiogrodzki)

" 166. Hunni położywszy się w Siedmiogrodzie"

kiej ziemi, rozdzielili się na 7 ufów, (hufów) a w każdym mieli swego księcia, z których każdemu ten sobie zamek założył, i od tego Panonią niższą Siedmiogrodzką ziemią nazwano. [Gwag.]

„ 167 Mianowała rada naddziadom naszym Senatowi dawały [Czacki] Stara rada; (Bielski)

„ 168. W Polszcze niegdyś dwunastu wojewodów panowało, z których potym stał się Senat [Leszcz.]

„ L. 32. Lechowe plemię, czyś już zaginęło, czyś się twoje serce w tchórza obróciło?! [Rak: Pobud.]

S. 169 Sieprszczyzna, albo jak Czacki ją zowie Srebrszczyzna, była na Litwie danina pieniężna, oznaczony w naturze produktach. Po litewsku stona Sidabro [srebro] tak nazwana. [Czacki] [Linde]

„ 170. Wiatr północny przodkowie nasi zwali Siewierzem [Boreas, dem Nord. Bud: Ec.] [Linde]

„ 171. Wtedy się dobrze opatrzyć, i ćwiczyć Siodłaki, łacno z takich poczynić piesze i kozaki. [Biel.] Siodłaki znaczą ci, którzy ład wiejski, sielski

Ł. 33 Pierwszy Jan Łaski (Kanclerz) na sejmie w Piotrkowie ~~sejm~~ skarb publiczny założyć radził. [Skrzet: Modrz: Bud.]

S. 172. Skarbek (Cacodaemon) zwał się zły duch, który według mniemania pospólstwa nad kruszcami, i skarbami przełożonym był. [Kolod.]

„ 173. Skojec, 24ª część grzywny, waży groszy 10 srebra, lub złota. [Czac: Kuf.]

K. 153 Bromer skrócił co jest Długosza, [Czart: Myś 1.]

O. 51. Nagłos Ostensza, skrzypka saskiej góry) odznaczały się dzikiej gry przy natury (Dmoch. Setl. Rym.)

S. 174. Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławy n.p. Przemysław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Stanisław i t.d. (Stryj. 67) Uw: Stryjkowski nadmienia zarówno, że tymże ustępie miano Wacław [illegible] nie iota jeśli. Wacław [illegible] ist pochodzenia niemieckiego, lecz którego w Polszcze mało używane (Bz)

Pol

Nota

L. 34. Starożytna sława (tradycyja) i jedności w rozumienie opiewa, iż Lech z Czechem z Korwackiej (Chorwackiej) ziemi wyszli (Krom.)

w 64

S. 175 Sławetny był w Polszcze tytuł ławników. W Toruniu dawano im w niemieckim języku tytuł: Ehrenamfesten [illegible] (Linde)

Pol

O. 52 Sławian (Ostawiony) (Oktawiusz) barbarzyński przez uczone męże; Niż przez wojny zwycięzkie, i krwawe oręże. (Zab.) Uw: Oktawij, t.j. Cesarz Augustus Octavius (Cesarz Rzymski), protektor Horacego, Wirgiliusza, a nawet Owidiusza.

Rzym

S. 176 Sarmatowie nazywali się Słowakami albo od sławy męstwem zastarzałej, albo od słowa, którego wiecznie dotrzymywali, albo nakoniec od słowa w znaczeniu mówić. (Kromer, Stryjk, Starowol. Rej. Kłecz. Zob. Lr.) Uw: ostatnia wersyja najpodobniejsza do prawdy, dla wrodzonej słowiańskim szczepom wielomowności. (Bz)

Pol

S. 177. Słowik, sławny błazen (trefniś) Króla Jana IIIgo (O nim to mówi Potocki w Żniewskim: Słowikowi krakowski kazał wojewoda, że jego do dwu z błaznów na regestrze poda.)

S. 51. Jagiełło (Władysław) tak nabożnie słuchawał mszy S. że chociaż w czasie wojny nieprzyjaciele już najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pierwej wysłuchał wszystkiej mszy do końca. (Twór: Ok:)

S. 178. Słupa, miasto w Wielkopolsce, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzece Osie pod miastem wbitych. (Biel.)

P. 209. Przemyskie włości już za Kazimierza Sprawiedliwego (r. 1177) k. Polszcze (Lat. starszy t. j. przyłączały należały do Polski.)

S. 57. Tarnowscy, wszystkim słychani i znajomi walecznicy. (Kwiaz: Cz:)

C. 56. Kara jest wyganianie tańczącej smagania, przyczym drużyna na obręczach grają. (Kwiaz: Poz: Lyg:)

S. 179. Śmigust (Śmigus) Pokrzywka. Jest upodarunek, który w drugi święto Wielkiejnocy dają, przyczem chłopcy dziewczętami wodą się polewają. (Lk: Śmigi:)

" 180. Dzień Ś. Marji śnieżnej dla tego tak zwany, bo tego dnia (8/9) wśród wielkich upałów w Rzymie, śnieg spadł, na tem miejscu gdzie kościół Panny miał być budowany. (Lk: Ziw:)

" 181. Sobót, bożek pogański Szlązaków, czczony na górze (Sobótka) w Szlązku górnym.

" 182. Prawo mienia Sokoła, tak oznaczało dawnemi czasy szlachcica, jak noszenie szabli lub szpady. (Czac: pr:)

/.

S. 183. Serbski, Raćki (Illyryjski) Chorwacki, Bulgarski języki już mają wsobie coś pogańskiego, bo się od Turków sprzekali. (Gor: Lis: 4)

L. 35 Leszek czarny miasto Kraków murem otoczył, i sprawę miejską samym niemcom poruczył. (Bil: (t. 1. zarząd miasta i porządek) 1279–1295

K. 154. Kazimirza króla sprawiedliwym nazwano dlatego, że Konarskiego nie dał ściąć o pogębek, gdy w kostki z nim grał. (Bil. (t. 1. za policzek, który Królowi dał;) od k. 157

S. 184. Prawo Szredzińskie znaczy też samo co Saxońskie, Teotońskie, Magdeburgskie, którym się większa część miast w Wiel: i Małej Polszcze rządziła. Miało ono nazwę od miasta wielkopolskiego Szroda, gdzie zdaje się na sam przód zaprowadzone było. (Jus Szredense) (Czac: pr:)

" 185. Szroda miasto nazwane było dlatego, że w samym środku Wiel: Polski leży. (Mediterraneum Poloniae majoris) (Nar:)

" 186 Szlązakom, się mniej przeciwko [...], dziedzicom swoim Polakom, powstawać, a niż Krzyżakom godziło. (Kron:)

P. 210. Ktokolwiek stanie na ziemi Polskiej, używa opieki rządu. (Ust: Konst:) Co się rozumie, jeżeli rząd może dać opiekę. (Bz)

P. 211 } S. 187 } To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. (Trb)

P. 212 } U. 105 } Ustawy Polskie od Kazimirza W.

/.

77

H. 39 historyczne

½ aż do Zygmunta Augusta, łacińskim językiem pisane, statutami zaś, t. j. prawami niby od samego króla, za radą Senatu stanowionemi (placita principum) później zaś polskim językiem pisane, konstytucyjami. (Skrzet:)

S. 188. Statuta te zebrali dla Polskiej: Jan Łaski, Przyłuski, Sarnicki, Januszowski, Herburt, dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem: statut litewski. (Krас: Zab. Ztyd:)

H. 14. Ej pozaczcie Herburta, tego kanclerza, boja zatem zrobić, to dla was statuta. (Trеb.)

" 15 } U Chrobrego (Bolesława) było 40.
B. 50 } stołów pospolitych, do których siedł każdy, kto chciał. (Biel.) t. j. siadał, i jadł.

B. 51. Wyr. Bawnta, strach leśny (biłe z góry zielone) (Stas.) (Lind.)

P. 213 Podolski wojewoda, ów Senator prawy. Jak z Turków uczynił psom i krukom strawy. (Wer: Pol:) (Mis: wojewoda Podolski, Potocki Mikołaj)

R. 57. Ryża żona Spra... (Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. (Biel.) ob. R. 46. (Mis: Do rady lepszy niemiec, do wykonania Polak.)

B. 52 Wyr. Bańka kilińska na cztery konie krakowskie pod strychy. (Czac.)

P. 214 Pol Przodkowie nasi, ustawy strzegali Dla Rzeczypospolitej, i gardła dawali. — (Ryj: Żyw.)

P. 215. Najpodobniejsza do prawdy, że Polacy głowy strzydz i golić poczęli, po klęsce na Bukowinie, Zakróla Olbrachta, czyli Olbrachta, kiedy z wielu nagatkach, ottugemi wlosami zawieszonych, woloszą poblita. (Star. Hist. / Uw. Jana wersyja jest że to nastąpiło za Kazimierza Mnicha). Ob. K.

Pol 1494

S. 58. U nas Kurka zwiemianna coś nad insze, podobno że bliżko Grecyi jest, w której zwierzania są tak sudanami że w stowach i postępkach mają coś podziwienia godnego. (Petr. Et. / Uw. sudanmi, staropolskie wyrazenie znaczące toż samo co mili, przyjemni, wdzięczni /.

Rus

S. 189 / K. 155 } Pełny był towarów gmachach, co na rynku krakowskim stoi, i sukiennicą się zowie. Dziś jeszcze cały wyjątczego obszerności handlu Kazimierza W. objawiający. (Czac: pr.

Krakow

A. 52. Oskarżono Jadwigę przed mężem, jakoby ona z Gwilhelmem, który się jej pierwej swatał, obcowała. (Stryjk. / ob.

15. w. w d°

M 45. Mocą wiele świata, wziął za krótkie lata, Król Macedoński, lecz mu się tak zdało, że nań samego, świat był jeden mało. (J. Koch: / K. Mac: Alexander W. /

Grecya

W. 106 S. Wojciech był służby owych świętodawców, o których przedtym powiadziano: Złoci świętodawcę używali drewnianych kielichów, a teraz drewniani księża złotych używają. (Geof: Lis. / drewniani t. j. co liszą /

Pol gairżna Rel

K. 156. Kazimierz Jagiello / Jagiellończyk /

W 15

./.

1/ Kazał nieposłusznych mu kanoników Krakowskich, zmiasta wyświecać, a od tego czasu ulica ta i brama, którą ich wyświecano, nazwana świecką. (Papr: Ryc:) Ich wyświecać znaczyło: przy wachlach kogo z miasta wywodzić, wypędzać. Ulicę tę nazwano później Szewską, i tak się dotąd zowie.

S. 190 Szlachta pomiędzy sobą na sto. przywiedz głową przyjaciółka szanuje, (Modr: Baz:)

M 46. Kraj nasz mężobójstwa nikczemność się mnoży; krew szanuje człowieka, na obraz Boży stworzonego. Mniejszy grzywny zabić możesz. (Sk: Kaz:)

obyczajów pogańskie

K. 157. Konarski z Królem (Kazimierzem Sprawiedliwym) grając w kostki, gdy szanc wielki stawił Król, a wygrał na nim wszystkie pieniądze, dał policzek Królowi (Papr: Ryc:) Szanc znaczyło samo, co stawka (Ob. pod K. 154. Ta anegdota ta przedstawia nam charakterystycznie trafny obraz butności szlachty polskiej w średnim wieku i małej powagi tronu) Ob 154 K

S. 191. Szarawary, słowo tatarskie, znaczy pludry szerokie lniane. (Gwag:)

K. 158. Kurfirst Pruski od Króla wedle mody stary (stary) brał chorągiew, a z sobą przywiózł szarawary. (Pot. Jow:)

S. 192. Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, i nie używali bławatów, lub purpur świetnych, kontentowali się sukniem, kto ze wdoniu zrobiono, a cnotą się świecili. (Star: Ryc:)

1193 Prodkowie oszartał (szkartat) niedbali,

1/.

i wojewodowie uszanowywać chodzili.

[Łabt. Ek. Szarza = szare sukno] [na-

łży do poprzedniego]

D. 45. Dymisya [Dan. tyran Syrakuzy] szko-

ła się żywił, gdy był z państwa wygnany. [Patrz Pet. Gen.] [Ale Bóż samo i żynił Ludwig Filip późniéj król franc. w czasie wygnania swego, w Lozanie.]

S. 194 Wiek 11-y początek w Europie Akademij, i szkolniczéj nauki. [Stas. Zam.] (Scholastyczny)

" 195 Szkrupuł, bez szkrupułu; jest tytuł książki, dziś rzadkiéj, ozdrożnos-ciach rządu Polskiego, przez Jana Stan. Jabłonowskiego.

" 196 art. Szlachcic u Polaków, według Hartknocha niby Schlechtus z Niemieckiego, rzeźnik przez postpozycyją nazwany dlatego, że w bitwie pod Grunwaldem Polacy krzyżaków 50000, położywszy, wiele uczynili mięsa. Warszewic, in vita Romana, Kromer twierdzi, zaś zowią Geschlechtern t. j. z potomków idących, lecz za odważne czyny do zaszczytu szlachectwa wyniesionych. Czacki (pr. Pols. t. I p. 262) mówi zaś: widziny w Niemieckim języku, stawa Geschlechtwa, imię szlachcica przypomina nam więc początek zasługi, i nadgrody męstwa. Sarnicki, Jabłonowski, Chmielnicki, wywodza nazw. szlachcic od słowa: Sława niby Sławcic. (Nus.) Etymologija bez zasadna, znamionująca jedynie próżność wymienionych panów szlachty.

H. 16 Rodem Homera pięć miast Greckich i szlachcic się chciało, [Dmoch. Sz. Rzym.]

było

/

S. 197. Kanonicy S. Stanisława (w Krakowie) ośm stopniów szlachectwa dowodzić powinni. (N. Pam:)

P. 216. Dawni Polacy świąt uroczystych, przy odprawowaniu Mszy S. szlak, albo rzemień biały, nakształt stuły kapłańskiej, czyli [illegible], nosili. (Kron:)

S. 197. Szlązaki, albo Ślęzaki, jakoby Złazłaki, albo schodnie. (Pol)

" 198 Ślęzak zowią w Toruniu pewny gatunek ciasta z rozynkami, (Linde)

" 199. Sznur (miara geometryczna) ma prętów 10. czyli stóp geometrycznych 100. łokci 75. (Zabor: (Łosk:) Sol: (Ostr:) Czacki)

N. 73. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka, to rzecze: świnia Polska; a on sam jest większa świnia, bo go i Szołdrą zowią. (Haur:) szołdra zowie się u rzeźników świnia łopatka wędzona.)

S. 200. Sołtys, Scultetus, słowo wzięte z starej niemczyzny, Schuldfrisch, dlatego, że Schuld znaczy grzech winę, karę, ponieważ tych rozeznanie po wsiach do Sołtysa czyli sędziego wiejskiego należało. (Star: Hist:) Etymologija niemiecka tego słowa jest jednym z licznych dowodów, że pierwiastkowa organizacyja gmin, w tw. i Małej Polszcze, na sposób niemiecki miała miejsce.

" 201. Ojcowie nasi nie jadali jeno szpyrkę a kaszę na krzynowie drewnianym, (Stars Kyc:) krzynow gatunek talerza czyli miski drewnianej)

N. 74 Niech się z Sztokadą Niemiec, jak chce, sroży, co głowy ich szabla wnet nasza położy. (Kochow.) Sztokada = rapir = szpada.

P. 217. Równi z panami przedprawem, są i piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. (Posz: Dz.)

T. 58. Talmud żydowski Babiloński, R. 476. od Rabbi Assei Aszi złożony, bluźnierstwy napełniony jest. Pierwszy co go począł w półtorasta lat, po zburzeniu Jerozolimy, był Juda, syn Symeona, ... dwaj skończyli. [SŁ: D2:]

W. 107 Ś. Wojciecha zwali Słowacy tata, jak ojca. [Bil: Hist: I.] Gniezno

T. 59 wyraz Tataryn znaczy u Hińczyków zdrajcę i buntownika. [N: Pam:]

" 60 Teatin, zakonnik reguły Karaffy, biskupa miasta Teate w Neapolitańskim, czyli Chieti [Swide]

" 61 Templaryjusze (Tempelherren) Templiery zakon duchowno rycerski, ufundowany R. 1000, zniesiony w R. 1354, za panowania Filipa pięknego, (Filip le bel) króla francuskiego [N: Hist:]

" 62 Tomakówka, wyspa na Dnieprze, słynna bronieniem się kozaków wczasie wojen kozackich, za Jana Kazimierza. [Dyk: L.] miasto Tr... stolica

" 63 Topor, herb tak dawny i zgoła Starzawią, Topor biały w polu czerwonym. [Bil: (Kuropat.)] Szlachta

" 64. Torgavia (Torgau) miasto Saksonii w Łużycach, od słowa targ (Dyk: Geog:)

" 65 Toruń budowny, i bogaty, wkoło sam szczerych mieszczan oglądasz ochotę; Tam pokój, tam wstyd, tam płyży uczciwość, i sprawiedliwość. (Flis: Klon:) Używszy tekstu z Flisa Klonowicza cytuje Linde w swojim Słowniku, pod art Toruń, za pewne dla tego, że sam był z Torunia rodem.

m 47. Muftego, gdy co zawini, Twój nie tracą, ale go w tłoczą w moździerz, i stłuką. (Klon. Zwr.)

Z. 95. Koronacyja Zygmunta (starego) trafiła się 24. Stycznia 1507. (Stryjk.)

R. 59. Wyznać potrzeba wszelkie ta raźniejsi wymnali; Niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. (Dmoch: Szt: Rym. III.) Wybicki napisał tragedyą Zygmunt August, Konarski Epaminondas, Rzewuski Władysław pod Warną, Żółkiewski pod Lecorą, wierszem rymowym — + mowa o sztuce dramatycznej

Z. 96. Naród Żydowski tak wznosi się między nami rozkorzenił, jak kąkol w zbożu, z naszym biednym Katolikom podnieść się nie da, yzybić ich jak mówią, trzeba wytrawić. (Mon:)

M 48 Piotr Mogiła, metropolita Kijowski wydał księgę nazwaną Trebnik wielki świętych. (Fred:) Trebnik z na ruskim narzeczu agenda rozolarska.

C 57. Cicero, z swojego konsulatu kilkodniowego trefnował (żartował) mówiąc, że za jego urzędu niby to ani zimy ani wiosny, ani jesieni, ani lata. (Bud: ap:)

T. 60 Łaty kraj, gdzie miasto Troja stało, zwał się Troja, iż go trzy morza oblewały. (Kleg: Zd:)

C. Trójświęta pieśń (trychagion) t.j. pieśń Święty Boże, Święty mocny, Święty a nieśmiertelny. (Sk: Dz:)

Z 97 Teraz zaś o Zamojskich, Struszów, Chodkiewiczów, i innych zacnych ludzi, w tej /.

naszéj ojczyznie trudniéj niżli o Nalewajkowi, Pawlukowi, Chmielnickich (Opal: Sat: I Ms. Troj ostatni dowodcy buntu kozackiego wczasie wojny Kozackiéj ich.)

T. 62. Tureż między sobą są obyczajni, jako trudno na dworze francuskim. (Kloch Tur:)

" 63 Trunek miłości (Spójź zamny, Elixir d'amore) Na Rusi preparują godzieiwki ziela które zowią Lubystek albo lubymene (które często po wiejskich ogródkach przed chatupami napotkać można a którego nie innego nie jest jak Ligusticum Austriacum. Już Rzymianie i grecy przypisywali korzeniowi tego ziela własność afrodytyczną. (Volck: Lud: imoje)

" 64 Trynitarz, zakonnik Sw Trójcy, także trójczak zwany. Celem tego zakonu było wykupienie chrześcian z niewoli pogańskiej. (Lind:)

K. 159 Za Kazimierza (Cmiel [illegible]) trzęsienie ziemi przypadło, co tak rzecz rzadka w Polszcze, że ilekroć przytrafia się, zawsze to sobie ludzie za wróżki cud biorą. (Kromer)

T. 65. Trebnica, miasto szlązkie w Księstwie Oleśnickim (Ohlau) gdy Henryk le Książę pytał raz P. Dobrotliwy opatki, trzeba by li czego więcej do klasztoru. Odpowiedziała ta z niemiecka: trebanie a ztąd miasto Trebnica przezwano. (Biel:)

K. 160. Do czasów Kazimierza Wie mógł pan zabić swego poddanego na śmierć, (Dank: Kor:) Ob. Kazimierz Król chłopków (to samo wskazuje sarkofag tegoż Króla, na zamku w Krakowie znajdujący się. Tu należy także następujący ustęp.

A. 41 historyczne 81

z dzieła Leszcz: Ojt: Chłopu dotąd żadna sprawiedliwość nie ubezpiecza, ani używania, ani swego dobytku.

A. 27. Po zawojowaniu Indyów jeszcze Aleksander ubożuchny / Gilch: Sen: / Aleksander Król Macedoński / Ubożuchny, jeszcze nie ma dość /

S. 201. Najpierwszy szpital w Polszcze wystawiony przez ubożuchnego kapłana, / Mon / Szpital dzieciątka Jezus w Warszawie z hojnie dawanych ze składek dobrowolnych, za staraniem X. Bonduin, Missyonarza. Ubo: / Tu należy piękna anegdota o tém Księdzu i Graczach Farawna w Warszawie / ob. Noty

S. 65 Gorzéj nie radzi ubiór naszych widząc. / Z próżnie znać wszystkie członki, złego szydząc, / Pask: Dz: /

W. 108. Wielkie zachwiała pospolstwa; plebiscyt /

K. 160 P. Bóg wziął głowę, Króla mądrego, wziął oczu, hetmanów koronnych, wziął żywot obfite Ruskie kraje, wziął piersi, wojsko Ukraińskie, nogi nam tylko do uciekania zostawił, abyśmy za Gdańsk, i Szląskie granice uciekali / Star: Ryc /

O. 53. miał Jan Olbracht (Król Pol: z dynast Jagiellońskiej / uczenie nauki, i bawił się czytaniem, / Biel /

" 54 Nieszczęśliwy lepiej ojczyznę naszą ujrzeć dzisiaj, za granicę, kiedy nieprzyjaciel na kraj następuje, / Star: Ref: /

" 55 Jedna część ojczyzny (t j narodu) obciążona przedbrzydłym monopolium, gdyż ziemia samej szlachcie do nabycia pozwolona. / Prusz: /

U. 109 Ukrajna wszystkim Polakom znaczyło samo, co w Niemieckim Marchia, lub Wkrajnik

Gründer
Warszawa
wyj
Pol
S. Kar
1492
Pol
Pol
1418
Pol

Granica, kraj państwa, [Nar: Pam:]

U. 100 Ułan w tatarskim języku znaczy kniaź (książe) Alanów i nie podobno przy [skreślone] żołnierzach została, którzy Ułanami zowiemy, [Klecz: Zd:]

K. 101 Rajcy krakowscy umbrellę złotą ważna zamek nad królem nieśli, (przy ważniejszych uroczystościach) [Gwag:] Prerogatywa ta ustała zwłaszcza poważ... kon którzy dla bliskości Szwecyi stolicę państwa do Warszawy przenieśli

A. 28 Księgi nazywał król alfons (Portugalski) umarłych mistrzów, [Gwag: Radz:]

U. 111. Na sejmie Lubelskim, R: 1559. skończyła się gruntownie Unija, albo zjednoczenie W. X. Litewskiego z koroną Polską. [Stryjk Biel]

A. 29 Łaciński abecadło Gotowie na pozór upiękniające, trudniejszym (do czytania) go zrobili [Kopcz:]

U. 112. W czasie powietrza R: 1770. żywą upiorzycę na Ukrajinie spalono. [Łząt: pr:]

S. 202. Nie potrzeba aby szlachta traciła swoje swobody, ale potrzeba aby swoje prawa upowszechniła, [Orzech:] Nie paradoxum bez sensu

S.W. 112 / 203 Statut wileński z R 1424. wyraźnie w prawach czysteyszych sęd Jak. więcej, [Kłos pr:]

Z. 98. Zebrzydowski, aby uprawnił rokosz przeciw Zygmuntowi III: zmyślił przez swe narzędzia, rokosz gliniański, za Ludwika króla Węg: i Polski wybuchnięty, [S.]

Nota. Ja posiadam kopiją opisania tego rokoszu, z akt miejskich Glinianskich wyjętą, dla sprawy Zebrzydowskiego jako przyjaciela nie bardzo korzystną, albowiem z powodu tegoż rokoszu na rozkaz Ludwika R. Senatorom głowy ścięta. Dziś jeszcze wskazują miejsce zwane Glinianiecką mogiłą ...

Rad

J. 52 Jasopetk (Ks: Kijow: (ustawicznie Boga prosił, aby także i wtóry śmiercią umarł, jaką pradziadowie jego byli zamordowani, co też uprosił; (Stryjk.)

Pol

H. 17 ani Zamojskiego (Jana) zasługi, ani zgon chwalebny Żółkiewskiego (nadłuczna) niemogły uprzyjemnić narodowi, władzy hetmańskiej dożywotniej. (Szaj: pr:)

D

W. 113 wolność Polska, była wolności uprzywilejowanej, (Ustrzyc: (Wis t. j. klasom uprzywilejowanym spółeczeństwa, jakoto, szlachcie, wojskowi duchowieństwu & przystępująca.)

R. 59, D. 204, Pol

S. Rocha, i Św. Sebastyana miano w Polsze za uprzywilejowanych patronów od morowego powietrza, (Staur:)

wib

S. 205 król Stefan (Batory) był pan wysokiej urody, i krasnej twarzy, (Biel (Uwoda) znaczy tu wzrost, a krasny = rumiany.)

T. 66 treny (t. j. elegije) przez Jana Kochanowskiego z Czarnego lasu, na śmierć Urszulki, córeczki swojej napisane (Brus: listy.)

K. 162. Ziemia Krakowska, Chrobacyją swiątką dawniej zwana, jest wywiskiem Morawskiego Królestwa; (Nar: Dan:)

Pol

S 206 Sarmat żył tu wywiskiem, nie zarabiał włoką; (Zab: (S. Rys.) (Wis Wywiskiem, z polowania, i napadów, nie orał i nie siał.)

Zamoyski

J 53. Początek herbu Jelita, dla wielkiego uszczenia Szorego (Karysza) (w którym król Władysław (Łokietek) pod Płowcami) na placu bitwy trzy drzewa przy tonione widział; (Papr.) (Wis trzy drzewca od włóczni, które wnętrzności odkryły, dla tego Jelita.) Ob T. 10.

J. 54 Jerozolima, na dwóch górach leży, które usiadły właśnie przeciw sobie; (Piotr: Kaz: Ser: Wis.)

U 114. Uskoki, narody tułające się (Nomady) albańskie, i krajów okolicznych osiadłe daleko miasta bednar, gdzie ciała tych Senatorów pochowane być miały

/ ukrainy / (Dyk: Geog: /

I. 55 U Izraelitów kiedy jeden drugiemu swe go prawa ustępował, zzuwał trzewik swój i dawał go nabywcy / (W. Kalk. /

W. 115 W R. 1347, na Sejmie Wiślickim, ustanowił Kazimierz W. prawa w Polszcze, które się jeszcze dziś rządzimy / (Biel /

S. 207 Szlachcic może przyjmować miejskie, sprawować rzemiosła, handel, urzędy miejskie, bez uszczerbku szlachectwa / (Ust: kon. / było

T. 67 Zagony Tatarskie koło Krasnego stawu, przez 12 Starożnych bitew od Polaków były porażone / (Stryjk /

W. 116 Jedno z pierwszych pism peryodycznych Polskich, były Uwagi tygodniowe Warszawskie, które w R. 1768. wychodziły. / (Kras: listy /

P. 218. Wygrana bitwa przez Rossyjan pod Połtawą naprzeciw Szwedom, utwierdziła panowanie Moskwy na północy. / (Kur: Pol /

W. 117. Prawo R. 1658. uwładało gród Warszawski taż samą powagą, która krakowskiemu służyła / (Ostr: Pr: /

C. 58. Car ouzdany, brzmiał w tryumfie przed Władysława oczyma kajdany. / (Twardo: Wł. / Szujscy, Żółkiewski

M. 49 Matyasz Korwin walecznym był Obrońcą naprzeciw Turkom, / (Mon /

W. 118. Wieniec wałowy, Corona vallaris, dawał się w Rzymie temu, kto zy obóz nieprzyjacielski wziął. / (Wag: Woj /

83

A. 42. historyczne

Z. 99. Jeśli Żyd sędziemu swemu wwinie pieniężnej, którą wandel zowią, będzie znaleziony winnym; kamień pieprzu niech sędziemu zapłaci; (Herbst: Stat:) Ł[illegible]

W. 119. Była Wanda (Wanda) urody nadobnej, tak, że słusznie ją Wandą, jakoby wędką nazwano, bo uroda jej przypatrującycych się, ku sobie przyciągała; (Kromer)

" 120. Wanna, gdy Wisła mimo przechodzi, wart sobie czyni pod same Ostrowy, wanną to ochrzcił, sternik; (Klonowicz)
Ostrowy, przednieście a mianowicie Gdańskie

" 121. Wargielt, wergiett, od dawnego półnoonego słowa War (mąż, człowiek) jest to nagroda za szkodę, zaną, odrzucenie człowieka, bydlęcia, zabicie z przypadku, także hassarunek, wargiett czyni wolnym od uczynku, który kto z nieopatrzności, (nieostrożności) uczyni. (Szczerb: Sax: Ius:)

" 122. Warka miasto nad Pilicą, słynne zwycięstwem Czarneckiego nad Szwedami (Dyk Geog:) Us także dawniej zdobre go piwa [illegible]

S. 208. Narody Słowiańskie skłonniejsze zawsze były do zwad i wojen, zapowodem i własności gnieżdżoncego nieba i warchlnego Saturnusa, któremu te kraje podległy; (Stryjk)

W 123 Biskupstwo Warmińskie, w Prusiech Hozyuszem, Kromerem, i Ignacym Krasickim, biskupami, słynne (Stryjk Lindev)

" 124 Warmija, prowincyja Pruska tak nazwana od Warma, Księcia Pruskiego, syna Wejdewuta; (Biel / Stryjk)

W. 125. Warna, miasto w Turcyi Europej-skiéj w Bułgaryi — (pod którą Król Węgier-ski i Polski, Władysław ~~Jag~~ Syn Jagiełły ~~[illegible]~~ zabit wie R. 1444. (w listopadzie) napróżno Turkom złożonéj życie utracił. Długo go w tłoczonym ~~[illegible]~~ tórzy pod przydomkiem Warneńczyk zna-ny. (Dyk. Geo. †) Stąd ów znany dystych: Quod Romanis Cannae, Hungaris hoc attulit Warna; Discite mortales non temerare fidem! —

A. 30. Wil. Araboerski znak przysięgi „Szcze-rości", chleb z solą jedząc, zmarszczą się, tedy coś myślą niewarownego. (Uwag: Radz. †)

W. 126. Warsztat, warsztaty, mila włoska, (Bud: ap: Ww. Pięć warsztów jest w mili Polskiéj (Gwag. † Worstwa Ruska, 80. ich idzie na jeden gradus geograficzny) (Chmiel. Ww. a więc 5 ⅙ na milę niemiecką †)

K. 163. Kolbert, minister Ludwika 14°. † bardziéj warsztatnik niż minister, więcéj fabrykant niż człowiek do rządów państwa wchodzący. (Rzyew. G. †)

W. 127 Warszawa, (Warszewa, Warszewa) sto-lica Królestwa mazowieckiego, a od Króla Zygmunta III°. (R. 1596 — poźniej teź tegoż Królestwa Polskiego, ma swą nazwę od imienia staro-słowiańskiego: Warsz = Warcisław. — Warsz w R. 1279. Kasztelan Krakowski zdaje się być jéj założycielem. W starych pismach i dokumentach miasta, daje się czytać wieś Warsza. (Dyk. Geof: †

„ 128. Dopiero za Bolesława (zdaje się Wstydli-wego) poczęto w Bochni przez dawnej wa-rzonki, dobywać soli wsztukach, (Nar: Hist. — Dam. †

„ 129 Watrobne, zwała się powinność dostar-czania wątrób kydłęcych, dla sokołów Ksią-żęcych, w przywileju R. 1264. kanonikom Bożego grobu, od Bolesława Wstydliwego nałożona (Kar: Mse: †)

w. 130. Witaj królu mój, gościu pożądany
między te Kraka (Krakusa) starożytne
ściany; wjeżdżaj na Wawel utwierdzon na
skale, wielki Michale! (Kochow) z ody do
~~króla~~ Michała Korybuta Wiszniowieckiego
~~obr~~ po elekcyi Jana Kazimierza R.
1670. obranego królem Polskim. – Wło
Wawel właściwie Wawel, góra skalista
nad Wisłą w Krakowie, na której zamek
królewski, i Katedra stoją. –

w. 17 Mich. Kor.

L. 35. Litwa swego Kirys-Kiryeja, to, tak ważył,
k. 163 li, jak dziś u nas papieża. (Stryj. t. I)
Wło (+ arcykapłan u Pogan ~~skich~~ ~~Litwinów~~ litewskich)

B. 53. Była w Bolesławie (Chrobrym) wdzięczności
obyczajowość, powaga pańska umiarkowana.
Kromer +

W 10.

S. 209. Padnie ubóstwiona syny Koronne,
przodków szlachectwo wydzi(?), i jak mar.
na skorupy okamień rozstrzaść. (Birk: t.
ka B. + Wło ~~Jak~~ syny Koronne – Polska szlachetna, bogatej zachodniej spętniała się wadzi... w R. 1846 – przepowiedznia X. Birkowskiego –

1 210. Smolniste niewiny tu węgiel wszystkiej
Europy, Kustronie północnej. (Twardo. wt.)
Wło Węgiel tożsamo co sprzedawcze. –

W. 131. Węgrzyni (Węgry) są przystojnymi mężami,
dumni. (Eykgeo: –) Ob. Madziar

J. 56. (Zasada w szkołach Jezuickich w Polszcze
było co dom dodziczy: Zły był, bić go aby
abyś się poprawił, był dobry, bić go aby
się nie popsuł, dlatego (mon:) powiada
w szkołach dawnych weza, ohtosta, mus,
dysgracyja, nad tyranij założyli.

Pol
Nowo

W. 132 Welons albo welnę z wanodowionij
zwierzchnią suknią nad zbroją. (Knie.) ma.
ić z łacińskiego velamen. – gotb.

1/8 wyt.

{A 31.
{W. 133. wender, wender Aryanie, winkowie Betzebuba! Fora z Polski, wyżeńcy zacnej i Żyłej synowie. Wender za oba światy! [Ł. Kochow.]

{S. 211. Chwalili (Czcili) narody Słowiańskie
{Ż. 100 za czasów pogańskich wenery, nazywając ja Zezyliją (Krom) Bielski mówi Dziedziliją.

W. 134. wersał, wersalik, zowie się u drukarzy wielka litera początkowa (Linde)

" 135. westfalski pokój zawarty w R. 1648. w końcu 30-letniej wojny tak zwanej religijnej. [Węgier.]

" 136. Przodkowie nasi z łukami węzowemi, gdy do koni sprawiali, od których węzykowie nazwani są, [Lek: Ak.] Wis. Z tych zdaje się pochodzić familja węzyków na Podlasiu, z którey jeden był A. B. Warsz., drugi (Franciszek) dość znakomitym poetą.

J. 57. Pojął Jagiełło (Władysław) po śmierci Jadwigi Pilecka, wdowę dobrze wiedząc że mężów wiadomi [Kromer] complurium thoros expertam.

P. 219. Posagiem zwał się według praw Polskich majątek, który żona mężowi wdowa wniosła, wianem to, co mąż żonie drugiego dnia po ślubie, po nim z nią dostałe, uwiadł zwykł tył dać, lub zapisać, [Szczerb.] Czacki [Die Morgengabe, die . . .] gr.

W. 137 wiznat, Każdy posag nazywano wianem, skąd ten zwyczaj później i do Polski przeszedł [Czacki prz.] dodatek do poprzedniego

" 138 Wiardunk, wierdunk, Ferton, Ferto, czwarta część grzywny, 5. złpol: czyli 12. groszy Pragskich, według Konst: R. 1676. gr 18. [Ostr:] [Nar: hist:] Stat: Ryś. [u Niemiców Vierdung, Fierdung] [Lindo]

A. 43. historyczne

S. 212. Siewier, zwano dawniej w Polszcze wiatr zachodni; dlatego że od Siewierza (stolicy X Siewierskiego) wiał. Ks. Budner mówi przy tej okazyi: tego stawa, jako i wiela innych, Polacy zapominają, tak, że już nie mają czym wiatrów zwać; (Budz: Łęt.)

W. 139 Wicher, (Pochwist) (Ołotas) wiat, w Kijowie, i po innych Słowiańskich miastach, kościoły, (Nieszko 8, Chosap, Papórz.)

K. 164. Krakus na widoku Krakowa za Wisłą na górze Lasotynie (Bronisławki) pogrzebiony jest. (Kromer)

W. 140 Wiedowe jezioro, (Palus Maeotis, dziś Azowskie Morze) (Dykt. Geo. Linde)

T. 68 Miał Trajan Pliniusza, Ludwik Pel. Tissona; Tych Koron sława piórem dwoch mężów zwieczniona; (Zab.)

T. 69 Sprawiedliwość u Turków jak pod wiedzą sprzedają, targują się strony z sędzią o dekret, (Ktok: Tur. podwiedą, = jak w kramie, jak na targu;)

" 70 Tytuł Senatorów duchownych w Polszcze t. j. Arcybiskupów, i biskupów był: Przewielebny, a Prymasa (Arcybiskupa Gnieźnieńskiego) Najprzewielebniejszy. (Linde)

M. 50. Moskwianą grzecząc Polski, u twierdziła swoje wielkie zwycięstwo. (Kur. Pol.)

W. 141. Wielopole, miasto w województwie Ruskim siedlisko familij Wielopolskich. (Dyk. Geo.)

" 142 Wiarbyta Ziemie staropolskie (Pomiedzy) (Linde) (Zabł: Her:) (Linde)

R. 66. Rzymianie mieli rozmaite rodzaje wień

/. ców, zdobiących zasługi publiczne, i tak: wieniec żołnierski odsieczny, za obronę warowni, [obsidionalis]; [murowy] [muralis] [obozowy], [castrensis] [wałowy] [vallaris] [na koniec zwycięzki] [triumfalis] nadto był także wieniec obywatelski, [corona civica], z liści dębowych uwity. [Linde]

Z. 101. Śpiewam Jana Zamojskiego, cnoty jego i dzielności wierszykami zbieraję, a w zamiłowaniu ludzkim [za] tonące nie wydaje, [Groch:]

O. 56. Olbracht [Król Polski] [z] tu[?] dystawem [królem węg: i czes:] [uczynili] konfederacyję między sobą tajemną, gdzieby którego z nich poddani wierzgać [buntować] się zaczęli, żeby sobie wzajemnie pomagać. [Biel] [Oto pierwszy ślad Sępopnej? umowy, de la sainte alliance]

C. 57. Cycero był też augurem [wieszczkiem] u Rzymian. [Stryjk] [Cóż Cyceroo nie był? Mowca, był i mężem, Konsulem, wyjadaczem na dwóch stołkach siedzącym, nie był ani zdolen powiedzieć z Katonem: Diis sancta cum Caesare, sed Cato sequitur Pompejum;]

D. 220. Numa Pompiliusz pierwszy postanowił urzędowych wiedzbiarzy (augurów) w Rzymie, [Linde]

W. 143. Przyjście rzeki Wilny do Wilji, Giedymin zamek z wyniosłym wierzchem [?] zbudował i od rzeki Wilnem nazwał, [Stryjk] od wyżyny

W. 144. Wilanów [villa nova] pod Warszawą, ulubione miejsce spoczynku Jana III. Jan

/.

Śwtorskim. Kształtem dom ozdobny wymurowat, i ogród przy nim założył; tam, że życia dokonał. August II.gi rozszerzył to mieszkanie. Do tego zaś stanu w którym się nateraz znajduje przyprowadził August X. Czartoryski, woj: Rus: (Kras: Listy / Mis) Dziś jest Wilanów, własnością Hr: Augusta Potockiego, właściwie żony tego, córki Hr. Stanisława Potockiego.

C. 66. Najwięcej się Cyceronowi wykształceniu i zbogaceniu języka łacińskiego winno. (Mon /)

J. 58. Zwyczaj dawania w dzień Sº Jana Ewangelisty przez księdza parafianom ~~wina~~ przy ołtarzu w końcu mszy ś. wina z kielicha do picia, jest w kościele Rz: ustanowiony na pamiątkę, że S. Janowi dano wino zatrute do picia, lecz mu truciznę nie zaszkodziła; (Herbst: Nauk /)

C. 61. Czeski język obfitszy niż nasz być może; ale opiekość, iszcze niechaj to wisi na wyroku; (Gorn: Dw: / Mis Sobejdilli ~~jus~~ lis est /)

W. 145. Wisła złądzwana że z góry, Żwiższy kark Krakowa nad tem tknę mury. (Patan: B.I. Kyst: /)

" 146. Wisła (Vistula) pierwiastkowo Vandalus zwana / od Vandala Króla, który nad nią mieszkał. Wypływa ona z gór Szlązkich, mianowicie wpod góry Ontorowy, niedaleko miasteczka Szlązkiego Skoczowa (Schwarzen fleczący) we wsi Wisła (Weichsel) gdzie ze skały wysokiej spada, idąc wśród Małej Polski i Mazowsza, zabiera niemal wszystkie rzeki z gór

/. karpackich wyskakując, wpada pod Gdań-
skiem w morze Bałtyckie (Biel. (Geog.)

W. 147 Wilkom zwał się w dawnej Polszcze puhar, z którego pito witając kogo u siebie, (Ołod.) także witanie, Zazdrowie. (Ob. wyżej)

" 148 winochwalstwo, t.j. bałwochwalstwo względem wina, w Sakramencie Eucharystyi (Sak: Persp.) po niem: Weinabgötterei (Linde) (m. Luter)

" 149 Jeżeliby człowiek tawiczy godny, kmiecionę, albo wiosnkę (wieśniaczkę) pojął za żonę, dzieci nie matkę ale ojca równi będą (Szczerb. Sax.) (Wis tawiczy godny, t.j. mieszczanin godny być tawniczym)

" 150 wirzenb, gatunek karpia Dnieprowego, którego łowieniem Kozacy się trudnią, Wizimir

" 151. Wismar, Polski książę, mając wielką obfitość więźniów, niemi dwadzieścia miast nadmorskich osadził, z których jedno Wismarem nazwał (Krom.)

" 152 Ś. Wita taniec, gatunek konwulsyi, w których albo się biegnie, albo z jednej nogi na drugą przeskakuje. (Krup.) (Wit po łacinie i po włosku Guido)

" 153. Witeź, bohatér młody, (Ruś. rycerz mężny) zwyciężca, także ważne Kawaler złotego runa. (Linde)

" 154. wizerunkiem, i zwierciadłem wszystkim politycznym narodom jest Wenecyja. (Star: Ryf.) (Wis Teraz toż samo mówią o Anglii, która niedawno pójdzie toż samo drogą co Wenecyja) (było wyżej)

A. 44. Historyczne

P. 221. R[ok]u 1523 była tak sroga zima w Prusiech, że aż lasy poschły, tak, że za wiele lat do pierwszej ozdoby i właśności przyjść nie mogły. (Stryjk.)

F. 14. feniks tylko się rodzi w szczęśliwej Arabii; w tej krainie samej jest właściwy. (Pot: Ois:)

B. 53. Udarował Otto cesarz (Niemiecki / Rzymski) Bolesława (Krzywoustego / Chrobrego) włócznią ś. Maurycego, którą po dziś dzień w kościele zamku krakowskiego, na miejscu gdzie biskup siada, widzimy. (Krom:) Uw. Nie wiadomo tem czy się dziś jeszcze tam znajduje?

W. 155. Włóczniami zwano później ten gatunek broni, którą wprzód nazywano rohatyną, a to dlatego, że ten rodzaj broni (rohatyn) jednym końcem naprawiony boku konia wsparty, drugim po ziemi się włóczył. (Biel:) (Bar.)

" 156 Włoska kraina między nieznanej ziemi dziwnemi spławnemi rzekami (Lud.) Uw. należy do lok[...]

" 157. Z śmierci Kolomana, króla Halickiego, Królowie węgierscy w Rusi władowanie swoje utracili. (Stryjk.)

P. 221 ½ Przemysław, król Polski i Czeski, pojął Lukierdę (Ludgardę) córkę Mikołaja Serbskiego, a wnuczkę (Wenuczkę) Szczecińskiego książęcia, Barnima od córki. (Biel.) Uw. Książę na Szczecinie w Pomorzu (Kallim. i Pomm.)

W. 158 Władysław (Łokietek) był wnukiem Konrada Mazowieckiego, prawnukiem Kazimierza sprawiedliwego, a praprawnukiem

/.

Jez:
½ kim. Bolesława Krzywoustego; [Kz]:
wyr: ‡
Z. 165. Prakus wnuk ‡ Czecha ks.
cia Czeskiego; ‡ Uwag: ‡ Biel ‡ Ski: Zest
w 7:
H. 159. Wojewoda każdy, jest pan przełożony
najpierwszy w porządku senatorów
Pol wszystkich, sprawca i hetman generalny
rycerstwa, swojego województwa; ‡ Uwag
„ 160 Województwa w Polszcze były to istne
księstwa, tak względem szerokości przestrze
ni ziemi, jako i wielkości szlachty i
obywatelów w każdym województwie
mieszkających; ‡ ‡ należy do poprzedniego
„ 161 Tytuł wojewody niektórzy tłomaczą
na Niemiecki ‡ Palatin, lecz niesłusz-
nie, albowiem Palatin był u niemców
i Węgrów najwyższym cywilnym urzę-
dnikiem, gdy tymczasem wojewoda Polski
był zarazem naczelnym wodzem rycerst-
wa swego województwa. ‡ Linde ‡
Ms Najsłuszniej tłomaczy się tytuł woje-
wody ~~na Nie~~ w Niemieckim języku, tytu-
łem Herzog, albowiem oba nazwy
mają jedną etymologiją; wojewoda,
t.j wiodący wojsko na wojnę, Herzog
[illegible]
[illegible] ‡
J. H. U Turków wołanie Hu! znaczy:
Niech żyje! (Vivat,) (Evviva,) Ellien) Vive,
‡ Linde ‡ Wołga
W. 162 Wołga rzeka w Moskwie. Kilka
mil od miasta Moskwy jest las, nazwa-
Topo ny Wołkowski, botam wilków siła. W tym
lesie jest jezioro błotne zwane Wołgo, a
z niego wypada z wielkim pędem rzeka
wielka, prosto na północ bieżąc, która od
½.

jeziora Wołhy zawiera: (Gwag. t. Uw. najbliżej mojem zdaniem Gwagnin co do dyrekcyi biegu Wołgi, wypływającej z lasu w pobliżu Moskwy, a wpadającej w morze Kaspijskie obok Astrakanu, nie może brać dyrekcyi kupołnocnej, lecz ku zachodowi południowemu.

W. 163 Wołynia miano niektórzy od rzeki Wołhy (Wołgi) wywodzą, jak n. p. Gwagnin, Naruszewicz w swej Historyi Polskiej, wywodzi go od zamku Wołyń. Uw. Złem zdaniem iż się tego, i Wołga albowiem zanadto swym biegiem od Wołyj: Wołyńskiego oddalona, którego wschodnią granicę stanowi rzeka Dniepr.

D. 222 Papież, z wszystkimi książętami, i wolnikami włoskimi, wyjąwszy księcia medyolańskiego, który nic nie dał, skarb, przeszło 200000 # czerwonych złotych na pomoc wojenną Matyaszowi złożyli. (Krom. t. Uw. Matyaszowi Korwinowi, królowi węgierskiemu, naprzeciw Turkom.

Gwagn. wyp.

W. 164 Wołogost, miasto w Pomeranii (w Pomorzu) teraz w niemieckim Wolgast. |

W. 165 / R. 61 } Czapka frygijska była u Rzymian znakiem wolności. (Mon. t. Uw. dlatego zdają się republikanie francuzcy R. 1791. którzy Rzymian we wszystkiem małpowali, przyjęli równie czapkę frygijską za tegoż samego godło; (czapka czerwona spiczasta)

Rzym.

J. 59 Justyn, świnopas, wołopas, cieśla, sługa w końcu Cesarz Rzymski. (Chmiel. t.

Dz.

K. 166 Król Kazimierz (?) wina nie pijał, i zapachu nawet jego nie mógł cierpieć. (Twar. mit. Oh. t.)

S. 213. Za Stefana (Batorego) t. zaczęła się wojna pióra, odzieżowej (Kościelne) (Czas)

Stefan w 107

W. 166. Wojskiej powinności w Polszcze było, przestrzegać bezpieczeństwa w swojich ziemiach, skoro szlachta na pospolite ruszenie wyciągnęła. (Skrzet: P. P.) Ws. u Rzymian miał ten obowiązek trybun gminny (Tribunus [illegible]).

Z. 167. Bolesław Wstydliwy (Pudicus) dał miastu Krakowowi w R. 1257. niemieckie prawo, i wójta onemu postanowił. (Biel.) Ws. Niemieckie, t.j. magdeburgskie czyli Saxońskie prawo, które później wszystkim miastom Królewskim, czyli wolnym, w miarę ich ważności, udzielane były z wyższ. — Szczątki tego urządzenia municypalnego istnieją dotąd po znaczniejszych miastach. Mówię szczątki, albowiem odebrano im niektóre ważne prawa, jak np. prawo miecza, i śmierci (jus gladii et necis).

W. 167. Wrocław, stolica Szląska górnego, t.j. wrota sławne. (Stryjk.) Ws. Naruszewicz w swej Hist: Pols: naznacza Wrocławowi inną Etymologiję (pochodzenie) imienia, że nazwała znaczy: Wrócenie sławy. Jakkolwiek bądź, pochodzenie Słowiańskie nazwy tej jest niewątpliwe.

A 32. Ś. Ambrożego, nazywano Wroną i bajobaśnią. (Stryjk.)

W 168. Wschowa, miasto w Województwie, teraz Wiel. Poznańskim, (po niemiecku Fraunstadt) od schowania czyli przytułku wygnańcom różnowiercom udzielanego. Huic nomen urbis Polonice, quod ante annos aliquod, ibi receptaculum exulibus sit praebitum. (Herberg: Magn: Duc:) także starostwo Wschowskie.

J. 60 By się Jezuita na palcach wspinał, bez pismaś: wierzyć mu Evangelicy nie będą. (Zaran. Post) Evangelicy = Lutry, protestanci

A. 45 historyczne

F. 15. Na wspomogę Cesarza Ferdynanda (III.) (skarb Apostolski (papiezki) [illegible] wypróżniony. (Kar. [illegible]) (Ulio t. j. na wsparcie w czasie wojny religijnej, czyli 30letniej.)

Kwint.

B. 54. K. 168 } Bolesław (Król. Pol.) (wstydliwy) Kunegondę za małżonkę pojął, wszakże przez wszystkie ten czas wesela (małżeństwa) nie tknął jej, a potem zaś, obopólnie na zachowanie czystości zmówiwszy się, żywot niepokalany wiecznie chować ślubili; ztąd że (Bolesława (wstydliwy (pudicus) wyp.) przezwano. (Kron. p. 239.) Ulis Kunygonda później Sta kanonizowana miała odkryć kopalnię soli w Bochni, wybudowała, i uposażyła klasztor P.P. świętych w Starym Sądczu, i mieszkała długi czas, oddzielona od świata, w pustelni w Pięninach, górach nad Dunajcowych przy granicy węgierskiej, gdzie szczątki murów tejże przed kilkunastu laty jeszcze widzieć można było. Wokoło Krościenka, miasteczka u stóp Gabieńskich Pięnin przy wyjściu z nich Dunajca położonego, istnieją dotąd jeszcze liczne tradycye z czasów pobytu w nich Sty Kunegondy. I tak n. p. że utorowała cudownym sposobem ~~[illegible]~~ wdzięczniejszych przejście dla Dunajca, i osuszyła ~~[illegible]~~ przeto całą równinę Nowotarską, wówczas wielkim jeziorem będącą; w Krościenku znajduje się źródło, a nawet studnia, dotąd stopą Sej Kunegundy noszące, i przez lud okoliczny czczone. —

1227

Kata do Bolesł.: [illegible]

W. 169. Ponieważ więcej jest Świętych w niebie niżli dni w roku, dlatego pospolitą (powszechną) wszech świętych pamiątkę czynimy. (Arbet. Nauk.) t. j. obchodzić dzień Wszystkich Świętych.

wyr. [illegible]

L. 36. Bardzo się Kochał w Niemcach Le-
szek czarny, jakoż i sam po Niemiecku
wszystko chodził. (Biels.)

D. 223. Rychło potem (po śm. Kunegon-
dzie umarł też Paweł (?) owczy bis-
kup Krakowski, co wszystką rzecz-
pospolitę mieszał. (Biel.)

" 224. Papież Pius II. nigdy dobrze o Pola-
kach nie trzymał i mniemał (co z je-
go pism łatwo może każdy wybadać;
(wyczytać) (Kromer) Ten Papież Pius
II. znał się na ludziach.

" 225. Od papieża Eugeniusza IV. ustanowiony
był sąd, nazywający się: święte badanie.
Toż inkwizycyja. Ta inkwizycyja,
Sic! która tyle ofiar niewinnych pożar-
ła! całe narody wytępiła! — Czyż na
tej drodze, zbawiciel nasz J. Chrystus
Boską swoją naukę rozpościerał?! In-
kwizycyje więc prawem dzisiejsi Pius
IX. i jego konklawe, że 3/4 części świa-
ta na ich rządy powstaje?! Za winy
na dziadów pokutują potomstwo, albo-
wiem złe sprawy choć się wdadzą, bez-
karnie jednak nigdy nie ujdą.

Nota

K. 169. Wybijano (druk) kowano w Krako-
wie, przez Hieronima Wiktora, lata Bo-
żego 1542. (Kron: Kr.)

S. 61 Kronika węgierska pisze, iż Jadwi-
gową Gotowie z Węgier i Pols wycisnę-
li (wyrugowali.) (Biel.)

F. 16. Fojna ptaka zowią także w Pol-
skim języku ogniwaczek, wyczynie.
(Linde.)

S. 214. Książęta Szląskie, wtedy stawa (Ło-
kietka) króla Polskiego nienawi-
dząc, Czechom wolność swoją wyda-
li. (Krom.)

P. 226. Dynastyja Piastów, linii Białogłow-
skiej, wygasła w Polszcze na Jadwidze,
żonie Wład: Jagiełły. (Wog: Hist:) Ten

1°. Wolinij wyskij istniała ona w Książętach Szlązkich, aż do R. 1698° i wygasła dopiero ze zmiercią Jerzego, Księcia na Bregu; i 2°.) Cminy w Szlązku górnym. ⸗

A. 33. Areopagitowie chłopca obiesili, który wróblom szpilką oczy wykalał; (Bielsk. Kar:

Uw Areopagitowie członkowie Areopagu, najwyższego sądu sprawiedliwości dawnej Grecyi. — Uwagi już przed dwoma tysiącami lat, było w ludziach uczucie moralne, naprzeciw złośliwemu dręczeniu zwierząt, którzy na teraz wstępujących Związkach Stowarzyszeniach w Niemczech, manifestuje —

S. 215 Wykładaczem prawa Saskiego był Burckhardus z Magenfeldu; (Szczerb: Sax)

Pol pr

S. 61 } Jakób A.B. Gnieźnieński rzucając klątwę W. 170 } na Władysława II° Króla Polskiego, tak dowcipnego przemawiał: ponieważ naprawa ludzkie, jako i Boskie, tak hardzie bijesz; Boga wszechmocnego mocą, od kościoła chrześciańskiego, i od obcowania z ludźmi cnotliwemi odłączam cię, głowę twoją, i wszystkich pomocników, obcowników, i towarzyszów twoich srogą klątwą zakładam. (Kron)

1140

T. 72. Tales pierwszy wykształtował glob, i na tablicy miedzianej odrysował ziemię i morze. (Lwie) Uw Tales, jeden z siedmiu mędrców Grecyi. |

Gr

S. 216.) Szwedów Hetman Czarnecki przez ciaśl. 62.) nosił sundu topadłszy morzem wiele państwa przez z Polskiego gruntu, był kazyt, Kozakow wygnał, (Pot: Jow:)

W. 17

W. 171 Dla Węgrów pod komendą Bekesza R. 1578° Sinego sukna wzięto 4684. łokci, a czerwonego 325: natapki, czyli wytogi. | (Bał) za panowania Stefana Batorego)

W. 16 / 164 Bat

H. 18. S. Hieronim wyłożył pierwszy Biblię na język Słowacki. (Mącz) |

Pol

1450 Hwarmńczyk

K. 170. Kaźimiérz Jagiellończyk (Król Polski) Gdańszczanom, eta, wymiary, źmłynów czynsze z miasta odpuścił; ktadystanow zaś ojciec Kaźimiérza, wszystkie grunta w koło miasta, na wiele nadał. (Bil.)

Z. 102, 103} Żydzi jest to motłoch narodów, iże tak rzekę wymiot całego świata. Snowy Zaślepiony Żyd smié jeszcze oczekiwać nowego wybawiciela!! (t.j. Messyasza)

L. 37. W Litwie R.º 1362.º dla wymarcia ludzi przez powietrze morowe, gdy nie było komu ziemi wyrobić, głód wielki panował. (Stryjk.)

W. 172. L. 38} Przydane do Symbolum przez Łacinników słowo: filioque, ma Greczyn za wynalazek. (U. Symbolum czyli artykuły wiary —

Rus

M. 50. g. 33.} Gallowie Merkuryusza panków wynalazcą być twierdzili; drogi wodzem zwali. (Twarg: lez:)

Francya

K. 171. R. 61} Kolomana Ruś otrzyła, gdy nieby... to ponim potomka, Ruś te tam opanowała; od tego czasu wypadli Węgry z Rusi. (Bil.) U. Kolomana, króla Halickiego.

W. 147

Rus

R. 62. Rosacy (morkale) wyssawszy z jińca krew, i członki tajemne wypatroszywszy, przysmażali. (Krom.) U. Takimi byli panowie Morkale przed 400 laty; dziś myśla już o usamowolnieniu chłopów, i opanowaniu świata.

Rus

K. 172. Podano Koniecpolskiemu, więźniowi u Turków, w pasztecie sznur jedwabny, świder i piłkę, i z tem się tak dobrze sprawił, że wypiłowawszy kratę żelazną u okna, uciekł do Polski. (Hlok: Tur:) U. Koniecpolski, hetman polny, pod Cecorą przez Turków w niewolą wzięty, zdrada Tomszy Hospodara Wołoskiego. —

A. 46. Historyczne

91

L. 38. Na wyplenienie herezy, kościół wielką uczynił pilność papież Leon (?) Sk. Dz: Uw Za to następcy jego pokutowali i dotąd pokutują.

Pol Arym

P. 227. Radniewskich, dla cnoty ich doznanej (doświadczonej) szczęście znakomicie chwiało, zawsze ich niewypowiedzianie zdobiło. (Warg: Wal:)

F. 16. Fatszerz wagi i miary ma być dziwnie wypowiedziany. (Sax: Spec.) wypowiedzian = wygnany. —

Pol pr

P. 228. Wyprawa postów greckich, na teatrze (Krakowskim) w obecności Króla Stefana, wyprawiona. (N. Pam.) Uw Wyprawa postów grec: pierwsza komedya oryginalna Polska, przez Jana Kochanowskiego, napisana, odegrana została w obecności Króla (jak wyżej) około roku 1580. —

W 16

J. 62. Jakób z Sienna, wyprawił sobie prawem Biskupstwo Krakowskie u papieża (?) pierwej niż wszyscy inni. (Bil: Sw.) Uw minęły dzięki Bogu te czasy, gdzie papieże rządy swoich zamiast mieli; a nawet Królów z ich tronów zrzucali; i nigdy podobno więcej nie wrócą. —

M. 51. Mendog zapisał mistrzowi Pruskiemu państwo Litewskie, a on mu u papieża wyprawił (wyrobił) iż go na królestwo Litewskie przez posła pomazano. (P.)

Litwa

Z. 104. Zygmunt August wszystkich swoich dochodów, czwartą część na obronę Rzeczypospolitej oddać zezwalał, dlatego, aby ta 4ta część, trzech drugich części się wypytała. (Bil) Uw Do takich to sposobów musieli się uciekać Królowie Polscy, aby to, co im z prawa należało, od burzliwej, a nie rzetelnej szlachty, otrzymać. —

1548

S. 217. Nieustraszone męstwo Sobieskiego, wyratowało kraj z ostatniej toni; (Dam. Kosz.)

K. 173. Siedział Korybut (Wiśniowiecki) długi czas na zamku wileńskim, a zgo potym książe Trzeżański u Jagiełła wyrzucił, i wyprosił, ślubując mu od niego zapokój; (Stryjk.)

G. 34. Najsławniejsze wyrocznie u Greków, były;

W. 173 Trofoniusza w Delfos; Appollina w Klaros; Dodońska w Epirze, i Jowisza Ammona w Libji; (Bol. Dieb.)

K. 174. Kijów cały, wyminąwszy się drogą Bolesławowi (Chrobremu) na siedm mil zajeżdża; (Kro..) (wyminąwszy = wysypawszy się)

" 175. Kato z Senatu wyrzucił (wypędzał) onego, który wobec nosiłi córki pocałował żonę. (Zab.) Ucz [illegible] ojcy Kato w naszych czasach począł, gdzie wobec męża dziś czasem kochankowie żony, a wobec matki córki kochankowie cały?! —

W 174. Wyrzeczę; nazwisko Polskiego literata, z czasów Stan: Augusta, współczesny Biskupa Naruszewicza, który, chcąc z pierwszego żartować, nazwał pierwszy grajcarek (srebrny) wyrzeczem. (Linde)

K. 176. Najznaczniejszy plac do wyścigów końskich jest w Konstantynopolu;

C. 63. Cyrus, rozgniewany, że kapłani Baala sami zjadali ofiary przyniesione dla bożyszcza, kazał one fałszniki wyścinać. (Kaj: Żyw.) Śmieszny Cyrus, gdyż Baal nie jadł sam ofiar, któż zjmiał jeść, jeśli nie jego służby?!

/.

O57. R. 1533. umarł hetman Książe Konstantyn Ostrogski, mąż świętej pamięci i trudno wystawionej dzielności. (Stryjk.)

Zyg I

R. 63. Zapaśnicy Rzymscy oliwą smarowali ciało, aby łatwiej jeden drugiemu z ręki się wyśliznąć. (Stor:) Ave imperator! morituri te salutant! było powitanie Kaligul(i) (Cesarza) przez Gladiatorów.

Rzym

" 64. Używali zniewieściali Rzymianie do posług stołowych, wysmukłych, ślicznych Gladyszów, z długiemi włosami ubranych nakształt niewiast. (Pilch: Senek) tzw Gladysze, młode chłopcy.

Fl. 19 Włosi szpanią, dla ścisłego położenia miasta, mieszkańcy muszą budować domy swe wysoko; i tak nie mogąc się rozszerzać na ziemi, posiadają i zmogą powietrze (Boter)

W. 175. Włodzimierz (Kwetycki) (zatorycki Włodzimierz), udziałał się Jednowładcą wszystkiej Rusi, jednego brata zabiwszy, drugiego wystraszywszy. (Stryjk.) [illegible] ski i tur [illegible]. Z tąd też ważny szczytył Carów moskiewskich: Samodzierżytel (Autokrat) wszech Rossyji. Czerwonej im tylko jeszcze brakuje.—

Rus

A. 34. Arystofanes napisał komedyją chmury aby Sokratesa wyszydzić, i mędrców jego w pośmiech obrócił, (Pront) zawsze przez Ateńskie od się na jakiś czas z Aten wyrzucony został.

Gre

L. 39. Jan Łaski (Kanclerz) pierwszy nasze prawa dotąd rozstrzelane na kartach zgromadził społem, i wytłoczyć dał. (Biel.)

Zat pr

R. 65 Przestrzegano postrachy, że Roman wszystkich Lachów miał wytracić, i wiarę ich wykorzenić (Nar. Hist.) Ale Roman, Książe Halicki, Lachów z Polaków, szlachtę, wiarę ich tej obrządek Rzymsko Katolicki.—

Rus

W. 176. S: Wojciecha ciało, arcypiskup Gnie-
źnieński (C.) staraniem swym z pieczar ciem-
nych, gdzie długo po splondrowaniu mias-
ta przez Czechów pod Wacławem, leżało, wy-
ważywszy, na widok wystawił. (Kromer)

Uw. Dotąd spór kto posiada prawdziwe
ciało Śgo Wojciecha, czy Praga, czy Gniezno
niejest rozstrzygnięty; albowiem Czechy plą-
drując Gniezno na początku 14. wieku, wywie-
źli rzeczywiście z kryptów tamtejszej Katedry
ciało, sądząc że to było ciało S: Wojciecha;
lecz duchowieństwo Gnieźnieńskie twierdzi,
że to było ciało jakiegoś wojewody, praw-
dziwe zaś relikwije S: były głęboko ukry-
ta, i później jak pisze Kromer na fary
wystawiona.

K. 177. Krzyżacy, księcia Pruskiego pojmaw-
szy, brzuch mu rozpruli, i kiszkę jedną do
drzewa przywiązawszy, tak go długo wodzi-
li wkoło, aż się wszystkie jelita obwinęły
wkoło, i wyzionął [illegible]. (Stryjk.) Uw. Panowie
Krzyżacy, Zakon R. K. de propaganda fide!

{P. 229. / L. 40} Latopiszcze Litewscy, historyję i wywód
narodu swego od Palemona poczynają.
(Stryjk.)

K. 178. Postanowił Kazimierz W. ażeby na potem
(na przyszłość) żadne wywołania (od-
wołania) do Magdeburga nieszły, ale aby
w kraju kończyły się wszystkie sprawy. ([illegible])

R. 66. Magistrat Rzymski, gdy miał kogo po-
tępić z obywateli miasta (Civis Romanus)
zwlekał z siebie szaty, i one na wywrót obra-
cając, wdziewał na znak ~~żałoby~~ żalu. —
(Pilch Sen.)

L. 41. Na zjeździe Łuckim R: (C.) wychodziło
dziennie siedemset beczek miodu, oprócz
wina i piwa, wołów i baranów 700. (Stryjk.)
Uw. cóż wadził owo zjazd? zapewne jak zwykle
nic. —

/.

93

A. 47. historyczne

S. 219. Namówił Świątopełk (książę czerski) Prusaków, aby Niemcy i Polaki wszystkie dziwi jednego, nato postanowiwszy, wyzabijali. (Kromer dla Działoszyc to w 11 wieku.)

W. 11

W. 177 Wierzynek (Wirzing) (kupiec krakowski) w czasie zjazdu w Krakowie, za każ mierzał, prosił wszystkich królów i książąt na cześć do siebie w dom, wyzwoliwszy (przymówiwszy) to sobie, aby według swej woli gości sadzał za stół. (Biel.) Ilw i posadził na 1szym miejscu Kazimierza swego króla, a na drugim Cesarza Ottona. Ob. Bronikowskiego romansik Kazimierz W.

W 14

P. 230 m 52 Po Prokopie biskupie krakowskim nastąpił Jan Muskata, mistrz wyzwolony. (Biel.)

A. 63. K. 179 Jagiełło (Władysław) Akademią Krakowską fundował, przyzwawszy do niej doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. (Stryk.) Ilw R. 1498.

W 15

W. 178. Ortz a zamiast Bandtkie utrzymuje, że imię Wyszygotów (Wyżygotów) składa się z słowiańskie Polskiego: Wyższy Gott, tak jak Ostrogot od Ostrowa.) (Linde)

Gotowie

" 179 Wyżyna, Wyszka z wieszy górka, na której poganie słowiańscy ogólnie Bałwochwalcy Bałwanom swoim ofiary składali. (W. Lewit.)

107

" 180. Wyżyna zowie się także wyższe miejsce nadmorskie pod Gdańskiem, morzem Bałtyckim oblane, także w województwie Pomorskim (Pomerany) na którym stoi miasto Hela i 8 wsi, a które formuje Pautzkerwik. (Dyk geo.)

W. 181.

A. 35. August (Cessarz Rzymski) zwał Wirgilego (Wirgiliusza) wzdyszkiem, dla, że często zwykł był wzdychać zamyśliwszy się w swoich wierszach. (Petr: Hor.)

K. 180. Krakus, że wszystkich umiał doskonałości, wszystkim prawie był przyjemny i u wszystkich wzięty. (Kron.)

H. 20. Jak Dzieła królów, jak śpiewać wojny, Homer na to wszystkim rymie wzór poetom przystojny. (Hor: Hor.)

R. 67. Pierwszy Rasyna próbą była Tebajda, wyjście Kornela pisana; lecz wyższe się na siłach przestał naśladować, i stał się wzorem. (Teat: Kart.)

S. 220. X. Skarga, wizerunek kaznodziejski, z którego wzór sadzi brali, i którym się na katedry powoływał. (Birk: Skar.) katedry = kazalnice, ambony.

P. 231. Tyle wzruszeń konfederacyj etc. mogły sprawić w Europie to mniemanie, że niemasz nad Polaków burzliwszego i niespokojniejszego narodu, (Ustz.) Uw wszystko to, co w kronikach i Historyjach Polskich mówi się o narodzie Polskim, ma się rozumieć tylko o szlachcie, która w kraju i zagranicą reprezentowała naród. —

S. 221. Panowie Polscy na sejmie (R. 1565) prosili o wyrok na Kniazia Dymitra Sanguszkowicza, jako na zaburzyciela pospolitego pokoju. (Stryj. K.)

S. 222 } Żadał Car Moskiewski Batorianu
B. 55. } Królowi Polskiemu, że nie jest Król z królów (Bil.) Uw t.j. że nie jest królem z prawa sukcesyi, lecz tylko obranym. —

Ł. 42 Panował Łokietek lat 12. i dosyć z siebie czynił zawżdy, [Biel.]

W. 14

T. 73. Pan Grabia z Tarnowa, dowiódł swych przyłączył i to, iż go z stołków ich powinien jego, każdemu nato styskać było. [Górn. Dw.] Uw. mowa o Janie Hrabi na Tarnowie, Hetmanie W. K. za Króla Zygmunta Augusta, uczniu Akademij Padwańskiej (ob. Dz. 64: Por. T. 163)

W. 16w

Z. 105. Zamojski (Jan) Ekskanclerz, prawdziwy wzór obywatelskich Rzymianin, [Zab.]

A17

A. 36. widząc Król Aleksander (Jagiellończyk) iż go nie było zło, wojnę z Iwanem zacząć, wyprawił do niego posły, [Biel.] Uw. nie było go zło; t.s. co nie stać go było nato, mowa o Iwanie groźnym carze moskiewskim.

1502

C. 64. Cesarz Niemiecki (Ferdynand ?) posłał do Polski z tym, iż jeśli zasię nieprzyjaciele tołady stawa na Królestwo, wojować was będę mieczem i ogniem. [Biel.]

B

S. 222. Jak raz powiedziałem, że Król z narodem, a naród z Królem, tak do śmierci powtarzać będę. [Gaz. Nar.] Słowa wymówione przez Stan. Augusta, do deputacyi Sejmu Konst. R. 791. — Uw. Dotrzymał mądry Król swego przyrzeczenia w tym przekonaniu, że naród Polski był reprezentowany przez Konfederacyą Targowicką, nie przez Sejm Konstytucyjny w Warszawie.

St. Aug.

W. 181. W 13tym wieku, kupiono wieś Rogoźnie, za dwa woły, za sześć łokci brunatnego sukna, i za kilka skórek lisich; wieś Czyżyn za 1000 grzywien srebra!

W. 13w

+ może 49

/ l. / 8400 zł /, wieś Krzyszkowice pod Krakowem, za 20 grzywien srebra / 1680 zł / rzadkie sukno. / Kuś: /

B. 56 Trzy wiciże zęby pod koroną, herb Króla Stefana Batorego. / J /

P. 232. Polska leży (leżała) między dwoma wielkimi morzami, do których płynie 6 rzek wielkich, zabrawszy w się przeszło 140 mniejszych; / Geogr. 83 / większe rzeki są: Warta, Wisła, Niemen, Dźwina, Dniepr, Dniestr.

K. 181 od Kazimierza IV. Polacy dopiero zaczęli gust zabierać do murów. / Nar: hist: /

" 182. Za Króla Wacława Polskiego i Czeskiego zabudowało się w mury miasto Kraków. / Nar: hist: /

W. 182. Pieśń Ś. Wojciecha, najdawniejszym jest początkiem języka Polskiego zabytkiem. / Uwaga; Hist / Pieśń: Bogarodzica Urw raczej Czeskiej niż Polskiej, albowiem Ś. Wojciech z tego Kraju do Polski przybył. /

D. 46 Na chrześcian nieb, to nigdy większego prześladowania jak za cesarza Rzym: Dyoklecyana, dni się dziwnie między zachwycyły. / Sk: Dz: /

S. 223. Wielkimi zachodami wielkość swoją kupić (okupić) musiał Sobieski.

K. 182 Kazimierz Jagiełło, / Król Polski / 7 umierający, w osobliwym tajemnym schowaniu, sto tysięcy złotych czerwonych, ukazał, które między Syny rozdzielił. / Stryj: 47 Złotych czerwonych, to samo co Dukatów hol: /

/.

A 48. historyczne

H. 21. Kardynał Stogg[?]usz zacny i nau-
ki człowiek, [Orzech.] zacnej = wielkiej
cnoty + Biskup Krak: Krzywousty

B. 57 Niemogąc Bolesław (?) dogonić u-
ciekających Czechów, porządzić wło-
kać się łodzie pobił, [Krom.]

L. 43. Panowie Litewscy, Kazimierza (Ja-
giellończyka) usilnie o to żądali, aby
z nimi sam obecnie mieszkał w Lit-
wie. [Stryjk.] (Uw. To samo dziś żąda-
ją Węgry od Ces: Franc: Józefa. Vielleicht
[illegible] (Schiller)

Z. 106. Zwyczaj, położenia dziecka po uro-
dzeniu na ziemi, i podniesienia go
przez ojca, znaczył wolą rodzicielską
przeznaczenia spadkowi dziedzicznego
używając je zadożaną [illegible]
i następcami. [Czacki pr:]

K. 183 Kettler dla bezpieczniejszego i trwalsze-
go zadzierżenia sobie Inflantskiej
do korony, uczyniony właśnie jest
księciem kurlandskim. [Gorn: D2.]
Uw. Kettler Mistrz Krzyż:

J. 64 / C. 65 Jan Król Czeski doznał trudności u-
żywał z Węgry, iż zwiemy na ostatku
chciał się zafzy marczyi na Województwo
Rzymskie z Ludwikiem, Królem
Rzymskim. [Biel.] Ludwikiem za
pewne Bawarzyckim. [Król Jan na-
stąpił po wattkowie przy końcu 14o wie-
ku.]

T. 74 / Z 107 Stało się w Tarnowie w R. 1598. przez
Żydów jakieś okrucieństwo, ale zagłuszyli
złotem. [Syr.] zapewne zamordowali.
Ohrus: dziecko dla krwi na mace.

O. 57 / L. 44 Herb Orła białego znalazł Lech
u swojej Sarmatów już dobrze za-
goszczony. [Nies.]

(coś podobnego postąpiło się w Tarnowie w R. 1831)

Czechy

C. 66. Kwitnące niegdyś Królestwo Czeskie odszczepieństwa na zagubne i nieprowadza. [Krom. ex] Uw odszczepieństwa od Kościoła r. K. [trafnie przepowiedziane]

Pol pr

G. 35. Gdyby się u kogo ogień zajęło, czegoby Gospodarz najpierwszy postrzegł, a nie wołał by na ratunek, tedy ma być w ogień wrzucon. [Szczerb. Sax.] Uw prawo ostre, lecz o nim mając że nie sprawiedliwe, charakteryzujące zresztą duch mniejszpałości miejskich ówczesnych.

K. 184 } Województwie Krakowskiem (?) który
B. 58 } z Bitwy (pod Płowcami) uciekł, postał Krzywoustym (Bolesław) kożuch zajęczy, i skóry na uciekanie jako zając. [Biel: 87]

K. 185 } Kazimierz W. umorzył głodem, czyli
B. 59 } zakarmił sianem w wodzie, za różne
1336 rozboje Maćka Borkowicza, Wojewodę Poznańskiego. [illegible]

Spr

A 37 Choć niedawno jeszcze cały nie poznany, go, i zapadłego kątka pan, powracając przez swój świat, zmieścił się, że okręg ziemi nie jest większy. [Dilk. Sen:] Uw mowa o Alexandrze Macedońskim.

Z. 108. Byli u Żydów zaklinacze czartów, którzy modlitwami, i zaklinaniem diabły z ciał ludzkich wyganiali; [Sk. kaz.] a więc i ten zabobon przyszedł z Religii Mojżeszowej do Chrystusowej.

Czechy Pol

B. 60 } Pozwolił Synod Bazylejski Czechom
C. 67 } Sakramentu [Kommunij] pod osobą chleba i wina używania, z tym jednak zakonem [warunkiem] aby i pod jedną osobą poprzestając używania świętości trudności nie czynili. [Krom.]

Żydzi Pol

I. 63 } Jonatas, i Onkelos talmudziści bar-
O. 58 } dzo starzy, jeszcze przed Bożym narodzeniem Zakon Boży wykładali. [Orzech: Quinc.] Uw Przed narodzeniem Chrystusa, Zakon Boży = pismo święte s. s.

Pol B. 61. Łatwo niemal Białowski kraj zakordonowała Rossyja 1^ą 1772. Po zakordonowaniu kraju zostawione nam są tylko resztki. (Hist: Wol: Legi: 8. 640)

W 18^a

W. 62 Bolesław IIⁱ Śmiały (Chrobry?), wjeżdżając do Kijowa, uderzył mieczem o bramę złotą, odnawiając zatartą na niej starożytności, szabli pradziadowskiej zakresy. (Nar: hist: Hw pradziadowskiej t.j. Bolesława Chrobrego)

W. 11^a

P. 233. Żona Popiela II°, zakusiwszy (zakosztowawszy) raz smaku w panowaniu, wszelką władzę sobie przyjęła szczyt. (Kron: 46)

W. 9 830–40

K. 184. Kijowianie poczęli Polaków z Bolesławem w sobie należących, zabijać, gdzie jeno którego zatapić mogli. (Stryj)

Pol W 11^a

" 185. Krakus długo wzbraniał się bójstwa, wszakże prosbami i przynaleganiem a mitości ojczyzny zniewolony, zaledwie opiekę rzeczypospolitej przyjmuje. (Kron: 35.)

W. 7^a

H. 22. Hoff, czyli odnoga morska, w którą wpada Niemen (Memel) zowie się dotąd zalewem Korońskim. (Nar: Hist) t.j. do Korony Polskiej należącym.

Pol Pop.

W. 183. / K. 186. Zydał Władysław Krzyżaków o pomoc na Turków, ale już się byli Krzyżacy w domu zaleźli, i na rozkosze, i zbytki wszelkie udali, przeto im ciężko było jechać. (Biel) Hw Władysław Warneńczyk

W 15 1446

Z. 109 Po Zygmuncie I^m wszystka korona przez rok w żałobie chodziła; i nawet sromota /.

1548

/: było, nawet nie bez czarnej sukni i prostemu czółku wyjść. Wtenczas na pannach nie widziałeś wieńca, ani grania i muzyki nie słyszał. (Bil: / Sor: Węgr: /) (Jagiel:)

K. 187. Po bitwie Chojnickiej będąc Kazimierz zatrwożon, że go pokonano, myślił jakoby Krzyżakom to oddać. (Stryjk: /) W. 15

S. 66. } Swydytha, małżonka Władysława Hermana, niewiasta nabożna, bogobojna, jałmużny dawała, kościoły ubogie zakładała, co miała, wszystko przez Bóg rozdała. (Biel:) W. 184. W. 11

Uw. (zakładała, może to samo co wspierała)

F. 17. Nigdzie despotyzm nie zaczynał ani więcej, ani okrutniej szlachty, jak we Francyi. (Prestr: / wydane podobno w R. 794) Franc. W. 18

R. 68. Różność religij nie kładzie nic u nas przeszkody w zamysłach. (Nar: Pam:) A więc Uw. konst. 3 maja 791 była w tym względzie liberalniejsza niż prawa Aust: R. 8 etc. Pol. W. 18

P. 234. Kupcom Polskim niewolno było dalej po towary jeździć, jak do Wrocławia, aby to tego zamknienia (za karą / 4 złota) (Biel: /) W. 185 Pol

K. 188. Kazimierz Mnich z umysłem spokojnym dnia 28 Listopada R. 1058. ostateczny dzień żywota zakończył (zamknął) (Kron: /) W. 11

D. 47. Kronika Duisburga, zawiera w sobie wielkie a częste, i gwałtowne wojny Krzyżaków z Litwą. (Stryjk: /) Litwa

W. 185. Wandali pod Krzyżakami się zamykali. (Sk: Dz: /)

B. 63. Uważając mowił Bolesław do rycerzy, że ta bitwa (?) zwierzchność, ta zdrowie, ta wolność ojczyzny naszej w sobie zamknęła. — (Kron: 137 /)

+ Krzywousty

A. 49.

G. 36. Gotowie z zamorza północnego do nas (P. 235) przyjszli. Prussowie stany byli z Litwą jednego narodu z zamorza, potomkowie Gotów. (Biel.)

Z. 110. Zamość, miasto w woj: Bełzkim, obwarowane na kształt fortecy, z akademiją fundowaną przez Jana Zamojskiego Kanclerza, i Hetmana W. koronnego, R. 1589. (Dyk: Geogr.) Ze wioska Tomasza Sasynusza herbu Jelita, w którey mieszkał, była mostem oddzielona od sąsiedzkich, nazwana ią Zamościem, a jego Zamojskim od wioski wyrażaiąc w ów czas pospolitym. (Boh: Zam:)

M. 53. Mieczysław II. zdłażony był od wszystkich opuszczon, a ztąd zamyśliwszy się wpadł w szaleństwo. (Biel.) Mieczysław syn Chrobrego

F. 18. Fryderyk zw Barbarossa (żółtobrody) fleisan (Rzymskoniemiecki) powód, i zapała wszystkiego kościelnego rozerwania, mocny, bystry, i hardy. (Sk. Dz:)

T. 75. Teodozyusz Cesarz Rzymski gdy się gniewem zapałał począł, 24. liter Greckich porządnie wymawiał, aby ona zapalczywość, z namatym pomknieniem czasu ochłonęła, a ostabła. (Kosz: Lor:)

Z. 111. Jan Zamojski, kanclerz y hetman wyzwany był na pojedynek Karola, Księcia Sudermanii, lecz ten niechciał wyjść napłać zmierzonym sobie od dowództwa przeciwnikiem. Zamojski więc zaczynał się starać u papieża o tytuł Księcia aby mógł się zbliżyć do zapaśnictwa z Karolem. (Krak:)

Prusy
Zamojscy
W X.
Niemcy
Rzym
Zamojscy

P. 236 | Trzeba to się zdaje rzecz dziwną zapi-
Z. 112 | sać tym, iż Rzymianie z Palemonem
(Litwa) do Żmudzi przyżeglowali. (Stryjk.)

T. 76 | Trazybul, jeden z Archontów Ateńskich
A. 38 | konstytucyą uczynił taką, aby rzeczy prze-
szłych nigdy więcej nie wspominać, i te zapomnienie i
niewspominanie od Ateńczyków Amni-
styja było nazwane. (Warga: Ideał)

B. 64 | Bazyli Cesarz Grecki, kazał oddać Wło-
w. 186 | dzimirzowi zapomnianą zaponę wielką
złotą, na któréj był wyryty sąd ostatecz-
ny. (Stryjk. ~~fiu~~ Włodzimirzowi. Zapewne
w Księciu Kijowskiem, który pierwszy
przyjął wiarę chrześciańską.)

K. 189. Kozacy Zaporowscy, tak zwani dla
tego, że za progami Dnie~~stru~~pru mieszkają.
gniazdo ich jest wyspa Tomakówka
trudna nader do przystępu, a na niéj mias-
to Czerkask stolica tego plemienia Koza-
ków. Przed to wyspą poczynają się pomie-
nione progi (porohy) czyli Katarakty,
po których Dniepr jak po progach ska-
listych, z wielkim pędem i łoskotem
spada. Samuel Hektor Szymanowski
w objaśnieniu wiersza Sarmatki na kar. 85. wy-
licza takowych Katarakt 13. które mają
swoje właściwe nazwiska. Mianowicie: 1
Kudak, 2 Surski, 3 Łochanny, 4 Towalżany,
5. Kniehinia, 6. Nienasytec, 7. Dzwoniec,
8. Woronichów, 9 Woronie, ~~10~~. Zabory, ~~11~~
10 Budyło, 11. Lisiec, 12 Ściany, 13. Wolny.
wspomina o tych progach także Konst. Por-
firogenita w dziele swoim de administra-
tione Imperii. (Dyk. Geo.)

(Nota do Poz. Kozacy)

Z. 113. Zborowski był od Niżowskich Ko-
k. 190 zaków, który się Tatarskiemi Motojca-
mi zowią, deklarowan za hetmana.
[Papr: Kl:]

L. 45. R. 1197. przyjechał do Polski Le- *(za pan. Leszka białego)*
gat z Rzymu, zapowiadając, zakazu-
jąc kapłanom żon i kochanek. ~~Legat papieża Grzegorza VII.~~ [Biel.]

S. 224. Skoro się wieść o zabiciu Stanisła-
wa biskupa krakowskiego do Rzymu
doniosła, Grzegorz VII. po wszystkiej
koronie Polskiej, obrzędy zapowiada
[Krom.] Wis. zabiciu Stanisława Szcze-
panowskiego przez Króla Bolesława
Śmiałego. obrzędy zapowiadał t.j. klątwę
na całą Polskę rzucał.

C. 68. Ciechowie, przyłączeniem Szląska
do dzierżaw swoich, zapowiedni, opa-
nować całą Polskę spodziewali się.
[Krom:]

W. 187. Wojewoda [Hospodar] Wołowski
zapowiedziawszy się pod Bukowiną na
Polakach, wtargnął do Rusi. [Gwag.]

Z. 114. Zapowiedziawszy się Zygmunt [I]
na Prusakach, wtargnął do Inflant.
[p.]

S. 225. Sybaryci, mając mieć u siebie gości,
rokiem ich naprzód zapraszali, aby
mieli dość czasu na wynalezienie spo-
sobu godnego ich przyjęcia. [Zab.]

L. 46. Dla pokazania większej ku mieszcza-
k. 191 nom krakowskim przychylności,
Leszek Czarny [głowę] obyczajem Niemców
zapuścił, i odzienia narodu tego używać
począł. [Nar: Hist.] Wis. co niezaprzeczo-
nym jest dowodem, że miasto Kraków
/.

(Margin annotations in pencil: w 12, w 11, Czechy, w 15, w 16, gości, w 13)

/ w 13 ^{tym} wieku, większej części przez Niemców zamieszkałe było.

P. 237 } Polacy starym zwyczajem idąc za
J. 67 } raz od starozapustnej niedzieli post przedwielkanocny zaczynali; Innocenty
4 zaś pozwolił, aby wzorem innych krajach zagęszczonym, dopiero od dnia popielca (postępnej środy) zapuszczali. (Nies:)

P. 238 Przemysław, gdy z swem rycerstwem w dzień Ś^{tej} Doroty, zapustuje wesoło, zabity bezbożnie, zginął od Brandeburskich Margrabiów ~~katerów~~ w Rogoźnie. (Mir: Ryt:)

Z. 115. Zapuszczański trakt, zwała się część województwa Trockiego, od Niemna ku Zawiatom ciągnąca się; albowiem w Litewskim języku, kraj bliski lasów zwie się Zapuszczańskim krajem. (Kopcz Gr: Dyk: Geo:)

" 116. Żarów miasto w Łużycach, teraz przez Niemców na Soran (Sorau?) przezwane. (L)

K. 192. Koryatowicze, książęta Litewscy, Kamieniec, i inne zamki Podolskie zarąbili, i do W. X. Litewskiego przyłączyli. (Stryjk) (Zarąbili, t. j. to zniszczyli (Linde) Sanguszkowie z Koryatowiczów

J. 68. Jezuici sami na Antychrysta zarębują (zarzynają) nie Ewangelicy (Lutry) (Żarn: Post:)

" 69 Jaćwieżowie (Jadźwingi) wolności swoje, i Ojczyzny swobodę, zarazem śmiercią mężną, mężni mężowie, zapieczętowali. (Stryjk) Dobr: Wstyd: ... Ob B. 71

" 70 Był Jadwidze pierwszy oblubieniec książę Rakuski na myśli, któremu zakład, czyli zarzka 200. tysięcy złotych. Wszakże iż zakład zarzekę posłowie Litewscy przyrzekali, iż to miał Jagiełło zapłacić. (v) (wilhelm Henryk) (z Jagiełło Władysław)

Pol
Bel
1296
Litwa
Litwa
Bel
w 13
w 14^{ty}

A. 50. historyczne

K. 193. Ustanowił Korneli (?) papież, aby przed zarastaniem, t.j. przed 14 tym rokiem, przysięgi od dzieci niewyciągano, (niewymagano) (Klucz: Kat:)

S. 226. Król (Stanisław August) oświadcza że na ustawę 3 Maja 791 przysięgał nie na żart, ale żeby całości jéj pilnować. (Gaz Nar:) Uw. Nikczemny lubieżnik! w tydzień po tym oświadczeniu przystąpił do konfederacyi targowickiéj.

D. 48. Za Dyoklecyana był w Rzymie błazen i żartowniś (?) który największe smiechy czynił z Chrześcian, (Skar: Żyw.)

P. 239. Posmierci Cyrusa postanowili byli Persowie tak, że czyj koń najpierwéj zarży na placu do tego konkursu przeznaczonym, ten będzie królem. Daryusz który zawiadomiony, kazał dniem wprzód na tym placu odstanowić swego ogiera z klaczą, wyprowadziwszy więc na nim nazajutrz na ten plac, koń jego zarżał najpierwszy, i był obran królem. (Biel.) Uw. Tak to się rodzą (bią) królowie i Dynastyje panujące! —

F. 19. Kardynał Fryderyk Jagiellończyk głowę Św. Stanisława w blachę złotą zasklepić kazał. (Kron.) Uw. Tak głowa zasklepiona znajduje się dotąd w skarbcu Katedry Krakowskiéj na Zamku, gdzie i grób Kardynała przed W. Ołtarzem jest umieszczony.

P. 240. Podróżne Monarchów potrzeby zastępowały w dawnéj Polszcze, włościanie i miasta,

/.

Pol
W. 18
Rzym
Pers
W 16 w
Jagiel
Pol

/. dodawaniem żywności przychodzącym bez zapłaty, por. Mit. †

S. 227. Stanisława biskupa zaświęcił Aleksander II papież. (Zof: Zwot Ms. Zaświęcił to b. s. co kanonizował za świętego. †

P. 241. Poganie w Prusiech kiedy niewiastę pogrzebują, tedy jej kładą nici igłę, aby sobie zaszyła, jeśli się co zedrze na tamtym świecie. (Stryjk †

Ojcobójcę u Rzymian worem skórzany zaszyty, zhańbą nieznośną życie tracił. (Siem: Oyc †

Z. 117. Zawisza czarny, człowiek nieżałtalnej pamięci, przez cnoty własne godny. (Kron. 4 ob Z. 21

S. 228. Śmierbrata, bożek u pogan pruskich ptactwa powietrzne, i domowe za wiadywał. (Kron †

O. 59. Obca ojczyzna, choćby w twej granicy, Zawiązanemi dotknął się źrenicy, Tam tbym cię poznał, tak mi coś widzącego, Zaraz do serca skoczyło samego. (Past. F. †

D. 49. Dąmbrówka, żona Kazimierza sprawiedliwego, wiencem zawsze a koroną zawiciem zaś nigdy, głowę stroiła. (Kron †

P. 242. Pełna niedojrzałych nasza poetów ojczyzna, że miary zawierszona nie ma już Polszczyzna. (Zim: Sel: Ms. niedojrzałych = niedojrzałych †

T. 77. Widzisz Tarnowski, żeście wzajemnie rusze, jrzyże twój naród wszelki mnie ze płodny. (Kro: W: Ch †

D. 50. Miecz Damoklesa, przysłowie we wszystkich językach przyjęte, oznaczające bliskie niebezpieczeństwo wśród blasku i powodzenia. /.

/: nia. Wzięto ono swój początek ztąd, że Dyo-
nizyjusz, pan Syrakuzy, Damoklesowi
obranemu swemu następcy, za stołem
uczty siedzącemu miecz ptysty nad głową
bardzo nitką zawiesić kazał, chcąc mu
przez to dać poznać, że życie Królów ciągle
niebezpieczeństwem zagrożone (Bok:
Konf)
W. 188 Od narodu (Rodu) Włodzimirzowie, ki-
jowscy, i wszystkiej Rusi Książęta za-
wzięty się. (Krom)
Z. 118. W 1047m już wieku, Książęta Zadnieprz-
scy zaglądali z tej strony Dniepru, na
wolne narody Słowiańskie. (Nar Hist)
Uw Książęta Zadnieprscy: Moskiewscy
Rezanscy, Pereostawscy 9 &
W. 189 Wołoszczyzna, wielkie teatrum, na
którym się węgrowie, Polacy, Niemcy,
zbijają. (Ktoś z Tur:) (Uw Teraz Turcy
i Moskale)
R. 70. Rozbójcy Kawka, i Swaborowski
przy granicy Szląskiej rozbijali wszędzie
w Polszcze. (Biel) (Uw Rozbójcy – Roz-
bójnicy.
L. 47. Jan Łaski, (Kawelen) pierwszy przedsięwziął
zbiór Statutów od Kazimierza W. aż do
Alexandra Jagiellończyka, R 1506.
(Zab) (Ob. L)
P. 243. Zbrodziła Polskę, R = 1363. plagama-
rowego powietrza, (Krom)
" 244. Według Marcina Galla, dwojakim spo-
sobem uzbrajali się dawni Polacy. Jedni
zwani loricati, mieli zbroje z blach żelaz-
nych; drudzy Clipeati, samych puklerzów
używali, zresztą lekko przybrani. (Nar hist)
Uw Sposób ten uzbrajania się, odnosi się widać-
nie dopóki przed wynalezieniem prochu
i palnej broni. —
/:

Z. 51. Długosz i Bielski pierwszą zbytku
B. 65. Polskiego epokę, która jeszcze pod
panowanie Kazimierza Jagiellończyka,
mówiąc: że po zakończonej Pruskiej
wojnie, Polacy udali się na wszystkie
Pol zbytki, i rozkoszy. (Skrzet. Pr: Pol.) Uwo
owcześni Krzyżacy zaszczepili pierwsi w
szlachcie Polskiej skłonność do zbytku w
odzieniu i picie. August II w 200 lat
później, w tem go rozkrzewił kraju. Od
Piast August, pita za nim Polska, lata,
Litew G. 37. Gedymin zdobywa Kijowa. (Nar. hist.) [zbrojnie]
M. 54. Modlitewkę: Zdrowaś Marya, ku chwa-
Rzym le N. Panny Maryi, mówić na każdy dzień,
postanowił papież Jan XXII. (Linde)
P. 245. Pamiętam, jak trybunał sądził, [?]
w Piotrkowie; kasztelan był marszał-
Pol kiem; niech mu Bóg da zdrowie. (Krasicki
P. P.)
Ł. 48. Ksiądz Łukasz, Lwowczyk, powiedział w
zebraniu kazań w Poznaniu. (Orzech.: Orzech.:
w 17 Cnotliwy Kandydat za czasów Orzechow-
skiego, na początku 17. wieku)
K. 194. W Krakowie, przy kościele P. Maryi
był zegar cały, który pozachodzie słońca
tak wlecie, jak w zimie, każdego czasu
24 (godzin) wybijał. (Haur: Sk.) (W Ro że
gary takie można jeszcze napotkać w
wielu miastach Włoskich)
M. 55. Mężczyzna, który ma piętnaście
Pol lat, a Żeńszczyzna dwanaście, nie winno
Pr uprawie odpowiadać. (Tarn: ust.) (Żeń-
szczyzna = kobiety, białogłowy.)
R. 71. Reformacya zepsowanych obyczajów
Pol Polskich, przez Szymona Starowolskie-
Nauk go napisana (Linde)

101

A. 51. historyczne

ob. L. 50

L. 49. Listy, córkom wstępienia na tron zabraniające, przejęmy, wyniszczamy, zepsowane, wyniszczone, zaprożne opowiadamy. [Herb: Stat. ...] Uw zaprożne t. j. co niestrwające. Na mocy tego statutu, Jadwiga córka Króla Ludwika na tron Polski wstąpiła. —

W. 14ᵗʸ Ludwig 1370

R. 195. Za Jana Kazimierza R. 1652. pierwszy raz sejm od jednego posła był zerwany. [Kmit: pr: pol:] Zdaje się w skutek przyjścia tego na wniosek Sicińskiego posła Upickiego, liberum veto.

L. 119 Zyzka, Zezka, Zyszka, miano walecznego wodza Hussytów, t. j. sektatorów nauki Jana Hussa, na soborze Konstancyjskim sądzonego, i spalonego, według którego Sakrament Eucharystyi w dwoch postaciach, t. j. wina i chleba pożywanym być był winien. Zwał się Zezka, czyli Zyzka, dla tego, że patrzał zyzem. Zwano go równie Zyzka od kielicha dla pomienionej nauki o S. Euch: który bronił.

Czechy

L. 50 Panowie i szlachta, Ludwikowi zezwolili, aby po nim dziewki dziedziczyły. [Herb: Stat:] Ob. por. L. 49. W skutek tego prawa wstąpiła na tron Węgierski Marya, na tron Polski Jadwiga, córki Ludwika

W. 14ᵗʸ 1370-82

R. 196. Na Krakusa [Krakusa] wszyscy się jednostajnemi głosami zgodzili, aby był im przełożonym. [Gwag. 4.] jednozgodnie.

W. 7ʸ

L. 120. Zezylija, Zizilia, Dzidzilija, w mythologii Słowiańskiej, bogini miłości i rozkoszy. [Linde] t. j. co u greków Afrodyte, u Rzymian Venus. —

10 wiek

P. 246. Gdy inni Słowianie, zginali dla stabości Sasom kolana, Polacy bronili swej niepodległości, (Nar. hist.)

Z 121. Zertwa, Zertownik. gdzie rzeka Wil. na, do Wilij wpada, jest zgliśko, czyli plac palenia ciał książęcych, i panowie przedniejszych Litewskich. Który to miano nowsił. fundował go Swiatoróg. Tam też kapłani Litewscy bogom ofiary za dusze zmarłych książąt czynili, i ogień wieczny utrzymywali. (Stryjk.)

Z 122. Zgorzałeć, zowie się po Słowiańsku miasto i prowincya Brandenburg. (Krom. Linde)

S. 229. Sic transit gloria mundi; przypowiastka powszechnie w Polszcze znana i używana, ma swój początek w Rzymie gdzie w czasie koronacyi papieżów, każdy natenczas zgrzebi (kłaki) przed nim pala, wymawiając pomienione słowa. — Na Polski język przetłomaczone znaczy: tak przemija cześć (wielkość) świata. Jest pomiędzy to przypowiastką a formułką popielcową: Memento, quod pulvis es, et in pulverem reverteris, Analogia. (Łk: kaz.) podobne pierwiastków przyp. Salamonowych.

P. 247. Polacy zgrzytali na Kazimierza Jagiellończyka (Króla) iż za jego wolą

L. 51. Litwa Łucko wzięła. (Stryjk.)

L. 52. Na sejmie Lubelskim R. 1569. skończyła się gruntownie unija, albo zjednoczenie W. X. Litewskiego z Koroną. (Biel.) Ww. z Koroną rozumie się Polska. Działo się to za panowania Zygmunta Augusta. —

Z. 123. Ziemia, tak się zwały w Polszcze części, na które województwa były podzielone. (Kras: Zb.)

Z 124 Ziemia święta, Palestyna, ziemia obiecana

./.

/. ludowi Izraelskiemu. (Linde) Ów Ste- raz jeszcze zowie się taczesię Judey w którą się Jeruzalem leży ziemią świętą, dla gro- bu i innych pamiątek Chrystusowych które się tam znajdują. Dlatego: pere- grynacya do ziemi świętej (

S. 230. Stan Rycerski, t. j. szlachta własna- ście nieumniejszona, zwała się także zie- mianami, a potomcie ich na sejm ziem- skiemi. Jużto dla tego że po wsiach swo- ich którą mają nazwisko dóbr ziemskich mieszkając, uprawę ziemi pilnują; już, że dawniej Polska dzieliła się na ziemie; stąd każdą szlachtę zwano ziemianami, przydając tylko nazwisko prowincyi, np. Ziemianin Krakow- ski, Sendomirski, Polski. (Skrut: 1. P.) Ob. 102 Z. 52.

Z. 125. Księga Ziemiańska służyła w daw- nej Polszczy za dowód posesyi, dosta- tecznej daglosu na sejmiku (Gar: Nar:)

" 126. Ziemiennik albo Ziemny Bożek u po- gan Litewskich, którego w węże ich chowa- nie, i mlekiem karmienie, chwalili. (Stryjk:)

K. 197. Kryżany wielbili Dyanę nazywając ją Ziewonią (Krom:) Sarmatowie nazywali ją w języku swojim Dziewanną (Stryjk:) t. j. dziewa, dziewka, Dzidzilya

" 198. Kryste, tyż miasz ka ślep orodzonego ... cię; Polskęs przywiódł do Krztu swego. Tobie ustąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd Ziewanna. (Stryjk: Gw: bis: K. 96.)

L. 53. Władysław Łokietek, niezłomany żadną przeciwnością, z niebespieczenstw samych hart duszy biorący. (Nar: hist:)

P. 248. Wielką wadą pospolitego ruszenia, jest zuchwałość szlachty, niewieżonej się po dla- /.

/: mach wsztuce wojennej; / Sapr: 101 /

K 199. Za Kazimirza W. złób rowisty czyli przekop od Krakowa aż do Bochni prowadzić zaczęto, aby wodę z Wisły doń wpuściwszy, handlowne potrzeby w łodziach przewozić można. / Krom /

W 13

S. 231. Grecyja wspomina swego Jana Złotoustego, / Chryzostoma / Lacium Piotra Chryzologa / złotomownego / Polska Skargę złotostownego. / Birk: Sk: /

Skargi W 16

M 56. Nietylko u nas / w Polszcze / ale i w innych krajach monetę złotą nazywano czerwoną. Moneta srebrna białej, a zdawkowa, czyli miedziana czarnej otrzymała nazwisko. / Krz: pr: / Ten czerwony złoty zwał się, i zwie się dotąd dukat hol: lub Aust: / Ob: wyżej /

Pol

T. 78. }
C. 69 } Rzecz godna podziwienia, jako się w Turczech, na złości tyrańskiéj, i wymysłom szatańskim, okrucieństwo znajduje. / Ktok: Tur: /

Bracyta

A. ~~L.~~ 52 historyczne ~~Dykt~~

~~R. 73.~~ T. 79. Religija Turecka iest złożenie ludowne z chrześciańskiej, i żydowskiej, (Błok: Turt.)

F. ~~19.~~ 20. Familije nam co dawniejsze ostatyj (wymarły) (te, które się ieszcze trzymają, rozmaitemi się występkami zmazały, (Star: Ref.)

Z. ~~191.~~ 127. Starosta Żmudzki sam ieden, i to wysoko między Wojewodami w senat Polski wchodzi; (Nies)

C. ~~179.~~ 170. Cyrus swoiej ski swojm każdego osobno znał, aby i imię iego wiedział, (Zambr.)

~~Z. 236.~~ W symbolice żebra życzliwość znajmują poznaczają (bo są serca bliskie (Chodk: Kazi: opis.)

Z. ~~192~~ 28 Żemonyst, gdy się ięt nazbyt bracić z Krzyżaki, iakoż był i znimczał prawie, odstąpili go poddani; (Bielski)

C. ~~180.~~ 71. Chelonites, czyli żółwi kamień, podobny do oka żółwiego. Czarnoksiężnicy tradycyą stwierdza, że pod język, a tak przyszłe ludziom przepowiadają. (Sen.)

~~Z. 193~~ Zosieńko, masz słodkie lice, Że prędko dzisz miodowe, mleczne krynice. (Bart.)

~~L. 75.~~ Łaty podjęty sejmami, i obozami zrobiony (przepracowany) (ucieskami strapiony, Koronę składam. (Swad.) (wyjątek z mowy Jana Kazimierza na sejmie abdykacyjnym w Lublinie)

A. ~~47.~~ ~~38~~ R. 38 1525. Albrycht mistrz Pruski uczynił hołd augustowi Zygmuntowi, a znaczy płaszcz zakonu Krzyżackiego, i na Księstwo Pruskie od Króla iest przełożony, a od tego czasu zakon Krzyżacki w Prusiech ustał; (Stryjk.)

S. ~~237.~~ 2. Słodkie iego sielanki, które tylko czytaj, Czuje złotowiańczonego wdzięki Teokryta; (Krasicki o Szymonidesie = Szymonowiczu)

K. ~~209.~~ Kleopatra iuż Czarowi zaślubiona, grzeszy zchtory, (Bardz: Luk:)

%

0. 60

~~D. 170~~. Do powinności daninczych, do stołu Królewskiego należał za Piastów osep, sep, czyli zsypka różnego zboża; (Nar. hist.)

K. 202. Kontusze, żupki, izubaje, wschodowe, (wschodnie) ubiory. (Zwar.: Stadt)

Z. ~~194~~ 127 Żuławy, zowią się niziny z błot i bagnisk uczynione, lub przyniesione rzek do morza lub wyspy pomiędzy dwoma znacznemi rzekami z sobą się łączącemi, znajdujące się. Jak Żuławy gdańskie, pomiędzy rzekami Wisłą i Motławą, a morzem Bałtyckiem; (Danziger Werdern) Żuławy Malborgskie pomiędzy Wisłą, Nogatem i jeziorem Drauzen; Żuławy Elbląskie, czyli mała Malborgska. Kraszewski mniema, że słowo Żuławy wymawiało się pierwiastkowo ~~Ż~~ Sułowy, niby go fala czyli flaga morska usuła, (Lude.)

C. 181 Cło morskie sundzkie jest najdroższym klejnotem Króla Duńskiego; (Wyprawy.) 128 Zunda czyli Sund zowie się każdy przesmyk między dwoma morzami, w szczególności zaś zowią się tak przesmyk łączący morze Bałtyckie z Oceanem północnym (Lude) Królowie do 1100 rodzinnego

W. ~~300~~ 190 Wieliczka, osada w miasto zniskoczonej chałupy; żuppa, czyli szopa w starym mieście kadołkiem nazwany (Nar. hist.) Żupa czyli szopa, ~~Komora~~ (dawne słowo słowiańskie) zwała się komora, w której urzędnicy skarbowi wybierali grosze do urzędu ich straży należące;

Z. ~~193~~ 101 Żupan podziś dzień oznacza dołoską rzekę spodnią sukienkę, wopp. z kontuszem; (Żupan z franc. juppon; po włosku giubbone, gabbano; po hiszp. jupon etc. Lude.) Ob. K. 202

~~D. 286~~ B. 66 ~~K 202~~ Przywiódł Bolesław (Chrobry) państwo przez odzyskanie Krakowa do dawnej zupełności; (Nar. hist.)

Z. 196. Tak były godne śmiechu żurnanty, i szamerlaki, jak teraźniejsze robronty, i szusty; (Mon. Nazwy rozmaitych ubiorów kobiecych)

F. 21

C. 182. Charakter francuski umie się zżywać, wrośniąć, nadstawić i wtapia się we wszystkie okoliczności, (Przyw. Geo:)

Z. 197. Zwierciadłem, i wizerunkiem wszystkim politycznym szym narodom, jest wenecja; (Star: Przyp. k. Zwierciadło) (Prz.)

N. 212. Nakazało do Polaków księstwo Italskie, jako zwierzchnikowi (Nar. hist.) (Souzeraine)

K. 213. Kazimierz W. pod Krakowem nad Wisłą ogród założył, nazwany Zwierzyniec (Biel.) teraz przedmieście Krak.

K. 214. Kiedy skaliste wstają nad Wisłą opoki; Tam złożył śmiertelności swej Krakus zewłoki (Gaw: Siw: mogiła Krakusa na Krzemionkach, nad Podgórzem)

Z. 198. Zygmunt III-ci był bardzo żwawej natury (Nar: Chodk. [illegible]tor)

P. 287. Pod imieniem Markietanów, czyli kupców moskiewskich, zwoszczyły filipony, Rosyjscy, podmawiali chłopów do buntów; (Hist: Konst:)

U. 301. U Turków wołanie Ałłu! znaczy niech żyje! (Vivat, Żywio!) (Kłok: Tur.)

Z. 199. Pierwsza wzmianka o Żydach, z Czech do Polski zbiegłych, za Władysława Hermana; (Nar: hist:) 1081.

K. 200. Pierwsze siedlisko żydów było u nas w Polsce. Panowanie Kazimierza W. narodowi było żydom przychylne (Skarb. S. P.)

K. 201. Żyto zwało się w pierwiastkowych słowiańskich językach, każde zboże w ogólności do utrzymania życia ludzkiego służące (Lud:)

K. 202. Mieli poganie Polscy pomiędzy swemi Bogami także Żywie, jakoby duch ożywiający, t.j. wieczną miłość, matkę wszelkiego tworu, (stąd zapewne życie, i od poskach.)

O. 124. Olbracht, Płock wziąwszy, inne dzierżawy także z Konradem Mazowieckim, zgodził aby je dożywota do końca życia dzierżył, t. (Biel.)

K. 206. Kadłubek (Kronikarz) pięć lat biskupstwo Krakowskie, ustąpił do klasztoru i tam żywota dokonał, i był żywo pięć lat, a na biskupstwie był 8 ziemi (Biel.)

Ł. 72.

w. 18 Pol. Ł. 125. Od chwili ustanowienia rady nieustającej zżymać się na nią [illegible] naród; (Kott: listy)

T. 142 Ponieważ, że w faraona z Końmi sama-kutowie; ale to dziwy, że Koniec tona w faraonie, Epigram na jednego jegomości, który przegrał w faraona nie tylko całą swoją gotówkę, ale i powóz, i konie którymi był do Warszawy przyjechał (Lud.)

K. 207. Kuchnia Polska dawna:

a Jakiby stosunek potraw do liczby osób: Na 12 osób, misa 1. (Czerny) półmisków 12; na 24. mis 2, półmiski dubeltowe; na 36. mis 3. po 3. półmiski każdej potrawy; na 48 osób wszystkiego więcej; na 50. osób, 5. mis, 25 potraw po 2 półmiski, na 100. osób drugie tyle, a na 200. osób 20 mis (Czerny) 25. potraw po 8 półmisków każdej;

b Sekreta kucharskie: Kapłon w flaszce, ryba w jednej sztuce, smażona, gotowana lub pieczona;

c Kuchmistrze sławniejsi w Polszcze byli: Balcer Złota u Zygmunta Augusta, Dominik Alemani u Stefana Batorego, Piotr Zeroński u Zygmunta III. Ferdynand Cetyński, i Adam u Władysława IV. Czernicki za Sasów, bracia Tremo za Stan. Augusta, niemniej Świejnicki, Sałamiewicz, Szabowski, Grudziński;

d Za czasu Zygmunta I. (starego) stały w własnych jego pokojach naczynia z rodzenkami, śliwkami suszonemi, [illegible] nas jedynie [illegible];

e Zapiską nazywali dawni Polacy tu kości które w końcu obiadu dawano; (Kott.) Dessert, (Gołęb: domy i dwory)

A. ~~62~~ 53. ~~Dyktat~~ historyczne

W. ~~302~~ 190 W Warszawie najlepszy rosół, i kapłon u Szylera, befsztyk u Marunża; polędwica u Nejmanowej; Zupa pomidorowa w hotelu Ang: pierogi, i ryby w hotelu Wileńskim; flaki pod Zartobliwym; kurczęta u Grossmana i na Pradze; raki, i szparagi na wiejskiej kawie; zbytkowne potrawy u Chavot /7tm/ wydanie Warsz: ~~Rz~~ 1830.

K 20~~4~~8 Kołłątaj wyraz wzięty od Rzymian, u których goście na wieczerzy sproszeni potrawy swoje znosić byli zwykli /Collige se/d/ pilnik

209. Kilim słowo Turecki, po Polsku zwał się dawniej gunią /Starożytn. Czartoryskiego/

A ~~48~~ 39. Adziamski znaczy to to samo, co Perski n.p. Kobierzec, obacz d/P/

P. ~~288~~ 49 Potrawy uprzywilejowane dla pewnych dni, i okoliczności były, i są dotąd po większej części w Polszcze: ciasto z migdałami na 3. Króli, pączki w tłusty czwartek; święcone /baby, placki, mazurki/ na Wielkanoc; gęś pieczona z jabłkami na Ś. Marcin; (11/11) Zupa migdałowa, ryby na żółto, i strucla ~~w Litwie~~ w wilię Bożego Nar: na Rusi: Kutia, t.j. pszenica obgotowana z miodem i makiem / d-/

F ~~14~~ 22. Farfury i Porcellana pojawiły się w Polszcze w połowie panowania Augusta IIIgo w przód jadano na złocie, srebrze, i cynie;

P. ~~289~~ 50. Sławniejsze gatunki piwa w Polszcze były w wieku 17ym: krakowskie, Wareckie, Piątkowskie, Grodziskie, Nowomiejskie,

/.

/. Częstochowskie, Garwolińskie, Sandeckie, Piotrkowskie, Odrzywolskie, i Mazurek /t.j. mazowieckie/ o którym Wacław Potocki napisał: Żal to kiedy mazurka pije kusz po kuszy, Grzybywa choć potrochu wetknie animuszu. Po przeniesieniu stolicy państwa do Warszawy, warzono w niej najlepsze piwa na Lesznie, na Grzybowie, na nowym mieście, i na Pradze, czyli Golendzinowie; /Gołęb./

M. ~~44~~ 58 Najsławniejsze miody były, t.j. w Polszcze i Litwie: Kowieńskie, Żmudzkie, Ukraińskie, Łomaszowskie. Napój ten przeniesiony był do Polski z Norwegii i Islandyi przez Szwecyę; /R./

W. ~~321~~ 191. Wódka w 14tym wieku w Niemczech wynaleziona Aquavita, okowita zwana, że przedłużać miała życie. W Polszcze nazywano ją gorzałką, okowitką, od palenia. Już za Jana Olbrachta /Jagiellończyka/ list w aktach wzmiankę o wódce; /J./

A 49. Aeneas Sylvius, jeden z najdawniejszych pisarzy w Polszcze; /R./

M. ~~118~~ 59 Malwasia, wino przez dawną szlachtę Polską najwięcej używane, pochodziło z pod miasta greckiego Napoli di Malvasia w Morei, i z Kandyi od góry Malmy, dlatego go nazywano go także Malmazyą. Ormianie trudnili się jego handlem; /J./

W. ~~304~~ 192. Gdy Władysław 4ty bawił 4. dni w Rożanie u X. Kazimierza Sapiehy, przyniesiono do stołu starożytny puchar szklanny, Iwanem zwany, odziedziczony był trosi Zygmunta I i tamże u Iwana Sapiehy wojewody Podlaskiego tak nazwany, kształt wazy mający, prześlicznie rznięty, wysoko garncowy mający, i drugi mniejszy owalny, z podobnym /.

/. że pięknym zniejszeniem na czystym krysztale, Iwaniecka zwanym, (Kurp. Warsz. R. 1827 / 9 otk. 6 =)

S. 233. Nad szynkiem piwa powinna była być zawieszona wiecha, nad szynkiem wina wieniec, mianowicie nad śląskim słomiany, nad Lindebuckim [?] / Santojerskim (St Georger) zielony, z słomianym krzyżem wewnątrz, (Gołęb. Trunki.)

Szynki [?] o *hist*

P. 29[51]. Z stronnych za Sapiów i Aug: pijaków było oprócz Augusta II najsławniejszych trzech w Koronie, a jeden w Litwie; 1. Janusz X Sanguszko, ordynat Ostrogski, Marsz: Nadw: Litew: tak tęgą miał głowę, że upiwszy się, gdyby kilka stajni w karecie przejechał, mógł pić na nowo; 2 Borejko, łowczy [?] kasztelan, pił najwięcej z dłuchowcami [?], i mnichami, a że był ostry, i otyły, dał powód do krakowskiego przysłowia: Bodajeś tyle godzin żadł [?], jak J. Borejko; 3 Adam Małachowski, krajczy koronny, zwany: zabójca ludzkiego zdrowia, nie jednego na śmierć zapoił; mieszkał w Bąkowej górze, i miał puchar półgarncowy, na którym 3. serca z napisem: córda fidelium; jeden braciszek Bernard: wypił mu 6. takich kielichów, i wsiadł o swojej sile na wózek; 4. Karol X Radziwiłł Panie Kochanku: strzelał po pijanemu do ludzi, potem przestraszonych obsypywał bogatemi darkami; Gaca pisz. Litew: gdy w czasie pijatyki wyzwał Radziwiłła na pojedynek, on go na uzajem dla postrachu w śmiertelnej koszuli, między księdzem a katem, na plac wyprowadzić kazał, potem na zgodę tak poił, że Gac 3o dnia umarł, (...)

Pol. Pijak. *hist*

K. 213 Kulawką zwano dawniej kielich bez nogi

Wyr

J.

"którem niemogła go postawić, trzeba było duszkiem wypić. Śpiewano przytem: wypił, wypił, nie nazostawił, Bogdaj go, Bogdajgo Bóg błogosławił."

R. 73. Najlepsi ulubiona śpiewka do kieliszka była: A kto pyje, tomu nalywajte, a kto nepyje, tomu nedawajte. A my budem pyty, taj Boga chwalyty, taj za tuju Neńku, taj i za nas, taj i za wasz, taj za tuju Neńku, matinku, szczo nosyła nas. Dyty, chwaly wraz, wraz, wraz. (Gołębiowski cytuje w rozdziale o trunkach, tylko ostatnie 2 wiersze. Niewiedział zdaje się, że piosnka ta zrobiona była dla Anny Potockiej, córki wwdy Bracławskiego, która z sąsiady używana na Komach, a postępowała spijała kolejno kielichy. Mam te factum z tradycyi od Hr. Alex: Stareńskiego z Gwozdca.)

S. 234. Za Stanisława Augusta, ustawało pijaństwo upowszechnione za Sasów. Dwóch panów jednak ieszcze się nim odznaczało: Branicki Hetman, i Kazimierz A. Sapieha, tudzież dwóch szczepetków wieszających się przy dworach wielkich panów: Janikowski, i Biesiekierski. (Gołęb. Trunki)

L. 210. Kawa najprzód przez Chocimeła z Azyi do Polski przywieziona R. 1658.

211. Kulczycki Polak, za który pierwszą kawiarnię w Wiedniu R. 1698. dostał on się tam swojskim Sobieskiego, odznaczył się przy odsieczy tego miasta, za co mu patent na kawiarnię udzielony. (pr. i starego muzyka

C. 176. Czekolada pochodzi z Chin, (Gołęb.)
Herbata z Chin, (Gołęb.) była kiermik

L. 54 Wynalazca lodów był R. 1660. (?)
Prokop w Paryżu!

K. 215. Hitka, czyli szkapsko, koń podły (?)

A. ~~65.~~ 54. historyczne ~~Dykcyjki~~

(Tak też chmyz, wyrostka, bronowłoska, Biedrz, rumak szlachetny, lichy, koń do wyścigów (Stryjka), Gołęb., Orzechowski =)

K. 216 Krzyż biczem przed końmi robi stary stangret polski, gdy na konia, lub na kozioł wsiada, aby podróż była szczęśliwa, (Gołęb.)

R. 75 Rydwan, z niemieckiego Reitwagen, (Słownik Czartoryskiego, w Czasopiśmie Bibl: Oss: =)

Z. 203 Zielone świąta, od zwyczaju majenia domów, i kościołów tak nazwane (Gołęb.)

L. ~~77~~ 55. Około Lwowa na wzgórzach, istniały w dawnych czasach winnice, z których do 100 beczek dziesięciny brali księża Ruscy. (Świadczą Rzączyński pag. 68 Auctarius, i Archiwa miejskie.) Zaś [illegible] wzgórza między Lwowem a wsią dotąd Winniki zwaną, gdzie na teraz fabryka tytoniu, i cygarów (m)

S. ~~71~~ Koło Jampola nad Dniestrem, i na Ukrainie wytłaczają z [illegible] dotąd dziwinnie po kilkanaście beczek (maszynki, opis gubernii Podolskiej) (Gołęb.)

G. ~~71~~ 38. Już nam Gąska nie boże, niebo dzisiaj błaznowi króla błaznować. (Nadgrobek błaznowi, był to gasię przez Jana Kochan: (Gołęb.)

P. 217. Karzeł, przez wielkich panów trzymany, także Niziołek, Łokietek, zwany są [illegible] (Słow: Ign: [illegible])

P. 291 Pajuk z tureckiego Pajk, są to stu... dzy, którzy na miejscach publicznych osoby Sułtana strzegą (D)

B. 85. Bat, batóg, z węgierskiej mowy przyszły. Prócz kija, rózgi (Kluk) bicza, i karbaczy, wszystkie inne wyrazy Polskie oznaczające, są wzięte godające na narzędzia od Tatarów i innych języków [illegible], Bizun zaś z Tureckiego, którym wyrazem swój tych Tureckich, zwykle nagło wydłużonego [illegible] Polacy nazwali. Stąd przy: Goły iak Bizon (D)

obyczajowe

Df czyli jak [illegible] ob Obyczaje

K. ~~218~~ 8. Kańczuk, u Tatarów pletnia rzemienna, na kiju osadzona, a kończatka na końcu narowista, a często i na bądź zbrojona; (Słow: Czart: Krasz: Bibl. Oss: Nr 2.

L. ~~78~~ 56. Lipski Andrzej, Biskup Krakowski, w r. 1631 zmarły, zostawił według Piaseckiego, 900000 dukatów, z których znaczną część familii Zyg. III-go legował, (Gołęb.)

U. 305. Upominki, mają różne w Polskim języku nazwiska. I tak: wiązanie na imieniny; nowinne zwać się podarek za dobrą nowinę; poczesne ofiara panu lub zwierzchności; zalotne podarunek zalotnika; niezabud, przy odjeździe; gościniec, wróciwszy z drogi; (Słow: Ign: Włodka / Opacz przystawia: sprawić komu poczesne.)

W. 306. Waszmość, i waść są skrócenia starodawnego tytułu: Wasza miłość. (Gołęb. [illegible])

B. 867. Brzozowski Marcin, w ziemi Gostyńskiej, tańczył z pełną beczką piwa, (Gołęb: o ludziach sławnie silnych.)

P. ~~21~~ 252. Piast żył lat 120; Jerzy Denhoff Wojewod: 100. 135. Paweł Sapiecha, woj. ... umarła z Jaranowska 136. lat licząc, umarła z przestrachu, w czasie oblężenia Torunia przez Szwedów; w R. 1807. przedstawiono Napoleonowi I-mu szlachcica we Wiórne Polskim, mającego lat 114. który pamiętał Jana III-go. (Gołęb. o ludziach sławnie starych.)

T. ~~113~~ 80. Trybunał przeniósł się z Piotrkowa do Lublina w poniedziałek pierwszy po niedzieli przewodniej. Wigilią Ś. Tomasza trybunał się kończył. Sądy Referendarskie były dla chłopów z królewszczyzny. (Gołęb.)

S. 240. Sampantre, tabaka kufelkowa z krajowego liścia. Sam-pan-tre. (D.)

~~k. 144.~~ Tytuń, u Turków tutuń, tyż buch, czu-
~~bu~~ (wyb) buk, albo czebak, tulka tytaj kapszuk
z tatarskiego kipczuk, (Słow: Czas:)

k. 21 2. Kunica, czyli podatek dziewiczy i wolność, (wykł hist 1230)
zniósł Henryk brodaty, opiekun Bolesława
wstydliwego; wnosi stąd Gałęzowski (Pog 8
Lud Polski) że daninę tę nietylko chłopi swo-
im panom, ale wyżsi panowie opłaca-
li rocznie oddawali; (Henryk brodaty zginął
w bitwie przeciw Tatarom, pod Legnicą R.
1286. —

k. 2~~20~~ 13 Kazimierz (wiślicki) w ostatnie swojem, R. 1347.
napisał: że kmieć nawet pod
wydanym prawem Polskim (nietylko Magdeburskim
czyli Saskim) żyjący, może dla tyrańskiego pana
opuścić swój grunt, opłaciwszy czynsz roczny
i przenieść się do innego właściciela. Jeżeli
pan córki i żony poddanych gwałcił, jeżeli
za długi i zbrodnie jego wieś cierpieli, mo-
gła natenczas cała wieś toż samo uczynić.
(Gałęz 6)

k. 2~~1~~ Mój, twój swoich żonie Złoty Kurpiu,
kie watażkami, a dozór twój w leśnego,
mających łuczami. (Lud polski)

k. 2~~1~~ 14. Kijaki, czyli Podgorzanie Bakowscy, dla
tego tak zwani, że noszą na targi płótno,
sery i kiełbasy na kijach, są albowiem po
większej części rzeźnicy, (Lud)

~~(k 119.)~~ (wyb) Młodachną zwie chłop Krak: panną mło-
dą narzeczoną, (Lud)

k. 2~~2~~ 15. Kujawianie S. Mikołaja poczytują swym
patronem, i do niego się udają we wszel-
kich potrzebach, (Lud)

k. 2~~2~~ 16. Kurpie, czyli Kurpiki, część ludu mazo-
wieckiego, między rzekami: Bugiem, Narwą,
Biebrzą, i Rzgierką zamieszkały. Myszyniec
i Ostrołęka niejako ich stolice. Bawią się
bartnictwem, pszczelnictwem i myśliwstwem
i są znani doskonali strzelcy. Nazwisko mają od
obuwia, gatunku trzewików, Kurpie zwanych, (Lud)

L. ~~79~~ 57. Łada, bogini miłości, i szczęścia małżeń-
skiego u pogańskich Słowian. [d]

K. 2~~4~~ 17. Kartofle zowią się na Mazowszu Gajdaki;
w Krakowskim i Sandomierskim Ziemnia-
ki; w Łotewskiej Polszcze i Kujawach Perki;
na Rusi Czerwonej, i Pokuciu [illegible],
w innych częściach Polski ziemne jabłka,
kartofle, i [d]

Z. ~~203~~ 135. Zawierucha, Hajdauk, Sztajer (Styryjczyk),
walc, i obertas, tańce ludu polskiego.
[d]

R. ~~74~~. Niekiedy księża ruskich do Polaków
i w obec spojoną została, i w komentarzy
głęboko, z ojców do synów przechodzi po-
mnażają różność obrządku [d] Taki się ma
rzecz do dziś dnia w R. 8 b[illegible] pełościanna Rus

R. 75. Najwyższą sławą [illegible] mieszkań-
ca jest, być najdawniejszym mieszkań-
cem w swojej wsi, i mieć z powinowactwie
z każdym [illegible] ze wszystkimi naraz [d]

Z. ~~204~~ 136. Znachór u Rusinów zowie się ten, co
przyszłość przepowiada, (wróżbit, wró-
żek) [d]

R. 76. ~~W. 307~~. Wieczornice, i dosiwitki, zowią się
na Rusi towarzyskie schadzki, wiejskich
dziewcząt do przędzenia w zimie, gdzie noc
długie. Wieczornica schadzka wieczór, i
dosiwitki zrana przededniem, pokolei,
co dzień u innego gospodarza, gdzie i pa-
robcy przychodzą, i miłostki się zawiązu-
ją [d] Ztąd znana duma ruska: Ne
chody Hrycin, na wieczernycy [d]

S. 2~~4~~ 35. Gdy dworski sługa, lub kmiotek że-
nił się z córką szlachcica zagonowego,
lub czynszowego (co się często trafiać zwykło)
to przybierał herb, i imię rodziny, i zwał
się szlachcicem, [d]

~~L. 80~~ R. 77. Lekką wodę na Rusi każdy pop może poświęcić.

109

A. ~~4~~ 55. ~~Z Litwy~~ historyczne

cie, twardą tylko bieglejszy kowniego wojsko by choroba; (Zabob: lud. Rus: Gołęb:)

R. 78. Chłop Ruski zawiesza naprzód szkielet kobylej głowy, aby się w ogrodzie wszystko dobrze rodziło; (d.)

„ 79 Sieją zboże, dla Boga, aby się tak urodziło, by wystarczyło i dla niego, i dla rodziny, i dla złodzieja, i dla ptaka; (i) do których tych 4ech kategoryi policzyć podatki?? (m.)

„ ~~m 120~~ 80. m 60. Magaryczem zowie się na Rusi zapitek, winem, miodem, najczęściej wódką, z okazyi jakiegoś kupna, lub sprzedaży; (d.)

P. 2~~4~~53. U Kmiotków Polskich jest przesąd, kupując bydło, nie targować się, gdyż by nie poszło w ręką. (Gołęb: Lud)

Z. ~~20~~ 137. Złotny napój, podać miano Kazimierzowi sprawiedliwemu, co nagłej śmierci jego stało się przyczyną; przez podobne czary matka Barbary (Radziwiłłówny) odsłoniła dla córki serce Augusta Zygmunta; (Gołęb: Lud.)

C. ~~193~~ 72. Czarownice w Polszcze diabłu się zapisywały, dając na kawałek ręki swej, i co rok pewną daninę; nie bywali na mszy S.; w dzień S. Jerzego, na zielone Święta, i na S. Jan, chodzili nago, zbierali w skopiec rosę poranną i odwrot ustrugane trzaski. Gdy to wszystko uczynili; mieli diabła na swoje usługi;

Z. ~~20~~ 138 Złotny, (miłosny) napój, przynadzający dziewki i kobiety, na Rusi, gotują z korzeni ziela które zowią: Lubystek, czyli luby mene, a które nie czym innym nie jest, jak Ligusticum austriacum, które aktualnie ma własność pobudzania do lubieżności. Często bardzo można napotkać w wiejskich to ziele, które należy do familii Tuszego des ombellifères, i rośnie na sążeń wysoko. (m.)

C. ~~74~~ 73. Czart, (diabeł, zły duch, szatan) tak zdaje się nazwany od pogańskiego Czarnoboha, t. j.

+ w ogrodach

(1991 3.

/: bożku wszystkiego złego (i) Gołęb: lud (06:

T. 81. ~~45~~. Twardowski, gdy go djabeł chciał porwać, zanucił godzinki, i dla tego do sądnego dnia, między piekłem a niebem, w powietrzu zawieszony. W Podgórzu przy Krakowie na Krzemionkach jest pieczara w skale, która dotąd zowie się Katedrą Twardowskiego; (i)

// 82. ~~146~~ Trzypiąt trzy razy pięć = 15 / dlatego nazwisko Trzypiąty nadał (rodzina) Świętyńskiej, Trzypięci, od liczby pomniejszych rzek, w nią wpadających (i)

W. 193. ~~308~~. Jeden z obywateli Podgórza znalazł w archiwum familijnym, że wesele pradziada w R. 1687. trwało tydzień, i wypito na nim wina beczek 10. pradziada w R. 1714. trwało dni 5. i wypito wina beczek 7, dziada R. 1780. dni 3. i wypito wina beczka jedna. Ojca w R. 1780. trwało 24. godzin, i wypito wina butelek 100. Syna w R. 808. wieczór jeden, i wypito tylko kilka butelek wina szampańskiego przy cukrowej kollacyi; ostatnie zaślubiny teraźniejszego potomka w r. 828. odbyły się incognito, i wypito przy nich — 12 filiżanek herbaty. (Kuryer warsz: R. 828. № 130.)

T. 83. ~~144~~. Taniec podruszkowy, czyli Chmielowy, ostatni był zwykle przy każdej zabawie (Ob. pieśń o chmielu w Gołęb: lud, pag. 225. 226.

L. 58. ~~225~~. Koła od wozu tkwiące na wysokich tykach, po wsiach Litewskich, i innych krainach Polskich, wieniec zawieszony na tyce, są znakiem panny (dziewki) na wydaniu; (Tyg: Wil: 1. 6. s. 132 (Nar. ~~?~~ bał o wieńcach —)

T ~~Trzyzna~~ ~~144~~ 84. Trzyzna, gonitwa pogrzebowa u Rusinów (Rakowiecki, Prawda Ruska;)

J. 72. ~~172~~. W Jazflantach, przy pogrzebie zmarłego obywatela, w trąby grając, śpiewano: Jedź mi boże z tego nędznego świata, pilnego /.

/: uciskiów oczyszczonych, na świat lepszy
gdzie wesele wieczne, gdzie ani hardy
nieprzyjaciel, ani drapieżny Lach, ani Litwin nie
będzie mógł ciebie krzywdzić. Nie Germani tobie, lecz ty im rozkazywać będziesz; masz oto pokarm na drogę,
i oręż; (Stryjkowski.)

F. 12. Hejnał, Ejnał, hymn odgrywany na wieży Ś. Maryi w Krakowie, na dętych instr: przez kilka niedziel przed Bożym narodzeniem, i przez całe lato, o godzinie 5ej rano. (Stow: Lud: =) fundacyja dawnych Królów Pol: wykonywana do dzisiejszych czas. (m.)

K. 2~~20~~ 18. Kolęda u Polaków, Kolada u Rusinów, życzenia, winszowania, spiewkami, od dni Boż. Nar. aż do 3. Króli; pochodzi jak gdyby: nazwana niż z czasów Rzymian (Gotów) lud (Stow: to pochodzi z łac: Calendae (Januarii).

R. 81. Na Rusi w czasie Wielkiejnocy dają sobie kraszanki, lub pisanki, i całują się mówi jeden do drugiego: Chrystos woskres (Christus zmartwychwstał =) tamten mu odpowiada: Woistinu woskres, (= Rzeczywiście zmartwychwstał,) (m.) między kraszankami a pisankami zachodzi ta różnica, że pierwsze są jednostajnie farbowane, drugie ozdobione w kwiaty, i napisy, życzeń rozdawania znajomym w dzień Wielkiejnocy jaj malowanych, istnieje w Niemczech mianowicie w Austryi niższej. (m.)

R. 2~~21~~ 19. W kwietnią niedzielę, biją się Rusini
R 82 nawzajem poświęconemi palmami, mówiąc przytem: Nie ja byju, łoza byje, za tydzień, wełykden (za tydzień wielkanoc) (sic wniż) jest

„ 220. Kto się w opiekę poda Panu
0. 62. pierwszy wiersz znanego psalmu Dawida, Ś. Jana tłómaczonego przez Jana Koch: kuchasz niekiego pisarza Ziem: Włodz: śpiewał pieśni prosi: Prosię w opiekę, podam pani /.

i szczenior, i wziął zato 100 batogów. (Ł.)

l. 185. Czterdziestnica, 40dmiany, czyli w. post; (Łtow: Lud:)

na 3 Króle

K. 229 Kredą swięconą pisał X. proboszcz, lub właściciel domu, nagzymsie odrzwia O. M. B. czyli oznaczyło: Kasper, Melchior, Baltazar. (Gołęb. Lud:)

W. 194. Ustawą sejmu Wiślickiego. R. 1347. wzbronioną była w Polszcze gra wszelka lecz (mniema Gołęb) tylko dla grających na pieniądze; (Gołęb gry)

~~[illegible]~~. Kiedy trwała Chapanka między Kartorzyjskimi Bił Pinal pancerolą, także i niżnymi. Skończyła się Chapanka zaczęto grę inną, a z owe pancerola szóstką tylko winną. (Kras: Sat:)

F. 23. Gra Faraona utworzyła się z gry Makao. Zjawiła się ona w Polszcze najpierw w R. 1731. rozmogła się wielce w czasie panowania Augusta III., i Stanisława Poniatowskiego. Grywano ją nawet na Król: pokojach, stawiano na jedną kartę i 1000 # i 10000 # (prob.) Jednej czasem nocy przegrywano po 20. 30. i 50000. # i więcej. Zgrywano się do koszuli. Przegrywano pieniądze, skrypta, fanty, wioski. – Długi kartowe płacono święcie, a nawet sądy żadne [illegible] pozwalały. (Gołęb: gry)

Od Rządy, obce, które po podziale Polski nastały, mianowicie niemieckie, nauczyły Polaków ekonomii, dobrych obyczajów, i jak się zwykle mówi: rozumu (m)

P. 254. Pan z panów, (m. Ł. [illegible]) nazywał
H. 26 siebie Pan H. [illegible]ulewicz (dlatego, że poddanych nie mając, ciągnął znaczne swe dochody z panów, ogrywając ich w karty; (Gołęb: gry)

W. 195. Pan W. Hołowicz (z markiera bilardowego później stawszy się karciarzem, znalazł później bawiąc w Paryżu, przystęp do dworu francuskiego, i ogrywał Maryję Antoanette,

H. historyczne

A. ~~B~~ ~~Dykt~~:

1. Brzużyta krwi, i możnych panów, zrobił ogromny majątek, lecz wiele świadczył ubogim. Sędzią zakładnum kowy Krzemieniecki, i Akademiją Wileńską darami obogacił, [?]

2. 139. ~~204~~. Mają i żydzi swoją grę w karty, podobną do straszaka polskiego, - cztery dziesiątki zowią się: Kinn Matkes. Grywają także kiedazai Halbeziwelwe, [?]

{ 1. 236. ~~2. 187~~ Szarada na X. Adama Czartoryskiego
{ A. 41. Generała ziem Podolskich, przy okazyi wyprawienia szarady, zrobiona przez jednego z gości, -

Trzy części świata pierwsze mam w sobie (A)
Drugiego skapiec niewymawia śmiele; (dam)
Wszystko istotnie krzycia, co ludzkością słynął
Dobrze czynił ojczyźnie, biednego nie minął. [?]

11. 188 Celstaeht, staropolski nazwisko strzelnicy, zdaje się, że od strzelania do celu pochodzi. [?]

K. 221. Kozernicy, zwała się lekka strzelba w dawnych towarzystwach Strzeleckich [?]
Jest piosnka stara Strzelecka, która się temi słowy zaczyna: A dalyże kozernicy, krzesiće kurki u ruszniczy. [?] należy do P. 57. Krakowa

L. ~~87.~~ ~~26.~~ ~~222~~ } Strzelcy miejscy krakowscy, nieraz wobronie miasta, męstwa, i zręczności dawali dowody. Ostatni raz za Zygmunta IIIgo w obronie przeciw Maxymilianowi, A. X. Austr. współubiegającego się o koronę Polską. [?]

P. 2~~X~~5. Polowanie było ulubioną zabawą szlachty Polskiej. Słynęli w ostatnich czasach ogromnemi polowaniami, Radziwiłł, morawscy, Branicki, i Stecki, Okoczy koronny. [?]

T. 85. ~~149~~. Ostatni potomek Tęczyńskich zginął na polowaniu, od dzika. [?]

1368 Kolumna marmurowa, na 5. łokci wysoka postawiona w puszczy Białowiejskiej, świad...

/.

/czy, że August III^i K. P., z Xawerym i Karolem Królewiczami, ubili na polowaniu od 27^{go} września, R. 1752 odbytym, 42. Żubry, 13 łosi, i 2 sarny). /d/

M. 121. Muzyka, niedostępna prawie od urodzenia aż do zgonu, człowieka towarzyszka, jak bóstwo dobroczynne koi smutek rozrywa tęsknotę, pociesza w cierpieniach, radości, wesołość podwaja, a opiekując się wszystkiemi zarówno, wyższym, i niższym udziela się łaskawie; /d/

B. 69. [~~68~~] Moja bandurka z samego złota, Kto na niéj zachcą, bierze ochota /d/ /Dziś ruska staradawna, po ob[~~ob~~] zajęciu Galicyi przez Austryą, (z) niewiadomo dla jakich przyczyn zakazana; /Gołęb: Lub. + Bandurka instrument podobny do Teorbana (Guitary)/

P. 256. [~~2X6~~] B. 70 Pieśni dzisiejsze tak się różnią od (Boga rodzice, jako i obyczaje od statutu; pisał już Jan Kochanowski, piszący w drugiej połowie 16^{go} wieku /d/

P. 175. Jeszcze nie wszystko dla mnie zginęło Jeszcze nie jestem zgubiona, Bo jeśli wopiekę niebo mnie wzięło, A gdzież jest lepsza obrona!/ /Wyjęte z pieśni Żmudzkiej: Sierota, tłómaczenia Leona Rogalskiego, w Tyg: wileńskim R. 8. t. 255./

Z. 140. [~~208~~] R. 83 lub R. 81. Nadto zagnieżdżeni na Rusi + Żydzi, przed którym ten lud rozpojili, wyssali go chciwiéj, i dożywiliżej niemal dzikości przywiedli; tak iż teraz zniweczony i upośledzony, wygorzałe tylko szukał ciepien, i trosk swoich, zapomnienia, a smutny, i posępny zawsze, smutne, i posępne śpiewał, i tańce też jego, samotny, i smutny. /Gołęb: Tegoczesna muzyka w dalszéj + nieznajetnie jest w zdania Gołęb: Nim jeszcze na Rusi się zagnieździli, weselszy istnieć pieśni narodowe, i tańce. Smutność ich młodéj/

+ Czerwony i biały

/ odbijającą się w tonach miękkich b moll — przy
pisałbym raczej o tym na kraje wschodnie
Polski (Ukrainę, Podole, Pokucie) graniczące z
dom Turków, i Tatarów, który całe wsi
i miasta wraz z ludnością wyplemiały, uprowadzając
ją, lub zabierając w niewolę, lub dziwnego,
że dzieci zawodzili za ojcem lub matką,
lub wiele więcej. /m./

hist

M. 61. Słynęli nie tylko jako znawcy i protektorowie, lecz jako i sami praktycy, kompozytorzy muzyki, w ostatnich czasach panowania Stan: Aug: Ogiński, Wielohorski, Książęta Michał, i Ludwig Radziwiłłowie, Komorowski, Kazimierz Lubomirski, Ledochowski, Dolanowski /Wielohorskiego jeszcze ja sam, w r. 1880ym we Lwowie na skrzypcach grającego słyszałem /m./

W. 17

P. 257. Prima aprilis, zwyczaj zwodzenia w d. 1. kwietnia wyprowadzają niektórzy od pogańskiej uroczystości bożkowi śmiechu poświęconej / T. H. Jabłonowskiego Manuskrypt, / Gołębiowski w rozprawie o zabawach wzmiankuje, że ten zwyczaj przeszedł do nas od Rzymian; / Ustaje on w polszczeniu wyższych klasach; najniższa /włościanie/ nie znała go nigdy; utrzymuje się jeszcze w średnim stanie mieszczan! [illegible] Stadnicki: Prima aprilis, przeżadek wyszedł /m./ Nota do P.

hist

R. 84. Pierwsze reduty we Warszawie były, przy W. 196 obyczajowych balach pii Karskiej, w domu pod L. 105. (Gołęb. Zab.) / Reduty = aun [illegible], nazywał maskowy /m./

B. 71. Babin, wieś w Lubelskim, przy drodze do Krakowa, obecnie kilku dziedziców mająca. W drugiej połowie 16go wieku należała ona w całości do Stan: Pszonki, herbu Janina, sędziego lubelskiego, który za Zygmunta Augusta założył tam, tak zwaną Rzeczpospolitę Babińską. /

Nota do B.

p. B ~~[illegible] pa M. 6~~

-ską) czyli, towarzystwo dobrane z osób uczciwych, i żartobliwych. (Gołęb: Zab:) Artykuł ten ma służyć za przypisek do przysłowia: musiał to w Babinie słyszeć, (wyj.)

S. 2. Szmigust, czyli Dyngus, mówi Gołęb: początek z Litwy, z czasów przyjęcia Litwinów na wiarę Chrześ: Gdy dla wielości ludu, niemożna było chrzcić pojedynczo, wpędzano całe tłumy do rzeki, lub na brzegu wodą rzeczną je zlewano. (Gołęb: Zab:) Inni go wywodzą nazwy Szmigust, od niemieckiego: Schmeckos[?] (d.)

12. Sobótki (na Rusi Kupało) zwyczaj zdaje się z czasów pogańskich zachowany, i dotąd nie zaniechany, dolszecze istniejący, t.j. skakania przez roztłożone w wilią S. Jana po górach, i polach, ognie; puszczania wianków na wodę przyświetle świeczek, lub krzyżyca. J. Kochanowski tak o nich pisze:

Gdy słońce raka zagrzewa,
A słowik więcej nie śpiewa;
Sobótkę, jako czas niesie,
Zapalono w Czarnym lesie.
Tak to matki nam podały,
Same także z drugich miały;
Że na dzień S. Jana,
Sobótka była palona.
Niemy ogień do świtania
Ni bez pieśni, nie bez grania.
(Czarny las mieszkanie Jana Koch.) (Gołęb: Zab.) Wspomina także o łanku[?] (legendę) o Sobótce pannie, i Siecichu ojcu jej. W Przez: Krak: R. 820. T. III str. 3.)

~~N. 231.~~ Na Rusi mianowicie w Kijowskiem (Krajowskiem) ry powyższy zwyczaj pod nazwą Kupały, (bożka pogan: z czasów przed tołto dziejowskich (d.))

byto

57

113

Abb Dyktaryjki

G. ~~30~~ 32. Grabski, dworzanin, dał spaść z siebie spodnią w tańcu, [Gór. Dwór.] Ztąd zaprawne urosło przysłowie: Spiął się, jak Grabski w tańcu, [obacz Abor.]

W. ~~5~~ 196 Wstążkowie w krakowskim zowią się, co się trudnią spławieniem drzewa na Wiśle. Na Bugu zwano ich Oilami. [gotb: Zab: Abr: ~~Wojciecha~~] Oktawie Bożego ciała, odgrywają oni przy Koniku w Krakowie główną rolę. [D] ob Konik

G. 298 Podlewak, zowie się Kołłątaja pos na powiększy większej opołowy ~~Der~~ tatnego wtorku, nawet przez środę, [D]

A ~~38~~ 42. Szanowny Ambroży, Zbudował dom Boży, Nie tak iak ty błaznie, coś wystawił łaźnie. [Mosk: W. Szylonat. II. Inst: we Lwowie] Aby wiersz, ki te napisał ktoś wytem, czy ołówkiem, najedną ~~ścianę~~ ścianie, pałacu Łazienkowskiego przy Warszawie, przy k. S. Augusta wystawionego, gdy ~~ten~~ tu pierwszy raz dla publiczności został otwarty. Ambroży był szewc bogaty w Warszawie, który swoim kosztem kościół na przedmieściu + warszawskim budować kazał. –

L. 58 Lech pierwszy, jeśli prawda, Polakom panował, [Gdzie Orzeł wił gniazdo] tam Gniezno zbudował. [Mosk:]

W. 197 Kazimierz, Gdańska założyciel pierwszy mieć jeden z synów Lecha, także założyciel miasta Domarskiego i Wismar. [D]

P. 299 Grom Przemysław, Przemysłem No szony. Budujące Przemysł stawi dla się pomnik sławy. [D]

R. 842 — P. 300. Piast, cnotliwy i mądry mąż, kmieć Kruszwicki, uszczęśliwiał kraj siedząc na Polskiej stolicy. /c/

860 — Był syn jego Ziemowit [illegible] ców, Prusaków, Węgrów, Pomorzan, Kaszubów, i Niemców. /c/

R. 963 — M. 62. Mieczysław nas nauczył wiary Chrześciańskiej, z nią pierwszy tysiąc w kraju nauk promień zdroji, / Polak został wyższym nad swe dawne bogi /d/

R. 1103 — K. 223. Znów Chrobry w Krzywoustym Bolesławie ożył, Niemców chciał go poniżyć, onego uspokoił /d/ Allusyja do bitwy pod Wrocławiem na psim polu /

R. 1227 — B. 71. Wróciwszy z Węgier na tron Bolesław wstydliwy, zniósł Jadźwingów, Polakom naród nieżyczliwy /d/ W. 13 — Ob. J. 61

Ł. 59. Łokietek mały wzrostem, w boju znamienity; Rozpusty [illegible] kraj nabyty. /d/ R. 1296

K. 224. Kazimierz Król w pokoju wielkim nierównany, Syn Łokietka małego, słusznie wielkim zwany; R. 1333.

L. 60. Wówczas Ludwik Węgrzyn rządem swym zaszkodził; ale dając Jadwigę szkody nam nadgrodził. /d/ R. 1370.

W. 198. Władysław syn Jagiełły, krótko po tem słynie, w Polszcze, w Węgrzech panując, a pod Warną ginie; /d/ Wis tu należy owe znany dystych:

Quod Romanis Cannae, Ungaris hoc attulit Warna, Discite mortales non temerare fidem. /

K. 224, Zamojski nasz Kopernik na świat się ukazał, co pierwszy słońcu stanąć, ziemi biedz rozkazał. [?] Uwaga Zamojski t.j. za Kazimierza Jagiellończyka, R. 1480–90. –

A. 43 Czwarty syn Kazimierza Aleksander tak dobrze szafował, że prawie całą Polskę z Litwą rozdarował; [?] R. 1501–6.

Z. 141. Zygmunt I. zwan starym, zaczął był na tronie, lecz nazbyt stwarzał Niemców, zbył zacnych koronie. [?]

T. 86 / O. 63 Zygmunt nam Tarnowskich i Ostrogskich wydał, Bławat też nawet zaszczycił, rządom jego przydał; [?] R. 506 do 548.

Z. 142 Ostatni z Jagiellonów Zygmunt August potem, obdarzył Koronę Polską wiekiem nauk złotym. Mniej uważa wojnie zwycięstwa niż ojciec się wsławił; Lecz ścisły z Polską Litwę złączoną zostawił. [?] R. 548–574. Uwaga Unija Lubelska.)

S. 240. Stefan Batory Gdańską buntę poskromił, Hardego Cary moskiewskiego i ich wojska gromił; Wtenczas to Jan Zamojski przedsięwziętem się wsławił, Co go Polak na czele stawiał i wszystko stawił. [?] 1576–1587.

" 241 / K. 225 } Słynęli przy nim inni dzielnością i cnotą, Słynął Skarga wymową swą wymową złotą; Tuż co się wskazało; [?]

y. się ustronach ukrywał; wieszczek
Polskich ostatnich pieśni swych do-
grywał, (d) Jan Kochanowski; herbu
Korwin.
Z. 143. Kto był po nim (Batorym) niech Polak
Zygmunta za pana, Niż z Niemiec nasta-
nego Maxymiliana (O) Zyg: III (Waza)
od R. 1587. – 1632.
4. 144. Za niego (Zyg III°) żył Żółkiewski, za
którym podbite, szły wozy z Moskwy
niosąc oczywiście wojtę. (O) Carzy
Szujscy.
C. Żył Chodkiewicz, Litewskim on był
Ł. 61 marszałkiem, zadający przy zgonie
Turkom ciężkie rany, Awierzył Lubomir-
skiemu z rąk jego buławę. Kończył dumnie
Osmana [illegible]. (O)
S. 241. Żył Sobieski, [illegible] synem
wsławił sławny; A przy nim myślał, że
zgubion ostał [illegible] dawny. (O)
W. 199. Władysław syn Zygmunta wszedł
przy na tronie, Trojstym stanął wiekiem
ozdobił swe skronie i Moskwę dumną
pokonał, i Turka zatrwożył. Szwedów
dla Polaków
Za niego gniew dawny
złożył.
R. 226. Jan Kazimierz po bracie tak smutne
panował, Że od zguby ostatniej ledwie
C kraj ratował. Lecz tobie znowu stały
Stefanie zachowała. Bogdy wszystkim
rozdarta była Polska cała, Tyś razem
pioruny wygnał, za ojczyzny (Szwe-
Szwedów, Siedmiogrodzian) Moskwy
Kozaczyzny. (O)
D. 301. Żywił też Polak wiernie dziś swe
swe wspomnienie, Potockich, Wiśniowiec-
kich.

115

A. 38 historyczne

koni polskich ćwiczenie, bo męży dawali odpór strasznej wrogów sile, Nie dali tedy ginącej ojczyźnie w mogile. [?] R 649 – 669.

M Michała Korybuta, gdyby dłuższy przeżył, Mógłby zniechęcony naród z tronu złożyć. Umarł właśnie gdy z Turkami bojowano krwawo, Pod Chocimem Sobieski wieczną odniósł sławę. [?]
S. 242 R. 1670 – 4.

243 Na Jana skronie laurem Marsa uwieńczone, Włożył naród z radością Królewskiej korony, ~~Aon~~ On to ort[?] Polskiemu i Wiedniu zasłonił, I strwożoną Europę od zguby ochronił. R 1674 – 1697

A. 44 August Sas na Polskie Królestwo
L 62 obrany, oddał go Leszczyńskiemu od Szwedów wygnany. Lecz wkrótce tron odzyskał. Ani też był chciwy Tych godności królewskich Leszczyński cnotliwy; [?]

1697 1697 – 1733

A 45 Za Augusta 3o Polak był spokojny [?] Za Króla Sasa od R 1697 – 1765 1734

1734

S 243. Stanisław widział jak trzy razy Polskę rozbierano, I twardym imieniem Polaków nazwano, Od Rosji Moskalem, ten Prusom jako był zwany Niemcem; I nieszczęsny swej ziemi zostać [illegible] R 765 – 794.

1765

K. 227. Tyle tylko waleczny Kościuszko dokazał, Że ginącego narodu sławy gruzów nie zmazał. [?]

P. 302 A Polskie Legiony przez tysiączne blizny, Szły nowej bić po świecie dla zabitej ojczyzny. [?]

14. Dykteryjki:

S. 46. Świat jednostajnym gościńcem chodzi;
Nie występując z kolei, co było stare, zmie-
ni się młodzi, A co nowego starzeje. (Zab 6) (ows)

P. 56. Po smutku radość, po tej ten idzie
z kolei; Żyjem zawsze w niepewnej bojaźni,
nadziei. (Przys: Ryt.)

N. 69. Na wiecznym tym teatrze tu, wieczną kole-
ją, chodzi płacz za radością, rozpacz za na-
dzieją. (Zab 6)

W. 54. W niezmiernej okolerze, Rozgniszczeni szy-
ćcie; Dla pozymówki, lub flaszki; Kła-
dą życie za fraszki. (Kras.)

N. 70 Najdziwniejszą stateczność (odwagę) przy
naszych kobietach; Niżli przy panach ra-
dnych, co chodzą w koletach. (Biel.)

G. 19 Głupi kto mogąc prosto dojechać, dłu-
go po morzu koli. (Sk. Kaz.)

S. 29. Tyś żarnej wywiódł nowy świetnych gwiazd
orszaki; By kołem krążąc świat wią-
zały sztuki. Bóg

J. 45. Jagiełło, niżli z domu wyjszedł dla
zabobonów, pierwszej nogą kółko zakreślił.
(Biel: Kr.)

N. 71. Nie zbroją i tarczą leż pieszczone kwia-
ty, kołnierze od fryzy pięknymi odpróli.
(Pot: Doz.)

K. 46. Każdy z możniejszych, ojczystą szkodę;
Niedbając, na prywatne koło ciągnie wodę.
(P.)

N. 72 Niechcę i myśleć o fortuny kole. Byłem
na górze, byłem i na dole. (Kras.)

D. 26. Drzewo heblem kształt bierze, kołem
[illegible] glina. (Nar.)

W. 55. Wszystko chodzi do koła, z człowieka gnój;
Z gnoju trawa się zaś rodzi; Trawę wół je, z ciel-
woła i wszystko w koło chodzi. (Pot. Jow.
— plagiat z Schakspira Hamleta)

Z. 33. Zakwitnie Polska, wszak to kołem chodzi
Po pokoju wojnę, wojna pokój rodzi. (Kochow.)

B. 15. Biegłym wyśledzaj okiem słońca koło-
wroty; I następne porządkiem oczy bkich (stąd-
rych gwiazd obroty; (Piłch. Sur. list)

C. 49. Czy kto w mitrze czy w kołpaku, Kiedy
znamię nosi grot w swoim sajdaku; (Zab.)

K. 47. Kto chce być ojcem ojczyzny nazwany
Znakomicie w annałach tymże zapisany; Zostań
przyjacielem (Groch.)

W. 56. Wieśniacy króle książęta, Acz się dziecinni
kołysali; lecz, tak nadzieją święta; kołysać
się nie pozostali; (Kr. Dam.)

N. 73. Niech tam grób mój będzie, gdziem wy-
szedł z kołyski; (Teatr)

W. 57. Wzdychał Ulisses, o którąż godzina
Da z ojczystego dym ujrzeć komina; (Kr. Dz.)

S. 47. Strzeż się grzechu, i złej komitywy (towarzy-
stwa) To jest ostrożność, i rozum prawdziwy
(Chrość.)

O. 26. On się na kredytora swojego komosi. Że
go o procent, lub o summę prosi; (Kar. Dz.)

M. 22. Miło smutnemu mieć zabawę kompanii;
Miło gdy płaczem brzmią sąsiedzkie ściany;
(Bardz. Trag.) tyranny mówi; C'est une con-
solation du diable.

C. 50. Ojczyste swoje listy pisał, Pliniusz kom-
ponował, (zmyślał) (Kras. Pod.)

K. 48. Koń rzeźwy, pyszny, niespokojny, Zwie-
rzę natury żywe, i lubiące wojny; (Karp.)

T. 30. Te konie siwe nie oszpeciłyby pańskiej
karety; głowa jak u panny, piersi jak u
wdowy, nóżka jak u dzieciątka (Teatr)

G. 20 Gdy z młodu bawi ten się rzemiosłem autora,
Pomnę że noc najlepsza do konceptów pora;
(Zabł.)

Z. 34. Złe się myśli ogłodzie, i snują, i marzą,
Koncepta się nie roją, słowa nie kojarzą
(Kras.)

W. 58 Upadł dąb stary, połamał w tole
drzewka swojemi konary; (Kras. Rej)

N. 74. Na końcu świata, nie tylko przyjaciela,

/.

/i nie nałożyłbyś brata. (Dał: Daz.)

D. 57. Przy ogniu, jeden będzie z kosą, a drugi z ... zworem, jeden gasi, dwaj kradną. (Dał: arg.)

C. 51. Co żywo, (żyje) żyło) u nas skonfederowało, tylko dla tego by się dobrze miało. (Bies.)

[listy] N. Niebyłaż przeto sprawiedliwa kara nieba że rząd owczesny, odadający krajem (szlachta) upadł, i że Polskę rozszarpano? (...)

W. 59. Wzgardę zewsząd odnosim, szyderstwa cierpimy; prawie wszystkim na koniec (języka siedzimy). (J. Kochan.) Nie przewidywał zapewne autor, kreśląc ten dystych w 16 wieku, że w 19tym do całego narodu polskiego zastosować się da, ta moja uwaga)

Z. 35. Zginął nam wybór, i przewodca stary, A został, jako mówią, koniec szary. (Jabł. Buk.)

Z. 36. Zawsze tam zamieszania wrzawa, kłótnia, sprzeczki. A koniec końcem, o cóż? o wór sieczki. (Jabł.)

K. 49. Konińska góra, pod Proszowicami w krakowskim; Siemiowski, który mieszkał na tej górze, przedał konia do węgier, i tenże koń zaś we 3 lata przyszedł (wrócił) do niego, i stado wielkie koni mu przywiódł. (Biel.)

J. 46. Jenaczy, jako straszydła w konopiach, którzy wewnątrz nie mają serca. (Bielsk: Sen. listy)

W. 60. W miastach, gdzie żołnierze mają swoją konsystencyją, rzadko który mąż jest panem żony swojej. (Zeatr.)

Z. 37. Z tych zwyczajnie ludzi najbardziej jesteśmy kontenci, co się z nas najlepiej kontenci być zdają. (Zab.)

N. 75. Nigdy człek rządzny nie jest kontent z swoja

/.

z swojej doli

7. Zawsze pragnie, a co ma kopy, to go boli; (Nar: Dz.)

W 61, wystani na kontrakty (do Dubna albo Lwowa) już plenipotenci; ten sprzedaje wpół darmo, a w dziejszen ochocie; dał utonek króciejszy kupić w dożywocie. Ten zastawia zabezpieczenie, ów zatrzyje akty; Takto robią szczęśliwych zyskowne kontrakty; (Kras: Sat.)

hist

+ 62. W kontuszu w tym wieku człowiekowi już trudno żyć; (Lel.)

dr

" 63. Wdzieliśmy ordery, całując, ściskając wytarte kontusze, żeby mogły pieniędzy dostać (d.)

hist

N. 76. Nie zabił go, nie dojdzie kata obiecana kopa; (Dat: arg. (kopa groszy, była w Polsce prawem oznaczona nagroda dla mistrza (kata) za ucięcie głowy, lub innego gatunku kary kapitalnej) stąd kata kopa. Drab wisielec)

dr

" 77. Nie za lbyć by, kopę lat, usiłujemy zaskiem; aby się stać jakim był Zdrojowicz prostakiem; (Zabł. Zdrojowicz Lafontaine, bajkopisarz francuski)

dr

B. 16. Była kopa lat dziesięć szlachetnym językiem napisał, jeśli zaraz tylko tuż grafa poezyjnie, jej (mowy) 100letnia bieda, nie odmieniła opuszczenia próżności, dotąd jeszcze szlachtę polską (mowę)

fr

C. 52 Czasem umie z kopyi stanie za Akademiją; jako do pierścienia gonić, jakoś bić, jako bronić grochu)

hist

T. 31. Tam wszystkie niezgody gniazdo, gdzie wiary kopiennicze, (Kr. Kaz.) (Błotnia dyssydentów polskich z kościołem katolickim za Stanisława Leszczyńskiego, otworzyła Szwedom i moskalom za Karola XII i Piotra W. Cara, tamuje pierwszą drogę do Polski;

17. Krytyki

I. 52 Jak to bywa, że twarda księga w twarde pudełko / na kiełt bierze; źle inne książki wydziałto; najlepiej stać w mierze. (Min: Sieł)

O. 35. Kto prawi co do smaku starym matkom bywa, Ta się kłania, krytykuje, albo potakiwa

" 36 Oj, to, to, mieć krawatek niewielki dziecinny; Gdzie dworem są dziś żywej wody zdrój kryniczny. (Zab)

9. 69. Prędzej, czy później, gotuj wczesną stypę; już nad chaosem brudną przejdzie krytyk. (Hor: Ody) Cichi tłomaczenie pięknej strofy Horacego: Serius ocius sors exitura, et nos in aeterni exilij impositura cymbae.

O. 37 Ostry krytyka wszędzie nie każdego zdobi; Niech ten sądzi o drugich, który sam co zrobi (Dmoch)

K. 59 Krytyk, często w innych rozumie, Ten nazywa być błędem, czego sam nie umie. (Zab)

10. 71 Ubezpieczona w niewinności swojej Prawdziwa cnota krytyk się nie boi. (Kras: Antym)

C. 63. Cóż ci głupia cenzura moich wierszów nada? Ten słusznie krytykuje, kto lepszy wiersz składa. (Min: Ryt)

T. 37. Ten się rad mową biedzi, i zająka, owszem powie coś mądrego krzaka. (Opal)

" 38 Trzeba, żeby serce zakrzemienia się na twe pojęcie, niezmienne. Ten coby (Jas: Ang)

O. 38 Oto święty ten ptaszek z łez moich, niech mi miejsce wzrusza serce twoje (Kochow)

K. 60 Komu w ostatku ty ... w ptaszkach miłości serce więzi: Młody z góry na popiół, stary się zakrzemieni. (Pot: Arg)

4. 53. I wierszek przepaści zamrożonym porostem Bez żadnych podpór, ukrzepia się mostem. (Chroś)

M. 25. Mężne rycerstwo, tęsknie zapala, krzosem pioruny, a mostkiem powala. (Paszk: Bell)

Ć. 64. Cóż tam za przeraźliwe wiatyzm domu krzyki; [21] fraszka gwar jarmarkowy, fraszka i sejmiki, (Trzeb.)

O. 39 Owe przeczytawszy listy, skrzywił się jakby chorował na glisty, (Jabł.)

G. 26. Gdzie chęć przychylna, uprzejmość wesoła, Nikt się nie krzywi, nikt nie sępi czoła. (Zab.)

Ć. 65. Cóż to nie miłe tobie przyjacielskie żarty? Krzywisz się, jakbyś wypił octu ze dwie kwarty. (Kras. D.Z.)

L. 12. Lepsza zawiść, niż politowanie; Nadbaj że ci cnót zajrzą, krzywo patrzęc na nie. (Zab.)

S. 53 Szczęście krzywo patrzy na wysokiego stanu osoby (Fur. Um. Psalmod.)

" 54. Sądecz murowany (murowany) rozłożysto leży, Gdzie krzywy Dunajec błotnym nurtem bieży. (Pasz. Bell.)

O. 40. Od kresów niechromych nikt się nie wywinie, Trzyma kto serce krzywe, czyli cnotą słynie. (Zab.)

W. 72. Wstań, a rozciągnij twój sąd sprawiedliwy, A uznaj, kto z nas prawy jest, a kto krzywy. (Kochan. Psal.)

N. 87. Nie dość to dobrze pisać, kto ma twarde krzyże; Kto się kłaniać nie umie, głodny łapy liże. (N. Dam.)

K. 61. Krzyż, niegdyś nędz brzydka i znak złej śmierci; dziś wsadzony jest na królewskie korony. (Sk. Kaz.)

" 62 Krzyżyk, jaki widzimy po karczmach na ścianie, kędy chłop zapomniawszy o dzieciach i żonie, Na borg pije, dziesiątek w liczbie u nich znaczy, (Pot. Poz.)

M. 26 My Zygmunt August z łaski Bożej Król Polski, Wielki Książę Litewski. Tak stoi na czele konstytucyj Piotrkowskiej z r. 1550. Książę nie Ksiąze; lecz to było to poraz ostatni, że Królowie polscy tak się pisali. —

Z. 46 Zgadnijcie, czy się od księży, czy od ksiąg Ksiądz zowie? (Pot: Zwot)

S. 54. Śpiewak monarchów, sam śpiewakiem Książę, Zaczął obrawszy pochwały Augusta: Jakto'n przyjemny wszystkie takty wiąże, Z' im potomności chwały stawia busta. (Naruszewicz) (Zab) Powinien i mógł był autor tego madrygału uniknąć nieprzyjemnego gallicyzmu w rymie Augusta, busta w. 10. Tego potomność wystawi swemi ... (...)

S. 54 Już odtąd uczonych jaśnie to niewiele. Do księgarni (księgarni) ścieżki, dzięki zastąpiło ziele. (Zab)

K. 63. Któż się nad tem zadziwi, że większe głupi? Rzadko kto czyta księgi, rzadko kto je kupi. (Nar: D2)

N. 88 Niebyło dawniej tak kształtnie, tak grzecznie (jak dziś) Ale uprzejmość wszystko kształciła, i cnota. (Kras: Antm:)

P. 70 Gdy Bóg kształtów nie patrzy, jedności prawej, To u niego na pieczy, wierszmi nie postawy. (Rej zwyg)

N. 89. Niechaj modni dziwaczą, cóż moda nie marzy? Kształtnie czy mniej dzisiejsi, lepiej jednak starzy. (Kras. Listy)

W 73. Wolność a komuż nie miła? (Birk)

D. 31. Dziś i z towiek nie wie, komu zasiewa, i z toć, Ladakto mu stodołę, i łanu pozwoli. (Nar: D2)

S. 55. Śmierć dla poczciwych wiemna nie straszna jego; jak kto żył, tak umiera. (Stas: Num)

N. 90. Nie będzie komu płakać za mną w domu naszym, bo matka stara już umarła. (Karp) (Biedny ks Karpiński, tak był biedny, jak ja nim jestem)

" 91. Na sąd ostatni, (ostateczny) gdy wstaną duszyce, Kto swe cnoty poniesie, kto jak dzban, szklanice. (Gaw: Sal)

K. 64. Kto kochasz szczęście ojczyzny twojéj, Rzuć okiem oto zbawca jéj stoi. (Jaz. Narod. o Sad: Kościuszce)

W. 74. Wyjedź z owoją czekam, broń na broń niech będzie; wnet się tu rozstrzygniemy, kto na kogo wsiędzie. (Stryjk.)

I. 55. I ty z nami pospołu, idź uszmity kubo; Ty z nami ojczystemi, i gładko, i jaśnie. Sekrań skiego Ezopa rodzięczne mieisz baśnie: Acz ty, w obojgu dobry, rzadkim darem śeba; Bo i śpiewasz, i strzelasz dobrze, kiedy trzeba. (Nar. D. 2) Do Jakuba Kowskiego, tłómacza bajek Lafontena, officera Art: polskiéj

N. 92. Niedawno kobiaczyne łędwie miał na grzbiecie; Dzisiaj u wielmożnieny już jedzie w karecie. (Zabł.)

P. 71. Przyjaciele kuchni jak pustki postrzegli, W tym razie dobrodzieja swojego odbiegli. (Kras: Sat.)

" 72. Precz obrzydłe zazdrości od naszéj gromady; Precz ztąd pośrzeć kiełbogady! Skrytych podsłuchów, szeptów, potęgę brzydkich uśmiechów (Nar: D. 2) kiełbogady jak głowa me… duży.

I. 56. Jeżli będziesz miał sługę, coś kiep i leniwy ka niemoży, tedy natomiast będzie miał rzeč magnesem natarte (Mont. Febr. i pijak to złodziej)

Z. 47. Zrobiłeś kilka kuglarskich obywatelskich czynów, zaraz to przed tobą padać na twarz. (Biblia Targ.:)

P. 73. Prokuracie z stronami foremnie (formalnie kuglarskie) Onemi wykrętaty, onemi dekrety; Byś miał najsprawiedliwszą, przezumiesz sprawę, z a niemiał kalety. Przegrasz. (Pasek D. 2)

D. 32 Do czasu się stosuje, tam kukaże niewadzi, Kiedy do sławy dobréj okazyja radzi. (Pot. Jov)

C. 66 Ochtopek nieborak, lukietka wygarscie kruszy za półtoraki. (Dost. Jov.)

18. Dykteryjki.

P. 74. Panowie takie konstytucyje tworzą, któreby tylko kudłatym (Kudłatym, tj. zamożnym) [illegible] ubogich, a onych żeby odatkiem nie mogły. (Górn.)

B. 19 Bolesław zwojował Ruś, i węgry z Czechy, i z morawiany; Skąkał (Skądtał) i bartoniki Prusaki z Pomorzany. (Gwagn.)

K. 63. Kulig ta zabawa jeszcze od Popiela, na zacił by każdemu zaleta gardziela. (Zeutr.)

" 66 Kunsztów i uda jakże węzłowe! Wrześniowy umysł dzieła zręczne. (Kras: List.)

G. 39 Gylypokryto, kunsztmistrzu hytrości! (Przyb: Sło: M.)

D. 33 Dwoch ludzi wsobie zawieramy, człowieka przyrodzonego, i kunsztownego, (tj. cywilizowanego) (Zab.)

O. 41. Oczki ostre, ogniste, i ta myśl, słodkie słowa; Insze na sercu nosi, insze mówi śmiele, Swawolka uporniała na i wstydu niewiele. Skrzydełkami jako ptak to tam to sam lata; Do panien, do młodzików, a na serca siada; Łuczek ma, a na twarz kołczan tez przykłada. (Simon: Szil: portret Kupidyna)

K. 67 Kur majestatyczny; Prowadzi tam za sobą dwór kokoszy liczny. (Chod: Gesn.)

" 68. Kura gospodarzem zawżdy wieśniaczy, bo był on lepszy czasem gospodarz do kokoszek, niż drugi chłop do żonek. (Dwór)

" 69. Konik polny przez lato, wyśpiewa kuranty; Mrówka do jamki sobie znosi prowianty. (Koch:) (wiersz na 100 lat blisko przed Lafontenem, napisał Kochowski. Wiersz bajki ostatniego: La cigale et la fourmi: "Vous chantiez? j'en suis bien aise; Et bien dansez maintenant.")

" 70. Kastalska woda; choćby jej beczkę wypił, kunsztu nie doda. (Zeutr.)

C. 67. Czemu, /dlaczego/ kurka stawiają na kościelnej bani? Żeby ludzi do modlitw budzić co najraniej. /Idol: Pog/

W. 75. Wszyscy Bachusowej szkoły zwolennicy, Ten gładki, ów kurnosy dzierży, trzyma się szklenicy. /Miask: Ryt/ Burowa, szklenica, duży kufel, wilkom/ hist

D. 34. Dni i lat moich doskonała pora; Ubiegła na kształt prędkiego kursora. /Hrosi: Job/

ⁿ 35. Dlaczego ty śpisz w izbie, ja marznę na mrozie? Mówił mops ... Kurta na powrozie? Dlaczego? ja ci zaraz ten sekret wyjawię, Odpowiedział mops kusiec, ty stróżysz, ja bawię. /Kras: Baj/ Kurta, pies kundys, kundel, z uciętym ogonem/

J. 57. Jeszczem nic złego nie zazdrościł /pan/ nigdy niczego; Lecz Kurtusiowi muszę zajrzeć tego, Że z Panią sypia. /Bial/ er

M. 27. Mężny nie pada jak trawa: Mierzy jego Krwią się kury, i krwią się napawa. /Kras Ig: Ofiara/

J. 40. Teraz taki bigos /na świecie/ takie mieszaniny, że mi się od kłopotu aż kurzy z czupryny. (teatr)

J. 58. Jeszcze żadna rzecz dotąd tak trudna nie była, o którą by się śmiałość ludzi /ludzka/ nie kusiła. /Pryb: Lucinda/

ⁿ 59. Jeden szewc, inny kuśnierz, choć oba dwaj z skóry, tamten rzemieniem, a ten futrem łata dziury. /Dot: Arg/

J. 55. P. Skąpoży jsk kilka kwadragezym /po stoi 40 odmiawych/ na roku do sprawowania a pieniądze zbijać. (Mon)

A. 21. A gdy mi czasem jaka troska szkodzi, kwaterczka wina, kłopoty rozpędzi. /Zab/

N. 93. Na cóż ten kwasić czas mały? Niebo nie na to go dały. /Karp/

N. 94 Nbo po starej znajomości; Prosiemy teraz wasz mości; Na jedną wódki kwaterkę. (knia: Pols:)

T. 41 Twarz Jej młodej, żółtym kwefem okrytą, Co znak dziewiczej wstydliwości pod takim aktem weselnym bywa. (Bardz. Lab.)

G. 27. Gorszy się a sam wiedzi księżnej? ... jeżonce. (Kr. D. 2)

M. 28 Młodzież jest kwiatem państwa, Kto kwiat ten pielęgnuje, ten zawsze niechybnie, zawsze pożytkuje. (Zab. Zelen.)

O. 42 Ona w swojej młodości Uprzedziła kwiat owocem cnót doskonałości. (Pot. Arg.)

K. 71. Kwiaty! natura wszędzie stroi się kolory; Sztuka w swoich obrazach z kwiatów bierze wzory.

C. 68 Cieszy się Hanuśko z takiej ofiary, Masz i ty mu dać wzajemny datek, Za kwiatki kwiatek. (Zab.)

Ł. 13. Łąki się śmiały, strojne w kwiatne wzory, Dosiane w koło od bogini Flory. (Zab.)

D. 35. Dla Boga! co to była ta ekstopedia zamarła? Lecz wszyscy poszli z kwiatkiem, bo lubili bogatą. (Zab.)

S. 56 Sama nadzieja będzie radością uczytkiem; Czasem słodko przytuli, czasem pieści z kwiatkiem. (Hul: Ow.)

R. 13. Rzeczpospolita w pięknej kwitnie, gdy godni wyprowadzeni, podli wzgardzie. (Bud.)

N. 95. Na wieczne czasy kwitną, którzy najpierwsi do nauk Polakom drogę otworzyli. (Zab.)

O. 68 Człowiek nie sam sobie kwoli żyje, ma ale kwoli ojczyźnie swej, i kwoli bliźniemu; (gost: gor: prof)

Ł. 14. Łabędź z tłuszczastym karkiem, skrył pod skrzydła białe, I wiózł wiosłą nogą plemię małe. (Przyb: Milton)

J. 56. Już mi na skroniach puch łabędzi siada; Włos siwy gęsto między czarne opada; (Zab.)

Ł. 15. Łacińskiego pacierza skoro głód dokuczy; Po klasztorach choć drugi nierozumie, uczy; (Dot. Poz.)

M. 29. Mądry Konarski; rzadki dar ze nieba. Mąż Łączył wodzu, cny kochanku Feba. (Zab.)

Ł. 16. Łacka młodzi! w którey niezwiędła łaty Krawdowadzi. (Susz. Dusi)

B. 20. Bardzo taniuczkie (łatwe) lekarstwo na gniew, jedno (tylko) malutki czas ścierpieć, aczyś złe tęż (trochę) odwlecze. (Rej. Żyw.)

Ł. 17. Łatwiej łatarz, łatwiej snadź turk. zchołdować, Niż naturę zwyciężyć, i żal pohamować. (Groch.)

Ł. 18. Łatwiej nieł[illegible] poetom, ministrom nie zwodzić; Łatwiej głupiego przeprzeć, wodę z ogniem zgodzić, Niż zrachować filuty. (Kras.)

N. 96. Niebyłby w tey dyament, ani rubincze, nie; kiedyby tak oń łatwo, jako o krzemie niej (Dot. Poz.)

D. 36. Dobrze mówią, żet iż łatwiej w te czasy, Obaczyć łąki bez trawy, bez pa szy; Bez liścia drzewa, ziół bez zieloności: Niż w pięknej pannie serce bez miłości. (Past. Fido)

G. 28. Gdyby tym Faetonom powierzono rządu, Może by Polska była bez kawałka lądu; (Zab.)

Z. 48. Zaraz z młodości są natury znaki, Kto ma być grzeczny (dobry) a kto ladajaki; (Wad. Dan.)

K. 72. Kryste! Tyś mieszka ślepo rodnego Oświecił, Polskaś przywiodł do krztu swego; Tobie ustąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna! (Stryj. Gen.)

Z. 49. Załadowane trzosy, na targ idzie ojczyzna, na targ wolne głosy. (Centr.)

N. 97. Nie przez ląg, lub nasienie feniks się poczyna; W sobie samym ma ojca, w sobie ma i syna. (Zab.)

K.73. Kto dziś prosto drogą idzie, nazywają go symplakiem, dudkiem, parafianinem niesposobnym do niczego; (Teatr) (t.j. do żadnego szachrajstwa, i matactwa, ...)

W.76. W ciasnej duszy zamknięty, takomiść mieszały; Na same tylko patrzy z pieniędzmi szkatuły; (Dmoch.)

S.57. Święta to wojna bronić swych wolności; A zaś przeklęta wszczęta z łakomości. (Stryjk: Gon.)

P.75. Poznawszy swą nagość nieszczęsna takowa; Zszyła sobie spodnicę, na ściernisku nagi płotą; (Dot: Zac.)

D.37. Dziecię niesposobne do statku, lada czego płacze; Żona lada tak łatwo utulone płacze; (Dmoch.) [pencil: skacze]

N.98. Niedarmo tego jabłka wąż zakazanej; Musi być takotka dla bogów wybrana; (Przyb: Milt.)

I.57. Jurista im się bardziej tanie, im się boży, Tem znaczniej na kalecie [illegible] uboży; (Dot: Jow.) (kaleta t.j. worek)

C.69. Cnota się tanie z niecnotami zawsze; A stały wiernie przy niej stoi każdy (Przyb: Zw.)

O.43. Ojczyzny głos lamentliwy, by stawić trzeba, by wszędy syn prawdziwy; Mścił się jej krzywdy; (Stryjk.) [pencil: Polska]

" 44. Obaśmy razem pili, z tą tylko różnicą, że tamten małą łampką, ja dużą szklenicą; (Zab.)

L.42. Toć mój Lemus, (Lamus), moje mienie, zdrowa myśl, zdrowe sumienie, (Przyb. Jez.) Lamus, albo lemus pochodzi z niemieckiego [illegible] t.j. ... (Linde)

Z.50. Ze srebra, złota, i drzewa bałwany: Praca są rąk ludzkich, szatańskie to łamy; (Anszp. Psalmy) (Linde)

S. 58. Stosowność w traktowaniu interessów, ludzkość w obcowaniu, są to ogniwa, z których się składa łańcuch porządnego współeczeństwa między ludźmi. (Mon.)

Ł. 14. On rozumie, że to jeszcze w Polszcze tak jak za dawnych czasów, co to były ów łapcap bywało po sobie. (Gaz.)

D. 38. Dla niepewnej nadziei, i pozornej otuchy, Łapają nieboszczyka po powietrzu muchy. (Zbil: Żyw:)

S. 43 Jako skuteczna była nauka chrześcijańska, iż co przedtym łapał cudzego, to teraz udziela swojego. (W. Post.)

P. 76. Przewa wejdźli wszystkie labirynt dla łapaczek (wybiegów, sofizmatów) prokuratorskich. (Herb: Stat.)

" 77 Pan łapcap, co zwierzyny jada apetytem. (Nar. Ł.)

N. 99 Na owoc ten łapczywa, Ręka i przez wysoki parkan się porywa. (Kochow: na jaki owoc łatwo zgadnąć. m.)

W. 77 Wilk po tej [illegible] perorze, Łapie jak swego, i zębami porze. (Zab: Szyb.)

P. 78. Póki się w czynu staje, póki nogi duże, (mówię) Któryby się rozpust pozbył, łaskę sobie stróże, (Pot. Arg.) t. j. zamłodu myśli o starości.

Ł. 19. Łaska pozna, niewdzięczna, im prędzej pospieszy, tym jest łaska wdzięczniejsza, tym milej ucieszy. (Chr. Ryt.)

J. 58. Jeśli się kto napomne z strony, konia, wołu, żony, nie pożyczaj z domu bez siebie; wóz po tamtą, konia osadną (odzieżną) żonę z łaską odeszłą (z pamiątką, z upominkiem). (Rys.)

P. 79. Pochwała tchnie serca, i umysły chwyta; Przez nie się ułaskawia płeć choć nieużyta. (Jak. Baj.)

W.77 (Wiesz Kasiu, że ja na oczco, mam tak kotki w obroździe; żywiej wyda się kocięs, zjadły szy, niż go głodzie. (Szał.)

N.100. Na tem ma Boga tak prawda stoi; Jedną ko karać kto jednako broi; Ale to często, kiedy psy złasują (schwycą co ze spiżarni) kar-tom przebaczą, a kundla każą. (Bratk.)
(Alle kleinen Diebe hängt man, die großen läßt man laufen.)

F.80 Fijknaresz latać, gdy się komu godzi; Bezpieczniej jednak, kto po ziemi chodzi. Niektóre fortunie dziwactwo przypadnie, Im wyżej latał, tym cięższej upadnie. (Kras. Myszk.)

W.78 Wspomnij Krzyżaki, mostny jak padali, gdy ich Jagiełło z Witołdem tłukali. (Stryjk. Gon.)

G.29. (Gładkie to są łątki, (flatki) jak z kamie-nia rytej łoż, kiedy myśl kamienna, serce nieużyte. (Nar. D.)

N.101. (Niech cię P. Bóg chowa, nam na cełtug i la-taj włości swej, wszystkiej siły, i uwadze znaczenia (u świata.) (Groch.)

W.79. Wszystko tu się zczasem mieni, Łazarz w izbie bogacz w sieni. (Kochow.)

O.45 Ormiany przyjęto we Lwowie jako tarze-ków (włóczęgów) przekupników drobnych, teraz wypychają z miasta Polaków. (Petr. Pol.)

N.102. (Niebo strojne lazurem, a morze zielonym, Daje nadzieję dobrej drogi upragnionym. (Zabł: Tel.)

W.79. (Wdziera się gruby nieuk do Pańskiej świątni-cy; A niewie co się marzy w jego własnej tbicy. (Nar: D.)

W.80 Wybaczcie mi co powiem Greczy sąsiednej, że się wam jak i drugim równie w tbie kręci. (Gol: Wym.)

I.59. Jeszcze waszeć Bóg wie, gdzie wędrować;

Gdym ja już na łeb goły [łysy] ganom asy-
stował; (Teatr)

N. 103 Niestworność, [niesforność] we wszystkim
wielka, niesporo obronie; Gdzie w jedno
[połyt]ko[ś] poczniemy, wszystko w łeb [pobrany]
koronie; (Biel: S. M. [zdaje się mówi o czasach
Jana Kazimierza])

L. 20 Lubią te dziewczki; Gdy im się wyrażają
Szczytliwe żarteczki; (Zab.)

Ł. 44 Ta... jest rozkaz Prozerpiny; Lecieć babom
przez kominy. A jeżeli nie pomni, która, Gdzie
płać schadzki? Łysa góra! (Teatr)

L. 21. Leci czas niewstrzymany podobny wiatro-
wi; Nic go w pędzie gwałtownym swym nie
zastanowi; (Nim: Ryt.)

N. 104 Narody szybkim pędem do upadku le-
cą; Lecz długo trzeba czekać, nim się oświecą

M. 30. Mierne długo trwa, a niemierne leci; Lu-
dzie więc czasem że zostaną śmieci (Ryj
Zw [śmieci, szczątki, ruiny &])

N. 105. Nie pamasz dla wzniosłych
piękniejszego zgonu (końca) jak ledz
w obronie prawa, wolności, i tronu,
(Gaz Nar:)

D. 39. Dziś koniec klęskom, legnę spokoj-
ny już w grobie; Gdy zostawię ojczyznę
i was w lepszej dobie; (Niem: P. P.)

N. 106. Niech się świat na łeb wywraca, nie
na tym; I pod strzaskanym światło le-
gnie światem (Kotor Oda) Et si fractus
illabatur orbis, impavidum ferient
ruinae (Lektor przetłumaczone)

K. 74. Kiedy się zgwałtem podła chciwość
sprzęże, Tam całość państwa na ofiarę lę-
że; (Zab.)

L. 22 Legnica, miasto mocne w Szląsku dolnym, od
legania wojsk Polskich przeciw niemcom
na owych granicach, tak nazwane (Stryj. Ki:
Linde)

20. Dyktercyjki

J. 59 Jedno lekarstwo kto stracił nadzieję, ma gdy się z płonnych swoich nadziej śmieje. (Pastor fido.)

T. 45 Trudne lekarstwo tam, gdzie staranie miasto lekarstwa jest trucizną zanie. (Sz.)

C. 70. Chory lekarza (wypraszając) dla tego kto zaskrzynie, bo dały, cięższym paroxysmem ginie. (Mon.)

S. 59. Zbudź kto lepszej, i godniejszej sprawie, Na ostre miecze pługi z lemiężami przemieszamy. (P. Kochan.)

hist

P. 81. Pełno skarg, że się gnuśny Polak przyśnie leni; A nie masz kto by sięgnął ręki do kieszeni. (Nar. Dz.) Sint Maecenates, non deerunt Marones.

J''

Z. 51. Zdrowy leniuch daleko od chorego gorszy, bo je za dwóch, a pokarm we dwójnasób sporszy. (Mon. Rzym.)

P. 82 Praca zawsze popłaca, i pilności nie traci; Dwakroć leniwy robi, dwakroć skąpy płaci. (Dwór)

W. 81 Wszystkie wdzięczne tego pana oczy, co leniwe karać nagradzać ochoczy. (Zab.)

K. 75. Kazimierz W. zastawszy Polskę z lepianek z gliny ulepioną, kamienną, ceglaną zostawił. (Nar. Hist.)

hist

G. 30 Gdy duchy doskonałe, gdy światłości szczery upadły, nie zadziwisz że ty lepianko z gliny, (?) pesztownik. (Dmoch. Sąd. o.)

W. 82 Wyniszczone stworzenia, lepianki bez ducha; (Głupi pół) (Zab.)

K. 76 Kto lepszy, nie kto wyższy, niech ten ma pierwszeństwo. (Dmoch. Il.)

C. 71 Co jest lepszego nad złoto? Jaspis! Co nad Jaspis? Cnota! Co nad cnotę? Bóg! Co nad

/.

1. bóstwo? nie! kto pierwszy (dłuższy) ten lepszy. (Ryt.)

B. 21 Bardzo wam życzę tego, byście się lepszymi jak ona Penelope, tak cnotliwie byli; (Papr: Przyk. (a swoje stąd w 16tym wieku, trzeba było napominać panie polskie, aby się poprawiły?! które napomnienia poszły jednak, jak mówią, jak groch na ścianę; m.)

Z. 52 Zwierzchu (zewnątrz) piękna postawa wewnątrz też (tgarstwo) zbrukana; podobnie jako spróchniała ściana malowana. (Kij wiz.)

L. 23. Ledwie z gór śniegi zejdą, a gospodarz skorzystały (zlizy ozimej (zimowej) świnie podnosi maciory. (maciorę (Zim: Sul:)

K. 77. Kto leży, gdy czas robić, słusznie mu powiedzą: leżeliście bracie leżeć, kiedy drudzy jedzą. (Pot: Goz.)

P. 83 Prześwietny leśnik (lennik) potrzebnemi domy, i bogatemi podparty posagi; wszato tych to słupach, prosty dom ze słomy, Ani mieszkalny, ni zdatny na flagi; (Nar Dz.)

D. 40. Daj furaż, bieś nie zaco, włożony dra pieżnie; Daj miodem, tuż kwami, mun dworowe leśnie, (próżnaki.)

N. 107. Najpierwsz myto tgali; tgali poprzedniej: Greczy szli za bóg słowiczych, Rzymianie ziółczyczy. (Kras: Kr.)

J. 60. Jedno dziesięć, poetów, a drugie mtynarzów; trzecie myśliwców, mówią, że pół Kopy tgarzów; (Pot Jow.)

N. 108. Naokrętli budowny, na Końli wsiędzie? Troska wokrzęcie, troska i zasiodłem będzie; (J. Kochan.)

W 83. Więcej mym zdaniem płci białą zaszczyca wdzięk przyrodzony, niźli piękność lica. (Nar Dz.)

W.84. Wszędzie ucisk o kropelkę, i sroga lichota; Czy człek wchodzi w bramę życia, czy zawiera wrota. (Zab.)

L.24. Lichota pierwszych nie traci nałogów; Choć do najwyższych posunięta progów. (t. j. co ciężki zstugi pan, a z kluby pleban. (Kmin.)

B.78. Kto rozdaje, Boga naśladuje; a kto chce aby mu wrócono, naśladuje lichwiarza. (Górn: Senek.) Wszystkie cytata w Linden pod słowem, lichwa, lichfa, lichwiarstwo, lichwiarz są w tym samym duchu; co dowodzi, że dawniej ani szlachta, ani cały naród polski nie miał wyobrażenia o handlu, ani najmniejszego do niego usposobienia. Gdańsk, jako miasto pruskie, był ponieważ niemcami zamieszkały. (Zm.)

Nota

O.46 O indowna na świecie rzeczy ludzkich liga; Zawsze smutek uciechy, żal nadzieje ściga. (Pot: Jov.)

P.84 Pospieszaj, ale zwolna, ostrożnie piszczyny; Nie leni się ich dwadzieścia razy wziąść pod linij, (spod pilnik.) (Dmoch. Szt: Rym.)

C.72. Czekolada jest rozkosz hiszpana; herbata rozrywką Anglczykom; limonata chłodzącym posiłkiem Włochów. (Zab.) Czemuż nie dodadzi i węgrzyn pociechą biednego szlachcica polskiego! (Zm.)

hist.

O.47 Od limonij niechaj płaczą podatku po groszy iś; gdyż nie zła pieczenia z ogórki, albo z cebulą. (Lex. Cały z Q.)

S.61. Już lśniący czas, wiatrów potęga przyparte, Żagle które tak długo służyły, rozdarte. (Zab.) (Piękny ten dystych, jakże trafnie można do upadających krajów i narodów, zastosować!)

Lit.

D.41. Da ci wszystko pan, co niebem władnie; Gdy niewinności liść z ciebie nie spadnie! (Zab.)

C. 73. Chwatała liszka kruka, że z piór był bia-
temi; O jak wiele jest liszek u nas czasy
temi. [Zab (Kruk)]

O. 48. O Szynogarliach stary ludzie piszą, że
drzew, osieroconawszy zielonych są lisza (wypatrzywająą) ale
dając żałoby znak po swojej parze; Zawsze
na suchym siadła szukają konarze; [Pot.
Poz.]

„ 49. Ociec mój umiał ewangelije na pamięć,
nie będąc literakiem (literatem) [Herbst.
Nank]

N. 109. Niebieskie światła znaczniejsze, które
pisma są większe; Gwiazdki zaś inne (drobniej-
sze), literki to są pomniejsze. [Dar. Lat.]

G. 31. Gdy Machiavella, lubo Tacyta liznie,
Rozumie, że równego w nim a już wojczyźnie.
[Pot Arg]

T. 46 Tak dobrze mu go po karku liznął moja sza-
belką; aż się głowa o ziemię oparła. [Mon]

W. 83. Wszystko nam się opak wiedzie, siedziemy
tu, jak na ledzie. [Pieśń]

J. 62. Jeśli kłamię, podaj bym wiersz pisał
na ledzie, Albo z dudą prowadził mruckliwe
niedźwiedzie. [Leatr) Nr. 22]

D. 42. Darmo na wywrót łódki Piotra, chcieć twa
dąży; Chybasię, (Chwieje się) leczsię w toni
łódź ta niepogrąży; [Mon. łódka Piotra, Re-
ligija r. k.]

C. 74. Czemu okwiecie pierwotnych latek gnie
młody? Czemu tchnie brzydkim ogniem
siwiec łokci obrody? [Nar. 22]

P. 85. Potrzeby domowe wedle baczenia, niewedle
łokcia ciasnego [szkapot] opatrzywszy, co zbywa
winnosię dadz najałmużny [Sk. Kaz]

L. 75. Lutakomemu porządzy łoktuszy; Jeśli go
Bóg zabije na duszy [Chrośi: Job] łoktusza,
płachta, odzienie mizerne]

„ 76. Choćbyś łopatą kładł mu rozum w głowę;
Osieł a osieł, tylko że mamowe [Pot. Fox
i]

N. 110. Niejednakie są ludzi losy; jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosy. (Zab:) [illegible] der andere [illegible] Geld.

„ 111. Nie naszych [illegible] nauki, albo zgadnienia ich sztuki (Jak: Bej)

M. 31. Milej sercu, [illegible] oku, brać [illegible] na niż złotoku, (Hor: S)

Ł. 25. Łotr jest, co kilku zdartszy, pod miecz schyla głowę; Bohatyr, co bezkarnie zdart świata połowę (Zab.)

C. 77. Chce się drobnym zdaje [illegible] chłopczy [illegible] (Nar: 22)

K. 79. Kot, gdy chce łowić myszy, tak się u [illegible] przyczaja, że prawie nie dyszy (Brat:)

D. 86. Dziś piękna, [illegible] rzadko złoże [illegible] (Hel: [illegible])

K. 86. Kto się chce nad możniejszym zemścić, a nie może, niech (Sent) się owie dostrzelby gdyby bez [illegible] też (Pot. ang. Szaff)

W. 86. W [illegible] kamiona wozili pszono, [illegible], mołdawski do Lwowa; (Zimor)

Ł. 26. Lubieżność nie jest [illegible] ale dla rozmnożenia rodzaju (Ofs: Ler) libido non voluptatis causa data.

D. 43. Długo myśl, a prędko czyń, tak nas mędrzec uczy; kto się tego nad dzierży, [illegible] tracić każdą [illegible] (Bied. [illegible])

„ 44. Dzikie narody, które po pustyniach były, [illegible] jak zwierzęta syty. Z ludzi chleb, lub (chociaż) [illegible] prawa, które [illegible] dawa. (Fabi: Tel:)

Z. 53 Z ludźmi żyjem, podlegli błędom, i obo-
ludzie; Bierzmy miarę z nas samych czym
są inni ludzie. [Kras: List]

J. 63 I królowie choć wielcy, przecięż to są lu-
dzie; Mogą się jak my mylić, i potknąć
na grudzie [Morszt]

" 64. I królowie choć wielcy, chociaż światem
rządzą; Jednakże będąc ludźmi, równo z
nimi błądzą [Osiński Cyd]

T. 47. Teraz bez nienawiści, okiem gdzie rzucimy; Pełno ludzi, a ludzi [acz tłoków] jed-
nak nie widzimy. [Tward]

" 48 Trzeba najpierwej szukać w ludziach lu-
dzi; A nigdy pozór prawdy nas nie studzi.
[Zab]

P. 87. Pod dwoma cienkiemi czarnemi łukami,
Sadwa oczy [paradę] albo je lepiej zwać
gwiazdami [P. Kochan]

R. 15. Rwą krewni tuż sieroty, tryb wdowie pijąc
zdrajcy; Oczyszcza względ niepoprawny jawnie
niewinowajce [Kras: Sat]

D. 45. Doktor byle nie Polak, choć w rwanie
wiarę ma; i wnet drogo czyta, brzuch
porze, ciało rżeże, [Opiz: Prym]

hist

Z. 54 Zle czyni, który gardzi przypowieściami;
Znaczny to owoc choć w podłej łupinie
[Kras: Myszeid]

S. 60. Strwoni to dziedzic godniejszy za ciebie,
coś ty za zamkiem trojstym zachować; A na
twym pysznie tło złotszy pogrzebie, Hojnie
tałarami będzie lustry kować, [od: Hor: Krzyt]

L. 27 Lutnia wódz tańców, i pieśni wesołych, Lut-
nia ochłoda myśli utrapionych, Swemi miękkiemi, swym głosem przyjemnym; Pogoń pod-
ziemnych [Hor: Ody: J. Kochan allusija do Orfeusza]

K. 81. Koniuż miły kiedy czas zbierać optymny;
Jak kiedy leżąc w ochłodzie, tykać soczek
winny [Zab]

J. 65: Jenn się przepłaciło bardzo na ~~tysiące~~ ćwierćsie,
Nanosić tyś kaś cudzi, a gorz natysiące;
[Ryj: Woj:]

C. 78 Co lekko przychodzi, ludzie nie szanują
Mało wspomnie pot przeszły, starte łzy
smakują [Zab]

J. 66 Jak stypowane sukno bywa na nad
sagi [spodnie] Tak zrazu krzyczą — potem
kurczą się posagi [Dwór]

C. 79 Cięta kosa o kamień, kosa się zraziła;
~~A~~ w tym razie i kamień, niemniej obraziła.
Jest lekarstwo na kosę, kowal sklepić może,
Ale razić a kamień — ty [Koty] sam Boże.
[Dwór]

P. 88. Pospolicie w szkole w łaźni w karcz-
mie i w kościele, Co ksiądz, żak, komnik,
pan, panicz, wszyscy z równości nie wiele [Dwór]

G. 32 Gdy pan przyjedzie, rzeki dostatków
się leją; U pana tyż ku wody dla chu-
dych przyleją [zapewne do krupnika
lub barszczu] [id]

A. 22. A ja powiadam, że ta prawda jest i s-
ożną; Jaki kto jest syn z ojcem, taki
i z ojczyzną [id]

L. 28. Lepszy jest spokój pod słomianym dachem,
Niżli fortuna z ustawicznym strachem. [Dz: Dom]

S. 61 Szpetną twarz cnota przyozdobić może,
ale niecnocie gładkość nie pomoże, [id]

" 62 Śmierci życzy dla spadku, Nazbe radzi
dla datku; Krzywdzić drugich dla do-
statku; Żadnemu do końca z pociechą nie
przyjdzie. [t: j na dobre nie wyjdzie] [Fred: I]

C. 80 Chcesz li, aby cię nikt oszczę mógł Tobi-
cie; Nie dość z tego nie robić, trzeba dobrze
czynić; [Dz. Dom]

D. 46 Dym a pycha równe skutki mają;
Prą się szybko w górę, lecz w krótce znikają

Ć. 81 Człowieku miej wpamięci, że jest oko wniebie, które we dnie i wnocy patrzy się na ciebie. (P.)

D. 47. Dziś tak, jutro inaczej; dla tego ro-zumny, wnieszczęściu nie rozpacza, wszczę-ściu nie jest dumny. (P.)

Z. 55. Złe kiedy dla swych zalet kto drugim ubliża; lecz każdy co go szczyci, ma co go poniża. (P.)

Ć. 82 Czyń dobrym i złym dobrze majęc to na względzie, że i pierwszych przybędzie, i drugich ubędzie. (P.) (fałsz, bo tam stwo, drugich przybędzie, pierwszych ubędzie. Ambrożym. Gniężyński Suffragan Gniewnien-stein.)

D. 48. Dziś pracuj, dziś czyń dobrze, jutro dzień niepewny; Nie zbierze plonu z roli, kto siał wczas niesiewny. (P.)

N. 112. Nikt jeszcze sobie zemstą dobrze nie usłużył; Lecz każdy złe pogorszył, kto jej tylko użył. (P.)

M. 32 Mało pogotów sczanie, wiedząc że nie nadostanie. (Zab. Zen.)

K. 82 Każda rzecz swych początków, skąd pocho-dzi, pamięta; Co z niczego stworzone, to się w niwecz wraca. (Zab.)

N. 113. Niezdatny machać bronią, ani dźwigać zbroi; Przed obcemi ucieka, a swoich się boi. (Szym. Sz.)

Z. 56 Złe wino pić potrzeba gdy się jeszcze mąci; Ledwie się podstarzeje, zaraz octem trąci. (Dol. Józ.)

D. 49. Dobry pan jakiś, jadąc sobie wdrogę, Ujrzał u dziewki wpole bosą nogę; Nie chodź bez bu-tów powiada, mu rada; Bo macierzyzna tak powietrznej rada. Łaskawy panie, nie jej to nie wadzi; Chyba żebyście pijali z niej radzi. (J. Ko-chanowski.) (macierzyzna, część rodzajna u kobiety.)

Z. 57. Zawsze fortuny nie idź być ptoszką; Dziś matką, jutro może być macochą (Koch:)

P. 89. Potłuką prędko w takim domu rządy (Pierka)
Gdzie kiep powozi, a w konie gada mądry
(Koch) (Kiep, potka, mąda myśki jajca, Śni[illegible] (Paraf przystawia, biada temu domowi gdzie krowa dobada wołowi)

M. 33 Mądry ten ni jest, który pełen radości mity, spokojny, nie oszraszony, prawie w jednej chodzi parze z bogi. (Dibh. Sen. Lit.)

P. 90. Przynajmniej ten zysk klęska zostawia w narodzie, iż jak nie się przystawie mądrzejszy po szkodzie. (Kras. Lit.)

Ż. 58. Żaden się naród książą mocniejszym sposobił. Mądry ponosi sputowany, ale głupi pobił. (Kras. Sat.)

G. 67. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje; I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. (Bratk.) (Paraf I mądry głupi, gdy go nędza łupi)

O. 49 Ostrogami brzękając jako bocianowie, wyniośliejszy zamożna chodzą, jedatni magnatowie (Magnatowie) (Zby. Lit.)

C. 83 Czas umaić wieńcem w koło; Zwiosnianego kwiecia czoło (Hor: Ody)

M 34. (Maxymilianistowie, kiedy do Wiślicę się zebrali, co tam był zajazd, i ostrożności było tam wszystko panowie byli, wszyscy rozkazowali, a żaden nie słuchał. Boję się żeby Maxymilian Królem nie był (Zalib) (Maxymilianistami nazywano tych, którzy Austryi sprzyjali i Arcyxięcia Maxymiliana obrali Królem, ponieważ Zygmuntowi III: Królowi Szwedzkiemu r. 1596. (Linde)

B. 22. Bóg człeka z prochu stworzył, toż czynią malarze; Gdy z startej naprochu farby, ludzkie tworzą twarze. (Min: Ryt.)

oro

Lit.

Lit.

Zyg. III

hist.

B. 23. Bądźmy pokorni, środkiem malejący;
Duma nas o nieszczęścia przywodzi najwięcej.
(Zabł: Zab.)

D. 50. Dzieweczyna jak malina, twarz też
nieułomek: W swoim czasie rozumniem będzie i potomek (Zabł: Zab.)

R. 16 Rzeski francus, Anglik małomówny,
Holender pełen ciała, i złotem ładowny (Zab.)

P. 91. Pamięć jest malarzem, rozum tablicą,
zmysły są dłoni, którymi maluje
na której maluje farby, z których maluje
są myśli, już jaśniejsze, już ciemniejsze.
(Bals: Ned.)

S. 63. Stefan Batory nie chciał być królem
malowanym, Ale rzeczywym, łaskawym,
i ojcowskim panem. (Petr: Hor.)

Z. 59 Z nas malowani dziś tylko rycerze.
Szabla nie złocia, koło serca pierze. (Kar: Dz.)

R. 17. Rządy państwa Mieczysław puszczał
swojej żonie. Sam tylko malowanym
był Królem w Koronie. (Mni: Ryt.)

D. 51. Dawniej w śmiałym bieżą polotem, Du-
sewszy wolne malowane skrzydła; Żeby
opacznym nie poszedł żywotem, Musi sza-
nować sztuki prawidła. (Dmoch: szt. rym.
tłomaczenie Hor: ars poetica.)

" 52. Dziś kto wyżej niż rzeczpospolita nie stanął
ten się zda sobie, że jest bardzo maluczkim.
(Gor: Sen.)

M. 35 W małżeństwie będziesz gronem dziatek
oczony; W zupełniejszej swobodzie będziesz żył
bez żony. (Zab.)

N. 113. Niewola w małżeństwie, ale myśl bezpiecz-
na; Ale uciechy miłe, ale zgoda wieczna. (Sim:
Siel:)

P. 92. Po tylu złego, inaczym szczęściu, Małżonkuje
się Kochanej niewieście. Pożar wygaśnie, niesmak
/.

/ serce zdyba, Niejestli droższa przyprawa
niż ryba? (Zab: Małżonkowa tts. co za ślu-
bić się lub sobie)

T. 49. Tron elekcyjny mamy, ztem zguba narodu.
hist (Gaz: nar: 2, 1789.

N. 114. Niegodzi się w mamki brać głupich, a bo też
u stadnych lub konwulsyjnych (jako to i praczki
szwaczki, haftarki, i inne takie warsztatnicz-
ki. (Sien:)

P. 93 Próżnowanie strawą jest wszelkich złości
o Namiętności złych żagwią, mamką nieczysto-
ści (Kulig)

T. 50. Ten był wczoraj ogrodnikiem a dziś wielkim
panem; Owszem z pana zacnego, maluśko szlach-
o cie nie nazwą (hołdownikiem) (Falib:) (Darł
przystawia: Ten, co gdy przyszedł do pańskiej dzy,
a ów z pana zeszedł na gałgana)

P. 94. Podchlebne żądzom, wszakże często mary
o Zdają, niż prawda, być godniejsze wiary.
(Zabawy)

" 95 Próżno Abrahamowym chlubisz się imieniem
ten synem, bo płaszcza ubogiemu nie rzecze
hist z Marcinem. (Pot: Zac:)

D. 53 Daj Boże wielu takich Marszałków Stanów
odważnych (ojczyźnie, którzyby jej i sub-
stancyj (i odwagą zdrowia służyli.
(Sax: Okul:)

" 54 Dziwnemi się projekty, czasy naganiemy
27, Mowa pusta (jak z Babilońskiej
języki wieży. (Nar 22)

L. 29. Tak losów nieszczęśliwych dopełniając
miarki, Pozbywszy gotowizny, gra teraz
o na marki. Źle rzecz sądzić z pozoru, o marki!
oszołomy! Któżby zgadł, że się czasem warte
miliony. (Kras: Sat:)

B. 24 Butami teraz dają tym, co piętą tylko wiszą
u dworu; więcej na marmurze (na posadce
hist marmurowej) wystrzyżwszy, niż żołnierz w polu
i na koniu. (Opal: sat) (tak widzę zawsze było to
i tak zostanie)

M. 36. Marnotratni w biedy obiad ziedzą, czasem o głodzie przy wieczerzy na starość siedzą (Rej: Żyw:)

L. 30. Lud który w mrozach północnych się zrodzi. Sposobny jest do bitwy, do marsa się zgodzi. (Bardz: Luk)

T. 51. Tu on ogniem z oczu iskry sypie, Marszczy się czołem, i wąsy się szczypie (Zegl: Ai:)

J. 68. Już słodka ojczyzna marynarze widziała, tylko że ją opatrzność Boża zatrzymała. (Groch.)

P. 96. Podpiwszy sobie Niemcy, i Tatarzyn marcowym piwem (Na pojedynek konny wyzwali się karcem. (Pot: Żwo)

M. 37. Mieli nasi synowie w on czas złote czasy, gdy może wino pili po pieniędzu masy (Biel. S. M.) masa, z niemieckiego, dziś kwarty.

S. 64. Szczęśliwa potomności! zniesisz z nas maszki, Nie będą twoją szkołą głupstwa mądre fraszki. (Zab)

W. 87. Wszędzie podstęp, nieszczerość, ostrożność, zdrada. Nie dziw, ludzie to samo są, co maszkarada. (Zab:)

B 25 Bonoruzy w izbie, a kondel do psiarni, szpilka w szpilniku, w poduszeczce, a widła w maszterni. (Mon: t.j. wszystko na swoim miejscu)

P. 97 Prawo do życia utraciliśmy przez niepowściągliwość w smaku matki naszej, (t.j. Ewy) (Mon)

K. 83. Kupiwszy materklasów, wiatru i dymu, Powracał Pawień tajdak, na osiołku z Rzymu (Zab.) materklasy, t.j. co stare graty, oupiecie.

S. 65 Strzeż się matni zdradliwych, w które płochych mieści, Zbyt ezuty na podstępy, zawżdy kunszt niewieści. (Kras.)

O. 50 Olej z płotką to dla matyasza, Lepszej potrawy godna gęba nasza. (Zab:)

23. [illegible] Utrzyski

130

N. 115. Natura nas tak bardzo mętto rodzi, że nas snadnie Bez temu swawola przywodzi. (Rej: Wiz.)

7

W. 88. U starej baby, cóś już po zwierciadle. Złości, smutek, zazdrości, zostały za meble. (Żab.)

8

P. 97. Prawnik z mędrkowską miną, z nadętemi tony, Zdaje się wspaniałością ważnym stawać, gdy mówi dożonym. (Żab.)

9

S. 52. Trzeba, żeby mędrkiem był szarlatanem, i umiał wróżyć. (Żab.)

10

J. 69. Jaki szczep, taki owoc; przezroczyste źródło z mętnych źrzódeł, pomknąć nigdy nie wypłynęło. (Kniaź.)

11

W. 89. [illegible] rozumiesz okazyją lubości, [illegible] gaszą żałości. (Lib. Sen.)

12

W. 90. Wnętrzne, zewnętrzne dary, (przymioty) nie mogą mieć z zewnętrznemi wagi ani miary. (Kotak.)

13

U. 91. U nas w Sandeckim taka istnie moda, Kto kurek spętni, ten drugiemu poda.

Z. 60. Żłada przyczyny zdanie nieraz się zstawi, kaj tak chce jedna godzina, druga się odrzeka. (Min: Rej.)

14

C. 84. Czasy się mienią, i my się w nich odmieniamy; Jakże to? zawsze gorsi z czasem się stawamy. (S.)

15

U. 85. Chociaż odmiany w rzeczach są lubione, Lepsze gonione w rzeczy, niż mienione.

16

(Zag: Wyb. alluzia do dwóch gier dziecinnych, gonionego, i mienionego.)

J. 70. Inaczej świat malarze, inaczej mierniczy konterfektować zwykli, kanaty tablicy. Miernik wszystek krąg ziemski liniami kryśli, nie wiele oczom, więcej pokazuje myśli. (Zim: Siel.)

17

W. 92. W życiu miarę zachowaj według twego stanu, Mierność jest wielki dochód i chłopu i panu. (Boch. Ep.)

18

M. 38 Mierność stanu, mierność myśli, to przedniej

Z nym sztuka bywa; Niechaj kto chce jak
chce Kryśli Zwstążkę, tytułemi trzosem.
I w tym co jest, i co czeka; Miarność szczę-
ściem jest człowieka. (Kras: listy / sawe
19 a mediocritas virtus in medio)

W. 93 W zmiennostach przepisom wierność; Drugi
działa, choć rzecz trudna; Ale wymolwo-
20 cą mierność, więcej niż zła, bo jest trudna.
(Dz.)

N. 116. Nie mierzą chłopa w korcu; Często mały
bije, A wielki z pionym wąsem, nadstawuje
24 szyję. (Kochow.)

C. 86. Co umysł wzrusza, i co oko pieści,
W twarzy osobie wszystko się to mieści;
25 (Kras: W. Ch.)

L. 31. Lepiej ten pości, który sztuczki mięsa
zje, niż ten, co strawi, całą miskę ryb dobrze
26 korzennych (Sekl.)

Z. 61. Zakryta ginie na tym świecie wada
Drewnik dla mięsa często w jamę wpada.
(Brath. H.)

W. 94 Większy zysk czynimy dyabłu, trzy
dni rozpustnie mięsopustując, aniżeli bogu
27 40. dni niechciwo poszcząc. (Zin: D.)

S. 66 Szczęśliwe miasto, które mieszkają w spo-
koju, Obawiają się przygody, a myślą o boju. —
28 (Modrz, Baz.)

J. 71. Język uszczypliwy, zwykł obracać i miętki
29 pochwiącą w pokrzywy. (Dasz. Lz.)

N. 117. Nigdy długo fortuna miejsca nie zagrzeje,
30 Zawsze w obrotach, zawsze zmienia swe
koleje. (Min: Ry.)

Z. 62 Zacność, uroda, moc, pieniądze, stawa;
31 Wszystko to minie, jako polna trawa;
(Kochan.)

S. 67. Śmiertelny koniec życia nikogo nie minie
32 Śmierć pewna, lecz pewności nie masz o godzi-
nie. (Min: Ry.)

J. 72. Jako pies, milczkiem gdy kąsa nie szczeka; Także
33 pochlebca, by co wytargał, czeka. (Rej: Zw.)

M. 39. Miło nam brać dobre było: I złe przyjąć ma bydz miło. (Dresń: Kat.) — 34

" 40. Miłość jest, która myślą rządzi, serce pąży. Słodko w młodych się rodzi, a zbytkiem się żarzy. (Bard: Tr.) — 35

" 41. Miłość jest pożądanie piękności. (Gordwój (rozumie się: kobiecej), i pożądanie posiadania, lub używania. (m) — 36

" 42. Miłość prawa (prawdziwa) pragnie obecności. (Sk: Kaz.) — 37

K. 84. Ktosię chce żenić, domu, i dostatku trzeba; Zła miłość powiadają bez soli, i chleba. (Siel: Simo:) — 38

S. 68. Święta miłości kochanej ojczyzny, Czują cię tylko umysły poczciwe (szlachetne) Dla ciebie zjadłe smakują trucizny, Dla ciebie pęta więzy niezelżywe. (Krasi: Mysz.) — hist 37

B. 26 Bezmiłosierdzia ma tytuł fałszywy Pan miłościwy. (Gr: W.) — 39

N. 118. Najgorsze dzieło, znajdzie wszędy, (może przecięż) miłośników, znajdzie wszędy drukarzów, znajdzie czytelników. (Dmoch: tłóm: ars poetica Hor.) — 40

W. 95. Woli car, że się go boi lud, niż że go miłuje. (Bard: Lud.) — hist

M. 43 Milsze jest zdrowie, po ciężkiej niemocy; Milszy wschód słońca, po burzliwej nocy; Milsza po pożarzy żeglarzom cisza (pogoda); I po niezgodzie milsza lepsza zgoda; (Zab: W. i p. Lud.) — 41

N. 119. Nie był Stankiel pielgrzymem, ni Minucyjarzem; Gdzież się tego nauczył, że takim jest tyrzem? (Koch: Fr. Stankiel imię własne; Minucyjarz zwał się ten, co kalendarze układał, i wydawał.) — hist

G. 33. Gdy prawa stawili (stanowili) przodkowie nasi, pozew był na 3 palce, a minuta na dłoń. (Rej. Zw.) minuta, ale kret.) — 42

W. 96. Wszędzie do miodu piołun się wlewa, I czyni słodycz mierzioną; wszędzie w goryczy słodycz przebywa, I czyni gorycz zwolnioną! — (Zab.) — 43

M. 44. Motylu różnowzory, robaczku skrzyd„
łaty! A ty lubisz rwysysać miodorodne
stoj kwiaty. (Nar: Dz.)
N. 120. Nie mieć się namiedzwiedzia kocie za„
gonaty; Tyś niewielkie stworzenie, a niedźw„
44 wieć niemały. (Bies.) nie mieć się, nie„
zrywaj się.
„121. Niech się miota złości racyi, i chyt„rość
bezczelna; Tym mów prawdę, mów śmiało,
45 satyrą rzetelną. (Kras: Sat.)
S. 69. Skoro przywiąta, miotła z kupy rozwiąże,
46 tak wszystko ukata. (Dot: Doz.) towa„
rzystwo rozprzęże.
„70. Staraj się, niechci marnie czas się nie mitrę„
żyj; Takci szybnie godzina, praca nie zacię„
47 ży. (Min: Ryt.)
S. 69. A chociażbym do śmierci miał być dźwi„
źerakiem, Wolę być Lwem wniesz, cześciu
48 jak wszczęściu ślimakiem. (Węg: Msk.)
S. 71. Śmierć nieznana złota, ni drogiej purpury,
mknie po jednemu, jakoż kosiąc kury. (Ko„
49 chan.)
R. 18. Rychlej mknie wdom słomą kryty;
50 Sen niżna pałki obity. (Petr: Hor.)
U. 97. Umieją śpiewać, pląsać, stroić się wy„
tworniej, Mleć językiem, i strzelać oczan„
51 mi niesfornie. (Dryb: Mil.)
Z. 63. Złota powaby, czynią nad piękne młódki,
52 droższe stare baby. (Teatr Linde)
K. 85. Klejnot rozumu wcichim siedzi sklepie
53 Młyn wietrzny, chociaż nic nie mieli, trzepie.
(Zab, Li.)
J. 70. Już Europa chodzi młynicem, Zmięta się
z swym gościńcem, Państwa odwspólnych
mut sił giną. (Lib. sen.) (Jak stosuje się do upadku
Polskiej.)
K. 86 Karczemny się, odziwnym sposobem się dzieje
54 Że wzrost ludzki w starości z kościami mniej„
szeje. (Zab: Kort. Linde)

24.

132

Pł. 9. Honor podwyższa, i wyższi nim hardzi.
Ale i niżsi mogą się pocieszyć: Mniejszość rozrzewnia, większość serce twardzi.
55 (Kras: Listy)

M. 45 Mniejsza o to, czy stara, czy młoda, garbata, prosta, chroma, czy ślepa, byleby bogata,
56 (Zabł: Zir.)

N. 122 Nie trwożmy sobą, tam mnóstwo oręża
Tu serca męstwo, nie mnóstwo zwycięża,
(Kniaź: Dag.)

S. 71. Jeżeli u kogo, u mnie to jest w mocy, Nie dopuścić zamierzchnąć i nocie wiecznej
57 nocy. (Groch. W.)

M. 46 Mocny lew, mocne wino, mocna niewiasta, mocniejszy czas, który je trawi, nad niego mocniejszy człowiek który go umie
58 zażyć. (Mon.)

" 47 Monarchowie są poddanych modele, Ich oni przewodniczym śladem zawsze chodzą, Podwiatkimi się krotmi, wielcy ludzie rodzą.
(Nar. Dz: Linde) regis ad exemplum totus componitur orbis, (lepiej może: populus)

" 48. Moderat, Żeby wiele wysuszył zbytnie wilgotności, Kropnuszczać, purgans bierze, co trzeci dzień pości, (Pot: Jow:)

S. 72. Skromność (modestyja) jest przymiot człowieka, znającego się na sobie, a szacującego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoskonałości, (Kras: Zb.)

N 123. Nic pije inaczej tylko modnie, bo go zakaździeśm razem trzeba do domu zanieść; gra modnie, bo zawsze przegra, pożycza modnie, bo nigdy nie oddaje, jeździ modnie, bo niedawno bankrutował, Kochał się modnie, bo nikt o tym nie wiedział; nareszcie ślubić modnie bo bez księdza, (Teatr, Linde)

W. 98 Ostatnie na nasze nieszczęście, kiedy śmy najubożsi, to śmy z modnieli, (Kras: Pot.)

Pł. 87. Kto nie jest architektem, może być mularzem, może być cyrulikiem kto nie jest lekarzem, (Dmoch: Szg)

" 88. Karczemny junak ma Konnecyją podobnie z bobrowym ogonem; zipoty jest wielki i dzielny, po ki mokrie (cytrynka (Mon: Linde)

A. 23 Azaż niewolno z monarszego stanu; Że trakim zrobić, wszechmocnemu panu? [Chroś: Sob]

C. 87. Co do moralności, życie ojca matki; Stanie dziatkom za przepis skuteczny i rzadki. [Zab:]

J. 72. Jeden morduje ziemię, drugi szuka w leniu; Co mu pożytek razem i rozrywkę niesie. [Zab]

N. 124. Nakształt motyla latasz co chwila: Inny Kolejno wyszukać kwiatek. [Zab]

M. 49. Mowa zamyka w sobie istotę niby ciało mowy, i myśl przez słowa wyrażoną, niby duszę mowy. [Kopcz: Gr:]

N. 125. Nieszczęśliwe te słowa dwa: moje, twoje! Mieszają świat, i braci przywodzą w zaboje. [Dot Poz]

T. 53 Tysiąc głów zaradzało, by co kraj zyskiwał A jeden płot mózgowiec, i nic nie wartej zrywał; [Zab] Mózgowiec, Wartogłów, Szumiteb

N. 126. Niechcę chcą rozumieją pełne pustej dumy Mózgowców Deistów, i mocne rozumy. [Zab Min] esprits forts.

N. 127. Niechaj go palec, niech tokże zaboli. Zaraz gawędzi, zaraz się mozoli. [Strapił] [Min Ryt]

S. 73. Szczęśliwsza pod poszyciem lichym, swój skachata; Gdzie na mroźnych skrzydłach tkacz przedszyssen zalata. [Hor: Nar: Kniaż]

T. 54. To słowo: do kozy! tak mnie mocno zmieszało, aż mnie przejęły mrozy. [Teatr Lit]

J. 73. Jeśli ci jaka przykrość dokuczy; Znoś cierpliwości, niewskórał kto mrożny. — [Mon: Linde]

P. 97. Pożar wszystko czasu takowy; Mrą i ludzie, mrą i domy. [Kras: List]

T. 55. Tak bywa, gdy niemoże kto sposobem innym; Mści się nad większym, mści się nad niewinnym. [Jaw: Sił] [sąd w oszukan]

J. 74 Jak skoro huczne działa runą; Jakoby muchy poparzył ukropem; Tak się z swych tłumów zatarzy rozdaną. [Jabł: Buk]

M. 50. Muchami zowią szpiegów, którzy ludzi
śledzą; Też u cudzych stołów nieproszeni
jedzą; Muchami także mienią dworskich
podsłuchaczów. (Jak: Baj:)

C. 88 Często mał ociec, zamożny w intratę;
Mundur dla syna, za wolność stratę.
(Zab: t. j. po rozbiorze Polski)

T. 56 Ty Czauszu (poseł tatarski) coś przyszedł
z bukiem, Z takim odejdziesz dziś munsztu-
kiem; Że z polskich matek każda co zlęże,
Rodzi serdeczne i mocne męże. (Kochan:) Munsztu-
luk w dawnym polskim języku znaczy podarek
upominek.)

Z. 64. Zniewieśka garścią pod buńczukiem; Idzie
Twardniawi Jan zdobnym munsztulukiem.
(Susz: Pieśń: Pot: Syl:)

J. 75. Jeżliś ty był kiedyś, jam jest teraz mężny;
Jam podpora Królestwa, jam jest mur potężny.
(Osiń: Syd:)

C. 89. Ociał znać mur głową przebić ten Kawaler
ziadły; Ale darmo, włosy mu tylko w oczy nij
opadły. (Pot: Poz)

J. 76. Jak wysokostawne pałace uderzają gromy;
Giną murowe wzajem, i łamane domy.
(Daniel: Lu:)

177. Jeden mistrzowy szescin chartom i charci-
com, te padał imiona: Murzyn, Kwit, Wie-
niec, Panna, Warkocz, Spletta; (Chmiel:
N. a.)

Ż 65 Żmudź i Litwa choć się zdają grubi; Lecz
lepiej musnie niźli Hiszpan drugi. (Stryj:)

K. 89. Który tylko kraj kiedy domarz się przy-
łoży t. j. Zaraz w nim duch ludzkiego towarzyst-
wa ożył t. (Zab)

190. Kot tak większa bestyja, że się zawsze
nadeszcz myje; (Kochan:)

G. 34. Gonił Tureczyn Mazura, bosię bat zawija; Gdy
mu spadł, rzecze Mazur, o już dobra moja. Nie
ciebiem się Mydłku bał, ale twego pręta. Przypad-
szy, utnie mu łeb, pójdźże panie krętta. (Gwag: Parz)

N. 128. Natrzech rzeczach, ~~ludzie~~ najpotrzebniej-
szych ludzie najczęściej się mylą, na żenie,
przyjacielu, i doktorze. /Petr: wod./

O. 51. Oddając król pieczę Jędrzejowi Zamojskie-
mu, rzekł: potomność myśli się będzie między
Panem i Jędrzejem Zamojskim; /Gaz: Nar:/

M. 51. Mylnym na świecie każdy idzie torem, Ty
zbłądzisz rano, a brat twój wieczorem. /Karp/

" 52. Myśli słodka, i spokojna, Uszczęśliwiaj po-
kryjomu, Myśli prawa i dostojna, Jakieś
weszła trwaj w tym domu; Wszystko ma
postać przyjemną, Gdy ja z tobą, a ty ze mną.
/Kras: List/

N. 129 Na postawie baranek, a lis na myśli,
Co wszystkie ludzkie sprawy ćicho w sobie kryśli.
/Rej: wiz:/

P. 98. Próżno gniazdo ściele, Myśl w niebie, a nogi
w popiele. /Dob: Arg/

W. 98. Venus mówiła do mnie, pasterzu: na co to
zyskamiech, Oktopiątko samarka, naucz mi
go proszę piosnek swoich." /Sim: Siel/ dość
niskromnie o sobie samym/ /

B. 27 Bądź się kto zacnym zrodził, i bogatym,
Bądź niewolnikiem, u śmierci nie natym.
/Hor: ody/

N. 130 Nienatym ci to szczęśliwość, nienatym,
Gdy kto na ziemi potężnym, bogatym.
/Karp/

S. 78 I stary Kato, Pił żwawie na to, By zagrze-
wał cnotę. /Hor: ody/

O. 52. Ognie niecąc kometa, prognostyki swo-
je; Morza ... na fale, Królewstwom
na boje. /Ustrzycki Klaud/

B. 28. Bądź nam Panie wybawicielem od grze-
chów, wybawicielem od nieprzyjaciół, i
nabawicielem pokoju. /Sk. Kaz/

G. 35. Głowę mając dzikiemi rzeczami nabitą,
Wie dobrze co Ananas, a nie wie co żyta.
/Niemcewicz P. P./

N. 131. Nabożnik Paweł, trzech mszy słuchał, Zmó-
wił cztery różańce, nagromnieć dnichał,
wpisał się wwszystkie bractwa, dwie godziny
/.

./. Kiczał, krzywił się, szeptał, mrugał, wzdychał i łkał: A pieniądze dał na lichwę. (Kras: Sat.)

L. 90. Cnota twa nabożnisiom ofiary nie pali, Od potwarzy dewotek nikt się nie ocali; (Węg: Lub)

N. 132 Niechaj cierpliwie wszczepłym niedostatku, Młodzik nabiera i serca, i statku. (Hor. wsp.)

" 133. Nie dość wiersz pisać pospolitym kształtem, A tem bardziej naciągać kadencyję gwałtem; (Hor: Sat.)

W. 99 Wtenczas zły jarmarku, kiedy na jarmarku, pijanemu często nadcinają karku. (Brat.)

" 100. U persów trzy były naczelne prawa narodu, nie zadłużać się, nie zmyślać, i nie pożyczać. —(Karp.)

N. 134. Nie przywłaszczajmy sobie nic nad zdrowie rzeczy; Nieme pono stworzenie nie coś nad nas więcej. (Nar: Ł.)

" 135. Niech ludzkie dobro pierwszy nasz cel będzie, Boska to rozkosz nadawać wesela. (Zab. (Bak.)

D. 53. Do skąpca pijesz za zdrowie Jej mości; A skąpiec myśli, dyabeł nadał gości. (Białk)

L. 91. Cnota nogę złamała, prawdzie dno wypadło; A pokorze u dworu już bardzo nadbladło; (Rys: A.)

G. 36 Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierściadło; Poznasz gdzie się rumieni, a gdzie też nadbladło. (Ry: Z.)

N. 136. Na dar (Nader) dobry (Frasznie o Księdzu) (Dwór: Lindé)

A. 24. A jakoż przyjąć mają, nie umiejąc sami? Muszą pewnie nacktorzyć kazania baśniami. (Rochan.) (Zapewne o mnichach, którzy zakony wyjąwszy Benedyktynów, nie wiele uczonych w XVI wieku w Polsce posiadali.)

./.

Ż. 66. Żeby te nasze były wyższy stopień miały; Pierwszy nam ten nadmiarek wyroki przydały. (Pot: Sat.)

K. 89. Krawiec szlachcicem został, lożku zatym idzie; To, że nam samym sobie nadragi szyć przyjdzie. (Kchow: Fr.) (Nadragi w staropolskim języku spodnie.)

M. 53 Mój smutny przyjacielu, mój dawny sąsiedzie; Nadumałeś się dosyć o domowej biedzie. (Czyb. Sam.)

J. 79. Już to ostatnia nadwinąwszy nogi; Komin nawstępcie co być, zracać z drogi. (Mon.)

W. 104. Wierz temu co dawne nas przysłowie uczy: Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. (Knia: Ryt.)

J. 80. Jacky wieniec przy barwie pachnącemi ziołki; Pora najbliższym nadziomku zbierać jej fiołki; (Dęb. Zab.) nadziomek znaczy w ogrodzie terasse.

O. 53. Oszczerca więcej ci pochwały nagali; Niż prawdziwy przyjaciel, który słusznie chwali. (Kor: Hor.)

N. 136 Nagim przyszedł z matki mej żywota, Nagim się wrócę pod śmiertelne wrota. (Chroś: Job) Nackt bin ich zur Welt ~~gekommen~~ geboren Nackt werd' ich begraben seyn. Folglich habe ich dennoch in der Welt nichts gewonnen, nichts verloren. (Kästner) Czy poeta niemiecki polskiego, czy polski niemieckiego okradł, nie może bez skomparowania dat dział powiedzieć.

Ż. 67. Zapuść, zapuść kotwicę, z nią rozpięte żagle Wiedzie ten szkodą goni, kto co czyni nagle. (Błaż.)

N. 137 Nagle zginąć, znośniejsza rzecz jest dla człowieka; Niż kiedy w długiej trwodze skonu swego czeka. (Zab.)

M. 54 Monarcha, ponieważ nie może być nigdy nadgrodzonym, powinien wzgardzić urazą. (Fr. Lud.)

S. 74. Szczypta niewiast chłopić się z tupotem jest zwyczajem. Same noszą najmniejsi, idą za nami, (Fil: Ant:)

D. 92. Pan zabija, odziera, najeżdża, rozgania; Sędzię mniej jednak w krzesle, a tu chłopek pewnie; Za snopek, lub barana zawieszony na drzewnie. (Dilch Lu: list / Die Klaunen die bu Sangt mein, die zugedm luftinen lenten.)

Z. 68. Zdumiałe muzykanty wyprzedzono z sali; Ani im zapłacili, ni wygardło nalali; (Szeb.)

O. 54. Polska Obrana z ozdób Ojczyzna! lecz i to mało; Bosą za skórę więcej nalało; (Chrośc. Job.)

G. 37. Gdy z trzech stron burza biła na twe ściany; Niedziwi żeś w brzegach został nad łamany. (Gaz: Nar.) rozumie się kraj polski w rozbiorze 1772.

K. 90. Kiedy się na tęż wnętrzu obraca, Siódło nie takiem, odpoczynkiem praca. (Dot: Syl:)

M. 55. Młodość moja niebaczna, z dobrej z szedłszy drogi, wszystkie myśli spółeczników przejęła natogi. (Szeb: S. M.)

O. 55. Obóz rączki, wszyty iż byt rączki wszyty, iły Same bohatyry pod namiotami byty. (Przyb: Lusiada.)

C. 92. Cóż wart owo pieniądz? Co chłopcu nie bo zakaz, Nauczył, a zrobił nieczłeka, lecz żaka. (Zab.)

I. 87. Ile razy do polityki się wdał, tyle razy napadnę na biedę. (Boh: Kom:)

C. 93. Cnotą i przyrodzeniem ludzie się rządzili, wszyscy potem, gdy nagłą swej woli napili. (Simon: Sil:)

T. 56. Te wasz Mościa Pani, przedrowego chłopa, Dobry znaczą napitek, tylko ruszyć czopa. (Pot: Jow.)

J. 82. Jednę mam wolność, w swej ciężkiej niewoli, Że się wszędy mogę naptakać do woli. (Kochan: Fr.)

P. 100. Pycha głupiego napierwszy gubi; A zazdrość
nigdy poczciwych nie lubi. (Chrośc.)

B. 29. By nie niezgoda, i swawola tak wielkiej
niektóre narody, byłby naród nasz niezwyciężony.
(Tward: Wład.)

P. 101. Pochylonych się żarem wieków mniej nas szpeci
Chwiliż czasem wpadamy w narowy małych
dzieci; (Tward. ib.)

M. 56 Minął z ikrami, że ryby, Pan zażartuje: Każdy
Ostrożnie bać się w brzuchu narybek zalęże. (Kochan.)

G. 38. Gdy ślepym dobry nawzajem szczęście się obdarza; Tyś się niemniej zapana, ale zawołodarza (Pileb.)

U. 102. Uniga nic z przypadku, lecz każde zdarzenie albo dyabeł nasyła, albo przyrodzenie.
(Zabł: Zab:)

N. 138. Natury, obyczajów, i serc naśladowca;
Rozsądny wszystkich wyrazach, pierwszy będzie
mowca. (Kor: Hor.)

S. 75. Sztukmistrz kreśląc obraz chwały, Rzecz
tej mieczem naszczerzył, zwycięstwa równie
wspaniały, Najgroźniejszym czele położył. (Kr.
Pamięt.)

C. 94. Czyli fortuna groźną twarz naszczerzy,
Czy gwałt [illegible] wszystko pomyślnie
ułoży; Równym znoś sercem. (Hor: H. Nar.)

N. 139. Nie zginął, choć się los srogi naszczerzył,
Kto w Bogu swoje nadzieje położył. (Kras.
w. Choc.)

" 140 Nic sztuka bez natury, praca nadaremna,
Jednakowoż jest tu czy potrzeba wzajemna. (Dmoch.
Szt. Rym. Ars poet. Hor.)

141 " Nie nawałnicy obłoków wypadać grad może
Silniej bić ku ziemi wstawające zboże, Jako
Żółkiewski bił nieprzyjaciół. (Tward. Wład.)

S. 83. I ślepy nawet, gdy ciska mniemaniem, Czy dziś
niemasz dziwu, że trafi wiele czasem. (Dos: Arg.
Fort:) (Trafi się, jak ślepej kurze ziarno.)

A. 25. A zatem widzisz WPan że to nienawiasem / Lecz z trudnością przychodzi, zostać Mecenasem. (Zab. t: Zab.)

P. 102. P. Bóg cię nawiedził, mówiono pogorzelcowi. / Niech mnie mija drugi raz, odpowiedział. (Dwor.)

M. 57. Mojej zguby są przyczyną, Niewiast częste nawiedziny. (Zab.)

P. 103. Pojąłeś bracie nadobną dziewczynę, wziąłeś w posagu pudełko pieniędzy, z książki naukę, a czegoż chcesz bracie? Kiedy szpinacie smaczno na błaznowaniu (Bratk.) nabłaznowaniu, t.j. na jedwabiu.

S. 57. Ta, która w złotej kądzieli, Życia twego nitkę przędzie; Jeszcze na twoje mawiele, / Jeszcze na długi wiek będzie. (Karp.)

W. 103. Wiek Jagiełłów, wiek [illegible] złoty; / Pod ich potomkiem zdał się iść wnawroty. (Zab.)

W. 104. Wiele głodny literat nowin narwy- / trzewa; Niech się zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. (Nar. D.Z.)

N. 142. Nigdy u nas (Polaków) niedosyć, chyba kiedy nadto zbyt. Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni, nazbyt psów. (Opal. Sat.)

S. 76. Samo nadbiega, co jest naznaczone komu; / A zła chwila namaca i w zamkniętym domu. (Sim. Sel.)

D. 56. Dobrze narzekać, każdemu tego świadom, / Chleba sąsiadom. (Klon. Fl.)

C. 95. Często przy hojnych stołach, przy stołach mamony, / I w portach siedzi nędznik jaśnie oświecony. (Nar. D.Z.)

T. 58. Ten, który szczęścia swego nie poznaje, Nędznym wśród szczęścia samego zostaje. (Pilch.)

w. 105 Wszech roskoszy syty przeżyłem wiek młody; Smutne mi teraz ich kaźni przygody. (Zab.)

O. 56 Ów na nabóstwo, ów na zdrowie stęka; każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. (Min: Pyt.)

G. 39 Gdzież znajdziem stałe na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie sypie ziele. (Zab.)

Ż. 19. Pożegnał konie, jak pioruny lotne, I koła wozie ni ptaki obrotne. (Hor: (St. Koryt.))

C. 96. Chodzi w zadumach niby uczony; Owóż zarzyty (gbura) bratek rodzony. (Zab.)

J. 84. Już na ciężkiej nitce Korona wisiała, Sam tylko Bóg ją trzymał, że się nie urwała (Zimor:)

U. 106. Ukapca czasu wszystkiego żywota, Na bardzo ciężkiej wisi nici cnota (Rej: Zw.)

Z. 69 Złe serce prawie wszystko na nic wywraca (nieżeś) Rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. (Zebr: Z.)

L. 32 Lepiej jest pisać, niżeli próżnować, Trudniej jest sobie, a łatwiej nie orać. (Kryt. Rować) (Ład. Linde)

N. 143. Niebo, przestrzeń niezmierna, gdzie się mieszczą wszystkie dzieła stworzenia; przepaść odległości, w której tonie wzrok ludzki. (Śniad: Geom.)

K. 91. Ktokolwiek w niebo patrzy, a po ziemi chodzi; Niemasz dziwu że często łbem w kamień ugodzi. (Dał: arg.)

" 92. Kto jedną nogą w niebie, drugą mierzy w ziemię; I tam i tu nie dojdzie, zerwie się musi strzemię. (Dał: arg.)

J. 85. Jaskółka niebożątko wielką żałość miała, Kiedy do zniszczonego gniazda przyleciała. (Pap.) (można by ten wiersz zastosować do wracających z wygnania polaków)

D. 57. Daj mi go odpokutować, Ostatek nam raz darować. (Grod: W.)

1.

Z. 70. Ziół, dziś te tylko nam spłyną tyżys-
ki; w spleśniałych pargaminach molów mi
dogryzki (Nar: Dz: o dziełach awityczn. śred-
niowiekowi)

" 71. Zawżdy okiem ludu ubogi, głodny, chudy, bla-
dy; Zbiera z płaczem swą pracę, a sam nie do-
jady; (Dot: Arg:)

N. 144. Nadzkowie, albo niedopankowie, nie-
czując się wspowadze, pychą nadstawiają
(A. M. Fredro)

G. 40 Gdy z tych wad otworzy okna nie dowidzisz wzro-
kiem; Czegoż na innych wady ostrym patrzysz
okiem? (Mon. (Darat przystawia: ludzie widzisz
pod laserundy)

L. 33. Łysy Tomasz, jak Niemasz; i przeto, bez
odporu, Kanclerz Sapieha wygnał Niemasza
ze dworu; I chodzi z tym Niemaszem nie-
mieszkają radzi; Lecz ten Pan znał, iż
więcej panom Niemasz szkodzi. (Jag: Gr)

B. 30. Był czas, kiedy błąd ślepy nierządem się
chlubił; Ten nas nierząd obracia, pokonał,
i zgubił. (Kras: Sat)

M. 58 Mniej nam szkodliwy był nierząd; gdy
z rządności żaden nie mógł się chlubić naród.
(Zab: Lud)

O. 57. Ona bez wstydu, skromną w stroju jest z
widzenia; Tym niegrzeczniejszego nie masz
krom pozoru odzienia (Min: Ryt:)

N. 145. Niesie chwałę możnemu panu możniej-
szemu, Niesie chwałę królowi, królowi więk-
szemu. (J. Koch: Ps)

C. 97. Czemu przyrodzeniu bronić się nie-
godzi; Człowiek aby raz umarł, z tym się na
świat rodzi. (J. Kochan)

Z. 71. Żaden tu nie stał w swej mierze, ten gore, ten
na dół bierze. Ten jest stan i obrot wieczny;
w niestatku tylko stateczny. (Dan: Lot)

N. 146 Nieszpor znaczy złożenie z Krzyża, przed
wieczorem niedaleko. (Herbst, Wróbl)

L. 34 Ludzi dobrego urodzenia gardzili
mit nauką; i imię to było wywodem ~~wiem~~ szlachectwa. (Dziś się to pono dotyczy czas)
G. 41. Gdy słońce pod ziemią, już to powiewa
się, czegoś okiem niedojrzał macaj po kom
o pasie; (Żegl: Adw.)
T. 59. Tego niewczesna śmierć grzebie, co
o wszystko zna oprócz siebie; (Żab.)
Z. 72. Żaden gorszy niewolnika; Ziemi płód
o nad niewdzięcznika. (Mon.)
W. 103. Wszystko wielkie za wielkim iść po
winno rodem; Na przekopę z wieśniakiem
mit (wyścigiem) na wiśt z ~~D~~ niewodem. (Dot: Jow.) Niewód, wielka sieć do łowienia ryb.)
G. 42. Gdy jedna część społeczności, samowolnie
o pracą i osobami drugiej części zarządza; ta
kowy stan rzeczy nosi imię niewoli. (Nar: Dam.)
N. 147. Nie jest tak ciężka niewola pod Turczy
nem, jako w naszej farbowanej wolności;
mit oddałbym haracz, byłbym już wolny i bespie
ny dobra swego. (Klok: Turk.)
" 148. Niewolnictwo ustanowieniem chrześcijań
T skiej wiary zniesione; (Mon.)
R. 20. Ręką to swą, Bóg nasz sprawił, że nas
o niewolstwa wybawił. (J. Kochan: Ps.)
T. 60. Teraz spokojnie po pracach wśród wiosk;
Czasby żyć próżnym (wolnym) od niezbędnej
(brzydkiej) troski. (Żab.)
Ż. 73 Żydzi skrytą chytrością niszczą panów sa
mych; Gdy ich niszczą nie samych, ale wiek pod
mit danych. (~~Ch~~ Lomp: Ncd.)
P. 104. Pierwej niżli góry wstały, niż ziemia, niż
okazały, krąg niebieski jest stworzony;
G. II Ty, ś jest Boże nieskończony. (J. Kochan: Ps.)
D. 58. Dadzą ci chatę nizinną, strop po nos,
o ścian po boki. (Brod: Ost.) (t. j. trumnę)

N. 149. Noc ponura, noc smutna, mgły na górach wiszą; Szum drzew słychać z daleka, wiatry je kołyszą; Skrzyp się krzyżyć, gwiazd nie znać, a potoki mruczą; Z wyniosłych w sierszchłatkach drzew puhacze huczą. (Krasz: Os: Fis.)

N. 150. Niemasz cię już, przyszedłeś dobranoc powiedzieć; Jakażgość który z nami dziś w gospodzie siedział. (Groch:) t. j. pożegnać się z tym światem.

G. 43. Gdy słowik nuci, czyżyk z zazdrości się smuci. (Zab.)

K. 93. Kiju mój, ty starości mej wierna podporo! Prowadź mię, już innym w wieku bez ciebie nie sporo. (Nar: Sil:)

S. 77. Stara mówi przypowieść, czy wrzesz, czy przez nogę, i ludzie nieprzyjaciela pozyć jako mogli. (Dot: Doz)

D. 59. Depcą cię z twemi pompami; Czasem też być pod nogami. (Dar: Łot:)

N. 151. Nienowina starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów, z Dakami. (Nar: Hist)

S. 78. Środkiem iść trzeba między ślepym do starych zwyczajów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwytaniem. (Zab.)

R. 21. Rozum w nożnach (w pochwach) a radę w piętkach, niewygłowie chowają nasi posłowie. (Orzech: Am.) (posłowie na sejm.)

S. 79. Stój piórko, by kto myśl słowa niewczesne na nice, źle niezwarte, przekręcał (Albo się niezwarty na stole nożyce!) (Nar: Dz.)

N. 152. Nuż bracia! czas pieśnią smutną wspomnieć Panów umarłe smutną. (Grochow:)

D. 60. Dzień, noc, słota, szaruga, czy mrozem czy palą! Skoro pan powie: nuże! nogi zapasu dały! (Zabł: Amf:)

K. 94. Komu miła ojczyzna, niech się ma do bro-ń.

i ni; Nasze młodzi rycerska, wsiądź na dzielne konie (Zab:) lepiej może: Nasze młodzi rycerska: do koni, do koni! /

S. 80. Służmy królowi, i ojczyźnie społem; Niech do nas szczęście pierwszym zajdzie kołem?! (Nar: Dz:)

D. 61. Dziwujesz się, iż się narodzi nienadzej, a ciąży dziwuje, żeś się umieście bawisz! (Kras: Listy)

" 62. Dowcip i rozum słusznie sobie nadając, Oszukani od świata, nie się więc nie trudnią. (Zab:)

T. 61. Tamże u zamku mintawa leniwa, Własna wiosła świetną nurcik swój wylewa. (Klon)

N. 153. Nynaj, (Drzymaj) nynaj, dziecię moje, Niech zwiąże sen oczki twoje. (Groch)

T. 62 Tam wbrew światu, co wzdrady odmęcie was narzą, Ujrzeć okazałość szumnego mocarza. (Zab)

B. 31. Bóg wywiódł osnowę twego przyjścia i dał tę, żeś rzekł: O! A! mowę pierwszą z płaczem. (Kolig: Her:)

M. 59 Małoć zawsze pomoże przyjaźń bogatego; Bo nie umie wprzygodzie (wnieszczęściu) obaczyć nędznego; Ale tak wiedz; (wiedz o tym) chudzina iest na to baczniejszy, I przystęp oratunek do niego łatwiejszy. (Papr: Kot)

" 60. Mizerny świecie, jakoć wierzyć daléj, Gdy co dziś stoi jutro się obali

K. 95. Kiedy się potężniejszy gotuje do ratowania słabszego, wtenczas go myśli obarczyć; (Lub: Roz) (i myśli mu wsiąść na barki:)

B. 32. Bezwstyd jakiś obarwiony nigdy niegodny swiętego nazwiska pięknośći. (Gor Dwor)

I. 86. Ja w obejściu ziemiańskim, Najmniej dostatkom nie zazdroszczę pańskim — Nieście im zbiory! Ja moim bezpieczny obchodem (dochodem) Pogardzam bogactwami, pogardzam i głodem. (Pas: Fi) (Nar: Pam:)

/.

J. 87. Jestem ztekiem, więc wszystkie co na ztekę godzą, Przygody, i mnie sięgają, i równie obchodzą. (Piel: i Lon: ...)

J. 88. Jeśli was prawda mimo obchodzi; mówcie, że zmyślać poetom się godzi. (Kras: Myszej.)

R. 22. Rozdawanie orderów nie powinno mi być zatem zasłoszczone, abym, gdy nie mogę obdarzyć, mógł przynajmniej ozdobić. (Słowa K. St: Aug. gusta, wyjęte z gazety Narodowej.)

W. 104. Wyniosłość, zawiść, duma, tak ......, i pusty. ... Zab. z ... : ......

K. 96. Kto nie stąpi z drogi mej ... ...

C. 98. Czemu nam głośne Lytary niebrzęczą?; Obeszte siatką na ścianie pajęcza. (Hor: St. Nar.)

Rzym

Z. 74. Zbłąkany od smutnej macierzy; wpadnie płochy jelonek ... .; ... wpada sieci. (Nar. ...)

Wyjść

K. 99. Któż dzyjanny ... ...

Grzeszy chwalił

... Herostrata spalony.

O. 58. ....

B. 33. Byw... ... ...

N. 153. N... ... ...

Z. 75. Zaginęły wielkie starożytnych narodów umiejętności, dostały nam się z nich tylko gruzy obłamy. (Staś: ...)

Myśl

P. 105. Przez obławy, nie dbając na krzyki
Zgromadzonych myśliwców, przechodzi
wieprz dziki, czyniąc okna przetkanne
psykiem i piersiami, między gęstemi chrósty
i międzytrzcinami. (J. Kochan:)

O. 59 O dumny, gdy cię fortuna pochlebi chciała! O tchórzu, gdy cię trwoga wstrachem obleciała! (Bard: Tr:)

T. 63. To jest prawe dobrodziejstwo między pozciwemi, aby jeden drugiego nieobłesmi witował. (Rej: Żywot)

Z. 76 Z spojzrenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. (Bibl: Leopol:)

P. 106. Prawda gorą lata jak orzeł, a gdzie się spuści jak orzeł ptakiem, tam się ona stawą spokojnością objawić musi. (Rej: Żyw:)

N. 154 Należy się być sprawiedliwym, ani małych wad wielkiemi karami, ani wielkich cnót małemi nagrodami, okładać. (Mont)

P. 107 Pełno wszędzie obłudy, wkrada się i w fraszki; tu mnogty okryta osoba, z wierzchu same ~~[illegible]~~ maszki. (Kras: Wojn:)

" 108. Przyjaciel obłudny niebezpieczniejszy jest od jawnego złodzieja. Przed tym dom zamykamy, przed owym serce otwieramy. (Zab)

S. 89. Jakowiek obli stoi, z wichrów się nie boi. (Mącsk: Rz:) (Obli, owalny)

W. 105: Wiosna pola, i tak i gole, obtysiate gory, Okrywa trefnemi misternie kobiory. (Zimor)

B. 34. Boiszli się publiczny pisma twoich obmowy, trzeba być sam dla siebie być krytyk surowy. (Dmoch Szt Rym: Horac)

O. 60. Oraz ludzkich sporów sędzią powszechnym stanowi, A na tym mądrości kładzie, że wszystko obmówi. (Ylem)

S. 90. Ignący nasiona nie wyjszli z obory, Wartujem pisma, czytamy doktory. (Otwos: Fab)

T. 64. Trudniejsze tam bywa obranie, Gdzie tysiąc rzeczy widzieć w różnorodnym stanie. (Zab: Nag.)

P. 108. Po śmierci Króla Michała (Wiśniowieckiego) pierwsza poczta niosła, że Litwa obrała X. Konstantego. Aż potym wyjaśniło się, że ci dobywszy się do gospody, w której Książę nocował, obrali go ze wszystkiego nie bez wielkiej szkody. (Pot: Jow.)

C. 99. Chwatszy sługę z obrotu w rzeczy temu sądzie; musi ten rzesko służyć, kto się rzesko kradnie. (Nar. Dz:)

N. 155. Nie trzeba kundlu tak się bardzo srożyć! Zdjąć z kundla obrożę, a na charta włożyć. (Bratk. O.)

Z. 77. Że się obrazek pokaże w złe chowanym miejscu, nie tak ów temu winien, ale zła nażywnie. (Kras: Wierz.)

B. 35. Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł: mieć oko; Gorsze gdy się obudzi, mniejsze gdy śpi lichło. (Zab: Ant.) (Paraf: przysłowia: licha nie budzić.)

C. 100. Chłopa ubogiego nieobruszkajmy, ale ten gniew na nieprzyjaciela ojczyzny zachowajmy. (Star: Ryc.)

M. 61. (Mędrki) dzikiemi wyrazami zasępiają powieści swoje, i jakby byli wysoko tylko samych obwieszczycielami, ćmią je i kryją zawiłością. (Kras: K. Pods.)

A. 26. A pocóż panie bracie przyszedł między pany? Kiedyś tu w naszym kole nie jest obwołany? (Papr: Kot.) (t. j. nieuznany.)

O. 61. Obyś mi lata i dech dotąd służył mianych, Abym twe dzieła wspomnieć godnym rymem umiały. (Nag: Wirg:)

S. 81. Stary mąż młodej żony, bez koadjutora się nie obędzie. (Zab: Lud.)

S. 91. Imię obywatela, tyś mój skarbie złoty Szacowniejszy nad wszystkie herbowe klejnoty. (Zab. Nar.)

P. 809. Przez obywatelów rozumiały prawa nasze (polskie) samą szlachtę, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelskich, ściśle należy (odnosi się) do samej szlachty, czy to w senatorskim, czy w rycerskim stanie będącej. (Skrzetus.) Co jednak nie przeszkadzało, aby pan wojewoda (Potocki) panów szlachtę (Komorowskich) nie najeżdżał, i córek utopić nie kazał. (Maryja Komorowska) (m. u.)

B. 36. Brak wielkich wyobrażeń, i obyczajów obywatelskich władzy wiejskim. Ust. Konst. (uwaga Bohatyry Galicyjskie R. 846go nieczytały zapewne tego ustępu Ustawy Konst. R. 791go)

S. 82. Który ojczyźnie, i szlachetnie radził, Nie mógł ocalić, ale jej nie zdradził. (Kniaź Poezje)

11. 83. Szalona miłość o kogoś się oślepi, albo ochroni, albo oślepi. (Sz.)

D. 62. Dawno to w prawach wszystkich ten punkt jest wytknięty; Ochraniaj drugich, jeśli chcesz być ochroniony. (Jak. Boj.)

S. 84. Skoro mój duch ich ociepli, Rozgrzeją się co byli okrzepli; (Chroś. Job.)

O. 62. Ociężały gospodarz, choć mu łeres szumna, Gdy dla urodzaj żyzny, nie zwiezie do gumna. (Kchan. Her.)

Stud!

K. 100. Któż to zgadnie, i kto to obliczy, wiele szklanic na kwartę bakałarz ocieni?! (Har. 22)

W. 106. Wieźie Bootes (Powoźny) skrzypiącemi wozy, Ośnieżona namarzłe, i częste mrozy. (Leszcz. Cl.)

S. 85. Skarby stawa, rzeczy, nie nas nie ciali;
Jedna słabość oczerni, stanę w błąd obali. (Zab.)

N. 156. Nina (Ludwik) drugie moje; Nie
związe sen oczki twoje. (Groch.)

M. 62. mały pajęczek, na kształt subtelnej osnowy,
Bez kądzieli sprząść u tkano wyrabiał, nowy
Nie klejąc dłonią, i doczek oczka, wiąże
na muchy sobie, jak na wzór pończoszka.
(Pot: Ja. 4.)

" 63. Miłości własnej tysiąc tylko u dawnych,
Oddzielnej od różniła, jej była otwartsza. (Mon.)

N. 157. Nigdy się zacnosć rodu i honory, Nigdy
bogate dobra obszernych zbiorów, Nie czynią
dumy nieodłęży parą. (Nr. 22.)

C. 101. Cóż, nowe mniej cenię, kto znają
szczęście w ciele, Ponosić, jesteś nie u doby
tym ciele. (Mi. Ryt. Fred. Dz.) Nieprawa
da, złotate ciało stała w niczem na co.

" 102. Co czynisz, hej, przebóg, pozni już te
mądry, Czy szczekasz, pacierze Drużka
mój odbędzie? (Strz.)

" 103. Czegobyś była Polska nie dostała? Coś ci
ciało od twojego ciała, odebrała byś, i więznie
Zarazem, jednym żelazem. (Miast. R. 1.)

" 104. Całowania te smaku (podziki) nie mają,
które są sobie wzajem nie oddają.

D. 63 Dasz mało, gdyś mógł więcej, gniewać się
niewdzięczności: Daszty, że nie może oddać, nie
nawidzi. (Pot: Jow.)

J. 92. Jak ci wiele krwi szlachetnej przelało, Jak
Jakoś nam zawsze zdradą oddawało, od
tego złego narodu! (Wincenty Pasz: Bell.)

E. 3. Ekonom z burczeniem, podstarościemu odda
potakujeniem, podstarości gumiennemu groźbą,
gumienny chłopu kijem. (Rus. D. Dod.)

K. 101. Którzy z nieoddaniem (z nieoszalbowieniem) nie
szukają, nie ujrzą królestwa niebieskiego.
(Gliz: Wych.)

Z. 78. Ziemia nie iest niewdzięczna, i kto ją sprawuje, tego karmi, i stokroć musi oddawaje. (Jabł: Ad:)

T. 65. Ten honoru niegodzien, kto swoją nie nastużył, i kto go krwią i odwagą wpolu niedosłużył. (Zygl. Ad:)

K. 102. Kupiec krakowski twierdza, najprzód ją osiągnąć cząć (srebro od stoiowe, przymieli. (Biels:) zapewne w Olkuszu)

P. ~~109~~ 110. Po ciężkiej pracy, i gwałtownym biegu, miło odetchnąć, i spocząć na brzegu. (Kras. W. 64.) (t. j. w grobie)

W. 107. Uroda gdy w długie lata się zawodzi: Trzeci cnoty, zawsze jej co kolwiek odchodzi. (Bardz dr.)

Z. 79. Za tym bortem, Bóg im rozgniewany, zpowołany, Umknie za Wołgę dziki Bisurmany. (Miask: Ryt)

" 80. Zła nasza wolnością, nigdy się nieprzyjacielowi nieodejmiecie, jedno zawsze Król u szlachty w niewoli będzie, a szlachta u nieprzyjaciela (Bielski, kronika)

W. 108 Twierz mi, nie mądrych dzieło, do jutra odkładać, czyń dziś, co jutro ma być. Bóg nie każe badać. (Rehow)

" 109 Wszystkie uciechy mają w kompanii gusty, miłość tylko odludek (samotność) i kąt lubi pusty. (Pot. Arg:)

S. 66. Syodludku w ponurych gdzieś myślach zagrzęźły, żadnemi się ze światem nie chcesz łączyć węzły. (Zab)

W. 110 Wszystkie się rzeczy zczasem odmieniają, jedne narody rosną, drugie upadają. (Otis: Ow)

M. 64. Mijają się lata, noc za dniem żeni, za się w miłości mej nie odmienię. (Karp)

K. 103. Kogo czysty, prawdziwy, blask otacza cnoty, Nie zważa on na gminne łaski lub odmioty. (Hor: ody: Nar)

P. 111. Przemysł wszystko tworzy, co się być zdoła odmieniu, gniewnej natury zdało, czystym barwi złotem. (Nar: Dz)

Dyk. 29

K. 104. Kiedyśmy w szczęściu, wszystko idzie snadnie; w nędzy, i statek, i rozum odpadnie. (Kras: Mysz)

Z. 81 Zygmunt August sukcessyi syna W. X. Litewskie odpisał, i ony Koronie (Król: polskiemu) odstąpił. (Biel)

C. 105. Często się dobre bez wdzięczności straci; Ale złe zawsze z lichwą się odpłaci. (Zaby)

P. 112. Podwaja w przeciwniku dzielność Ktoś boi; Przeraża nieprzyjaciół kto odporem stoi. (Kluz: Org)

" 113. Prósby utrapionego biednego (lekce nie poważaj; Ani się przez chudobę (nędzę) od niego odrażaj. (Dobr: Fat:)

N. 158. Nie masz powstania nadzieje, Gdy sumnienie odrętwieje. (Mon)

A 27 Albo z widzieć odrodków, a nad iest no wina? (Kras: Sat)

T. 67 Teraz nie ten mądry kto dobrze pisze, lecz ten, kto dobrze odrwiwa (Zab)

O. 63. Odrzekłby się i niedźwiedź, choć mu grają, tańcuj, ale musi przy kiju chodzić na kagańcu. (Dot: Dos)

J. 93. Jak pilko nami los włada; Tego wy niosł, ów upada. Upadłszy raz [illegible] odskoczy. (Dar: Lot) (t. j. nie podniesie się.)

O. 64. O iakże miło koło tego chodzić; Co nam wdzięcznością potrafi odsłodzić. (Kniaź: Do)

D. 64. Dziwna łaska Twoja Boże! Któż z nas ię odsłużyć może?! (Kar: Gd)

Obs: Od naszych przodków iuż dawno Polacy daleko odstrzelili. (Biel) Lawice już zaczął ów Bielskiego, a cóż dopiero teraz!? (wt)

N. 159. Najpożyteczniejsze, bez nowe nauki; Za odszczepieństwa poczytano sztuki. (Zab)

C. 106 Chcesz, żebyś zrównał Macedona (Aleksandra) czyny, Związane workiem odtłaś moi czupryny. (Mon t. j. z Harbaitla)

Ł.35. Lepiej sposobić sobie umysły ludzkie łagodnością, niż je od siebie odtrącić surowością. (Bud: apf.)

J.94. Jedna noc często tego nas zbawi, czego nie odwróci czas, i nie naprawi. (Zab.)

N.160. Ni jeden gdy się zasłoną odwinął, Katonem wstawał, w sercu Katyliną. (Niem. P. P.)

C.107 Człowiek w głupich zapędach wszędzie się z Bogiem sadzi; I mniema że mu dymem świat ofiarnym kadzi. (Zab.)

Ł.36 Liszka wilkowi przyjaciół psuje, Po całym lesie go obgaduje; Że żarłok nigdy nienasycony (Karp.) (Kocioł garnkowi przygania.)

W.111. Wszystko Bogu podoba się, choć człeku nie zda się; Wróbel proso ogania, wilk barany pasie. (Dol: Dęg.)

O.66 Oganiają się woły, oganiają konie, Bo inaczej niby im było po ogonie. (Dol: Jow.)

S.86 Strzelec budzi ogary, te spieszą do niego, Idzie w czaty na zwierza już upatrzonego. (Kras: Oss.)

O.67 Ogar, który pośl tropem zwierza śledzi cichem, Skomli wieszcznie panu swojemu zauchem. (Dol: Jow.)

K.105 Kruszec ogniorodny, Gdy go nie sztuczną Chemik wleje wodą; Zaraz się kruszy naptomiast obfity, wnet wyda, że w nim był ogień ukryty. (Nar: Dz.)

J.95. Jak ostygnie ognisko, w mieszkaniu poczmie świtać, Żaden się z twoich przyjaciół nie zechce witać. (Jag: Wr.)

P.114. Patrzy nań z zazdrością jak na ogniwa wrócza, Czego bajka w naturze jedynym oznacza. (Dzyb: Nid.) (Ogniwaz Fenix)

Z.82. Ze wstydem uciekła wrona z cudzych piór ogołocona (Zab.)

O.68. Ogonem się lew, kiedy nas ~~wstępuje~~, zwada; Do sił budzi; ogonem lis się chwytom składa; Oga-

-nem wyżeł ptaka, ogar znaczy zwierza; Ogo-
nem wieśniór lata, choćiaż nima pierza.
/Pdot: Pog:/

C. 108. Cóż to proszę zarozum Sarmackie matro-
nyj? Rogi naytowach stawiać, a otoczyć
ogony. /Szczn: Zw:/

D. 65. Długie szaty pomyani; przeboży, i cóż rzeką:
Którzy dziś ogon na trzy łokcie wleką?
/Pot: Pog:/

O. 69. Onuite ogonatki! dekret to surowy; więc
przypmieć w kompaniją zogonami krowy. /Łaczn: Zw:/

Z. 83. Zimno iest matka białości; gorącość mat-
ka iest czarności, togorzenia. /Sak: Pra/

T. 68. Tam mędrcu, prawodawcy, i ojczyzny
ojcu. Posiadają wszystkie roskoszy ogroj-
cu. /Nar: Pam:/

P. 115. Prochem iesteś nizczemnym, wśród świa-
ta ogromny; Przecież Bóg zwieczystego pa-
trzy na cię domu. /Nar: Dz:/

L. 37. Lubi się ogrzać, mię zima przeminie, w
małej izdebce, przy małym kominie. /Nar
Dz:/

W. 112 Większa ochyda niż ozdoby Polska wyno-
wa bierze gdy ją łacińskiemi natyka ją sło-
wy. /Fr: Ad:/

P. 106. Ktoby niewolnika okaptunił, na póło-
wicy dóbr swoich ma być z karan. /Szczerb:
Sax: Jus:/

D. 116. Puk, puk, w okieneczko; wyjdź, wyjdź
Kochaneczko, z zestory mosenki. /m:/

W. 113 Wtakieś sztuczne okienka regestra z ma-
lować. Żebym się z tobą za sto lat niedorachowat. /Sead/

P. 117. Pierwszchał Moskwicin niegdyś porażo-
ny; A gdzie wieczyste okiści iszrony; Kryt
się wsmierzystych jamach, przestraszony! /Kras
W. Chod:/ minęły te piękne czasy, i niewróca się.
Cz:/

" 118. Przeboże cóż się dzieje! Kogut gdaka, kura
pieje. (m) a małżeństwach, gdzie żejmość
przewodzi)

/.

W. 114. Wzięli diabli Warszawę; Teraz Niem-
com ptać, aptać; A niemożna ich napchać,
Jak te wory dziurawe. (Z gminnej piosnki:
Oj, bida nam Mazury, jaki nigdy nie było;
& którą po rozbiorze Polski, w N° 796 r. w
Warszawie śpiewano na Prusaków)
J. 93 Jak żeby ci na konia oklep mieli siadać;
Którzy nie mieli (umieli) siedzeć, tylko leżąc
jadać; (Dot: Poz)
A. 28. Aż siedzisz na miejscu wysokim; Bóg
sprawiedliwy patrzy na cię okiem. (Groch)
M. 65. Mospanie, gdzie się summa z dobranej jed-
noczy; Tam na resztę bezpiecznie można zam-
knąć oczy. (Niem: F. G)
N. 161. Nie zwielkim smakiem czytam sto ba-
jek i oko, Rzecz dobra, ale wiersze niezgrab-
nie się wloką. (Dmoch: Szcz) (Tyczy się Jabłonow-
skiego sto bajek i oko Ezopa)
P. 119. Pokonana moskwa ucieka, jak porwana
do swych trzoda okołów. (Tward: Wład)
N. 162. Nawet długie nieszczęścia ów naniego
biły, Dobre jego przymioty bardziej okrasiły.
(Jabł: Tel:)
U. 115. Ukraina ma nazwisko od okrajkoziemi,
czyli ostateczny krainy, stykającej się z krajem
sąsiedzkim. (N. Dam.)
" 116 wszczęte tym lat okresie, Próżno nas myśl
dalej niesie. (Horz Nar)
O. 70. O nieokreślny bóstwa oceanie, Gdzie niesmier-
telność ma swe pomieszkanie. (Zab)
A. 29 Ah, gdy bym miał na wsi niepróżne obory,
Przytem antał wpiwnicy albo O xhoft spory.
(Zab)
N. 162. Najłatwiej wziąwszy na nos krzywe okula-
ry, ostrym wzrokiem po książkach wyśledzić
przywary. (Dmoch: Sz: Ry:)
A. Albo źle było dotąd? A nasi przodkowie,
Niemieliż to rozumu, i olejuw głowie? (Niem)
C. 71. Oj bijo, bijo! moj dobrodzieju! Mniej Tarczyzny
więcej polszczyzny, więcej w głowie oleju, O, tak mi
bijo! (Fr: język do lotu: logiyka)

Dykt. A 30.

B. 37. Bez szlifów, i oliwek, choć w prostym
pasztaku; Panowali od źródeł Dniepra,
do Krzpaku. [Nar: DZ] [rozumie się o dawnych polakach] [oliwki zwano guziki w formie oliwek u kontuszów i żupanów]

J. 94. Jeżeli kto z zawartym powracał poko-
jem. Oliwnym zwykle skronie okrywał za-
wojem. [Dot: Zac.]

D. 66. Darmo przyjść na miejscu, wszystki
cztery kąty, Radby omiótł, jak mówią,
nawet i pięć piąty. [Zab:]

P. 120. Przeciwił się każdemu, nie stało by czte-
ka; kto nie tańcował, lepiej go ominąć z da-
leka [Sim: Sit]

C. 109 Czemu to waszmość na spanie sta-
rosto; Obwijasz pany, a nie idziesz prosto?
[Bratk]

O. 110. Okręć się do mnichów na sądnym dniu przy-
szyć (przyczepić) kazał się jeden po śmierci
omniszyć. [Dot Jow]

Z. 84. Zmikczymniał bardzo, bardzo się odmienił,
Jakoby on, skoro się ożenił; [J. Kochan]

O. 110. Oczy tnie medalami gęby, i onego. [Burdeck]

P. 121 Patrz no na tego mędrka, na ten kiel
(cwałkał)
misterny, co opęchał kawiarnie Paryża
i Berny [Nr. DZ]

W. 117. Wychowanie pomiesza, wywróci, a czasem
zepsuje; Bo ja zawsze przy rodzeniu chciały
mieć inaczej [Dot: arg]

P. 122. Prędzej się na świecie wszystko opak stanie
Niżliby miał ten umysł podlegać odmianie;
[Min: Ryt]

G. 44. Gdzie opak wszystko się dzieje, Głupi z
mądrego się śmieje. [Dar: Lot]

S. 87. Sądziszli gdzieś się urodził, pani cię wiatr
wywiał; Nie dziw, żeś też z swym kiem
wiatrem oparszywiał. [Dot: arg]

C. 171. Co ust żył; stawów w mym ciele, Zmiłuj nam
oręcin, [rzet] tak wiele. [Dar: Lot]

K. 107 Komu zagniewany pierś pomsta opęta; Nanic
już niepamięta. [Dot: arg]

S. 88. Szlacheckiego opiwszy się piwa, ktoś z jarmarku, próżny (goły) idąc śpiewa. [Żab: ...] Szlacheckie piwo, nazwa w Krakowskim lepszego gatunku piwa.]

C. 112. Często inwentarzem p: opiekun dobre opieki i ożegł ubogie sieroty. [Sax: Don]

O. 72. Ostrożne muszy wychowania swego, nie śmiały iż szcze od wypadły z opieku swojego. [Sim: Sut]

B. 38. Biedny żywocie, prawda żeś mały, lecz ości frasunki zbył opieprzyły. [Kchow]

L. 38. Liczne wzdychanie; dobrze wprzód każde nie opieprzy śniadanie. [Ihosz: Jab] t. 1. za tryje]

C. 113. Otopiła równie utratę orzechów, jak rodzicówie optakuję. [Pilch]

A. 30. August (lisa) gdy w gniewie był, zawsze miał to mówić, aby nie w owym zapaleniu, ażby oplonąt, nie poczynał. [Sk. Dz]

B. 39. Będziesz zawsze optymat we wszystkie dostatki; Dom modnie meblowany, wieczerze, obiadki. [Nim: P. P.]

O. 73. On że mu handel coś idzie oporem, narzeka z rana, narzeka wieczorem. [Nim: Ryt]

R. 23. Równe oba występki, pana laikt nie sfuka; A pachołek przy kozie, opiorą hajduka. [Nar. Dz]

J. 95. Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, jednako śmierć oskubie pawia z nietoperzem. [Dot: Doy]

R. 24. Rób, orz, pracuj bez przestanku, od wieczora do poranku. [Jak. Bajt]

A. 31. A ty, coś wygrał w pokorze, zali potrzeba kto chce orze? A iż ci tak wszystcy znają, więc ci też na gębie grają. [Rej: Żw]

W. 118. Wsiadaj na twój dzielny koń marszałku Sobieski, tobie potrzeba order płużni, rzeczy wykonać niebieski. [Kchow]

S. 89. Skoro zaczasem nie stało Orlików, przypadło Polszcze cudzych obcych szukać Królewiczów. (Dot Doy) t. 1. synów Orłów polskich, piastów.]

P. 123. Przypatrzmy się dwugłowym orłowiczom [Dot arg] t. 1. elektorom Rzeszy niemieckiej.]

N. 163. Nieboszczyk kontusz na ornat legnje,
Drugi jegomość w kontuszu tańcuje (Bratk.)

C. 114. Co ten uczwierzny, to orzeł nad ptaki:
Korony, państwo, i rząd ma wszelaki. (Zab. Ez.)

~~Z. 85. Zczystego źródła mętny~~

T. 69. Twe [illegible], umysł słowa oczerniły,
Jak gnuśnie rzeczy stare mino żyty. (Zab.)

G. 45. Gdybym ja był tak prędki, jak i ostrzwaści osa; Byłby ktoś już bez ręki, bez uszu, bez nosa. (Zab. T.: [illegible])

W. 119. Wszystkie jak chytry łowiec, potwarz osadzyła gmachy; Stawiąc wokoło czarnych zdrad czujne szyldwachy. (Nar: D2)

J. 96 Już dosyć interessu niecił tem osady. Skorom osła osiodłał, łatwo i pojadę (Zab.)

S. 90 Słowa mędrych są jako oścień, i jako gwoździe głęboko wbite. (Bibl.) (oścień, [illegible] [illegible] kij spiczasty, którym rolnik woły podgania)

J. 97. Jest on rozumu tak tępego, iż mógłby mieć i osła stryja rodzonego. (Krz: Zis:)

L. 39 Lubo nasze zamysły na koszu osiędą: Odważne przedsięwzięcia zawsze sławne będą. (Zab.)

P. 124. Palić, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będę; Jak lud, i miasto z głodu, tak (dopiero) w gniewie osiędę (Zab. [illegible])

B. 40. Błogosławiona ziemia, szczęśliwe osiadki, Z których wam się synowie rodzą, a nie dziewki. (Pot. Arg.)

O. 74. On siedząc nad herbarzem z nosem osiadła, nim, (okularami) Pochylcha, że pra[illegible] jego był hetmanem. (Nar: D2)

J. 98. Jeden gniew Achillessa, pod piórem Homera osnową Iliady cały rozpościera. (Dmoch. Sz: Pz)

T. 70 Tymczasem, kiedy niemożna osobo, Niech ten list przynajmniej przemówi z tobą. (Chrość.)

R. 25. Równi monarchom, równi rządcom świata, Którym [illegible] w osobności [illegible]. (Chrość: Job)

P. 125. Pracuj na osobności, bez zgiełku, hałasu; trzeba, aby co zrobić, i miejsca, i czasu. (Dmóch. Li: Rym)

D. 67. Daleko cięższy sztuka lada kto to t zmudzi,
Osobno od przyjaciół, od krewnych, od ludzi. (Pot: Arg)

W. 120. Wydoskonalenie nauk, i kunsztów nie zawsze się łączyło z prawdziwą, i z osobną (szczególną) człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. (Zab)

~~A. 32. Ważność czemu kospanie Skarbnika,~~

Z. 86. Z wschodnich stron do nas zaraza przybyła, Ospa, niechronnym co żadem zniszczyła, Domów pociechy, narodów nadzieję; (Kniaź)

W. 121. Wasze życie pędzicie w letargu, uśpałe,
Życie skończycie, ze snu niepowstawszy wcale. (Zab)

J. 99. Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, tudzież bez zdatnego sternika ostać się nie może, a jakże się Królestwo ostoi, bez zdolnego do rządu pana?! (Nar: Hist)

" 100 Już to ostatnia, gdy do Zaporoża (do Kozaków) rady szukać posyłamy; jeszcze ostatniejsza, gdy do Krymu, (do Tatarów), rady znaczy i pomocy (Birk: Zyg)

O. 75. Ostrowidzu zbyt jak krawiec, przypatrujesz się każdej cudzej sprawie. (Monit do krytyka)

K. 108. Każda horda słowiańska miała swego hosudara, czyli sędziego. (Nar: Hist)

N. 164. Niemówcie że natura kraj nasz tak oszusza,
Iżby nie mogła kiedy spłodzić geniusza. (Przyb: Lu)

G. 46. Gdy czynisz dobrze, mamci pewnie za szlachcica; niech cię każdy Wielmożny, niech jaśnie oświeca. (Nar: Dz 4 t.) t.j. niech ci każdy daje tytuł Wielmożnego, i Jaśnie Oświeconego, czyli księcia.

T. 71. Tworząca dziwnym czynem, ozyspat dla nas niebo licznym świateł gminem. (Nar: Dz) Dla nas! co za zmieszana próżność, zarozumiałość! (Cr)

" 72. Ten prawdziwy duch satyr, ten pierwszy treści prawy; szydzić zwad, karcić błędy, oszczędzać osoby. (Dmoch)

K. 31.

O. 76. Oszukaiże dobrych ludzi, was też równie
kto ułudzi. (Zab. Poj.)

„ 77. Oszust, który zręcznie, i zmyśla, i mataj, Nie
oszust, ale tylko człek z wielkiego świata (Zab.)
Nie oszust, ale tylko wielki dyplomata (moja
waryjanta)

S. 91. Słodko mówiąc pszczółka ptaki wsidła zwa-
~~bią~~; Słodką mową i oszust prostaków o-
szwabia. (Min: Ryt.)

G. 47. Gdy cię zgubić do reszty zechce dopust Bo-
ży, ot tobie pozew woźny, owieski położy.
(Zab.)

K. 109. Karbowna łaty, a przy młodym chłopie,
Tak się otrząsa, jak mucha w ukropie. (Stor.)

N. 165. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto
zdzierał; Nie ten, kto łzy wyciskał, lecz kto
je ocierał. (Kras: Wiersz)

P. 126. Przodkowie nasi z panów wszelką nienawiść,
a z sług wszelką cierpliwość otarli, zawiąż pana
ojcem czeladnym, a sługi domownikami. (Pilch:
Sent.)

O. 78. Obawiam się, abym wstydu złego nie zażył,
Żem się otrzeć o poprzednie rymopisy ważył. (Rym.
Lit: 7)

S. 101. Jak skała, co noc ubezpiecza, łzikając
gromnych obłoków z weselem; Tak się otrzyj
my dziś z nieprzyjacielem. (Kras: Ops.)

O. 79. Otwartość więcej jest, jak szczerość, obydwie
przyjaciółki prawdy, szczerość jej nigdy nie wybi
otwartość jej zatajeni nie może. (Dm: Wasz.)

S. 73 Tasamowładnym bogom własna cnota,
Otworem trzymać okrzywdzonym łask
wrota (Zab.)

H. 10. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły,
miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. (Zab.)

O. 80. Owad ~~[illegible]~~ nokiepny, węże, igiełka, Ta twoja krew-
ni teraz i rodzina. (Zmor.)

W. 122. Wilk się w owczarską sukmanę przybiera,
Owczarskim kijem przednie łapy wspiera. (Zab.)

S. 102. Jeden za drugim owczym biegąc pędem; Skoro zeszedł
najpierwszy, wszyscy zgali za nim. (Kras: Wiersz)
/.

M. 66. Mówiłem dotąd o starostach; i czas iest oj czas, żebym mówił o chłopach starościńskich. (Gaz: Nar:)

T. 74. Tożem wiem dowodnie, jako ojczyste sprawy, spisałem ci rycerstwa tu Polskiego sprawy. (Papr: Przedm.)

W. 123. Widzę w Rzymie poszlaki ojczystości męstwa; Lecz widzę ławry zdrady, przy ławrach zwycięstwa. (Zab.)

C. 115. Czytać dawne języki i obce rozumieć, Dobrze iest; lecz ojczysty trzeba naprzód umieć. (Dmoch: Szt: 2)

W. 124. Waleczna korona polska Słowiańskiego narodu, ozdobą iedyna. (Birk.)

C. 116. Cały świat doktorowi da dziś chory przyrzeka; ozdrowiawszy wnet zmyśli doktór nieuczka. (Min: Ryt.)

N. 166. Niejeden biedny rolnik tam się ottnego pocił; Bo pan gnuśny z łez jego grubiut szkapi osłodził. (Nar: D2.)

M. 67. Minęły te czasy, gdzie broda nienczesana, i łatana suknia były mądrości znamionem. (Mon.)

B. 41. Bezecnym ożralstwem (obżarstwem) ieśli się kto bawi, Już niemasz nic tak złego, co się w nim nie zjawi. (Rej: Wiz.)

G. 48. Gwałciciele ludzkości, ozuchwalą się, poważą się ludzi nazwać swoją własnością. (Przest.)

S. 75. Swiat dopiero prawie (prawdziwie) ożyje, kiedy kto sławnie umiera: bo wszystkie iego poczciwe sprawy ożyją, i znaczniejsze będą, niż za żywota. (Gor: Dwor.)

I. 103. Już ptaki pierwszy promień słońca przywitały; Gór wierzchołki ożywnym światłem zajaśniały. (Karp.)

O. 81. Optochym pogardza światem, z całym mądrym pachnie Sokratem. (Hor: p. Nar.)

L. 40. Lecą na obóz, podobni wodnemu, z nagłego deszczu pędowi rzecznemu. (Bils: Odm.)

D. 68 Dwa chóry panien, trzeci z młodzieńców zebrany; Idą spieszno z muzyką, z tańcami z padwany. (Zim: Siel:) (Padwany, gatunek piosnek miłosnych; może z Padwy do Polski przywiezionych)

P. 127. Przed swoim marszałkiem, sążniste pająki, Niosą okorom pamiętne Boćkowskie kanczuki. (Kras: Sat)

M. 68. Mimo paktatak, mimo zło to; Zawsze jednak cnota cnota. (Kras: Lis)

C. 117. Córka jeśli pomiota plamę na honorze; Zaraz ją sekretnie pakuje w klasztorze (Szeb)

P. 128. Słowo pałac, pochodzi od pagórka w Rzymie zwanego mons palatinus, na którym cesarze Rzymscy mieli swoje zwykłe mieszkanie. (Nag: Cyc)

S. 104. Już teraz niwy wasze krwią polską zbroczone, Miasto kłosów wydadzą pałasze stalone. (Szym)

P. 129. Pachoł z niego zawołany, dobrze pałaszuje — pieczenię. (Linde)

" 130. Palec w ranę ściśnij, położyć to na to; Musisz źle mówić, zapychaj pięścią ciała. (Brat)

D. 70. Dostatku kompanija była, i kuchlebu, Samej pani jak palec zostało do pogrzebu. (Pot: Zaś)

P. 131. Potem P. Bóg obdarzył narody zbawione, nam Polakom poruczył cierniową koronę. Pańska to to jest korona, ponieśmy ją radzi, kto podniósł z ulanej, nowe zbawienie sprowadzi. (Crowe z Nr 847 Anonim)

B. 42. Być zasłużonym, a jednak nieszczęśliwym, jest to być męczennikiem bez palmy. (Mons)

G. 49. Gdy chcesz różany uszczknąć kwiatuszek; Zadraśnie pulchny cierniem paluszek. (Zab)

N. 167. Niech każdy ma szczęście powszechne w pamięci, I miłość własną krajowi miłości poświęci. (Nam: P. P.)

Z. 87. Z marmuru dom wystawiasz kamieniu! Niepamiętliwy swojego pogrzebu. (Petr: Hor)

P. 132. Poszłoby to na sprosną lichwę, chcieć karbować, lub ktoś się na pamiętnik ciosić kiedy, dla kogo uczynił co dobrego. [Gór: Sen]

N. 168. Najpierwszy francuz Salo, R. 1665. wszczął pamiętnik, czyli dziennik uczonych; [Journal des savans] [Kras: listy]

T. 76 Tego największym można nazwać panem, kto jest od wszystkich czczonym i kochanem. [Zab.]

I. 105. Jeżeli kogo wynosząc, mówiemy pan z panów, słuszniej by mówić wypadało: pan z chłopów. [Leszcz.]

T. 77. To pan Jaśnie Wielmożny, Jaśnie Oświecony, To pan z panów, u niego mitry i korony. [Inwentarskie narzędzia. [Kras: Wierz.]

U. 125. U dawnej szlachty polskiej, najpierwszy był tytuł: Bracie. Poczekawszy trochę przydano panie bracie! Później powiększono: Mości panie Bracie! [Mon.]

P. 133. Pan Kasztelan, albo raczej ściennie Jegomości brat honor Pan Krakowski, po to żył tu Rosji. [Dot: Jow. [Kasztelan Krakowski] 1szy z senatorów, miał prerogatywę być tytułowanym: panem Krakowskim.

C. 118. Co sobie Spytek nagotował to pan Krakowski zje, mawiał Spytek Jordan, kasztelan Krakowski, dotknięty dolegliwościami i wydatkami swojego urzędu. [Wójc. przysłowia historyczne]

K. 110. Kiedy trwała chapanka między kartowniki; Bił kinal z pancerola tuze, i wyżniki; Skończyła się chapanka, zaczęto grę inną; A że owa pancerola szóstką tylko winną. Tym smutniejszy jest koniec, im milsze początki; Bita tuze pancerola, bije ją dziewiątki. [Zab.]

N. 169. Nie zostawiaj panewki, choć już szczypakowatni, Uciec może, gdy siły dobędzie ostatniej. [Żegl: Ado]

D. 71. Dobre boty wołowe, ~~dobre~~ piękne i cielęce; A trwalsze i lepsze, niż żółte panięce. [Jez: Ek.]

O. 82. Ojcze święty, Dominiku, panno wybrany od Pana [Birk: Dom.] znaczy niewinny, prawiczek niepokalany.

I. 106 Jest góra, którą z dawna panną nazywają, Żeglarze, co po morzu Bałtyckim pływają, Daleko przez na wodzie, prawie pod obłoki. [Zbit: Dr.]

1. Tej góże jest ponad wszystkich, że kto jej nie ma, tobyś mu nieszczęśliwym widok jej, łzy, zdrowie wielkie pożytki nie przynoszą. (Ossol: Wyr.)

Mbg. Moi Mościwi bracia, i panowie; Bóg u was jest czasem Państwo w pustej głowie (Węg: List.) mówiąc o poetach.

T. 78. Coto wszystko mościwe państwo sprawuje. Póki mościwych panów tak gęsto w olszczeznie było to, nie tak też gęsto tym utrapieniem Ojczyzna nasza dręczona nie była wata (Falib.)

K. 111. Kto nieludzko na państwie sobie postępuje; Boi się swych poddanych, strach nad nim panuje. (Bardz: Tet.)

P. 134. Przed polską szablą, niemieckim rapierem Bułat turecki staje się papierem (Susz: Pieś.)

T. 79. Trzeba nam króla mieć papieżnika, żeby się przynajmniej księdza bał. (Star: Ref.)

G. 50. Gdyż ufność miłości kazała, Użyj na język twój tamy. Niech się nie cieszy płeć biała, Że i my równie paplamy (Kniaź: Poez.)

N. 170. Natura przystęp do języka dwoistemi kłódki zagrodziła; żeby nie tak swobodnie paplał, co się dzieje wewnątrz (Nar. Dz.) (Kłódki: zęby, z ust.)

T. 80. Tysiące przysiąg, życzenia bez miary; Próżne to są ust pospolite pary. (Nar. Dz.)

" 81. Tych par przyjaźni sławna: Oresta, i Piladesa, Patrokla i Achillesa, Damona, i Pityasa. (Bud. Ap.)

W. 126. W równym wieku, gdy dobrana parka Żyją szczęśliwie, nie znając co swarka. (Frat.)

R. 26. Różne gusta są ludzkie, jak różne są twarze; Jeden żyć w osobności, drugi woli w parze. (Min: Ryt.)

Z. 88. Zawsze to nieszczęście w parze chodziło z nieograniczoną władzą monarchów, ulegać swawoli żołnierskiej. (Kłok: Tur.)

W. 127. Wszystkim sprawiedliwym natura rozmiarzej, lecz da zawsze z bogactwy chodzić szczęściu w parze. (Węg: List.)

T. 92. Srogiemi nazywają i co przez twarz paragraf mają; srozszy ten co rozum, niż co ma rozum to gł. bę. (Bies.)

O. 83. Oni, jak słuszna naparantelatów, Poparli stawy swoich antenatów. (Jabł: Bik.) (Parantelat albo Ojczyzny, pochodzący z znakomitego szlacheckiego rodu)

hist

" 84. Opardowie powiadają, iż to ten sam ptak, który był żydom napuszczony od Boga dany, do pokarmu. (Gwagt)

I. 107. Ten bronił Ojczyzny, a on pono przykuplu swoją te parentyzmy. (Jabł: B...) parentyzmy paragrafy, nazywano szramy przez twarz od szabli.

P. 135. Pod równym prawem par ki złośliwej, Lew stogi, jak i zając bojaźliwy (Jabł.)

" 136. Posnańskie, ukochane prześliczne dziewoje, Łostodkie z ..., przecudzone zdroje. (Jab. znaczy mozy)

" 137. Parobek słowo pochodzące od starożytnego słowa: rab, które to samo znaczy, co niewolnik (Nar: Hist:)

hist

I. 108. Jeśli mistrzowie starych wieków drwili, Czyby dzisiejsi pasterze zrobili? (Dat. arg.)

H. 11. Hiszpan ponury stawia krok jak z partytury. (Min: Dyt.) jak w takt

hist

S. ~~109~~3. Szkapią kres zjągłani rozparzy, Tatarzyn i tym sprośną gębę parzy (Dasz K.)

P. 138. Postrzeżcie się wczasie, z wczasów (Nim będą Pawłami te Pasie (Dos: Low) Pasie, diminutivum t. j. co Pawełki)

hist

T. 82. Ten co gdy był sam sługą, dobre miewał pany, Ponuciwszy niedawno podłe pasamany: Co się niegdyś pokornie nazywał Maciejem, Dziś jest Panie wielmożnym, Macie Dobrodziejem. (Kras: Sat.)

G. 51. Gdy posłuszeństwo na świecie wystygło, (ostygło) Niż ludzi rządzić, lepiej jest paść bydło. (Dot. Syl:)

N. 171. Nadzieja zwycięstwa mężne serca pasła, Wszystkie z chciwością oczekiwały hasła. (do boju) (Kras. W. Ch.:)

hist

O. 85. Obaczy wojska walecznie spotkały, Gromadne kupie z obu stron padały. Padli rycerze, jak wiatr dębu wali. (Kras: Op.)

G. 52. Gdzie wschodzi jasne, gdzie pada zachodzi słońce, Niech wszystkie ziemi postrzą końce. (Kniaź (Dor))

J. 109. Już nie upadła, oczynanie się niezdały; Byz ablakanych po polach szukały. (Karp: podróż z Dubiecka na Kaszty)

N. 172. Niechże się inno (tylko) fortuna rozśmie-je, wszystko spiącemu padnie nad nadzieje (nadspodziewanie) (Min: Ryt:)

W. 128. Warjgorszy w sasie nopadaj mizernie, Zaś w powodzeniu dobrym, stawaj się miernie. (Hor: Lt Kor) (Zachowaj się z umiarkowaniem)

L. 41. Ludowi z pasków spoczione, coś do matki ple-ciej, I krzepką stopką drobne kroki stawia dzie-ci. (Nar: D2:)

M. 70. Myszą też na paskach nie potrzeba wodzić, Umieją biegać, a nie tylko chodzić. (Jabł: D2:)

J. 110. J. J. P. P. Pataszniczkom i kondasieniczom radzę, aby pasków od szabel użyli na odpra-wienie z sobą pojedynków. (Mon)

P. 139. Pobożny pasibrzuch na czystość przysięga A pomtoda dewotka świętka kruchą sięga. (Lead)

M. 71. Masz zamądrą przeti, ze z kawatków Locka, Libenitza, Wolffa, i Puffendorfa zrobiła w swojej głowie pasztet. (Mon)

C. 119. Człowiek szczęścia igrzysko, niestatku obrazek, czasu tryg, łątnik (płnym) przemijający, żart świata. (Birk)

N. 173. Najwięcej nasz polski naród z przyrodze-nia, Radpatruje, bo zawsze mętnie do chodzenia. (Klon: Wor)

P. 139. Patryarszy z prorokami, Chwaty pańskiej dziesiątą tkami. (Pasi: Katol:)

K. 112. Któremu (Komu) kraj jest miły, kto jest patryotą; Nie szuka rozdwojenia zemsty, intrygą, złotą; (Wyb)

Z. 89. Z męstwa oświeconego wynika patryo-tyzm, który tylko samym dobrem publicz-nym oddycha, i heroizm, który nim się posiłkuje. N. Pam.

" 90 Złych często kwiat płacz zyska, a z dobrego szydzą Myla się patrząc, wielbią co widzą. (Kras: listy) (nowa Atentrak: reprezentacyjnych)

S. 111. Jeżeli samicę zowiemy piktą (Pot. pekacz) samica trzebaby nazwać: pekatem. (Pot: Tow.)

L. 42 Likwor w tem, do nie przedni, lecz to nie na wojna; Boć go sama swą ręką przędzi podstolina. (Węg: Org.)

P. 140. Pełni się pismo, dadzą najpiękniejszemu; A i to, co miał, wezmą ubogiemu. (Grach. IV.)

L. 43. Łaboon wiele żywot, miał wszystkie gospetna; Zawsze mu dostarczało i mleko świętna. (Nar: Dz.)

Z. 91. Zajaśniał wiek złoty; pełnę wsie, pełna miasta, mnożą się klejnoty (Kras: Wojna) pełno t.j. sprzedają się dla zbytków.

G. 53. Grom na skale pełznie, a ta mocy swojej mimo grom, tak niewzruszona stoi. (Kras: Osł.)

P. 143. Podchlebca każdy, piesek Pepkowskiego; Za tym wnet biegnie, gdzieby dostał czego (Ryj Woj.) piesek Pepkowskiego, to samo co w niemieckim Ku... [illegible]

C. 120. Co Bóg naznaczył twojemu w perspekty wie, to dziś do skutku przychodzi szczęśliwie. (Zab.)

A. 33. Ani szpryna, ani pomoże peruka, kto się kocha w pieszczotach, próżno sławy szuka. (Pot: Poz.)

R. 27. Rozum uścisłe wzięty więzy perypatetycznej głupia mądrość przedawał wszystkich stołach świata. (Dmoch: Lit: Ryj.)

O. 82. Ogień w momencie co ino napadnie, Burze, a wszystkich z opończ (opończyn) obraca snadnie. (Kętów.)

" 83. Oto zapęd dziel będzie tak szczęśliwy, coby natury wyrazić dziwy! (Susz: Pism.)

S. 112. Żadać naszczerbiennych po szczeblach; tak trzeba, Rzekł złodziej Łabienus, iść, piąć się do nieba. (Min: Ryt.)

W. 129. Więcej jak nieprzyjaciel Ojczyźnie swej wadzi, Kto się w nie na urzędy, i bez zasług sadzi. (Nar Dz.)

B. 43. Byłem szczęśliwy, lecz niebo nie chciało, By mnie tak długo szczęście piastowało. (Past. Fid.)

A. 33. Dyk

W. 130. Tonit się Jasiek w wodzie - gotuj że mu mam-
kę; A skoro pocznie chodzić, weź go piastunkę Hań-
kę. (Ry: Wiż)

" 131. Wiersz mój suchy, i postnemi słowy: Nie
miej za złe, bo Koniecpolski pono w nim piątko-
wy. (Kochow.)

" 132. Umiał on się w sok wiązać, w dzień Piąt-
nicy Paraszkę; dawszy jedwabiem wyszy-
ją ząbkową zapaskę. (Zim: Siel:) (Piątnica,
posnik, Piątnicy, święto ruskie)

C. 121. Człowiek czym jest otoczony w koło, to
się na jego miękkości piętnuje. Z odmianą
rzeczy, i on raz wesołą, drugi raz smutną postać
okazuje. (Karp.)

O. 84. Odczywotni człowiecze, Jakże siła troch
aj pieże. (Jag: Wyb.)

Z. 92. Za Królewego może Piechnika sąsiedzi; Nie
jest tak najmniej nieznać, gdy za stołem sie-
dzi. (Kochow.) Piechnik, piechnieczek znaczy
w staropolskim języku: Piotruś, Piest.)

R. 28. Rzeczpospolita z tego pięciorga złożona
jest: z oracza, z żołnierza, z sędziego, z kup-
ca, z rzemieślnika. (Gor: Wt.) (Szlachecki wy-
mienia w niej mowy.)

M. 72. Młodyś jeszcze, a wlecie zażywasz Rożn-
ochaj znać z natych lat na stworzenie wielkiego
piecucha. (Zegl: Ad.)

S. 94. Spis uniklka został się bronią (dzwony na
działa przelano), li co pieczenie jedli, niech
zębami dzwonią. (napisał x. Albertrandi,
prezes towarzystwa Warsz: przyjaciół na-
uk na ówczesnych pieczeniarzy króla St: Augus-
ta.)

P. 144. Pieczyngowie imię z tąd, że ten naród poj-
manych na wojnie, zwykł był piec, i palić
na ofiarę bałwanom swoim. (Stebel)

" 145. Prawda w niebo uciekła, Bóg od niewstyd-
liwych miała dosyć piekła. (Gabb.)

W. 133. W obrazach, posągach, i budynkach istotna
piękność jest takie wszystkich części umiar-
kowanie, że na pierwsze zaraz wejrzenie, w ich tym
w oczach każdego stają się widokiem. (Mon.)

W. 134. Wiele jest pięknych ludzi, lecz to mało nada; Gdy kto piękniejszej cnoty w sercu nie posiada. /Nar: D2/

" 135. Wszystko to piękne nadzieje, lecz na te obfitniej jasy tylko śmieje. /Niemc. R. P./

P. 146. Piękna między mężami zaleceni, prorokować, Ojczyźnie dobrze radzić, strapionych ratować. /Nardz: Tr /Pięk. a nej/

S. 95. Skoro słonie na wiosnę mroźne spławi śmigi; Żeby po wiszach Polskich mogła łkąć dzieci, Dzik do takowego pielesza gęś leci. /Dos: Tog/ pielesza – legowisko, gniazdo, /

N. 174. Nie znasz co to są pieluchy; Wolny wzrost twój słoneczki; My żyć zaczeli z tarcicy, w których nas gniotły mameczki. /Zab: Kobiety do ptaszka/

P. 147. Pieniądz zuchwale, wygrał fortuny znaczną w trybunale. /Kras: Sat./

" 148. Po dwudziestu dekretach, trzynastu remisach; czterdziestu kondemnatach, sześciu kompromisach: Zwycięży żyt Marek Piotra, aż się zbogacił; Ostatnie 300. złotych za dekret zapłacił. Umarł Piotr, Umarł Marek, powróciwszy z grodu. Ten co przegrał z rozpaczy, ten co wygrał z głodu. /Kras: Sat: pieniacze/

D. 72. Dziwić pieniędzy za każde półgrosza liczą. /Herbst. Ital/ pieniądz, pieniążek znaczyło najmniejszą monetę w Polsce, po niej następował dopiero szeląg, potem grosz, i t. d. /18. pieniążków szło na 1. grosz/ pochodzi i zdaje się ta denominacyja od niemieckiego: Pfennig/

P. 149. Przy kiesą pieniądze, przy tym też zostawa, I honor, i zaszczyty, i urząd, i sława. /Zab: Wig:/

O. 85. Ozdobny złotym rzędem stoi koń ~~[illegible]~~ okryty, Gryząc pienisty munsztuk, i tłukąc kopyty. /Kas/

K. 113. Kto nie pije gorzałki: i od niej umyka, ten słodkiego niegodzien kosztować piernika. /Min: Ryt./

N. 175. Nie trzeba ~~piersi~~ zamków, bo każdemu piersiami wytrzymanny /Star. Woc/ tj. piersią mężnego za ~~piers~~ stoi/ /.
Zamki

P. 150. Polskie Królowe miały rozmaite dochody, n. p. pierścionkowe, na klejnoty, na szpilki, itp.

W. 135. Ustaje w przemocy panującego narodu pierwiastkowość podbitego. (Nar. Hist.) Sprawdziło się to apoftegma, na polskim już w wielkiej części.

C. 122. Za świętych pierwowiecznych(?) budowano Kościele; Teraz nie masz i jednego, a świąt(?) lichych(?) nie dziele – (Pot: Zac.)

R. 29. Rzym pod królami dzieckiem, pod konsulami mężniał, pod cesarzami starzał, gdy musiał z swej wolności pierwszej przyszło. (Psalmod.)

C. 123. Czuje pies, że zjadł sadło, abo że się kija, Chociaż mu i chleb pokażesz, opodal cię mija. (Pot: Arg.)

N. 176. Niech lata (wspomnieć) kiedy chcą stawać; Kiedy nas nie dostanie, już serce przestawa. (Ry: Wiz.)

W. 136. W nim wszystko się mieści, I co umysł zachwyca, i co serce pieści. (Dmoch: Il.)

P. 151. Pieski syn, zowie go już brata; Takato taka odmiana jest świata! (Bratek pieski syn, A. s. prawie, co psiakrew)

N. 177. Naszych pieszczoszków uczyć dopiero trzeba dobrego wymawiania ojczystego języka. (Kop.)

P. 152. Pieszczone panięta do żadnej rzeczy się nie przygadzają; tyją jak wieprzowie odkarmieni(?), a na wojnie ich nie zażyjesz. (Birk: o Ext.)

P. 153. Pijali przed tym i filozofowie: A przecię mieli z pełna rozum w głowie. (J. Koch: Dz.)

T. 82. Tu leży pijak sławny, gdy na sąd powstanie, Spytany, co wżdy czynił? rzecze: piłem Panie! – (Pot: Jov.)

B. 44. Bachus, co z jego łaski wszyscy piją, co po pijanemu zwyciężył Indyją. (Morsztyn.)

R. 30. Różnie pijany szaleje, ten pieśni, drugi świergotacze(?), bluźni, ten się modli, wieczni(?) pottinker(?). (Może lepiej: Różnie pijani szaleją, jeden pieśni nuci, drugi bluźni, ten się modli, a tamten się kłóci.)

T. 83. Tak mówił mąż zacolany, miłością cnoty pijany. (Grach: W.)

S. 96. Sułtan biednym będzie, stary, i już w pół opita pijawkę odjąwszy, nową pijawkę przysadza. (Kłok: Ćwicz: t. I nowego ucznika zdzierca)

A. 34. Anioł stróż duszy w niebo wzniósł się zapłakany; A pierś pożarem piekieł zażegły szatany. (Koźmian w Stefanie Czarnieckim, o Kanclerzu Radziejowskim.)

C. 124. Czerwona czapeczka, biało pikowana Sobole towarzysza wzięli hetmana. (St. Z.)

D. 154. Pieniny, rzesz gór karpackich, na granicy węgierskiej w obwodzie Sandeckim, zwane tak dla swego położenia pionowego nad doliną Dunajca.

S. 97. Słuszniej teraz nie stylem, ale piórem to, co się pisze zowiemy. Dzikszym to piórem pisano dobrego to pióra księga, aniżeli pięknym lub dobrym stylem pisana; bo już teraz zaniechał świat stylu, a tylko pióra używa. (Lub: Roz: Mon:)

O. 86. Od pioruna senatora, i podskarbiego koronnego, stare półgroszki polskie piorunkami zwano. (Stryj: Bibl:)

Ż. 93. Żaczku kup, mówi baba, pirożek dwa złoty; A żaczek na to babie, daj że bab- kochruszy. (Dyg: Gr.)

D. 73. Duszyczka (zi Duszka) Kochanka, jak smaczne pirożki gotuje, A od szeniki[?] powiersz cha cukruje. (Brat. K.)

P. 155. Pisać nie jest tak łatwo, to jest kompo- nować; kiedy zaczniem, trzeba pilnie z okazji zachować; czyli co przedsięweźmiem, wypełnić zdołamy. (Kras: Wiersz:)

C. 125. Czeczotka, ptaszku pisany (malowany) Ptaszeczkiem pstrych piór odziany. (Groch.)

S. 98. Skarb w księstwie zniszczon, ostatek uczony piszczy. Zatnie z ogłodny, gdy nie płaca myszy. (Stryjk! Gon:)

Litwa

Ż. 94. Zwycięż darami oboje! Bo kiedym zakięci, bo gdy się piskorz w onej kieszeni kręci. (Przys. Ryt. (Piskorz, Pisus.)

M. 73. Mały pismaku tyś robaczek mniej; Mniemasz, że cały Parnass w twojej czuprynie? (Zab.)

P. 156. Piszczelami zowią trąby, (muzyki) pomorskiej; szałamaje, dudy Polskie, fujary, flety (Petr: Pol. elstamuzyka)

" 157. Piwa sławne w Polszcze były: Krakowskie, Nowomiejskie (Korczyn) Piątkowskie, Garwolińskie, Brzezańskie, Sandeckie, Piotrkowskie, Warckie, Łowickie, Końskowolskie, Drzewickie, Odrzywolskie, Gielniowskie (Syreński), Haur.

N. 178. Niech tysiączne spijają zdrowia pijanowie; Nie zazdroszczę im w tej prawdzie, dość mi jedno zdrowie. (Kniaź: Lut.)

K. 114. Któż dla ojczyzny musi napłać zdrowie, Któż się do gardła przy prawdzie opowie? (Groch. 10)

W. 137. Wprzód niżli kosy napłać losy rzucą, Ozwą się kotły, swymi trwogi rzucą (J. Kch: Dek.) napłać oznajmią bitwy.

K. 115. Komu Bóg miły, cnota i ojczyzna, Tu mu płać, tu okazyja do odwagi żyzna (Dz.)

B. 45. Bolejesz na niewdzięczności albo zniesz tajna, że to wpłaci zatarski moneta zwyczajna? (Krass: Sat.)

S. 113 Już on co placki jadał, a chleba długo by razowego nie ponytknął, (dziś) zjadłby i otręby (Nar. Dz.)

P. 158. Piękność nie na długo płaci; Nagle pozorny czas jej krasy traci (Morszt.)

" 159. Powinną płacz jest frasowanym; Zawżdy ból szkodzi sercu miłującemu (Kmit: Tr.)

N. 179. Najwięksą miarą (znakiem) biedy jest człowieczej, kto godny płaczu pragnie musi rzeczy. (Morszt.) (n. p. śmierci &

S. 99. Samemu bydłu (a bydła nawet)

W. 138. Wszyscy go dobrzy płaczą, na jego pogrzebie; Nikt go bardziej nie płacze, Wirgili nad ciebie (Hor.) Kleino: Krass.

S. 114. Patrzaj siebie skłonną do odmiany, Ty serce trawisz, ostatku bez pieczy; Wiemy kto ma być z nas pierwej płakany, A kto ma większą przyczynę uciechy. (Zab.)

O. 87. Od Glińskiego począwszy nigdy w Polszcze zdrajców nie zabrakło (Zbrojdowscy, Radziejowski, Szczęsny Potocki i cała Targowica.)

P. 160. Piękna powierzchność, to jest klejnot wielki, A prawie płaszczykiem na upadek wszelki. (Rej)

G. 54. Gdzież się owe czasy podziały, kiedy to Ś. Marcin rozdzielił się płaszczem z żebrakiem? (Mon.)

H. 12 Hiszpanie wciąż wynajdują ~~pł.~~ światy Złotemi płaty. (Klon.) (kopalniami złota)

G. 55. Gotów wszystkich zgładzać ze świata; W pień wycina wszystkich płata. (Sat.)

W. 139. Toporzyskiem płatnął, aż do ucha; I tak zginął by jak mucha. (Fr.)

" 140. Wszystko mi szło szczęśliwie, wszystko jako z płatka. Była bogata chata, poczciwa czeladka. (Zab.)

N. 180. Nie dziw, że teraz dawnych ozdób ani ubywa; Gdy cnota płatniejsza, niźli ona bywa. (Kchow.)

Ł. 44. Łże, bredzi, dmucha dyje, a wygraj nań się. Kto odbiera płacę mądrości, i nastawa wzysku. (Kras. W.)

P. 161. Pełne wód przedtym, płynące z oczu, Ledwo się miałkim dnem rzeki sączą: A gdzie koń bystry ledwo w pław się chodził, Wi dziatek jako lada pies przebrodził. (Nar: Dz. Posuchaj)

W. 141. Wisło! pławaczko sarmacka, Polskich rzek głowo! (Ryb. Gr. 1)

Ć. 126. Często zbrodnia uchodzi winowajcy płazem, Często wszczynie niewinny pokarany żelazem. (Min. Ryt.)

N. 181. Najlepiej by też dla mnie wypadło tem razem: Zamknąć oczy, nie szperać, i rzecz puścić płazem. (Zab. Amf.)

C. 127. Czegoż płci piękna kiedy nie dokaże? Mimo tak wielkiej płci naszej zalety. My rządzim światem, a nami kobiety. (Kras: My 22)

N. 182. Niechaj w bezsilnym nie ufa rozumie; Poznać co nad płcią miłość często umie. (Zab.)

P. 162. Podłymi niewolnikami, zręczny tylko do kobiety, by ty płci zwodnikiem. (Dmoch. Jl.)

O. 88. Owo po prostu niech kto co chce plecie; Złota żyć trzeba, i zażyć na świecie. (Part.)

N. 183. Nie masz nigdzie prawdziwej mądrości na świecie; wszystko się postawim zawsze z naszym płeci. (Nar: D2)

T. 84. Tam kędy jezior zwyczajnie się pluszczy, Ptak wieszczy czyje spaść mające deszcze. (Hor: Mniej.)

B. 46. Bracia do płótna, a ty do tańca! Do tańca jeszcze nam smagania (Karaly gańska) (Kniaź: Cygany.)

K. 116. Kto kąkolu nie plewi, i w czas go nie wruszy: Potem dopiero przenieść albo go zagłuszy. (Dok. Arg.)

N. 184. Nie podlewajmy cukrem mąki na pół plewionej; Lepszy nad słodką zdradę niepozny jad ciel pewny. (Nar D2)

P. 163. Podłe są grzbiety wspaniałych pierwsze stowarzyszki; Chcesz przyjść do Faraona, trzeba zacząć od pliszki. (Kras: Sat.)

D. 74. Dawne prawa (polskie) oddychają samym męstwa duchem, a pogardą podłości. (Czacki.)

P. 164. Płochy wielkie na piasku zakłada nadzieje, które jednym podobnym lada wietrzyk zwieje. (Dmoch: Sz: R.)

S. 100. Skarby, orszę, wszystko to nie z płocha grunt, gdy sługa pana swego kocha. (Kras: My 2.)

P. 165. Płodzie szacowanych ojców noszący nazwiska, Zewsząd się zasłużona dolegliwość ciska; Samej sprawiedliwości twych losów przemowała tyzie się szlachty polskiej. (Kras: Sat.)

W. 142. Wszelki rosnące ziele płód w sobie zawiera, który się w nieśmiertelny rodzaj rozpościera. (Zab: Mon.)

C. 128. Cudowni! o niebios darze! Tyś dzięki im
płomienisz twarze. (Kniaź: Dog.)

N. 185. Na co sto tysięcy krwawym potem płonie
Jeden się próżniaczy, jeden to ozionie. (Pot: Dog.)

W. 143. Wiwiska atoli naszym trudno mówić
o tem, aby próżno poeta wiatr śpiewać za
płotem. (Dmu: Sz. R.)

N. 186. Nigdzie się płotki tak bujnie nie rodzą
Nigdzie tak pięknie nie kwitną nie wschodzą
Nigdzie nie są w takiej sławie, Jak tu w
Warszawie. (Niemc. P. C.)

I. 115. Jaman na swoim dworze chował płotki.
Furt (fort) stąd oświęte, bezbożne dewot-
ki. (Jabł. E. Z.)

N. 187. Najdłużej w Polszcze ziemia Haliczka
zachowała miarę pługiem zwaną, do podat-
ku (czaskie) (pług ziemi) i wszystek obszar, który
zen jednego dnia największym pługiem mógł
być zorany.

O. 89. Ona ponaszy i pozame skronie, w swoich
plugawych wszeteczeństwach tonie. (Past. F.)

" 90. Wodzi wydmuch tych rybek srebrnołuskich;
Orszak lekkim mąci wodę plusk. (Anaic. of.)

K. 117. Każda mi praca mój drogi Korynie, Dla
ciebie, z tobą mileńko płynie. (Kart. F.)

P. 166. Polacy naród we wszelki wolności
okwicie
szlacheckie opływający, ale nam trzeba ostroż-
nie żeglować, byśmy w nich nie utonęli.
(Stryj. K. F.)

~~" 167~~ W. 144. Wilkowie i złodzieje po nocy wędrują,
A trzeci błazen, co ich naśladuje. (Bratk.)

Z. 95. Zbytnie nie pytaj, co będzie potym; Żeś
~~zdrów jest~~ dziś zdrów zysk jest, miej do-
syć o tym. (Petr: Hor.)

C. 129. Cóż po dobrym mieniu, gdy użyć nie mogę
Cóż po wszystkim, gdy z tobość wznieca śmierć
ci trwogę. (Kras: Ców.)

" 130. Cóż mi potym nazywać ją żoną, Gdy na nią
tylko patrzeć pozwolono. (Karp.)

A. 35 Dyktat

D. 75. Dziś u nas w Polszcze bardzo wiele stroiów; to po włosku, to po Hiszpańsku, po Brunświcku, po Węgiersku, po Kozacku, po Tatarsku, po Turecku (Gor: Dwór) teraz tylko po francusku, i po angielsku.

76. Djabeł Ewę po włosku zwodził, Ewa Adama po czesku; Bóg ich po niemiecku gromił, anioł zaś po węgiersku z raju wypędził (Rys.)

B. 47. Bezpieczen żyje, mimo wszelkiej trwogi, Gdy kto łaskawe ma po sobie Bogi. (Hor)

48. Bóg wie, co porobiły sejmujące stany, dla czego ten rząd, po co te wszystkie odmiany? (Niem: P. P.)

W. 145. Wojej porozumień podwojej trzeba za granicą; Nigdyś bywał on wszędy, dziś ma dwie stolice. (Kraś: list) zapewne Paryż i Londyn.

P. 167. Pola ciałogami legą, rumiane pobiestwionej krwie kosy na srogie mięsze przerobione. (Kotw: Wig.)

N. 188. Niechaj połysk świetności oko ludu razi, tonącej okazałości ducha podobieństwa nie wyrazi. (Tek: Wyb)

W. 146. Wszyscy są na to rodzieni, los pobywszy że zginiemy. (Lib: Sent)

R. 31. Rozumiemy, że Polacy ~~pochlebców~~ pochlebców nazwali od tego, że pochlebie, (za chlebem) (cudzym,) pochlebcy wszyscy i biegać, za chleb pochlebiający. (Opal: Sat)

Z. 96. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi; Ni orzeł niebojażny podłych ptaków rodzi. (Zab)

N. 189. Nikczemnym pochopno do tajemnej zawiera i polszczyzna niewiele skarb dobrego rozumu. (Am. fr: Ad)

W. 147. Wodzu! pamiętaj na mnie, jeśli zginę; Dochowaj złotoki, a gdy w tę dolinę Stroskana mat.

./.

ka Kotmara pospieszy, Niech ją przy-
najmniej grób syna pocieszy. (Krasicki)

Z. 97. Zapomniał szlachcic w potrzebie Oj-
czyzny, że miał szablę w pochwie (Domysł)
(przymówka do szlachty polskiej, która się
samą tylko narodzeniem mieniła, a często gdy
trzebaby to, za kraj bić się niechciała)

K. 118. Kościół Boży istniejąc jako zastarzały, po-
mału chylący się od prostoty Apostolskiej wyra-
dzający się i ludzkiemi przysadami, prawie
się pochylający. (Zan: Dst.)

T. 85. Ta piękność, i słodycz twojej ten powab
oczu tak miły, Nie dla człowieka stworzo-
nemi były. (Książ: Poe:)

N. 190. Niewiele ksiąg trzeba pocić czoła ko-
mu professor Bóg, a cnota szkoła. (Wład:
Dan)

D. 77. Darmo ubogi gminie stanem twym pocie-
sać, Gdy sam dla kraju umiesz żyć, i umie-
rać. (Nar: D2)

Z. 98. Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny,
Każda brać na się postać, być wszystkim po-
cieszny (Zab: Zel:)

K. 119. Kunsztowiek dwa policzki zrobić jed-
nym głazem; Niemniejsza i to sztuka dwóch
oszukać razem (Min: Ryt)

M. 74. My jednak tak na świecie poczynamy so-
bie, Że rzadko, albo nigdy, nie myślim o
grobie (Groch: W.)

T. 86. Te zmarszczki od żelaza, i poczciwe blizny
Świadczą co on przed laty, czynił dla Oj-
czyzny (Morszt)

K. 120. Kto uciekł z bojni, ten już nigdy mi-
dzy poczciwemi miejsca nie miał. (Star:
Ryc.)

C. 131. Człowiek poczciwy wszystko dla Boga i
ludzi, Gotów uczynić, jego nędza bliźnich budzi.
Dobro ludzi jedynym staraniem jego celem; On prawa-
dziwym ludzkiego rodu przyjacielem. (Dmoch:
Szt: Rym)

N. 191. Nieprzyjaciel choćiaż podbity pod nogi,
może jeszcze być, swój czas upatrzywszy
srogi (Morszt.)

D. 78. Daj sobie ową grackę i podbój ową minę;
która do poddania się zniewala dziewczynę
(Trzeb: S. n.)

G. 56. Gdy sobie człowiek zbytecznie podbrzęży;
Topo łacinie raz u, sus dwa razy -
(Brat.) podbrzęży, to samo, co podchmielić,
zdaje się: od brachy, z której gorzałka się wy-
rabia (sus po polsku: świnia)

K. 121. Król pruski biskupowi warmińskie-
mu ptaszy bardzo podcięt, (Nt. Dam. tak ad"
nosi się do powszechnie znanej anegdoty, o
Fryderyku II, z wanym wielkim, i Krasickim
biskupie warmińskim)

hist

O. 92. Osobom podejrzanym nie nabędz wały do
domu przystępu jakoś; i dworzanie, pieszadni
pachołcy, żaczy, bab.., żydówki, które na
cnotę białychgłów czyhają (Petr: Ek.)

B. 49. Bogatego, gdy podejdą, wiele ma nadgro-
dzicielów szkody, a ubogiego oboje już oszu-
kano, i podejszto (Jerm: Prat:) jeszcze go
fukają. (Biał: Post:)

A 35. A on cisnąć gonsty dwóch łask
błagał sobie, daj nie przeżyje ojczyzny
itd spocząć w grobie (Koż: Czar: (Czarniec-
ki odbierający patasz częstochowski))

hist

P. 168. Pospolite to mężstwo śmiercią ciosy
minąć, większej trzeba odwagi przeżyć
je niż zginąć. (Koż: Czarn.) mowa ojciec
losu.)

S. 101. Są wiarołomni, stoją wpośród szwedz-
kich szyków; Bo naniesze czesci, z drzejców
szczęście hołdowników (mowa ołówka
polanach, którzy się do Gustawa Karola
przeciw Kazimierzowi przystąpili)

hist

K. 122. Kazimierz na Pławczewicach był
wdzięczny wielkim wszelkoradzi, Dat pod

i straż skarb podziemny sarmackiej Golkon-
dy (d.) (porównanie Komparacyą ja.)

W. 148. Wiem z przykładu Kazimierza giną-
cego w łonie, jak ten gmin (szlachty) /
Królów swoich wybiera i broni. (d.) (Słowa
włożone Gustawowi Karolowi w usta.)

J. 116. I niewiem jaki zaszczyt może temu
sprostać, wybierać sobie Królów, i módz
Królem zostać. (Koz. Czara.) (Krzysztof
Wąsowicz do Króla Karola, tłomacząc mu
dlaczego nie masz w Polsce ani Książąt
ani hrabiów, ani Baronów, tylko bra-
cia szlachta.)

A. 32. Skąd tych trybunów, patrzcie jak
zastępia pycha! Ubliżających równości
zaszczyt bez dochodów. A żebrząc obie-
cują tron z ziemi i grodów! Tyrani Kró-
lów, możnym służą niewolniczo; I sądzą
się wolnemi, że na sejmach krzyczą. Taką
wolność, i równość, wraz z Królów wy-
borem, Nie nazywam ja rządem, bez
rządów potworem. (d.) (Król Karol o drob-
nej szlachcie polskiej.)

L. 45. Leży jeszcze na Wawelu wielki poła-
many ~~stary dzwon~~ dzwonów (Zwiastun świętych
obrzędów i sławy żywiący; Lat go i
swem imieniem ochrzcił Zygmunt stary.
~~tot~~ I ku sławie wielkości, które w
Polsce wskrzesił, Między niebem i ziemią
w powietrzu zawiesił. (d.)

R. 169. Pośmiertny przedział rysów nad obrazych
odbiciem; Nie ubliży twarzy, choć śmierć
zmieszał z życiem (d.) (Mowa o Bytnie,
który przy wycieczce z oblężonego przez Szwe-
dów Krakowa, zginął, i na żądanie matki
po śmierci odmalowany.)

N. 192 Niech ci nie ciężą ziemia, którejś dzie-
ci nie bronił (d.) (Słowa Czarnieckiego przypisane
na trumny Bytnia do grobu (Sit tibi terra levis.)

A. 36. Dyk

Kraków

L. 46. Lecz nowa Numancyjo wyjdziesz z krwawej toni, Bo liche nie obłegają „pióro lecz broni." [d] [mowa o Krakowie i Czarnieckim]

N. 193. Na tę świadomość zbrodzień wszak żadności wpada: Sława niechce współnika, hańba wielom zada. Mniema że jego zbrodnia zaszczytu nabyta, od świetności imienia starej Radziwiłła. O ślepoto! Zbrodniarzu, cóż twą hańbę zmniejszy? Nie ty jesteś mniej podły, ale on podlejszy. [d] [Mowa o Radziejowskim, który Szwedów do Polski sprowadził i Karolowi Gustawowi doradzał i o Radziwile wojewodzie wileńskim który Hetmana Gosińskiego, i Jenerała Judrickiego uwięził, i moskalom bramy Wilna otworzył.] [Dd daly mówi:

Polski

O. 93. O dumo, o chciwości, o zazdrości zdrady! Wyście wypracowały tór naszej zagłady. [d]

hist

N. 194. Nie ugnie się przed dumą stała wierność nasza, Tych, którzy śmiercią gardzą, groźba nie zastrasza. [d] sent

S. 102. Szczęśliwy Król, co wgrozach zagrabał się tronu, I odniem jednym nie przeszył władzy swojej zgonu. [d]

N. 195. Nie mów mi o nagrodzie, gdy powinność sobie, Bobyś mi tej ujmował, któż mam sam w sobie. [d]

S. 103. Ścierają ostrze z ostrzem, ściera zbroją; li prą, li odpychają, ci pchają, ci stoją [d] [Wopisaniu wycieczki Czarnieckiego z Krakowa na oblegających Szwedów] Kończy się ten ustęp ten wierszem: Tak dzielne

hist

bohatery ostrzem twardej stali, Pod murami Krakusa twierdzy się spotkali.

N. 196. Nigdzie się nad innym losem litość nie ocuca, Ziemia mnie się wyrzekła — nie bo mnie odrzuca/ [Kazimierz do Sztem borga wnieściczei z Krakowa do Opawy.]
(Koronie)
W. 149. Wszystkim, wszędzie, w turbanie w kapturze; wszyscy my jednej podlegli naturze. [Kras: mon.]
Z. 99. Życie podległe chorobom, piękność odmianie, bogactwo utraceniu, sława uszczerbkowi, przyjaźń obłudzie, miłość nie stałości. [Karp:] wart tego nośmy ist: ziemi pewnego, i trwałego na świecie.]
N. 197. Nie każże nigdy podłość pism twoich nie szpeci; można pisać szlachetnie i dla samych dzieci [Dmoch: Sz: Rzym.]
L. 47. Los ojczyzny nie zawisł od jednego grodu; Póki króla nie ścięli, dopóty narodu. [Koz: Czas]
B. 50. Było państwo ustawione, ogromne, potężne,
Przemożne w króle dzielne, i rycerze mężne,
Przedmurze chrześciaństwa, siedlisko swobody,
Cisnęły się pod jego opiekę narody,
Był naród który sobie polubiła sława,
Wspierał słabych, zuchwałym mieczem dawał prawa,
Wzrastał nie przez podboje, gwałty, i napady,
Lecz starą ojców wiarą, i przez ich przykłady,
Składały przed nim ludy berła, i korony,
Krwią jego królów szczycąły się trony,
Ach! w jego to podobno było przeznaczeniu
Przewodniczyć wielkiemu Sławian zjednoczeniu,
Jednym węzłem skojarzyć szczepy jednorodne,
I nad półową świata wznieść berło łagodne,
Lecz gdy niestety zdeptał świętą ojców wiarę,
Wygnał cnoty, porzucił obyczaje stare,
A ujęte wypuściwszy bezrządnej swawoli,
Dał królów od swojej śmierć odeszłej doli;
Stał się igrzyskiem pomsty zapisanej w niebie,
I gdy go obcy szarpią, on szarpie sam siebie.
Ten co strzegł orężem mieszczce dworze
Lichym zgrajom poddanych [Kozakom] oprzeć się nie może.

Drobny królik go podbił, a on z podłej trwogi,
Berło mu jagiellońskie rzucił sam pod nogi,
Ziemi swojej obarczył zwycięzcy haraczem,
wojsko jego stopniało, król jego tułaczem.
(Koz. Barn:) Słowa Sztemberga niesione do
Kordeckiego w Częstochowie)

Cz. 87. Ja Kordecki, stróż progów Najświętszej Dziewicy,
Bohater pod kapturem, zakonnik wojny[?]
(o) Rzeczywiście obrona Częstocho-
wej przez Kordeckiego, naprzeciw Szwedom
pod Müllerem, uratowała i Polskę, i Króla
Jana Kazimierza na jej tronie. Była to jedy-
na twierdza której Gustaw Karol w Polsce
nie zdobył, i nie zajął.)

I. 117. I miotani zdradzieckich serc podłą chorobą,
Frymarczą tronem, Królem, narodem i sobą.
(o) Warszycki do Kazimierza)

L. 48. Lub jak liche robactwo wylęgłe z gni-
lizny, Skrycie toczy podstawy pod gma-
chem Ojczyzny (o) w Kontynuacyi poprzed-
niego)

M. 75. Młodzi są chciwi tej zarazy, i mniemać nie-
baczni, Że może być narodem, nim ludź-
mi być zacni; Płochość wieku niezdol-
na marzeniom dadz miary: Zawsze bu-
rzy szał młody, co wzniósł rozum stary.
(o)

S. 104. Synu, rzekł kapłan, to twe występku
bezdroże. Na wszystko się odważy, ten co
wszystko może (o) kapłan do spowiadającego
się Jana Kazimierza w Częstochowie)

G. 57. Gdziekolwiek jest praw Boskich i ludz-
kich opieka, Czyż może tam być człowiek
własnością człowieka (o)

K. 123. Król mu na to: Są klęski od Tatarskich
krwawsze; Dziś raz zniszczy przelotem,
swój ciemiężca zawsze. (o)

W. 150. Wspólna krew, wspólna wiara, obyczaj
i mowa, Wydaje ziemi dzieci Gniezna i Kra-
kowa. (o) mowa o Wielkopolanach)

W. 151. Widoku godny nieba, jakiż blask twój świeci! Król siedzący przy stole w gronie prostych kmieci (d) (o Janie Kaz. spoczywającym u kmiotka na Szląsku uciekając do Opawy)

W. 152. Widząc Król te niewinnych wieśniaków obyczaje, pomyślał: Nie w szkarłacie chodzi los szczęśliwy, My Królowie z teatru, a tu Król prawdziwy (d tamże)

Z. 99. Zginie, a naznaczonej nie podda się doli, Zniesie nędzę, tułactwo, nie zniesie niewoli. (d) (Czarnieckim oblężonym w Krakowie)

S. 105. Spadła mu z oczu zasłona, i już widzi jasno, że ginie, kto niezdolny powstać siłą własną. (s)

C. 132. Choroba nam z dniem każdym przez [illegible]załogę; Na krew opatrzyć na wszystkim, lecz natrzy niemogę. (d)

K. [illegible]4. Króla, na złych doradzcach stawszy swą ~~[illegible]~~ przesadził winną, zdradzi każdego, kto ojczyźnie zdradził. (d) (Czarniecki do Karola mówiąc o Radziejowskim)

P. 170. Panno Najświętsza! wzywam jeszcze twego ludu! natchnij pierś wieszcza ogniem, wiarą serca ludu; Niech czytanie z wzoru przodków zbiera, męstwo wtedy wybucha gdy gorąca wspiera (d) (wstęp do [illegible] obrony Częstochowy przez ~~[illegible]~~ Kordeckiego)

W. 153. Wkoło niej (Matki Boskiej) różnorodną farbną tęczą się rozszerza; i tęcza godło śmiertelnych z wszechmocnym przymierza. (d) (tamże)

A. 36. Ale nieść choćby w ręce najpokorniejsze razy, Nie godzi się piastować baranka bez skazy; Mógłżebym przyspieszyć krwią bliźnich prawicy, Zbliżeć się do bezkrwawej ofiar tajemnicy? (d) (z mowy Kordeckiego do załogi)

A. 37. Dyk

M. 76 Mierność nie chciwa bogactw, nie trwoży ubóstwa, wznosi dusze śmiertelnych i zbliża do bóstwa (Koch. Czarn. (myśl nie zupełnie prawdziwa))

D. 79. Dwa w tej ziemi stany są mi części przedmiotem: Żołnierz, co ją krwią, rolnik, co ją zlewa potem. (I.)

N. 198. Nieprzezorna porywczość jest Polaków wadą, Niewczesny zapał w skutkach równa się ze zdradą. (I.)

A. 37 Ale że chcesz nas wspierać Boże, choć w swój tym celu, Przy niezgodach, przy spiskach, i w innych tak wielu? Bójmy się! twoi bez cnoty kraju nie ocalą, A tu serca wyschły, a mózgi się palą. (C.)

Ż. 100. Ziemia Polski gotów wspólnikiem być z tupu. (C.) mowa o Kurfursztu Brandenburgskim, który się wtenczas już z nieprzyjaciółmi Polski, t. j. z Gustawem Karolem łączył.)

W. 154. W ziemi tej (polskiej) tlejąca iskra, u dołu wciąż stała, A z zarzewia ratunku w płomień się zapala. (C.)

B. 51. Brzękiem skruszonych kajdan znak do walki daje, Wśród stolic kraju, ducha stolicą się staje (C.) mowa o Tyszowcach nie daleko Zamościa, gdzie się zawiązała naprzeciw Gustawowi Karolowi konfederacyja, do której się później Jan Kazimierz przyłączył, i której skutkiem później wypędzenie Karola i jego wojsk z Polski było.)

S. 106. Śmierć lub zwycięstwo, oto tych rzesz (Polska) osnowa. Tam niezgoda wymowy, jedność czynu słowa. (C.) tamże)

" 107. Stań przy mnie (Boże) a rozpłoszysz jak pył dumne wrogi! Jedną przyszli, wielu będą siedmią drogi. (C.)

Z. 101. Zna dobrze dwór saski, kiedy Polska panie; Jaki sąsiad do jego grani się przysunie (d)

L. 49. Lecz kiedy okręt tonie, kiedy śmierć tak bliska, Roztropny majątek skarby nawet w morze ciska (d) Jan Kazimierz w swoich kłopotach z Karolem, chciał Leopolda za Ferdynanda mianować następcą na tron polski, jeśli go posiłkować będzie i do tej okoliczności ściąga się ten wiersz przy Kazimierza do Czarnieckiego wyrzeczonym/ mówiąc dalej: „Panie taje czyj owa ... wyższej, górnej, mniej tych niesfornych swobód bezpieczeństwa więcej/7

W. 155. Witaj „rzekł ziemio sławna z Stefana Batorych Tworzynów, Poznaj i nie odpychaj wracających synów! Niech cię obcy mniemają mniej świętą, mniej żyzną; Jesteś dla mnie najdroższą, skoroś jest ojczyzną.“ (d) Tak Kazimierz witasię z Polską wracając z Opawy, idąc do Lwowa/

M. 77 Między gmin wiejski głosi zacięty mordercze, Naszeż wydaje głowy sobie przy niewierze. Dla zabójców ogłasza dary i nagrody/ Łupy skrwawionych ofiar, ziemi i swobody (d) Karol po konf. Tyszowieckiej urażony na szlachtę/ Znalazł się jeszcze inny, a to kr. katolicki, rząd w r. 1846 ym który go naśladował. 7

Q. 58. Gmin rozkiełznać jest łatwo, powściągnąć nie snadno. (d)

N. 199. Niechaj krwawe przykłady Rusi nie uwodzą, W podbitej tylko ziemi Bogdany się rodzą. (d) Bogdan Chmielnicki, hetman kozacki, który buntem swoim, i od niego nie mniej Kozaków pierwszy, i może na powieść dzieć śmiertelny cios Polsce zadał /

S. 108. Szukasz u nas siepaczów pod wieśniaczą szatą, Attila, ów bicz Boży nie dobył się na to. (d) Zawsze w tem samym porównaniu, jak pod M. 77. —

W. 156. Wiarołomni w przysięgach, władzy czarności niestali, Zawiścią zdradę ojczyzny, którzy nią sprzedali. (P) Karol o szlachcie polskiej, po dostąpieniu Koniecpolskiego /

list

L. 80. Lecz kogo swoją tarczą okrywa Przedwieczny, ten stąpa po bezdennych przepaściach / bezpieczny; Ziemia się wskroś rozpadnie, zaryczą otchłanie, Świat runie, on na świata zwaliskach zostanie / P / Myśl Horacego, Et si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae /

J. 118. I z każdym dniem z silniejszym wierszy thanatogium, Jak gorzkie z ludźmi życie, a jak miłe z Bogiem / P / (O Kwitanej co przymuszona wyjść za Königsmarka /

list

R. 33. Rodzice błądzić mogą, przykład to nie rzadki; Lecz Bóg tylko jest sędzią sprawy ojca, i matki. / P /

S. 109. Sam Grudziński ~~zwołuje~~ wśród losów Karola przemiany, Zwołuje pod chorągwie krnąbrne Kaliszany. Gniazdo niesfornych swobód, ziemia niezgód wiecznych, Płodniejsza jest w trybunów niż w wodzów walecznych / P / (Zapewne przy tym ustępie miał Koźmian na myśli wypadki R. 830go i Niemojewskich)

list

H. 13. Huk spiży, szczęk oręża, chmur ryczących ~~gromy~~ grzmoty, To są wieczne dla lutni sarmackiej przedmioty. Nawykła ona tęskne tony godzić z niemi: Jakie są pieśni wieszczów, jaki los ich ziemi (P)

list

J. 119. Jest Tarnowski z Wilowsi, zawód on zaczyna, Jaki bohater rodu wskazał z Obertyna. Marcin Zamojski, mieczem i męstwem dowodzi, Że ze krwi bohatera Byczyny pochodzi. Jest waleczny Krasiński, syn młody z nim stoi, Nawykał pod Turenem do konia i zbroi; Piersi jego odważne, i nadobne lica Ni jedna za ojczyznę już rana (blizna) zaszczyciła ~~przyświeca~~ Przy Czarnieckim z szwedzkiemi mierzył się obozy, I niedobyte zdobył nad Sanem wąwozy. Jest Tarło z Szczekarzewic, Gorajski z Goraja, /.

J.

/. wiara różni go zbroini, lecz ojczyzna spa-
ja. Wielopolski ze skały piaskowej i Szańca
Grzymałstarcze z ramakiem, iwnosił Szafrańca,
Są Stadniccy z Żmigrodu, są z nagłowic
Reje, Fredry piórem i szablą wspierający dzieje.
(Ustęp z opisania wojsk Jana Kazimierza
w obozie pod Warszawą w czasie wojny Szwedz-
kiej) (d)

S. 88. Takowe lew przykonaniu ziemnej om-
dlały, Zniósł obelgi od zwierząt co wprzód
przed nim drżały. Ryży okropnie, gryzący
jeży, kłami zgrzyta; Gdy podły jak nosi-
ciel podniósł nań kopyta. (d) mowa ozdra-
dzi kurfirszta Brandenburgskiego, który
się złączył z Królem Karolem szwedzkim, na
przeciw J. Kazimierzowi Królowi polskiemu swo-
jemu panu (Sanzerin)

" 89. Takniku szemny a dumny książę Siedmio-
grodu, (Rakoczy) Ledwie się dotknął ziemi
wolnego narodu, Już przed światem, już
w dziejach tą hańbą zasłynął: Przyszedł dum-
ny, uciekł podły, trwożny zginął. (d) mowa
o Rakoczym, który uwiedziony obietnicami
Karola, że przy podziale Polski, małą pol-
skę, i Czerwoną Ruś będzie sobie miał odstą-
pione, wpadł w okolicę Krakowa z wojskiem
i zbuntowanemi Hucułami, dognany przez
Czarnieckiego pod Magerowem, wojsko jego
zniesione poszło w rozsypkę, on sam napad-
nięty przez Tatarów został zabity)

B. 52. Biada temu, kto wchwili groźącej
ruszyny, Na obcych wsparciu nikłe
osnował zachuby (d) (O pomocy Cesarza Fer-
dynanda Kazimierzowi obiecanej, lecz w swo-
im czasie niedanej)

S. 120. Jest w przymiotach mężtwo, jest siła po-
tężna, Powolności te rażka tężni niedołęż-
na. (d) (wyprawa do Danii)

O. 94. O wielkości, o! cnotą nadludzkiego męża
Ten kto siebie zwyciężył, ten wszystkich zwycięża
(d) (O Czarnieckim.)

A. 38. Dyk.

K. 125. Kraków jest sercem Polski, jak wielka rozległa, to to serce z jej stygnących członków krew się zbiegła; w nim są nadzieje kraju, wierne hufców szczątki, w starych pomnikach chwały pomne wymowne pamiątki. Ztąd jeszcze odżyć może, choć już króla nie ma. (?) Pieś: Ch.)

C. 133. Cokolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym; wszystkich stylów piękności szlachetność jest źródłem. (Dmoch. Sz. Ryt.)

M. 78. Miłośny zdięta goryczką, Podnoszą mu brodę sączką. (Zab.)

N. 200. Nędznik musi leżeć wszędzie podłoczony, Ale co im świat stworzył, podnieśli ogony. (Rzy: Żyw.)

W. 157. Wolę patrzeć na szczęścia niestateczne koło, Niż na każdego pana podniesione czoło. (Zab.)

J. 121. Jegomość, który za honor sobie poczyta, pisać się moim sługą i podnóżkiem, gniewałby się (uraziłby się) gdybym, pisząc do niego, nie nazwał go mopan dobrodziejem (Mon.)

" 122 Jednym skrzydłem gościniec mierzy podobłoczny, I goła 6 płochopióry, i jastrząb 6 zastoczny. (Nar. Dz.)

B. 53. Błogosławieni są, którzy miłują czystość; ale podno żadnego takiego przy dworze nie znajdziesz. (Gliez: Wych.)

N. 201. Natura nas różnemi przymiotami dany. Nie naszą dwóch duszą podobnych, jako nie nasz twarzy. (Dmoch: Sz: Ry:)

W. 158. W tańcu ptak jej niedoleci, Gdy podołek rozpuści, wymiecie i śmieci. (Sm: Sil.)

N. 202. Nie jest grzech podpić sobie mądrym i uczonym, Awszak Bachus Minerwie był bratem rodzonym. (Kch: Fra.)

J. 123. Jeżeli im trochę podpisz, Kara już gotowa, Bo za to mimowoli, i wężymi głowa. (Teatr.)

O. 95. O jak szczęśliwi są, co przed powodzią
Burzliwych czasów uniknęli stałym, Pod ład
spokojny podeptywęli łodzią, Gdzie ich nie porwie
wart wszystkie obroty. (Zab.)
N. 203. Na cóż się przyda być uczonym? O jakże
wielu podobni z Królem Salomonem. (Pot. Jan)
D. 80. Długo pomyśl, nim co zrobisz, bo kto skoro
zacznie, Lub podrwi głową, lub nieszczęśliwy
dzie opacznie. (Zab.)
P. 171. Przy kokoszce iarzębaty, podrygnie kur wo-
łochaty. (Teatr.)
T. 90. Turczyn obchodzi się z złotochami, jak
z baranami, ochrania ich dla wełny, a potym
podskubuje. (Ktok: Turk.)
" 91. Tak gwarzę za nieopróżnym od flaszek stoli-
kiem, Dał, pruszył pod stryjem tym do góry
wąsikiem. (Zab.)
Z. 102. Za uwolnienie Jana Kazimierza mnicha
od zakonu, miał papież tę powinność na Po-
laków włożyć, aby w krąg włosy na kształt
mnichów podstrzegali. (Kron.)
W. 159. Wyznieniż ten artykuł, który stawi
może, Interes go podszepnął, honor zetrze.
(Rzeb.)
N. 204. Nie tak szkodzi ten, co się zmiękcza od-
krywa, Jak ten, co się obłudną przyjaźnią
podszywa. (Mni: Aug.)
B. 54. Bojaźń się ostrożności imieniem nazywa
Niekszemność się pod płaszczyk pokory pod-
szywa. (Mni: Ryt.)
P. 172. Powiadają o Kazimierzu (W) że go mierziła
podwika. (Biel) to jest że nie gardził kobie-
tami, płcią piękną, albowiem podwika, właś-
ciwie kwef czyli zasłona kobieca, znaczyła w sta-
ropolskiej mowie, białogłowę. (Stak Chrości-
kowski w swoich farsach pisze: Antoniusz mnie w
szyzbroje pilnować podwiki.)
G. 59. Gdzieżeś cnoto, gdzie prawdo, gdzieście się po-
działy? Wszcie (w Polsce) niegdyś najmilsze przy-
tulenie miały. (Krasz: Sat:)
D. 80. Dał ci Bóg zdrowie, korzystaj, a winnej podzięki, nie
omieszkaj dlatego, z którego wziął ręki. (Nar. Dz.)

S. 110. Szczęśliwy, kto z równemi o granicę sądzi; Złym mór, ogień, powietrze, gorsi źli są sędzi. (Kras.)

B. 55. Bydź to może, żem podżyły; Lecz mam jeszcze dosyć siły. (Lutr.)

S. 111. Skarga wywodzi etymologiję słowa poganin, od słowa łacińskiego pagus, a pago, paganus, a to stąd, że za cesarza Konstancjusza ci żołnierze, którzy wiary chrześciańskiej przyjąć nie chcieli, od wojska odegnanemi będąc, po wsiach się błąkali. (Linde)

hist

S. 124. Jagiełło (Władysław) pogniewał się z Jadwigą o podejrzenie występku w małżeństwie, tak bardzo, iż mało nie przyszło do rozwodu. (Stryjk.) (m3 Zapewne nie bez powodu)

M. 79. Między bożkami mieli Polacy poganie także Pogodę (t. j. Serenum sive temperiem (Krom.) zaś Mozkirna była bogini Niepogody)

hist

Z. 103. Zawziął roku 1473. początek odmiotły niebieskiej, abo pogoni. (Krom.) (u więc Komety za Kromera nazywano pogoniami.)

P. 173. Przestępstwa ojcowskiego dwojaka jest wina; że grzeszy, i przykładem złym pogorsza syna. (Kchw. Er.)

" 174. Pogorzelców nie pozywano za długi przez trzy lata. (Star. Dis.)

W. 160 W Grecyi dzień narodzenia opłakiwali a gdy zaś kogo pogrzebli, wesołość okazywali. (Protas. Konst.)

Grecya

P. 175. Pokybel (szubienica) święte drzewo, nawieki niechaj nieprócznieje; Przez które sprawiedliwość swoja się nam dzieje. (Kchw.)

G. 66. Gdy Amana wieszano, żydowska hałastra, Przy pochyblu wołała: sic itur ad astra. (j.)

Żyd hist

N. 205. Niewierz żaden fortunie, nie dufaj w pozkładyj Ana każdą godzinę spodziewaj się zdrady. (Pieśń: Kat.)

P. 176. Pokonewski, czyli pokonewszczyzna, nazywaną na Żmudzi opłatę, wypływającą z zamiany powinności osobistej poddańczej na pieniądze, wszczególności służbę konną. (Czack.)

Ś. 91. Tam wycięty kwiat w pokos niezliczo-
nej młodzi, już nie wzrośnie, bo we krwawej
opływa powodzi (Mur: Ryt.)

" 92. Tak dobrze nieprzyjaciół są bili, tak ich
siecze, Że im się dwa na trzaski pokruszyły
miecze (Pot: Poz.)

Szczerb.

Ś. 125. Zszyty, już i jedwab, i płótno z po-
krzywy, wynalazł człowiek do obrzena
pożytek osiewny. (Kniaź: Spy.) (płótno z po
krzywy (Nr. Wol. Duch.)

N. 206. Niewiasty wnet się z lada kim pokumają,
a któremu się jej kto, już nie ma zi dostała
przyjaciela (Petr: Ek.)

" 207. Niepokupny dziś rozum, trzeba wiele sta-
wić, kto go chce na papierze przed światem
objawić. (Nar: Dz.)

P. 177. Precz z temi od kolan rękami, owszem
wpół jak należy obłapmy się sami! (Bardz.)
(Mówi te słowa książę do swego wiernego
sługi; gdyby je kobieta do mężczyzny rzekła,
nie bardzo by obyczajne miały znaczenie)

S. 112. Sławne psie pola, sławne są Smoleńskie
grody, Gdzie Polanin (Polak) Trojańskie mężnie
bił narody (Gaw: Siel.) (psie pole pod
Wrocławiem, gdzie Bolesław Krzywousty po-
bił wojsko cesarza Ottona)

" 113. Syn zbywszy się rodzica starszy, swoim się
potem gonić poważy. (Gward: Wład.) (t.j.
swoim dworem, na własną porękę.)

H. 14. Harcuj koniu mężnie sobie, Boć jest klej-
not wielki w tobie, Czyń pole, harcuj sze-
roko, By cię znać było daleko. (Kosz: Lor.)

T. 93. Twarz skruszona sumieniem, policzek nadob-
nej róży, w śnieżystem mleku zmoczonej, podobny.
(Zab.)

P. 178. Polityk jest to zwierzę rozumne o dwoch
nogach, tak służące Bogu, aby djabła nie
rozgniewało. (Zab: Lud.)

" 179. Poszedł grzech w polityki, ogrubiaństwo
cnotą; Wzbytek potrzebą, zmysłowa stała się
pieszczotą (Pot: Poz.) (poszła z naczytu zaniemi-
tasyi) (jest to krytyka ówczesnych obyczajów.)

R. 126. Kominiecz goły nad złą fortuną szczę-
śliwy Strwożon najlepszych półmiskó[w]
odbieży. (Petr: Hor)

Z. 104. Zimnej gości, przykre rządy, niesostropne
boje; Zgniazd własnych północników wypę-
dzały roje. (N. Dam:) (Północniki, mieszkańce
północy)

H. 15. Hetman polny w Polszcze, tem się różnił
od Hetmana W. K. że powinnością jego było gra-
nic od nieprzyjaciela pilnować, a osobliwie od
Tatar, i Moskali, i kądi także hetmanami gra-
nicznemi zwani bywali. (Skrzet)

S. 114. Szydząc z świętej pocziwych swych przod-
ków prostoty, Za blask cudzego połorn zamie-
nili cnoty. (Kras: Sat:)

" 115. Sławni Polacy co tak połowali, Owolność
drogą zawsze wojowali. (Stryjk: Gon)

W. 161. Wpierwszym Dytmarze znajduje się pierwszy
ślad polskiego imienia; bądź nam to imię
Czechowie od polania chrzesną wodą nadali;
bądź one od Lachów sami sobie utworzyli. (Nar: Hist)

S. 116. Słowo greckie Chrystus, pozydowsku Mes-
syjasz, znaczy wpolskim języku: pomaza-
niec (Boży) (Herbst: Nauk)

D. 81. dzięki tobie mój Boże niechaj będą wieczne
Żeś mi z pomiernym stanem, dał miejsce
bezpieczne (Nar: Dz)

B. 56. Bolesław, wróciwszy z wyprawy Kijowskiej
rozkazał żonom niewiernym szczenięta do
piersi przykładać, aby tak zuwieszo-
nym psim pomiotem, na hańbę chodziły.
(Nar: Hist:)

R. 127. Ktosię raz dotknie zdroju niepomnego,
Próżen jest wszelkich trosk, i frasunku złego
(Kmit: Tr:) (Zdrój niepomny Lethe)

Z. 105. Za piastów podatki w Polszcze nazywa-
ły się powszechnym nazwiskiem powinność,
(auxilium) (Nar: Hist) (w Litwie Dziakla) (Czacki)

S. 126. Już na wszystkich obrazach polizał pokosty
Podziurawił tysiąc cerkiewne pomosty (Nar: Dz)
(Nabożny Rusin, co wszystkie obrazy całuje, i 20. po-
kłonów bije) pomost znaczy tu podłogę) /.

W. 162. Wolą niżeli na piersi włożyć kirysy twar-
dych, wolą tańcować gallardy ... (Pot: Arg.) Gaillard,
taniec francuski z czasów Ludwika 13go, do
Polski w środku 18 wieku przywieziony)

P. 180. Polubił Bolesław jak drugi Annibal
w Kapui, kijowskie pieszczoty, rozkosze (Nar.
Hist.)

F. 9. Fortuna się zmienna zawsze poniewiera,
Co jedną ręką daje, to drugą wydziera.
(Pilch: Sent.)

N. 208. Nasze ojcy poczciwe, dobre mieli serca,
Nie chcieli nawet bajek trzymać w pamięci
(Kras: Wiersze)

" 209 Nie zawsze wzrok ponury, i posępne czoło
Miał Kato, owszem nieraz żartował wesoło.
(Min: Ryt.)

" 210. Nie znacie waszej matki wolności i praw,
Poparlować, po... sprachać, mą-
drości się wam zdawa. (Mon.)

J. 127. Jednaki przyjaźń mieć powinna gusty
(gusta) Tak przy popiołku kochać, jak
w czasy puste. (Mon.)

S. 117. Stary, młodych poprawiacz, wszystkie-
mu przyganiać, czego użyć nie może, młodzie-
ży zabrania. (Dmoch: Sz: Ry:)

O. 96. Odtąd królu prawidłem twojem słuszność
będzie, Niemała i w tym wielkość po-
prawić się w ... (Dmoch: Ill:)

C. 134. Czas nas wszystkich zmienił, i mnie oso-
to poradził, igłową wyleniał. (Sz. b:)

P. 181. Porywa mnie i mami poraneczek złoty,
Lecz milsze są mi jeszcze dobrych ludzi cnoty.
(Chod: Gess.)

D. 82. Dusza twoja nietknięta czarnemi na-
rowy, Piękna jest, jak pogodny poranek ma-
jowy. (D.)

M. 80. My się tu do was intro poramiemy, Sko-
ro śpiewaka z długą szyją usłyszymy. (Sim: Siel.)
(śpiewak z długą szyją, kogut.)

S. 118. Saski, Japoński, Chiński por-
cellany, w dzbanach, i wazach piękne
zdobią ściany. (Zab.)

W. 163. Wiśniowiecki (Jeremiasz) Ottomań-
skiej stolicy nieustraszony był pogromcą (Twardo: Wład.)

P. 182. Poroczki, zwano w dawnej Polszcze, sądy
ziemskie, które się 4 razy do roku odbywa-
ły, na których Sędzia, z podsędkiem, i pisa-
rzem zasiadał; Sądy Wojewódzkie, zwały się:
roki wielkie, ale miały ~~zawsze~~ miejsce po
każdych dwóch poroczkach. (Sarn: Ust.)

G. 61. Gdzie rozum, wymowę, wołała zarazem
Pallas wiedną głową; znały to grody, po-
roczki i Sejmy. (Miask: Ryt.)

K. 128. Kajać się grzechów, wspominam, kajanie,
Ani porożem nazbyt potrząsajcie. (P. Koch.)
(Pst. porożem potrząsać, znaczy hardo się stawić.)

P. 183. Porta Ottomańska zowie się państwo
tureckie od bramy, którą do Seraju Sułtana
wchodzą. (Wyraz La grande Porte le mot signifie en
Perse la cour du roi, ou celle des gouverneurs
des provinces. (Barthelemy Lej. Anacharsis) (Xe-
nophon Cyropopeja.)

H. 16. Elżbieta zażywając nad Polską nie-
wieściego porządku, wielu ludzi szczęśliwych
z urzędu porusza, (Kromer nil liberi usa con-
silio) zapewne starych młodemi rozpustnikami
zastąpiła.)

M. 81. Małoż to znajdziesz panów, coś jak
posągi? Próżne, nadęte, wszerzy samej pros-
tej drogi! (Jak. Boj.)

P. 184. Po tej stronie, gdzie biała płeć siedziała
Królowa węgierska posiadła matkę (t. j. wy-
żej matki siadła, gdyż Królestwo węgier-
skie przed Polskim ma miejsce; (Dor. Dz.)

J. 128. Jeden radził choremu, aby dał sobie posła-
dek klysterować, (aby wziął Emenet (ten na to:
mnie głowa boli, a on mi chce pośladek le-
czyć. (Ezop: Boj.)

S. 119. Ślub wiarołomnym czyni się sposobem,
A dziś poślubin jest miłości grobem. (Zab.)

P. 185. Posmiechowisko w Europie, z narodu Polskiego zrobiono. (Przestróg przez rozbiór Kraju)
Vae victis!)

Z. 106. Ziarnistego wyleciawszy siadły (gniazda)
Bystrym pędem sęp głodny pospiesza do padła, (ściewał (Zab:)

N. 211. Nie źle pośpiewać sobie czasem gwoli
Po pracy, ucisku, lub kiedy co boli: (Zab.)

S. 94. Trojakiego stanu ludzie w miescie bywają; bogaci, którzy panują, ubodzy którzy służą, i pospolici (plebej) którzy między bogactwem a ubóstwem środek trzymają. (Szczerb. autor 2 16go wieku, a więc już w 16tym w. mianowało Polsce wyobrażenia o teraz tak nazwanym szrednim stanie (Tiers état)

W. 164. U pogan słowiańskich był zwyczaj, w siedmiu lat (w siódmym roku) dzieciom włosy pierwsze postrzygać, i imię dawać. (Stryik) Gatunek chrztu; czy też zwało: postrzyżyny, albo mianowiny.)

K. 129. Kiedyś się stąd oddalał, był ten jeszcze chyży; Ale się wiek posuwa, i koniec się bliży. (Zab. S. m. (bliży = zbliża)

S. 95. Tak djabeł lud (polski) poszalił, iż woli wińsze (powszednie) dni mrzeć z głodu, a w dzień święty wszystko przepić. (Biał: Post)

P. 186. Piękne wanież (granica) proste obyczaje, Zostały się poszczepłaty kraje (Zab: o Polsce)

M. 82. My, cośmy się rodzili wolnemi dotąd, teraz jawnieśmy się poszwedzili (poszwabieli) wyznawszy się Sarmaty, (Tward: W. D. (autor z czasów Władysława 4go)

M. 83. Miły zagon ojczysty, lub pracą nabyty; Miłe proste poszycie, i dom nienakryty. (Bach: Epic:

G. 62. Gdyby nie było to potażu, nie byłoby ekwipażu. Skarb to niedosyć wielbiony, z popiołu rwany galony. (Kras: list)

/.

A. 40. Dyk

P. 187. Powoli biały rok, kłos dojrzeje, Jagoda ciemniej miodem dobrze potnieje (Miask.)

" 188. Potrząsa charakterem, jak żyd starą szatą; wczoraby monarchistą, a dziś demokratą. (Myśl z Ner: Dz. poezyi [illegible] ta poziemnie.)

" 189. Poczciwe Niemczyska! jakże nam są radzi, wszędzie znajdziesz Backhendl, wszędzie [illegible] (Napis na oknie w Oberży pod dwoma Krukami w Brühlu pod Wiedniem, w odpowiedzi na napis złotemi literami na czarnej tablicy nad przeciwległą: Zum Einkehr [illegible] Lebewohl.)

N. 212. Nie tam sobie darmo głowy! Nie woda, grunt złotowy, tu moje, doli chęgorymoklety.

B. 57. Bogacz pereł, ubogi potrzebuje chleba; oba potrzebni, lecz a mniej ubogiemu trzeba. (Min: Ryt.)

C. 135. Co pięć lat w Stambule z każdego chrześcijańskiego domu wybierają dzieci za dziesięcinę, które potureczają się (Turki), w religii mahometańskiej wychowują. (Paszk: D.)

O. 97. On wszystko połyka, i marnie przetrawi, tak że nawet szeląga w kieszeni nie zostawi. (Pilch: Son.)

M. 84. Mnich plecie, bredzi, miała, i na swój kościołek nawyłudza powątek, pomiędzy go mutek (Klon: Wor: Kwestarz) powątki, mate bochenki chleba.

Z. 107. Żołnierze poniszczani strachem, powarzeni swoją własną bojaźnią są wpół zwyciężeni. (Min: Ryt.)

N. 213. Niechaj że nigdy w tem zepsutym wieku Z powierzchowności sądzie o człowieku! (Mem: P. P.)

J. 129. Jeśli ci we wszystkiem dobrze się powodzi, Nie bądź zbyt wesoły, radość smutek rodzi. (Brat.)

P. 190. Powietrza się obawiasz, lecz upewniam cię, trzeba na powietrze tym umrzeć, a nie na powietrze. (Reh: Co ma wisieć, nie utonie.)

Polska

M. 85. Można Rzeczpospolita, i was ubogaci
hist A gdzie święta powinnie, tam swe każdy traci.
(J. Kochan.)

Ś. 96 Czy uśmiechem ludzi, który nie połowy,
Nie zgasną niby miłość, udając w oczy. (Kras Wł. Ks.)
(Kokieta, Umizgalska)

S. 120. Spitzt mi żywy rumieniec, uwiądł kwiat
młodości, skórą tylko zostały powleczone kości. (Hor: Mi.)

W. ibs: Wszystkie wiwy na świecie, odmienna po
włoka, nie potrafi omamić przezornego oka
(Węg: Lis.) (powłoka znaczy tu ubiór)

Z. 108. Za Piastów rozpisywano czasem podatek
hist nadzwyczajny, który nie powołaniem zwano. —
(Nar: Hist:)

P. 191. Gowołowszczyzna (zł. 1. dziesiąty wołowy
od poddanych,) którą przedtym tylko co 10.
hist lat, potym w sied.., zaś wprzód znowu co 3.
lata wybierano, za Władysława IV co rok
wybierać postanowiono. (Star: Ref.) Z tąd
widno, jak ciężary chłopskie w Polsce samo
wolnie podnoszono, i powiększano (Herb: Stat.)

" 192 Powóz, za Piastów nazywano powinność dawa
nia podwód pod dwór, kiedy Król gdzie jechał,
a odwóz, kiedy powracał. (Nar: Hist.)

" 193. Prawo do raju utraciliśmy przez niepowściąg
liwość w smaku, matki naszej. (Mont.)

N. 214. Największa jest dobroć (cnota) w Królu
wstrzymawałość (wstrzemięźliwość) a
powściągliwość od pieniędzy a od majętności
poddanych swoich (Kosz: Lor:)

K. 130, kto na urzędzie, nie tylko ręce od brania po
darków, ale i oczy od wejrzenia bezstydnego
trzeba mieć powściągliwe. (Gór: Dw:)

S. 121. Strzeżesz się na wychwalanym przezacnym
sędzią, ale daleko więcej niebes
pieczności (niebezpieczeństwa) jest od niepowścią
gliwego języka (Kosz: Lor:)

" 122. Szczęśliwy, kto powściągać umie, chuci i
żądze wrodzone, kto namiętnościom w mężnym
rozumie, wkłada wędzidła stalowe (Zab.)

165

S. 123. Spojrzyj wysoko; spojrzawszy pomyśl głęboko, kto te niebiosy budował. (Dar: lot.)

Ż. 130. I cóż u prawodawcy dobrego zrobili? wszystko pozaczynali, a nic nie skończyli. (Kniaź: G. P.)

Pot

K. 131. Który z królów pożądańszy? czy niezwyciężony wojownik? czy li też mi- zwający wojny? (Zabł: Tel:)

W. 166. W ziemi, i w wodzie, i w każde stworzenie Pożądną miłość wlało przyrodzenie. (J. Koch: (pożądną znaczy tu, pożądliwą) (Węgierski myśl tą samą, krócej oddał: Na ziemi, w wodzie, i w niebie, wszystko się [illegible], wszystko ... (Oda do Pryapa, tłómaczona z Pirona))

Ł. 51. Latem mléko, w jesieni jabłko z [illegible] wina; Na wiosnę poziomeczki, w zimie do komina. (Dim: Sil:)

K. 132. Kto ma dowcip ścieśniony, i geniusz suchy, Tego Pegaz poziomy tem [illegible] głuchy. (Dmoch: Sat: Hor: (po francusku: qui n'a pas du génie l'heureuse influence, pour lui l'hipocrène n'est que de l'eau, et Pégase est rétif. (Boileau))

N. 214. Nie znajdziesz w moich słowach blasku, ni postoty; Lecz znajdziesz prawdę szczerą, honoru, i cnoty. (Teatr: Wy. 6:)

Z. 109. Z potomków Lechowych jeden, rzeczony Pózny (posthumus) (pośmiertny) założył Poznań nad Wartą, i od swego imienia dał mu imię; dziś jest miasto znamienite, a wszystkiej w Polsce głowa (Biel:)

lit

P. 194. Późny, czy prędzej, i trwożny, i śmiały, Pójdą tam, kędy pokój wiecznotrwały. (Kras: Os:) (naśladowanie Hor: Serius ocius sors exitura, et nos in aeternum exilium impositura cymbae. (Zody: Eheu Posthume, Posthume, fugaces labuntur anni.)

S. 124. Skarżemy się na sługi, iże się pożarli; Trzeźwi słudzy z trzeźwemi pany, już pomarli. (Petr: Et.)

O. 98. O jakbym szczęśliwie spożył wiek w tym stanie, Któremu nie wie coto serce nierówne kochanie (Zab: Kosz.)

Ś. 97. Ten, jako kamień nieporzyty skały odpiera, deszcze, wiatry, gromy, wały. (P. Reha / Jer.)

C. 136. Co twym kłamstwem porzyszczesz, języku wszeteczny! Jeno ludzką wiena wisi, ogniow Boży wieczny / J. Koh. /

P. 195. Panowie lada pożyteczek swój więcej sobie ważą twojej cenią niż spólne dobro podanych (Biel.)

C. 137. Chodkiewicz Szwedów wielkość często pierał. W Inflantach działa, obozy odbierał. (Strij: Gon.)

M. 86. Mindog przemożny książę Rusi burzy Ruskich, Liflandzkich przez Krzyżaków, i Pruskich / St.

K. 132. Kto ma zdolność, przy pracy wszystko mu się uda. Zdolność z pracą nie dzieła, lecz sobie zdział luda. (Dmoch: Sz: R.)

P. 196. Pracować wyraża, (znaczy) ciągłe natężenie władz umysłowych, lub siły ciała. (Dam: War: Wnuk.)

" 197. Pszczółka pracowna, co ssie kwiatów poty, Leci rano, przed wschodem słońca, do roboty. (Zab: Kosz.)

L. 52. Lichwiarze bezsumienni, niechaj będą u pragi miotłami jawnie (publicznie) karani (Chełm: pr:) O, gdyby przepis ten został przywrócony!

B. 58. Bardzo się w koło poselskie zakradła pani praktyka (intryga) która nam wdolności wszystko psuje. (Orzechow. Q.)

P. 198. Prawnik na tém zasadza całą swoją sławę, Gdy choć najniesprawiedliwszą chytrze wygra sprawę. (Mon.)

N. 215. Natura, i uczciwość mają swoje prawa, więcej warte, jak wasza w Petersburcie ustawa. (Sk. S. M.)

S. 125. Słusznością państwa stoją, niesłusznością giną; wcześniej czy później złego, skarania nie miną. (Zab.)

/.

A. 41. Dykt

P. 199. Prawdolubcami się, bogolubcami i prawosławcami ponazywali, ale prawdziwie są przywłaszczycielami. (Smotr: Ap:)

K. 133. Kiermasz jest słowo niemieckiego wzięte, prażnik zaś jest prawdziwe słowiańskie od prażnia, które na ofiarę noszono (chleb pszenny) albo raczej od próżnowania, że się w święto nie robi (Klucz: Sł: (tak jak niedziela, od niedziałania)

D. 83. Do ziemi krakowskiej, prerogatywa najwyższej zwierzchności była przyłączona. (Nar: Hist:)

P. 200. Przeciwny los, jak złota kamień daje próbę, w nim poznać, kto fortunę, kto kocha osobę. (Nar: Dz:)

D. 84. Dziś jako w wierze, tak i w pospolitej rzeczy, każdy swą porze, każdy swoje mana pieczy. (J. Koch. (primus amor ab ego.)

W. 167. Wszystkie do Polski przyszły te wykręty, gdy się u Gdańska zjawiły okręty: Prostość, oj, czysta, niewinność ona, jest przedzierzgniona (Klon: Fl:)

O. 99. O dobre czasy, gdy trwała prostota, w prawdzie nie było tak kształtnie i grzecznie, uprzejmość wszystko krasiła i cnota, żyli wesoło, żyli i bezpiecznie (Kras: Antimonomachija

J. 131. Jaka niepojęta w tem człeku prostota! Nie dość że żonę kocha, jeszcze patryota! (Fr:)

D. 85. Dąbrawka żona Mieczysława (Okres: Chodźko) chodziła zawsze prostowłosa, jako jest obyczaj w Czechach albo w Niemczech. (Gwagn (prostowłosa, t.j. z gładko uczesanemi włosami.)

P. 201. Prostnik zwał się w dawnych słowiańskich narzeczach, Liberbaro, (Hanigswurt) od słowiańskiego słowa: znaczy: prosty, prawy (Adelung Linde) małego: Prostnyja = Barsnija)

A. 38. Aż nas się tak prowadzili rady, jednak przeciwko śmierci nie nalazł porady (Groch: W:)

H. 17. Hołd cofnięty prędzej obraża próżność wielu kobiet, niż hołd złożony pochlebia. (Ham: Warz.)

P. 202. Próżna krwawego boju Zakwitła Polska w pokoju /Groch. 147/ wolna od wojen/ hist

„ 203. Prusy, Porusy /dlatego że przy Rusinach sączy przed Rusinami ziemie zamieszkiwali; między Wisłą, Drwancą, Ossą i Niemnem po nad morzem Baltyckim/ Kron: Nar: Hist/

S. 132. Gdzie gdzie się lęgą rysie /myszy/ prucia/ pogęstwie; Inadziki naciera/ z brytanami świnie /Sol: Sart/ /prucie znaczy w staropolskiej mowie: wychen/ oledzić, wściezyć. —

K. 134. Krytycy znowu/ powiedziano pilnością tam wszędzie rysy/ prucia/, gdzie rozum lub cnotę dostrzegą. /Mont/

P. 204. Prymas jest najwyższa godność duchowna katolicka w narodzie, lub kraju, jest to tytuł zwykle do jakiej stolicy arcybiskupstwa przywiązany; i tak n. p. w Hiszpanii jest prymasem A. B. Toledański; w Anglii Kantuaryjski, w Węgrzech, Strygoński /Gran/ w Polszcze A. B. Gnieźnieński; /Biel: Skrót: Kron: / Mikołaj Trąbka A. B. Gnieźnieński najpierw prymasem się jęł pisać /Biel/

S. 133. Jedna święta prywata, ta dziś najpłatniejsza u nas, a natężmy wszystkie radyswe złożyli nie bacząc na to, iż jeśli publika (t. j. rzeczpospolita) zginie, prywata skakać musi jak ją zagra, /Zagrajaj/ /Skrz: Zist/ Aoiąc już za Króla Zygmunta starego, i stmia ty w szlachcie polskiej zarody błędów, które w końcu wieku 18go kraj i naród zgubić miały. Wychowanie jezuickie przez Iwarów zaprowadzone i wzmagający się wpływ żydowstwa, niemogły jak tylko dzielnie się przyczynić do rozwinięcia się tych błędów, i katastrofę przyspieszyć /uwaga/

N. 216. Nie tak armaty, i straszne boje, Jak owi czej prywaty zgubiły nas swoje. /Iwan: Lud/ /Zer.... panowania Włąd: IV o/

H. 18. Herkules w bogów umieszczony rzędzie, U nóg Omfaly zniewieściały, przędzie. /Kras: Ch/

C. 138. Coś sobie tedy zachwały; Umysł twój przędzie /sobie/ zuchwały? /Dar: Lot/

P. 205. Przymiesz z chęcią, co z łaski Bożej Ziemianin chudy przed cię położy. /Miaski Ryt/

G. 63. Głupiego zwieść to fraszka, mądrego to sztuka; Łowiąc miłość za przebieg lecz miej nie zamianka. [Zabł.]

N. 217. Nie dziw że ciało, w Polszcze bardzo mało, prawdziwych polaków, u nas się przebrało. [Jaz: Ez:]

C. 139. Ciężka rzecz dostać poddanych szczęśliwych, Już się przebrało na sługach poczciwych. [Kras: Mysz:]

S. 126. Szczęśliwy, kto na tym udziale przebywa (przestaje) Spokojny siadł przy stole wysokiego wazywa. [Karp:]

O. 100. O, by dali królowie z swojej mocy; Za ochłapków prostych przez trapanie nocy. [Zabł: Ez:]

J. 134. Jeden drugiemu gęby w pojedynku przetnie, Za tyle go kompanija, że mu będzie szpetnie. [Pot: Zaw:]

R. 34. Rzuca ziarno ~~ochłopek~~ kmiotek w uprawną rolę, wozem zboża pociągniony; który jak szarfa silne Zdobi mu ramiony. [Tom: rol:]

L. 53. Los nasz! co pamiętny nieszczęśliwy przeciw; trudne nam, czego łatwo dostępują. [Szat]

P. 206. Pierwsza jest sekta niezgoistów, druga przeciwstów. Pierwszych jest hasłem słowo: ni czego; drugich: przeciw! [Mont]

Z. 110. Zbestwionych przeciwnogów, podziemne legary! Wszaty mało przedtym znane światło wiary! [Nar: Dz] [Klon: Fl:] [Przeciwnogi Antipodes]

C. 140. Co poczniesz, to przeciwne ludzkiej myśli wszystko; źle, tu jeszcze gorzej, tam i myśleć brzydko. [Stryjk: Gonf znany przeciw losu] jakże się do mnie stosuje!

" 141. Chciej się tylko w mej szkole cokolwiek przećwiczyć, Tysiącami kochanek jak ja będziesz liczyć. [Niem: P. P.]

J. 135. Jeśli mi marmur serdeczniej sany; Ani złotą jedwabiem obite ściany? Przeczpam żaj nie kosztownych pałaców kosztu! [Hor: I. Kchw] Przecz (dlaczego) [żaj nie = zazdrościć.]

W. 168. Uwykorzenić trzeba, że żądze z serca, któ-
rym przecza nieba. (Past: F.)

J. 136. Jaćo nigdy nieczytam, lub przynajmniej
mało, wiem że tak więtnaj lepiej, jak przed
tym bywało. (Niem: D. P.)

Z. 111. Za Łokietka (Władysława) Szląskie
Księstwa od Korony Polskiej do Czechów
się przedali. (Strzyżk.)

D. 207. Przysący chcieli Łokietkowi (Władysła-
wowi) za pomorską ziemię zapłacić, ale Ło-
kietek z gniewem odpowiedział, że nato nie
iest przedajny. (Biel.)

" 208. Przedostojny proroku (J. Ch: naszej du-
szy zbawco), Ach, niebyli cię godni nie-
szczęśni żydowie. (Groch: 13:)

S. 127. Szczymanie, ciemne z przepiekła sowy,
(Kchw.)

D. 209. Płyną ci dni pomyślne, a prządziarka kto-
to, pasmo życia nawijana iedwab, i złoto.
(Kras: sat.)

O. 101. O dziewico przedzielna (Panny dzielna) z Bo-
giem nierozdzielna (z Pusz: kat: o matce Boskiej)

R. 35. Rzymianie młodych chłopców do uczeń
przedziwszczali, wyrznąwszy im męskie sukie-
nie. (Bard: Luk:) (teraźniejsi Rzymianie sobie też
samo, niewyrzynając jednakowoż sukieni.)

W. 169. (Co piękny dowcipów innych zwykł przegonić,
wziął często poklask i wieśniak przed panem,
Kiedy Olimpskie powrotykał błonie, Grek samo-
chlubny świetnym z liścia wianem. (Narusz:)

J. 137. Jednaowo tylko na śmierć zostanie kosz-
taj pieniądze ważni sądza się, albo kto prze-
chula (Pot: Worf do skąpców.)

K. 135. Kowalski (Chorąży) gdy umprawy ręką u-
ciął to, w lewą chorągiew przejął. (Kniaz: D.)

" 136. Kaligula 10. Milionów iednego dnia prze-
jadł. (Op: Lu:) (Ler ergo 10. Mi 2.)

W. 170. W niebie szczere rozkoszy, a do tego wieczne,
od wszelakiej przekazy (przez szkody) wolne,
i bezpieczne. (J. Kchw.)

/.

A. 42. Dykt.

Z. 112. Złoto stanowi prawa, i znowu je psuje,
Królów antyzanów snadno przekieruje.
(Dzyb. List)

C. 142. Cóż piękniejszego nad Rzym jest głową
Europy; Przez woli Ordynice swoje Przeko
ry. (Mon.)

D. 210 Dziwny za cnotą chodził poufale; Dze-
kuli został wiek złoty piekielni kowale.
(Nar. Dz.)

N. 218. Naród turecki musi upadać, póki albo
monarcha obcy nie podbije go, albo nim ja-
ki Piotr wielki nie powstanie, któryby go
przelewał, (przeistaczał, odradzał) (Dam. 10.)
(swojej już na początku 19° wieku była ta opi-
nija w Europie rozpowszechniona, której do-
tąd połowy dylematu już się sprawdza.)

K. 137. Kazimierz IV. położył się czerską, przelyszałą
i strupowałą być postrzegłszy, przez od siebie
oddzielił. (Krom.) (Rokiczana)

Ł. 98. Że przemocą tak pokoiwania jednych
nad drugiemi, jeśli się wcześniej nie uporządkują,
ostatniemu ojczyźnie grożą upadkiem (Mon.) i
tak się też stało rzeczywiście (Fr.)

N. 219. Nie masz kary, chyba gdzieś w statucie
na zbrodnie; Przemoga (Przemoc) kryje prawa,
złość u nowie swobodnie. (Nar. Dz.)

W. 171. Wszystkie (Wszystkiego) przez naszą przemowę
kładzie króla do nóg głową (Dep. Tr.)

K. 138. Królowa Rzesza, Polaki o które przenosi-
ta; a Niemce zaś swoje jako mogąc zdobita,
(Kromer)

Z. 113. Zamiar wiecznych darmo trudów, i siła,
A już się wszystka majętność przepiła. (Groch.)

S. 128. Skowroneczku, ku niebu w górę polatujesz
I gardziołkiem krzykliwym wdzięcznie przepi-
wujesz; (Sim. Siel.) La gentille alouette chante-
ra tir lir &

R. 129 Słowiańskie wszystkie greckie narody, Gdyby
się zaczęły złożyły do zgody: Snadnieby przepierwać
sty Turczyn zobaczył (Stryjk.) Tur. (zapomniałby zaś
stroić (w Życiu Stryjkowskiego spełniło się dziś)

T. 99. Trzeba rzeczy przeplatać, inaczej tęsknota. Tuż obok Cycerona znajdziesz Don Kiszotta. (Kras: Listy) (Varietas delectat.)

G. 64. Gdyby nie ta Unija przeparty przeszkodę, Rusi uczyniła, tedy by już większa część Rusi w nabożeństwie Kościoła Rzymskiego była. (Sak: Persp: (M) I byłaby dobrowolnie, nie przymus, jak to OO. Jezuici zbyt gorliwi, a przez to samoszkodliwi Mastalerz apostołowie za panowania słabych królów, na Ukrainie, na Wołyniu, na Małej i Czerwonej Rusi wykonali (M)

W. 172 Wszystkie wrogi przyszłości, wszystkie przepowiednie, są szczere kałamarstwa, są wierutne brednie. (Zabł: Zab:)

O. 143. Czas panowania Augusta II. był przepowiednim obrazem klęsk zdarzonych pod naszemi oczyma. (Czack:)

P. 211. Prywatna nieskazitelna w narodzie naszym nieprzerodzona, kniepożyta, niewyczerpana matka uszkody, niedbalstwa publicznego. (Nar: Chod:)

K. 139. Książęta Kurlandzcy byli, podług fantazyi moskiewskiej, jak piłka przerzucani, na Syberyą wysyłani, i znów przywracani. (Gaz: Nar:)

M. 87. Mierność nie ufa sobie, zniżać drugich rada; ponad jest szlachetnego umysłu przesada; Nikomu nie ujmuje, swą zaletą gonieście. (Dmoch: Sat: Rym)

P. 212. Przesadnem to jest u nas rozumienie, że rolnictwo jest kunsztem najpodlejszym. (Mon)

Polska

O. 102. On zacne poprzedników swoich dzieła prześcignie, i kraj z opłakanego letargu wydźwignie (Nar: D2:)

W. 173. Wódz dział przeskoki i zaczajne znaki kuzmańskie i wołoskie, bał czarne szlaki; (Pasz: D2:)

N. 220. Nie prześladuje, tylko ten, który do złego przymusza, a kto złe postępki karze, albo ich zakazuje.

żyje, nie przeszkadzając, ale mitygując. (Sk: D2: 7)

W. 174. Abo wojewodzie krakowskiemu, który z bitwy uciekł, posłał Bolesław przęślicę, iż niegodzien być mężem, jeno niewiastą. (Biel. Kr: 7)

list

O. 103. On się boi przestąpić krzyżyka ze słomy; A sam tymczasem i pieniądz, i zdzierca takiemi. (Nar. D2 7 Tward: Daf 7)

Z. 114. Zgoda, mądra uległość, prawo przestroga pilna, Sprawiły iż im żadna moc nie była silna. (Nar: D2 7 żaden nieprzyjaciel 7)

G. 64. Gdy na złoczyńców stoi zbrojna piorunny, rzekłbyś, że Jowisz gromy straszne ciska; Lecz gdy na przestrogę swe naciąga strzały, Jowiszowi wyrabia języka; (Zab. (t. 1.) przestrogi Oratorum 7)

N. 221. Niechaj z mojej nauki ten tylko korzysta, Kto mniej szczęścia na przestrzał świata wygłowi niewiasta. (Nar: D2: 7)

W. 175. Wszystko to, co jest zbytkiem, ckliwość sercu sprawi: Bo przesycony dowcip odrzucać i ostawi. (Zab: 7)

W. 176. Wszędy chadzałbym i ja do wiejskiego domu, Gdybym przegrał, przeszamał, lub był winien komu. (Zab. 7)

Z. 115. Znóg do głowy przetakiem znać się (go) może (zna) snadnie; Wszystko przezeń (przeźroczystego) być całe może, w lat przepadnie, (przebiciu o pijanych) (Nar. D2 7)

O. 104. Odurny, ludzki rozumie, ostępstwo (Przekoty) zachwała! Jakże się ukorzyć te przewyższy mała! (Zab 7) Przewyż albo przewyż znaczy w polskim insekt, albo robaka, a jest w powyższym wierszu mowa o pszczołach. 7

M. 88. Mocą przewładną, jak szczęśliwi królowie, tak i zgubić snadno. (Zab 7)

P. 213. Pierwsza niedziela po wielkiej Nocy zowie się przewodnią, dla tego iż w pierwszym chrześciaństwie katechistowie przywodzili, a oddawali pasterzom 7.

list

Y. ludzie te, które z pogaństwa, lub z żydowstwa odwiódłszy, nauczyli wiary chrześciańskiej. (Bil: Post.) (pasterzom rozumieją: duchownym.)

R. 36. Roku 1252 niezmierne wód zebranie
hist wszystką Polskę zalało, tak, iż pola, role, i lasy przewozem stanęły. (navigabiles erant.) (Kromer.)

D. 214. Drzewo złe pobieli. (prawem zniszcie obyczaje.)
hist Oni Sarmatowie, przodkowie swych zwyczaje, Podając dziatkom. (Gwagn: Wiec.)

J. 138. Jeśli w starej Polsce, przy stole kto zaczął
5 obmawiać kogo; chleb przed nim przewrócono, albo w obrusie dziurę uczyniono. (Eraz: Tr:) (dając mu zapewne przezto do zrozumienia, aby obmowy zaniechał.)

139. Jezegoż znów tak przewracasz oczy; Jak opętany, gdy go ksiądz kropidłem zmoczy?
(Szyb. S. m.)

S. 130. Sądzesz dobrze, czyni się przewrócito wytowie; ciszaków go na kontraktach widziałem we Lwowie. (Szyb: S. m.)

Z. 116. Za Kazimierza W. wzrosły w nas obyczajów, grzeczności, i pięknej przewykwintności wzmogła się Polska. (civilitatis et eleganta incrementa.) (Krom.)

M. 89. Miłością z sobą złączeni, Będziecie światu
o nieprzezwyciężeni. (Odyn: Sir.)

O. 105. Od bezkrólewia po abdykacyi Jana Kazimierza, tytuł Najjaśniejszej Rzeczypospolitej,
hist rozwiązany wszedł, bo dawniej tytuł Prześwietnej: inclita, bywał dawany. Gdy na Elekcyi Augusta II. w listach Cesarskich jego posła napisano było: Prześwietnej Rzpltej; posłowie ziemscy listów tych czytać niedozwolili. (Skrzet: Pr. Pol)

C. 144. Częstokroć grzeczny przezwisko wziął miały,
Pochwalono je, kiedy się udały. (Morszt.)

N. 222. Nie ten, mnie, żył długo, kto przeżył wiek
o długi; Lecz kto życie wielkiemi ozdobił zasługi.
(Nar: D.)

P. 215. Przodki sobolowe w ptaszczyka, a pod wszystkimi nie
o mienił. więc lepiej barana pod cały kupić, niżli wytogami tyl kosiwiat grzać, a swój grzbiet ziębić. (Lek: C. 3)

D. 86. Dzielnością przyjdziesz ku godnościam wiecznymi; przybawisz (przysporzysz) sławy szlachectwu pierwszemu, z przodków wziętemu. (Petryk: Dom.)

Ł. 54. Łokietek, dla większego sobie przychylenia papieża, odnowił zwyczaj płacenia S=piętrza (Nar: Hist.)

B. 59. Będą Rusacy (Moskale) przestrzega oycowie Chrobry, fortelów swych patrzyć, i przycikać z kątów, jako ich jest obyczaj. (Biel: Kron.) (przycikać = przypadać) Niedomniemali się w tem względzie panowie Rusacy (m.)

W. 177. W Kijowie nazywają S. Mikołaj przyciskacz, że przycisnął ścianą złodzieja, który podkopawszy się, łazł w nocy kraść do cerkwi. (Fund:)

P. 216. Przyrodzona polska mowa nazwiska przygładzając, Krakberga a krzywoskim przekręcała (Krom.) a więc niemożna nie do Prusaków przeciw, że z Kołobrzeg (w Pomeranii) Colbergiem, Szczecin Stettinem, na koniec Wschowę Fraustadem przezwali. (m.)

" 217. Przyjemność mniemam większą (naznaną) od wdzięcznego przyjęcia. (Petr: Et.)

" 218. Przyjdzie na ostatek gardło dać; (cóż na tym) aby tylko dla prawdy a sprawiedliwości! (Herbst: Nauk.)

S. 140. Jesteśmy się już odrzekli dyabła, a Chrystusowi się przykazali; czemuż jeszcze języka nie [illegible]? (Wraz: Jez.)

M. 90. Mam umysł wyniosły (wyniosły) więc mu nieprzyklękne; Ręka niech mi nie grozi, bo się jej nie zlęknie. (Dmoch.)

Ż. 117. Zły mnie wyrok do mojej ojczyzny przykował; I chcę, abym w niej biędzie nieszczęsny wiekował. (Zabł: Tel:)

H. 19. Honor jest na kształt wyspy nieprzystępnej dla przykrego brzegu, z której gdy kto raz wyjdzie, już więcej do niej przylądować nie może. (Mon.)

P. 219. Poopuszczawszy wszystkie, wszystkie zaniechawszy, Do ciebie jednej przylgnąć chcę duszą i ciałem! (Zabł: (Pron): Mądrz.)

N. 223. Nad wszystkie zmysłów przynęty pochopniejsza do serc uwikłania uroda pięknych Rusinek. (Nar: Hist:)

Z. 118. Z przymiotu dworskiego (Wenery) ropa porzpendent ciecze. (Syst: Lekt:)

P. 220. Piękna Białogłowa ostrym spojrzeniem strzelającym prędzej oczarować może, niż która baba ziołty, abo przymową (zażegnaniem) (Gor: Dw)

K. 140. Królowie innych rzeczy wszech obfitość mający, samej prawdy, tam do nich najmniej przynaszają. (Zi: J. Koch.)

R. 37. Rzucający szkolne przynuki: Żądzemy sobie krótkie chwile, krótszego życia trwającemu wiele (Krz: Lis:) (przynuki, nadyt)

J. 65. Gdyby kto z przygody (z przypadku) zbity o kamień nogę skaleczoną wspomniał, to już przypadkiem będzie pierwsza zwana, a zaś druga przypadkiem przypadku nazwana. (Min: Syt:)

K. 141. Kunito, którys ojczyzny bronił, dziś tak nieraz, nasz powiedzie na kogo, i ją przypasał teraz. (Zeat:)

T. 100. To jest prawo poczciwej sztuki, nieodmienne, to przyprawionym kąsku dawać nauki zbawienne. (Dm: Sz: Ryn:)

O. 106. Oszczęśliwi dobrodzieje, co próżno karmią nadzieje, Biednym wiele przyrzekacie, A wciąż ich, raz zdradzacie. (Zab:)

R. 66. [38] Rzeczpospolita trwała być nie może jeno tam, gdzie cnoty i przystojeństwa (dobre obyczaje) ludzi się dzierżą. (J. Kchn:)

J. 141. Jejmość Pani Sprzęnosieczka, z tolikowych zabaw najprzywiązańsze doglądaczki. (Mon:)

N. 224. Nazbyt się nie przywiązuj do stanów w tłumaczeniu, Poczną się w trudnych spotem myśli pomieszczeniu. (Kor: Hor:)

K. 142. Kolasa bułanemi ciągniona kobyły, Przywlókł się z swą Jejmością poddzędek otyły. (Węg: Org:)

P. 221. Przywrotnik czyli dziewięciornik, (Alchemilla) przywraca małżonki ku miłości (Mrze:)

~~W. 178~~

D. 87. Do Jana ze Sobieskich naród nie poczuwał się, / Król Stanisław długo płacił za pana Stolnika. (Kras: Sat.)

J. 142. Jakże stan nędzny człowieka! w szczęściu nie poznaje on ludzi; w nieszczęściu nikt się do niego nie przyznawa; (Monit.)

N. 225. Nie mamy wiek zmiłościeją, że my czasem stary, Lubiemy się przyzierać, piękny wdzięk kom twarzy; (Zab.) ob. Ż. I staruszek lubi brzoskwinie

C. 145. Czy przyglądał się gwiazdom, czy nikczemnej trawie, Wielbił on wszechmocnego wszystkich rzeczy sprawcę; (Chod: Gessn.)

N. 226. Nie pod jedną rodzi się każdy człowiek datą; Jednemu we włosie równo, drugiemu pstrokato. (Zab. Am.)

C. 146. Cała rzecz, pstro mam w głowie, i odrzecz gada; Dawna ci to już jego, że jest głupi wada. (Zab: Zab.)

P. 222. Po dziatkach się piękności, pozostałbym przeciw wróblom, gdybym tak młodą wziął oblubienicę; (Zab: Zab.)

D. 88. Dawniej to człowiek i pukał, i trzaskał, Lecz pierwszą żywość włos swój wygłaskał. (Hor. Nar.)

L. 55. Lada jakim widzim punkt honorem, Kryje bojaźń rzetelną, odwagi pozorem. (Zab. Zab.)

C. 147. Co powie prawy mędrzec, wiek wiekowi poda. Ale nasze światełka, co błyszczą dosyć jasno; Jak się w punkcie rozświecą, tak w punkcie i zgasną. (Kras: W.)

P. 223. Pół miara zbożowa, do półmiarka wchodzi garncy 16; więc do beczki wileńskiej wchodzi półmiarków pięć, zaś do łaszta Ryskiego półmiarków 45. zatym 8 beczek i 1/8 składają łaszt Ryski (Czacki: error in calculo, albowiem jeżeli 45 ½ wchodzi do łaszta a 5 do beczki, łaszt ma 9 beczek.) m. (Lud.)

" 224. Folkuj się jak pijatyk, kto komu odkazywał, Będziesz pościł jak po pijatyce, co po wsi dział. (Dwor: B.)

Z. 119. Skąd pierwotny dzierżawca brał setny pożytek, Obróci w liche rozkosz pustogłowy zbytek. (Hor.)

W. 178 Wi Pan z przodu, a jaszczyku, tyłem trzepnięty panie zapytuj. (Zabł: Zab.)

" 179. widząc że wieniec kładą, że mu rogi złocą; Pyszni się tłusty bażant, sam mi ieździ o co. (Kras: Bajt ofiarnik.)

R. 39. Rzeczą do góry wyniosła się pięknie; Ajakiż koniec? zabłyśnie, pięknie (Kras: Z.)

C. 148. Chcą, aby na ich wolą góry się zmniejszały, Ludzi wszystkich rachują jak za proszek mały. (Zabł: Tel:) Odespotach.)

S. 101. Tak by porachunku umierać mi przyjdzie Ponieważ czas stracony wrachunek nie idzie (Mor.)

C. 149. Czas szybszym, prędszym od Pegaza bieży kołowrotem, lecz w momencie upłynie, gonić próżno po tym (Ł.), zatem (Gward: Myś.)

O. 107. Owóż mi pan całego świata wielowładny! Który samemu sobie władz mimoże rady. (Nar. Dz.)

M. 91. Moc bez rady (expers consilijs) swą sama wielkością upada; moc kogoż wspiera, ją, którą wspiera rada. (Hor: Kn.)

C. 150. Chociam ja jest płci żeńskiej, wspomnik zawita, Gdy do rady mąż idzie, mnie ciorszyst. kopyta. (Biel: Sat.)

N. 227. Niechty, kto razem czterech, pięciu radzą, Nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. (Kras: Myśl.)

R. 40. Rafa jest kamień, co siedzi pod wodą, I tego szkuta nie kniętągci brodą. (Klon: Fl.)

S. 131. Sz. Ambroży ni konni żony nierał, żadnemu nazat nie stod nie zdził, do żadnego nana... niechodził. (Sk: Ż.)

R. 41. Rana jest trafun kowe roztęcznie tego, co z pory rodzenia cało być powinno. (Pen: bys.)

P. 225. Poorane biciem boskie ciało; Nie sanne, bez się jedną raną stało. (Bys: Św.)

D. 89. Duchowni polscy prócz pospolitych podatków uszcze taskawy ratunek, czyli subsidium charitativum płacą. (Sknet. P. P.)

W. 179. W kogo djabeł raz wstąpi, kogo raz wsiedli: Ina naśmierć, i na żywot osusz mu zamydli. (Pot: Zab.)

A. 44. Dyktery ki

hist

U. 180. Uchodzi z pola bisurmańska dzicz; Na wstępie zaś męstwa Chodkiewicza (Kras: W. Ch.)

N. 228. Niech blask (połysk) świetności okoludu razi; Te najskuteczniej ducha podobańswa mu wrazi; (Węg. Lett.)

N. 229. Najpewniejsza na sparmy medycyna, Dla Pań obojętność, dla sług dyscyplina. (Bogusł: Sparmy mod.)

W 181. ~~R. 142.~~ Wszystko jako z regestru, każda rzecz w swym trybie; Że najsurowszy żołnierz nic z ganić nie zdybie; (Zygl: Ad:)

J. 143. Jako z regestru chwila tuż za chwilą płynie; Godzina każda z nastepnej godzinie. (Zim: Sil:)

U. 182. Umrzeć głodem równa się najstraszliwszej męce; Ale rachujmy dobrze mamy cztery ręce. (Przyb. tl.) Tej możemy pracować.

D. 90. Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli; (Zab: Alb:)

K. 143. Krolik jeden niemiecki wyzwał Lecha na jego w pojedynku, chcąc z nim sam na sam, a Lech zabił (Biel.)

D. 91. Dawne przysłowie: ręka rękę myje; Nie dla siebie człowiek żyje. Jak ja dla drugich, taki dla mnie drudzy; wszyscy jesteśmy wzajem sobie słudzy. (Tr: Lud.)

P. 226. Patron, szczekacz obrzydły, z wyspaniem paszczęką do mnie krzywoprzysięstwo każdą idzie z ręką (Węg: List.)

R. ~~70~~ 12. Religia jest poznanie prawa Boga, i czci jemu należnej; (Kras: Z.)

J. 102. Jak dzisiejszy wiek wszędy, zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy; (Teb: Lud:)

U. 183. Ubogie poddane (poddanych), zdzierany z oboczenami wilkami uciemięzany (Star: Rze)

W. 184 Własność przetamała wnasprzyrodzony wstręt do pracy; Własność uczyniła człowieka robocym; (Dmoch)

Z. 120. Zwojców naszych, nieżamiatały długiemi ogony Zkupnych krwią kmiotków ślam, suto robiony; (Nar: Dz.)

R. 43. ~~71.~~ Rock (Gry) (wieża w szachach) ma tę własność i nadane prawo; przodkiem i zadkiem, wolno mu bić i poprawiać; (J. Koch: Szachy)

D. 92. Dzielni z dzielnych się rodzą, dobroć idzie rodem; znać w kwiatkach, znać i w owocach, znać w źrebcu młodem. (Mont. Hor. Książ.)

Z. 121. Żyd przysięgający, na świńskiej skórze, lub na rodale stoi; (stać ma) (Sax: Zyt.) (rodał żydowskie 10ro przykazania – decalog.)

C. 151. Cóż jest rodzaj i szlachectwo bez cnoty? Larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. (SK: Kr.)

S. 132. Skoro przy rodzinach swoich ten świat witamy; natychmiast dziedzicami różnych biad bywamy; (Kul: Her:)

T. 103. Tak ohydność na tobie rosła, zrosną z rogi; Że w niebie szukasz miejsca między Bogi: (Dast: Fi:)

Ż. 122. Żadne chory tak dzikiej rzeczy nie roj sobie w głowie, którejby filozof jaki wrzeczy samej nie rozpowiedział (nie twierdził) (Filch: Sen:)

S. 133. Słowo: ~~Rok~~ Rokosz hasłem było w Polszcze na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla, i Senatu. (Skrzet: P.) (Słowo to pochodzi z węgierskiego, i znaczy w tym języku zjazd powszechny (ścimnica.)

N. 230. Nic to, choć nam cię świat monstrum rokoszy (buntuje, nasyła) (więcej się jednej (dami) obawiaj rozkoszy. (Mon:)

C. 152. Czarny pierwszy (zdaje się Ferdynand I.) (począt tajemnie z Wolalden ~~traktować~~ rokować (traktować) i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu Koronę Litewską (Stryjk.) Takto panowie Czarne niem, zasądzką Polską się obchodzili; kopiąc pod nią dołki, w które nakoniec w R. 1804. sami wpadli. (m.)

D. 93. Dobre są romanse które bawiąc nauczają, lecz nie wiele mamy: Doświadczyński, i Podstolich. (Pol: wyg) (obadwa romanse, pióra biskupa Krasickiego.)

O. 108. Ostatalne romanse, romanse niestety; Tyyscie nam pokazały, w to dziś i kobiety; [Zabł: Fir.]

" 109 Obym się był nie rodził, obcesowym rodzeniem Aby mą matka była zrośnięta kamieniem [Kl. Herf t.j. nawszystko nieczułym]

Z. 123. Złotkoś, gdzie były oczy, żeby wyglądały, Dotrwanyż raś z rospiąte, ... biegały. [Łacz: Z.]

N. 231. Najstarożniejsi roślinopisarze w Polsce Marcin z Urzędowa i Syreniusz [Dot.] w polskim języku. — hist

F. 19. Flis na wiśle płynie za swoim Rotmanem, jak za hetmanem; [Klon: Flis] — hist

S. 134. Śmierć możnych bohatyrów równa z żebrakami; miłość potężnych królów równa z ~~prostakami~~ prostakami; [Tol: Sant.]

O. 109. Ojakże prorok dobrze trawie równa czteka, Stawy jego kwiatkami, który kosy czeka, [Dot. Doc.]

W. 185. Wiedział gdzie bitwy zwodzić, gdzie z nie... wiony lud [wojskowy wodzie; [Grach: ...] ma... hetman] — hist, Michał Wiśn.

Z. 124. Zwijaj rowianki, obsypuj ich szaty, wonnemi kwiaty; [Nar. D.] rowianki = buki.

S. 135. Świetny trzeba nierówności, idąc wygładzić, losy wyżej nad innych, sama chce wysadzić;

R. 44. Równość była u nas [Polaków] zdawna najcelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, że wszyscy mieli jedne przywileje i pod jedynemi zostawali prawem. [Skrzet: P.P.] Szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie. Ot top tylko żadnych praw nie miał, a mieszczan bardzo mało. — hist

O. 110. Oby Zygmunt August był ustanowił równo ważność senatu izbą poselską [Rzec.]

R. 45. Równowaga sił państw, wmieszały konik europejski dyplomacyi europejskiej [Ano]

K. 144. Koniecpolski wielkiego niedoradny dziada Patrzeć, jak po karkach tureckich rozbada; [Leszcz: A.]

N. 232. Niesforą szlachtą, nigdy dość sejmową orzeźwiał. (Bil.)

T. 104. Tarcze Słowaków co od Bosforu Cymeryjskiego (morze Kaspijskie) wyjeżdżały na dwa narody, ruski i polski rozcięła się (Krom.)

N. 233. Na cały świat rozciąga zmierzi swój wysok bystry, walące króle, hetmany, ministry (Nar: Dz.)

T. 105. Ten co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, dziś się w zielonoczłotej rozpiera karecie (Węg: Organ)

S. 136. Szczęśliwi co się uczą sami rozrywają. Te wspólne domowi pierw szczęście zakładają. (Zabł: Tel.)

" 137 Srogie rozterki między sobą mieli; Odkładkiem czasu z gromady rozejść się musieli, Rozchodząc się ten przykład pewny ludziom dali, By się nigdy inotliwi z złemi nie mieszali (Jasz: kol:)

N. 233. Nie możemy rozeznać wszystkich Organista, od senatora, ani wetlawie rzemieślnika od szlachcica (Star: Ryt.)

" 234. Nie mają tyle rozgarnienia nasi sejmowi posłowie, aby rozróżnili osobistość od narodu (Prz.)

G. 66. Gdzież tyle na ostatek jeden pęcherzyk rozgarnienia, tyle ciżbę mieć może, do pańskiego stanu wydźwignięcia? ! (Dot: Ang:)

R. 60. Było postanowienie między Jadwigą a Wilhelmem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajać miał, (Krom.) Rozkajać = cofnąć, zerwać, rozmyślić.

R. 46. Rozkazał zaszczytnie, Niezgoda lub wyśnie z Stryga pod niebiosy (Min Ryt:)

P. 227. Ptaszki w krzakach żałosnym rozkwilane pieniem, Zazywa by gdy się głosem, strumyki mruczeniem (Syn: Sil:)

A. 39. Ah, jak słabą okaleczę którą łechce dziwa, któ... dziś zbudowany, dziś się i rozleci (Pot. Sont.)

C. 153. Cowszęścin wierszach mógł swój zlew łożyć; Sowołał na 10. daremnych rozłożyć; (Hor: Sat: 7)

K. 145. Krzyczą swojej żyły, smutne wyją swojej ziemi; Ziemia płynie od konanych rozmiękła strumieni; (Dmoch: Il; 7)

M. 92. Metodius wiary chrystusowej w narodzie Słowiańskim rozmnożyciel; (Kron: 7)

Z. 125. Za czasów Temistoklesa miłość własna od dzisiejszej tym się tylko różniła, iż była otwarszą; (Mon: 7)

P. 228. Przez gniew zawziętej Junony, Troję wspomniał obrócił pożar rozniecony; (Min: Ryt: 7)

J. 144. Jak kwiaty tak owoce barwą miały złotą, Farb wesoło mieszanych upstrzone rozmotą. (Dzyb: Mil: 7)

K. 146. Krążyło się złoto wijąc nieustannym ruchem, Łączy świat rozmnożony handlowym łańcuchem. (Nr: D2: 7)

R. 47. Różne są ludzkie zdania, ci wolą, ci wprawą; ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo; ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem; (Kras: W: 7)

P. 229. Przez tyn kowanie twarzy, kupne zęby, więdy, myślą stanowić miłość, i czasów rozpędzonych kokietach (Tzyb: S. stanowić = zatrzymać, zastanowić) (ostk)

" 230. Prędkość tamyta rozwinie; I odeszły też gorszkich rozptynie; (Dat: Lot: 7)

T. 106. Tak mile pożywał, że damy na to patrząc, aż się rozpływały; (Bok: Kon: 7)

K. 147. Każdy z tych dawnych królów dzielne rzeczy broił; August zaś Polskę doreszty rozpoił. (Kras: Mysz: 7)

S. 107 Tego Jm Sieciecha nienawidzą za to, że zawsze chce rozprawiać, jak brodaty Kato;

J. 145. Jestto zwyczaj wielkich panów, kazać sobie brzuch rozpruć po śmierci; (Fr. Ch. D.)

S. 138. S. Augustyn, S. Cyprian, gorliwy heretyckich pism rozproszyciel. (Smotr: Lam:)

Č. 154. Człek podły, skojarzył to płochość rozsprzęży; wzgardziły jarzmem cnoty i żony innych; (Kras: Sat:)

U. 186. U nas i największy pan, gdy się rozrodzi, z ziemiany porówna. (Gór: Wt.)

M. 93. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę ktemu, że się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu; (Pasz: Dz.)

T. 108 Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić; Byś i lepiej do pracy mógł znów sposobić.

B. 61. Bodaj zdrajcę każdego zła śmierć nieminęła; Oby go ziemia żywcem rozstępna połknęła. (Kod:)

P. 231. Pod czas, (podówczas) szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała; (Krom:)

D. 94. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sforze chodziły; w wiek teraźniejszy wszystko to rozsforował; (Opal: Sat:)

K. 148. Król Aleksander prawie w czas umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował; (Stryjk:)

P. 232. Poszła nawa, rzyjąc morskie wały; A żagle roztoczone pochop z wiatru brały. (Pap: Ryś)

N. 235. Naród sławiański z Dalmackim za jeden rozumieć nie potrzeba (Krom: str. 13) i miał racyją Kromer, albowiem w czasie gdy pisał, Dalmacyja, Istryja, i Raguza były podległe Rz. weneckiej, która tam swe obyczaje zbytki, i mowę, we wszystkich sprawach zaprowadziła, i tym, i mowę pierwiastkową, rzeczywiście sławiańską zepsuła (moje)

Z. 126. Za moich czasów rozumni, jacy byli, co umieli; A bajarze czczością dumni, poszanowania nie mieli; (Kras: List)

D. 95. Dotychczas was rozwadził, iż mnie się dostało; Byście się póki dzieciem, mnie tam na tym mało; (Pik: Dz:) (Twardi: Bil:)

Č. 155. Choć zimne w koło wynoszą się (sterczą) lody; Etna jednak zielone rozwija ogrody; (Mostn: Troj:)

K. 149. Kazimierz (V.) zmierziwszy sobie żonę, żył rozwiąźle, z pogorszeniem narodu; (Nar: Hist:)

/.

J. 146. Jak dziesięć jędz rozżarta, okropna jak piekło; (Przyb: Mil: 7)

P. 233. Podobno niewieści żal, gniew zatajony; Bywa tym bardziej wściekle rozżarzony; (Pot: Z: 7)

N. 236. Namioty czas ci się rozkwitłemi rozdzieleni tomarne mieszkanie twoje; (Kl: Ost: 7)

Z. 10. Prawda bez rtęci (rtęci) niebywa ulecona, (Pr: (rtęć rtęci = żywosrebro, merkury jest; (Linde 7) (

O. 111. Odstawa: Rubaj (rubl) (wzięty ruble nazwisko płaci: Pr: 7

W. 187. Wzięli Intrygi, Rubuszowie, i Pokurdzie wie to co u nas włodarze (na Rusi: tywon 7 — Polska

B. 62. Był chleb, były i konie, woły, srebrne rzędy; Poki tu niebywały, tureckie obłudy; (Biel: S. M: Uwaga: Rzeda w Słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec, w Polskim tylko kruszec żelazny; (Linde 7)

N. 237. Niechaj Tatar Bachmatem, a jednakże Turczyn szczyci, lekkie oba do biegu, i żadne są w ki... (Pot: Pocz: 7

J. 147. Jakiż też to z tak licznych zwierząt, sądzisz, zwierzę, co pierwsze przed drugiemi słuszne miejsce bierze? Rozumiemy, że ów rumak z stad Natolskich, Arabskich (plemię) który na dźwięk trąb wszkiem gonitwy, staje strzyże, grzebie ziemię. I wesoło porywa, i krwawe z bitwy, Lub szczerz zbrojne szeregi, mężnie zchodzi...

...(ciąg nieczytelny)... dzianetny, ... wiatry na zawód, pierwszy się gania ... I panie, co go karmi ... piękny w ... lesie, Zwycięzca na ... w ... koniec ... się; (Nar: Sat 7

M. 93. Młodych chłopców przedziwiczyli, wyganiwszy im męskie sąpieli, (Bardz: Luk: Farsalia, grat. (w ... trzymali)

P. 234. Poki ... obwiata ... pozwalano ... szczycony używać; (Czack: 7)

Z. 48 Rozwormnie, twej powagi uwagą tyle niesie, Ile więc statku bywa, w zadku po senesie; (Kochw: Fr: / Rozworm = Rozstrzepaniec 7)

M. 94 Matka mojej żony, djabły się godzi, a żona dwóm i zatem mnie ciwą, i za mieszek; (Dwor: 7) 1/.

O. 112. Och! twojej strony, pogiętaszy, ztargaćmie, uczymnie, jak się na świecie, Kiedy przyjaźń owie i kochanie; cóż stałego będzie poszcie? (Dam. N.)

R. 49. Rymy największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba; Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba; (Dmoch. Sztu: Rym.)

S. 139 Szewczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, kiedy są ubiorze wbławaty, ponieważ szydło, igłę, dratwę, a przy wiądze się do szabli, rozumie, że szlachcic. (Mon.)

R. 50 Rymujesz lada jako, rym ci się źle zdarza; Rymopis być nie możesz, i dziesz zarymarza. (Min: Byl)

W. 188. Wolność od wieków, zdaniem niedozownym; Służy malarzom, służy i rymotwórcom. (N. Pam. licentia poetica.) [illegible]

C. 156. Człowiek w głupich zapędach, wspólczyje z Bogiem sadzi; I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. (Zab: Zabł.)

N. 238. Na mogile Kościuszki popsuyą żmyj sobie, umierać dla ojczyzny, żyć jej ku ozdobie. (Dystich z Karmelków krakowskich)

R. 51. Rolnik w dobrach szlachcica stał się rzeczą dziedziczną, a niezrozumiałym ludzkości gwałtem, przestał być osobą. (Kołł: Li:)

M. 94. My tu doma siedzimy by krokii, Upstrzymy się, rzegocząc jak sroki; (Miel.)

N. 239. Na powrót wiosny ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik miłośny. (Fr: Lud.)

R. 52. Rzeź była nie wojna; Gdy bezbronnym umierć niosła z kamieniem zbrojna. (Zab.)

N. 240. Na pieśni bardów, rzekł wódz, duch rzeźwieje; Miło jest słuchać ojców naszych dzieje. (Kras.)

C. 157. Czasie rzy, że gdzie cnoty zbrodnie przeważają, kraj rośnie, a gdzie zbrodnie, Rzymy upadają. (Zab.)

Z. 127. Zakonnicy pospolicie Szatiną (juniperus Sabina) sadzą w swoich wirydarzach (Cresc. Linde) Knewten, gdyż jagody jego odgotowane mają własność spędzania niewiastom płodu. Samuel Linde jako protestant, nie omieszkał przytoczyć powyższego przykładu w swoim słowniku pod artykułem Sabina, artykułu podającego duchowieństwa klasztornym w podejrzenie niemoralnego życia (m)

A. 46 Dykteryjki

W. 189. Uświetnie jutrzenka odziana w szkarłaty / Sączy łzy srebrne na spragnione kwiaty, / Stab. Nar. / wsz. /

S. 140. Sąd żaden rozumie się dowierzenia / żaden szlachcie być nie może, jeno prawem przekonany / Czterb. Stat. / odnośnie do koi jej / szlachta miała dawniej Habeas corpus aktu nim Anglija / niemniem captivabimus jak jej jure victum /

N. 241. Nie opiszę, nie ma jej pieszczony, Zaprawię i dusze poty, wygórze palma, i najpodlańsze koty, / Tward: Misc. /

S. 141. Szczęśliwy nigdy mniej nieprożnowałem jak kiedy próżnowałem, nigdy mniej sam nie był, jak kiedy sam był. / Kosz: Sor /

W. 190 Widziałem walkę byków, ośnieżną samiczkę, sama królewski przytomność, podniecała sprzeczkę / Stat. Ow. /

F. 10. Fryderyk II. / Król pruski / najdoskonalszy samodzierżców naszych; / Prest /

W. 191 Uwato wszkiej samowiedzy, ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiej przeciwko poddanym niemasz żadnej. / Orzechow: Qu: /

Z. 128. Z tym samoistwem szlachty, już odpadły od kraju najbogatsze miasta, / Prest: / Tak jest niezaprzeczenie, że kasta szlachty polskiej, która w 17 y 18. wieku, zpadła na ostatni stopień demoralizacyi i podłości, pozbawiona powagi i godności we swojim kraju, wzgardzona a ciemniak wijąca złotem, od potężnych, a ~~od jednak~~ chciwych sąsiadów, stała się najgłówniejszą przyczyną upadku kraju, i niewoli narodu. /m /

" 129 Trzeba zawsze zrana się żądać, ponieważ mubedellus, czyli sapient akademicki powiada, że się rozumu dodaje. / Mon /

N. 242. Najsławniejsi w naszym narodzie pisarze satyr: Kochanowski, Opaliński, Naruszewicz, Krasicki / Ld /

/

J. 147. Jest w każdej rzeczy miarność (środek) i są pewne ściany, między któremi umysł ma być zatrzymany, (Hor (Certi denique fines)

N. 243. (Niech cię ustraszą przeszłe interregna Mokrą krwią polską pokazują ścięgna; (Kchow: / ścięgna = ścieżki = ślady

" 244 Niechżeby ojciec waszej przy niewoli Syna dotrząby, ani do woli; Niechaj gorzej widzi wszędzie; Na dobrym szekielszyku ani przy zwierciadle (Kchow: / Szekielszyk, Konsiedmiogrodzki, od Szekler ely = granica, i Szekler = żołnierz pograniczny siedmiogrodzki /

O. 113. Omyłka śmierci zmysłów, słodkie zapomnienie, Śnie, ty dajesz wspaniałych odetchnienie; (Zab)

S. 142. Śnie pożądany co rozwiążesz człowieka, Ty mnie sposobnym czynisz dziełu zmysłów; Gdy ostanie biona uspieniem powieka, Działa i niezdołana obowiązek swój; (Kras: List:)

(N. 244 (Synu, synu, dziecię moje, Niech zwiąże sen oczki twoje (Gross)

L. 56. Łatwo bezbronne, i pobić ospałe (zaspałe); Od snu do śmierci przejście bardzo małe; (D. Kchow)

S. 143. Słowo rada (dawna) nad dziady nasze senatowi dawały (Czacki (stara rada) (Biel:)

U 191. U nas niegdy dwunastu wojewodów panowało, z których potym stał się senat; (Lesz)

L. 57. Lechowe plemię, czyś już zaginęło, czyś się lwie serce w tchórza obróciło?! (Rak: Dabur)

W. 192. W każdej krajinie, Serwońskiej, weneryjskiej i chluba słynie (Zb: Kniaź)

C. 158. Czemuż winien bożku sercowładny, żeś mi swą bronią zadał raz szkaradny (Mor)

F.L. 20 Hunni położywszy się w Siedmiogrodzkiej ziemi, rozdzielili się na siedm ufów, a każdy miał swego książęcia, z których każdy tam sobie zamek założył, i od tego Panonija, Siedmiogrodzką ziemią przezwano; (Gwag)

Z. 130. Znajdziesz przy młodych dworach galanty przechery, (z wronami, szpakami (Rozmione i stare sikory (Klon: Wor: (t. i. Sczwane lisy kute na 4. nogi) —

S. 144. Sierpszczyzna, albo jak Czacki ją zowie Srebrszczyzna, była na Litwie danina (podatek) pięniężna, dla różnicy od danin in natura, od litewskiego słowa serebro (sydbro) tak nazwa na (Czack. (Linde)

hist

W. 193. Wiatr północny przodkowie nasi zwali Siewierem (Boreas, Sewer. Schwind) (Bud: Ец: Linde)

Dz.

G. 234. Gdzie przemocy potrzebna jest siła, A siła mnie niego, jeno gdzie jest siła? (wiele (Jo. Kohan: Dz:)

o

„ 235. Przez pierzchliwą bojaźni, co żywo, wpogonię: siodłające zbrojna młodzi, wiatrono„ gie konie: (Żab: Kasp)

W. 194. Wtedy się dobrze opatrzyć, ćwiczyć sio„ dlaki, Łacno z takich poczynić pieszce i ko„ wiejski. (Biel: Siodłaki znaczą tu chłopi) lud

hist

Z. 131. Żydowka mi z nożyczek wróżyła na pięcie, Że mam leżąc na łóżku moje skończyć życie, (Żab: I.)

o

U. 195. U Jezyoch wielkich pytałem Mazura, lo„ ty za rzeczka? Rzekł mi: dziwcza dziura. Wojnie wierzem, tak-li? lecz rzeczka malusia, do twisty sięsia! (Klon: Fl:)

hist

C. 158. Czyż to chodzi przywilejem być z rozumną swój głowie?! Głupnie często gdy swój jem wybaczieni staruszkowie, (Żab: Bal:)

o

„ 159. Chciał się skąpy obwiesić, że talara ~~niemiał~~ stracił; Żeby jednak na powróz dwóch groszy nie ~~miał~~ utracił, Ukradł go pokryjomu, (Kras: Sat: Skąp)

o

N. 243. Niebyło dawniej w Polszcze osobnego Rzeczpospolitej skarbu, ale królowie posiadając znaczne dochody, sami o wszystkich potrzebach kraju wiedzieli; dopiero Jan Łaski na sejmie w Piotrkowie, ~~skarb~~ skarb publiczny założyć radził, (Skrzet: Modrz: Bal:)

hist

/.

S. 145. Skarbek (cacodemon) złydnch, który według mniemania pospólstwa nad kruszcami i skarbami, przełożony jest. (Włodz:)

C. 160. Czasie! rzeczy pochłonny, i krzydka dawności: ty prowadzicie wszystko do skażitelności. (Zebr: owo)

P. 236. Piękna jest, i skład twarzy tak u niej szczęśliwy, że kto ją zna jej obraz nosi w sercu żywy. (Szym:)

" 237. Pisma moje chcę mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innemi towarami, są też i rozmaite bawki, większe i mniejsze (Mon:) (bawki = nagany)

S. 146. Skojeców 3ª części uncyi, 24ª grzywny waży groszy 10. srebra, lub złota (Czac: Ku:)

hist

S. 148. Już ~~Słowiczek~~ Skowronek na górze pięknie przepiewuje, Słowiczek we krzu krzyczy, grzegotczka kuje. (Rej: wiz:)

hist

K. 150. Kromer skrócicielem jest Długosza. (Cztr: Myśl:)

S. 147. Skromność wielkim towarzyszy, małych najzachwalsze kroki. Siedzi nie raz słowik ciszy, kiedy wesele krzeczą sroki (Kras: Baj)

" 148. Szpetnie, gdy kupny język za niewinnym gada, Nieładnie, gdy trybunał wiele w skrzynkę składa (Hal: Ow:) (rozumie się kar pieniężnych.)

N. 246. Nagłos Ofeusza, skrzypka tracckiej góry, wyzuwały się z dzikiej tygrysy natury (Dmoch: sił Rym)

hist

P. 238. Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swojim pospolicie imiona dawali złożone z sławą, n. p. Przemysław, mieczysław, władysław, Bolesław, Stanisław, (Stryjk) (Stryjkowski nadmienia, że równie miano wacław tu zdaje mi się niewłaściwie. wacław jest pochodzenia czeskiego, w Polszcze mało używane (u/m)

S. 149 Starożytna sława (tradycya) i jednostajne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Korwacskiej (Chorwackiej) ziemi wyjszli, (Kromer)

" 150. Sławetny, tytuł ławników (w Polszcze) (Lind) w Toruniu hist: dawano im w niemieckim języku: Ehrenvemfest-en Namen Feitern.)

A. 47. Dykteryjki: 178

S. 151. Sławien (sławny) Oktawiu (Octavius) bar-
dziej przez uczone męże, Niż przez wojny z wy-
ciężkie, i krwawe cnże. [Zab:]

B. 63. Bajeczne dzieje, do historyk snuj, z starego
ślepiąc wyczytał autora, kreśląc Hektora.
[Sakt: Bak:]

S. 152. Skąpiec on, aby pełnej nie uszczuplił szkatuły
widzieć, gdy drudzy jedzą, rzeczepotyka ślinki;
[Dot: Jow:]

K. 150. Kiedy nam słońce świeci swoją twarzą jas-
ną, Niechaj się zaćmi księżyc, niechaj gwiazdy
gasną. [Dot: Arg:]

S. 153. Słoneczko ślicznie, alias oko pięknego, [Poin-
tel:]

" 154. Sarmatowie nazywali się Słowakami, albo
od sławy męstwem zasłużonej, albo od słowa, kto-
rego wiernie dotrzymywali, albo nakoniec od
słowa oznaczenia mowy (z pewne wielomowności
m/n) (Kromer:) Stryjk) Star: Rys) Kluzy: Zd: Dar:)

" 155. Słowik nocą odzięczne pienia, to gniazdzie
osiadły samiczce, A by tak czułe rozrzewnie-
nia, Dodawające wokolicę, Czyli zdalnia, czyli
spieszy, Bawi ludzi, snuci, cieszy; [Krat: List]

" 156. Słowik, sławny błazen nadworny (Jana
III:) [mimo to mówi Dołocki w Janiewskim; sło-
wikowi krakowski kazał wojewo-
da, że jego dworu błaznów na rejestrze
poda.]

" 157. Słowność w traktowaniu interessów, i ludz-
kości w obcowaniu, są to ogniwa, z których się
składa ten łańcuch porządnego społeczeństwa
między ludźmi; [Mont:]

O. 140 Odeszła od nas starożytna szczerość, prawda,
i słowność; [Hau: Sk:]

S. 148. Jagiełło (W.) tak nabożnie słuchawał mszy
ś. Że chociaż już nieprzyjaciele najeżdżali, nie
okiat się mszy, aż pierwej wysłuchał wszystkich
mszy do końca [Twor: Ok:]

P. 239. Przodkowie nasi niepodpisywali się w lis-
tach, jak tylko bratem, potym powolnym sługą,
dzisiejsi zaś podleni najniższemi sługami
[Mont.-]

O. 115. Ojciec S. pisze się sługą sług bożych; (Sekl: servus servorum Dei.)

P. 240. Pani markotna, ale pan więcej; Gdy sługa będzie pilniejsza od pani. (Mon: Ryt:)

S. 158. Sługus nie sługus, chłop, chamczyk czy chama, Mieszczanek, tyk nie tyczek, ~~ondyś~~ wszystkie od Adama. (Br: Lud:)

S. 159. Słupa, miasto wołchetmińskie, od słupów żelaznych Chrobrego wprzód tu pod miastem stawianych (wbitych) ziemia Chełmińska, teraz w Prusiech nazwana. (Lu: Tom)

P. 241. Przemyskie włości już za Kazimierza sprawiedliwego, ku Polszcze służyły. (Stryjk: Kł: I. przy służały, należały do Polski.)

T. 109. Tarnowscy, wszystkim słychane, i znajome waleczniki. (Wag: Lez:)

K. 151. Karą włyganois tańczyć smagania, przy czym chadzy na drumlach grają. (Kniaż: Dość)

C. 161. Czasem ubóstwo rodzi zbyteczna obfitość; I tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytość. (Dmoch: Sz: Ry:)

P. 242. Prawda sama smakowne porywa rozumy, Nadtość ślepe tylko może uwieść tłumy. (Dmoch: Szt:)

Z. 132. Zostawił jemu ojciec smaczy więcej szczery, jedząc chleb za pierzyste, rodkiew za selery, kilka włości obszernych. (Nar: Dz:)

S. 160. Śmiech lata po jej ustach, a wesołość żywa, Na rumianych jagodach przyjemnie spoczywa. (Chod: Jes:)

S. 161. Śmierć nieubłagana, czarna grobów pani, Tem zesłany twym wyrokiem od Boga poddani. (Nar Dz.)

Z. 133. Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na się postać, wszystkim był pocieszny. (Jabł: Tel)

W. 196. Wulkan z szczęścia swojego niezmiernie się cieszy, Wenus wierność przysięga, a bogów to śmieszy. (Szym: Sw: W.) (Wenus sobie kulawego Wulkana za męża obrała.)

S. 162. Smigust (Smigus, Pfund" Lyst[?]) tak zowią wodę, którą w drugie święto Wielkiejnocy dają, przyczym chłopcy z dziewczętami wodą się polewają (Kluk:)

hist. er. S. 163. Smiństwo (tz. co kurewstwo) Bibl: Leop:)

Z. 110. Czeba poborow, dla tego dworu, u którego oprócz smyka (smyczka) nie ma wiewiórki i kuny. (Zab: Lud:)

C. 162. Coteś robisz z niedziaty, od wstydu mitrężka Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. (Zab:)

hist. D. 96 Dzień Maryi śnieżnej dla tego tak zwany, bo tego dnia (8) (9) wszystkie upały w Rzymie śnieg spadł, na tym miejscu, gdzie kościół Ella Rzym miał być budowany (Sk: Żyw:)

P. 242. Przeboź, co teraz za świat z swemi maszynami, ludzi wiązać cyt. bacznie, przezwał Smowidzami. (Zabl: Zab:) Smowidz = Znamię, Pfennig

hist. S. 164. Sobot bożek pogański, od Zakonu, czasu na górze Zobtenberg, w Szląsku górnym (Klud:)

S. 07 Gdy słońce raka zagrzewa, Słowik więcej nie śpiewa, Sobótkę jako czas niesie, Zapalono w czarnym lesie. (J. Koch. Dz. Pieśń S. Jańska o sobótce (?) Sobótki = ognie, które dotąd, szczególniej w Krakowskim, lud pospolity w wilię S. Janawych zapala, tańcząc, śpiewając wokoło; zwyczaj datujący jeszcze z czasów pogańskich, i postanowiony na uczczenie złego ducha (czyli diabła) Stem. Jak to matki nam podały, Same także zdrugich miały, Że na dzień Sgo Jana zawsze sobótka palona)

W. 197. Polska Wśrodnich wiekach sochus i socca, w Anglii i Szkocyi tożsamo znaczyło, co u nas socha, posiadający nazywali się Sokmani (Sochmen) a nadający tę ziemię brali imię sochus.

K. 152. Komuż miły kiedy czas z biegu stupłynny, Jak kiedy leżąc w chłodku tykał soczek winny. (Zab:)

hist. P. 243. Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli lub ostrogi. (Czac: pr:)

S. 165 Serbski, Raski (Illyryjski) Chorwacki, Bulgarski Język, już mają w sobie coś pogańskiego, bo się od Turków nasłuchali (Gor: Lu)

T. 111. Trudna rzecz mieć się mądrym, choćbyś się miał spadać; Z szgłupim mógłbyś nie być gdybyś nie chciał gadać (Słow. fil. tamże; filozofus mansisses)

K. 153. Kazaliśmy dadźwina, walniesmy się spili. Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili; (Niem: P. P.)

C. 163. Cnota i miłość, dwaj rycerze mężni; Spierają się o nię, a oba potężni; (P. Koch. Jer.)

S. 166 Śpiewaczki i Baletniczki wymawiają w nas i złoto, i klejnoty, w jedynym miłości dowodem; (Mon. Pam: Nar:)

W. 167 Ślązakom się mniej przeciwko spółdzielcom, swoim Polakom, powstawać, aniż Krzyżakom godziło. (Krom:)

J. 149. Jeśli nie grzeszysz, jako mi powiadasz, czegoż się miota, tak często spowiadasz? (J. Koch.)

L. 58. Leszek miasto Kraków murem otoczył, i sprawę miejską samym niemcom poruczył, (ti. zarząd miasta) (Biel:)

N. 247. Na sprawcach wszystka moc walki zależy, Bogdaj tych nie masz, wszystko się wspak ~~[illegible]~~ szerzy; (Ryj: Zw. sprawcy = hetmani = komendanci)

K. 154. Kazimierza sprawiedliwym nazwano, że Konarskiego wydał ściąć a poszedł, gdy w kostki z nim grał; (Biel.)

S. 244. Prawo Średzińskie to samo co Saxońskie Teutońskie, Magdeburskie, którym się większa część miast w W. i w Małej Polsce rządziła, ma to nazwę od wielkopolskiego miasta Środa, gdzie zdaje się na samprzód zaprowadzonem było. (Jus Szrodense) (Czacki: pr:) Środa miasto nazwane było dlatego, że w samym środku W. Polski leży (Meditullium Poloniae majoris) Mącz:

S. 168. Staje (Stajanie) ma w sobie kroków 125. czyli stóp 615. (Stan: Łk) Mała polska liczy stajań 36. (Sol) Łan polski dzieli się na 3. pola w każdym polu wzdłuż jest staj (stajań) 4. każde staje ma wzdłuż 150. stóp. (Jak: Mat)

A. 48. Dykteryjki

R. 53. Rodzaj ludzki na trzy stany rozdzielony jest; na modlących się, na broniących i na robiących: na księży, rycerstwo, i lud pracujący (Sk: Dz: (Lehrstand, Wehrstand, Nährstand))

C. 164. Cudnie piękna pani, bo to stanik jak lalka, a nóżka jak u tani; (Zab. Tirt.)

K. 155. Ktokolwiek stanie nogą na ziemi Polskiej, używa opieki rządu; (Ustr. K.)

T. 112 To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy; staropolskiego czasu wystawia obrazy; (Treb.)

S. 169. Staroświecki, t.j. (będący / żyjący) według starego (dawnego) świata, nie według mody; (Lud.)

170 Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, łacińskim językiem pisane, statutami zowią, t.j. prawami niby od samego króla za radą senatu stanowionemi (placita principum); późniejsze polskim językiem, konstytucjami (Skrut.) Statuta te zebrali; dla Polski Jan Łaski, Przyłuski, Sarnicki, Januszowski, Herburt; dla Litwy, Leon Sapieha pod t. Statut Litewski (Kras: Zab.) Ej porzućcie Herburta, tego bałamuta; co ja zalecam zrobić, to dla was Statuta (Treb.)

U. 198. U Chrobrego było 40. stołów pospolitych, do których szedł każdy, kto chciał; (Biel.) siadał, i jadł

T. 112 Trwoga powstaje za powzięciem wiadomości o niebezpieczeństwie; strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne (Dam: Niem.)

B. 64. Boruta (Strach leśny) (Vile iz gore zelene) (Słow. Lud.)

P. 245. Pycha niech twoich głowy nie zamącza; bo takich na teb własne głupstwo strąca (Zab: Dwub.)

246. (Podolski Wojewoda, a w senator prawy jak z Turków użyczył psom i krukom strawy) (Wer: Pot.) (Wojewoda podolski, Potocki)

R. 54. Ryxa polaki na stronę odkładała, od rady odsuwała, a Niemcy do rady sadzała (Biel.) dobrze miała (Niemiec do rady lepszy, Polak do wykonania) (...)

U. 199. U niebie wszystko stojno, choć długów porobisz; kamienicznicy, węgrzynek, strzelec i kominiarz. (Nar: Dz.)

B. 65. Beczka wileńska ma cztery garce krakowskie pod strych. (Czać.) — hist

S. 171. Skąpa zawsze natura, kiedy swoje dary na kogo sypie, patrzy by nie nad strych miary. (Kuh. Święt.) nie zbadto było tego.

B. 66. Blaskiem uprzeznnej omamieni pychy wyglądają (rodzice) sami kwiat wieku, za sto letnie stryjachy. (Nar Dz) (za 100letnich starców)

P. 247. Przodkowie nasi, co sławy strzegali, dla rzeczy pospolitej i gardła dawali. (Rej: Ziv:) — hist

W. 200. Większej strzegąc powagi, okazały mowy; niźli toby przyniosło nam pożytek z dziewczyny. (Biel: S. N. (mowa o senatorach swego czasu)

N. 248. Najpodobniejsza do prawdy, że Gołym głowy strzygli i golić poczęli po klęsce na Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęziach długiemi włosami zawieszonych Wołosza pobiła. (Nar Hist: (Za Króla Albrechta) — hist

J. 150. Jestem siwy, jestem stary; alem czerstwy, alem jary: i takim w krewnych latach stryka, jak mi lepiej umłodzika (Zab: Bal:)

D. 97. Dla niego perfuma pieczenia z cebulą, a potem konew piwa aż się oczyści ustał. (Rej: Ziv:)

S. 113. Szanuj chatę przed gościem obwarować płoty; czy piątek, czy niedziela na stole suchoty. (Nar Dz.)

N. 249. Nieszczęśliwy to sługa, kiedy pan nie porządny, gdzie trzeba za odprawę odpuścić sucheдni (Kotarg:) Suchedni, pewny dodatek do zasług, który słudzy oprócz rocznych zasług, co kwartał w dawnej polszcze pobierać byli zwykli.

U. 201. U nas ruska ziemia mało co nad insze, podobno że blisko Grecyi jest, w której i mieszczanie są tak sudami (mili przyjemni) i mityzmnie (szczerstewach i postępkach mają coś podziwienia godnego. (Petr: Et.) — hist

P. 248. Pełny był towarów owych mach, co na rynku krakowskim stoją, i zowie się sukiennice, dziś jeszcze cele wystrzegło otrzymałości handlu Kazimierza. (Czać: pr: [illegible] okazyjnych)

O. 116. Oskarżono Jadwigę, jakoby ona z Gwilhelmem, którem się jej pierwej swatał, obcowała. — [Strzyżk.]

S. 172. Świat, od światła nazwany; [Dar: lob:]

M. 95. Mocą, wiele świata, wziął za krótkie lata król macedoński; lecz ... się tak zstało: że nań samego świat był jeden mało [S. Kchw. Z.]

N. 256. Nuż pojazdy nasze, koni za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki; aż dziwno patrzyć na te straszne wymysły świata tego! [Rej Zw.] Za czasów Reja z Nagłowic 500 zł pol więcej znaczyło, jak dziś 2000 [...].

S. 173. Świątynie był z liczby owych świętodawców, o których przedtym powiedziano, że ci świętodawce używali drewnianych kielichów, a teraz drzewiani ... kielichów; ... z złotych używają. [Teof: Z. s.]

K. 155. Kazimierz Jagiełło [Jagiellończyk] kazał nieposłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu ulica ta i brama nazwana świecka [Papr: Rzyt] wyświecać, t. j. przywachlarz wyprowadzać [Ulicę tą nazwano później szewską, i tak się dotąd zowie] [...]

O. 117. On najpierwszym jest woźnym bogini Świegosłki; pod jego są pieczęcią wszystkie babskie plotki; [Nar: D.]

T. 114. Ten bożek tak był piękny, jak twe luba oczy, tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech uroczy [Kłod: Gez. Bożek miłości]

G. 68. Gdym Stachowi serce dała, Tu zabawa, gdzie nas dwoje, matka czasem połajała, ona swoje, a ja swoje, [Kniaź: Poe.]

S. 174. Szlachta pomiędzy sobą na 100 grzywien głowy przyjacielską szacuje [Modrz. Bor]

K. 156. Kraj nasz mężobójstwa niekarnością mnoży, krew szacuje człowieka na obraz Boży stworzonego, mniejszą grzywną, zabić możesz [Sk: kaz]

L. 59. Lepszy mój wżdy panie mierny: Obiad szafranny, a pierny (pieprzny) albo twój ... z maszczy panem; Leż twój z kapustą, a okraszonem [Rej: Zw.]

K. 157. Konarski z królem grając w kostki, gdy stawił wielki sadził król, a wygrawszy na nim wszystkie pieniądze, dał policzek królowi; [Zapr. i Szyf.] szaniu = stawka [interesującej przy] Stąd zniewagi szlachty polskiej dla tronu i korony [Ob. wyżej Kazimierz Jagiełło.]

S. 175. Szarawary, słowo tatarskie znaczy pludry szerokie, lniane [Gwag.]

K. 158. Kurfürst pruski od króla według mody starej, brał chorągiew, a z sobą przywiózł szarawary [Pot. Pow.]

O. 118. Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów, lub purpur świetnych, kontentowali się suknem, które w domu robiono, a cnotą się święcili; [Star. Ryc.] [Gradkowie (oszarzał / szkartał) niedbali; wojewodowie w szarym więc chodzili [Pot. Ek.] Szarża = szare sukno

S. 176. Szczerość, owa doskonała umysłu gotowość nie kryć się z niczem przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrość, nie pragnąć nikogo omanić przez obłudę; [Mon.]

D. 97 Dyoniz szkołą się żywił, gdy był z państwa wygnany [Stryjk. Gor.] Sor. sama Ludwik Filip król franc. w Genewie i Lozannie

W. 198. wiek XII początek akademij, i szkolnej nauki [Star. Zam. Scholastyk]

Z. 134. Że gardzisz szkrupułami umniejszyć a tego, znak to jest mniej duszy, umysłu wielkiego [Kras. Sat.]

S. 177 Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach rządu Polskiego, przez Jana Stan. Jabłonowskiego

M. 96 Mieszczki biorą nasz ubiór szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny [Pot. Ek.]

S. 178. Szlachcie u Polaków niby Pflaumstreu według Hartknocha z Niemieckiego rzeźnik przez postpozycyją nazwany, że na wojnie pod Grunwaldą Polacy Krzyżaków 50000. położywszy, walcząc zgnili mięsa Marsowi in victimam. Kromer twierdzi, że się zowią Geschlechter, t. j. z rodzących idący, za odważne czyny

A. 49. Dyktarzyki

1/ do zaszczytu szlachectwa wymiesić, Czacki zaś mówi: widzimy w niemieckim języku słowo Ablunft, która wyraży imię szlachcica przypomina nam początek zasługi i nadgrody męstwa (Czacki pr. I. 262. Sarnicki, Jabłonowski, Chmielnicki wywodzą nazwę szlachty od słowa stawa niby stawić etymologija bezzasadna, znamionująca tedy nie prąwość tych panów szlachty.

L. 55. Rodem stanowa S. miast uszlachcić się chciał o/ Dmoch. Sz. 27

Z. 135. Z mego wonnego kwiatu różyc / pracowite pszczoły biorą miód który potem szlachcie pańskie stoły. / J. Koch. /

K. 159. Kanonicy S. Stanisława ośm stopniów szlachectwa dowodzić powinni / N. Pam. /

C. 165 Cokolwiek piszesz, strzeż się pisać stylem podłym, wszystkich stylów piękności szlachetność jest źródłem, chroń się brać za szlachetność nadętych wyrazów, słów dziko powiązanych, albrzymskich (olbrzymich) obrazów. (Dmoch. Szt. Rym. /

P. 249 Pomyśl sobie a żali jest który szlachetniejszy klejnot tego człowieka rządnego, jako ona święta a niewinna duszyczka jego / (Rej: Post /

W. 199. Znał on / Wiedział / przeskoki, i zwyczajne znaki, kuczmańskie, i Wołoskie, kaś czarne szlaki, / Pasz: cz / te są trzy szlaki, któremi Tatarzy na Ruś, i na Wołoszczyznę wpadać byli zwykli /

D. 98 Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu Mszy S. szlak albo wężnik biały na kształt stuły kapłańskiej, z szyi zwieszony nosili, / Krom: /

S. 179 Szlązaki, albo Ślązaki, jakoby Złazłaki, albo Schadnie / Krom /

" 189 Ślęzak u Sorranów, pewny gatunek ciasta z rozynkami, / Linde /

1. Z. 136. Znieś wszystkie ręki na herb, ieś-
tiś lada sznica, Chłopest, Głupieś, niejdziesz
wieszmi za szlachcica; f Pot: Doc. f m. Szemia-
wa rzeczka w Bochenskim herb Lubomirskich
tak jak Lubomir wioska nad nią leżąca, ich
familijne siedlisko f m t

S. 190. Sznur miara geometryczna f ma prętów 10,
czyli stóp geometrycznych 100, tokci 75. f Zabor:
Lisk: | Sol: | Ostr: | Czack: Grzep: f

" 200. Sznurowanie gęby, pochylenie i cedzenie
ślinki, niewyprawią nas w tę, której pragnie-
my opinią, f Mont f

" 201. Sznurowana mowa ptaszą ciemną, takie się
właśnie udaje, jak ptaszy w koronie, f Swir: Dogo:
f. t. i. upstrzona, przesadna, f

N. 251. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka,
to rzecze! świnia Polska, a on sam jest więk-
sza świnia, bo go i szołdra zawiązi, f Haur f
m szołdra = świnia łopatka wędzona f

S. 202. Sołtys, scultetus, słowo wzięte z starej
Niemieczyzny, w której Schuldheissz, grzech, wi-
nę, karę; ponieważ tych rozeznanie po wsiach
do sędziego wiejskiego, czyli szołtysa należało;
f Nar: Hist: f

O. 119. Ojcowie nasi nie jadali jeno szpyrkę a kaszę
nakrywniowie drewnianym f Star: Ryc f

N. 252. Niech się z sztokadą niemiec jak chce srozy;
to głowę ich szabla wnet nasza położy;
f Krasi f Sztokada = szpiz f

T. 250. Prędko nastała, prędko musi ustać
za moda panny, jako konie szustać, f Pot
Syl f, szustać = zżyrusten, posznać, niemi szurgo-
tać f

S. 203. Szynkarka grecka bindą przepasawszy czoło,
krzepki bok przy cymbałach wywijała w koło,
f Mont

R. 56. Rożni z panami przed prawem są: piekarz,
rzeźnik, i szynkarz wszelaki, f Pawsk: Dz: f

T. 115. Talmud żydowski Babiloński, R. 476. złożo-
ny od Rabbi Ape i Amai złożony, i bluźnierstwy
i,

/ napełniony jest. Pierwszy co go począł wpółtor-
rasta lat po zburzeniu Jerozolimy był Juda, Syn
Symeona; drugi we 300 lat po onym zburzeniu
Rabi Joanna, a owi dwaj skończyli je (Sk: D. 2.)

S. 204. Świat mi cały przy tobie tanieje, i tanie-
je; Serce moje za tobą pójdzie w puste kraje,
(Zeat: Ludz.)

C. 166. Cóż tedy nam tytuł dadzą, żeśmy chrześcijanie,
kiedy sprawy chrześcijańskich stawa u nas ta-
kie stanie? (Dasz: D. 2.)

W. 202. Wszystko poszło na bigosik, i na tawernaszki;
Na przysmaczki, spiewaczki, i na panie duszki.
(Nar: D. 2.) tawernaszki = (Traszki) panie duszki = (Ko-
chanki.)

S. 205. Ś. Wojciecha zwali Sławnicy Sata
jako ojca; (Bibl. Hist.)

W. 203 Wyraz Szatanczyn znaczyu Chińczyk, który zdaj-
ta, i hultaja. (N: Pam.)

T. 116 Teatin, zakonnik (mnich) reguły Kajeta-
na, biskupa miasta Teate, czyli Chieti. (K.

" 117 Templaryusze (Tempelherrn) (Templiers)
zakon rycerski, ufundowany R. 1000. zniesio-
ny R. 1354. za panowania Filipa pięknego (Philip-
le bel) króla francyi. (Nar: Hist.)

" 118 Teminek, Teminki (z Sweckiego) (Krajowy)

" 119 Tomakówka, (wyspa na Dnieprze, sławna
bronieniem się na niej kozaków, w czasie wojen
kozackich, za Jana Kazimierza. (Dyk: L.)

" 120 Topor herb tak dawny, iż go też Starzą zowią,
Topor biały, w polu czerwonym (Bibl. (Kurop.)

" 121 Torgovia (Torgau) miasto saskie w Luza-
cyi, od słowa targ (Dyk. Geo:)

" 122. Toruń budowny, i bogaty w cnotę; Tam szcze-
rych mieszczan oglądasz ochotę; Tam pokój, tam
wstyd, tam służy uczciwość, I sprawiedliwość
kwitnie tak ten z Fliza Klonowicza cytuje Linde
w swym słowniku pod art: Toruń zapewne dla
tego że sam był rodem z Torunia.)

Z. 136. Z dobroci wypływa grzeczność, i cnoty towarzys-
kie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają.
(N. Pam.)

m. 97. Nuftego, gdy co zawini, Turcy nie karzą,
hist ale go włożą w moździerz, i tłuką; (Ktok:)
" 98. Malarz mu głowę trafić może, lecz rozumu
o i a dźymala rzymie trafi; (Groch: W:)
k. 160. koronacyja Zygmunta (starego) odbyła się
hist 24° Stycznia 1507°. (Stryjk:)
W. 204. Wyznać potrzeba wszakże tragicznyjśmy
mali. Niech Rzewuskich, Wybickich przykład
Jen nas zapali (Dmoch: Szt: Rym: = Wybicki na-
pisał tragedyję Zygmunt August, i Kenarski:
Epaminondas; Rzewuski: Włada dysław pod
Warną (~~Czarnecki~~ Żółkiewski) pod Cecorą) &
N. 253 Naród żydowski tak mocno się między nami
hist rozkrzewił, jakkolwiek ubożą, że naszym
biednym katolikom podnieść się nie da, gnę-
bić ich, jak mówią, jeszcze utrawiąc (Mon:)
" 251. Piotr Mogiła, metropolita kijowski
D= wydał księgę, nazwaną trebnik wielki;
(Band:) trebnik = agenda ruska (prowolańska
C. 167 Cicero z konsula kilkodniowego tak
D= trefnować (żartować) że za jego urzędu nie by-
to ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata;
(Bud: ap:).
W. 205 Wiele kosztuje poetę imię, trzeba znać różnych
o rodzajów tony; Sam tylko może wstrząsnym
rymie, wstawić się dowcip sztuką ćwiczony.
(Dmoch: Sz: Rym:)
Z. 137 Został się cały kraj, gdzie miasto Troja sta-
hist ło, Troja, że go trzy morza oblewały; (Klecz:
Zd:)
T. 123 Trójświęta pieśń (tryshagion) t. j. pieśń: Święty
D= Boże, święty mocny, święty nieśmiertelny;
(Sk: Zz:)
" 124. Teraz nam o Zamojskich, Strusiów, Chod-
kiewiczów, i innych zacnych ludzi w tej oj-
D= czyźnie trudniej niźli o Nalewajków, Pawlu-
ków, Chmielnickich; (Opal: Sat:) trzej ostatni
dowódcy buntu kozackiego, w czasie wojny
kozackiej;)
" 125. Turcy między sobą są obyczajni, jak trudno
D= na dworze francuskim; (Ktok:)
/.

A. ~~40~~ 50 Dykteryjki:

S. 126. Somnek miłości, (sypie zamnąś) Elixire d'amore / Na Rusi preparują go dziewki z ziela, które zowią: Lubystek albo lubyme, które powielu wiejskich ogródkach przed oknami chatyp, rząd spotkać można, a które nic innego nie jest jak Ligusticum austriacum; którego Rzymianie i Grecy przypisywali moc afrodyzyczną; (Volck: Lud, t. 1, t.)

T. 127. Trynitarz, zakonnik S. Trójcy, od wykupienia chrześcian z niewoli pogańskiej, także: Trójczak, (Linde)

D. 99. Do modlitwy ani (grzyj) zapędzisz, a chapanczka, trysetka, tryszaczek (ostraszaczek) kwindecy, wainsztein, onedni, by le z gachami, ni w dzień, ni w nocy nie przyłożysz Dobrodziej; (Tr: Linde)

Z. 138. Za Kazimierza trzy zimie zimi przypadło, co tak rzadko w Polszcze, że jeśli kiedy przytrafia się, zawsze to sobie ludzie za wielki cud biorą. (Kromer)

T. 128 Trzebnica, miasto szląskie w księstwie Oleśnickiem (Oklan) z bogatym opactwem; gdy pytał Henryk książę, Dz. (Patroney) opatki, trzebali czego więcej do klasztoru? odpowiedziała z niemiecka: trzeba nie, a stąd miasto Trzebnicą przezwano (Biel.)

C. 168. Chłopa dotąd żadna sprawiedliwość nie bezpieczna, ani wzięcia, ani wjego dobytku; (Leszcz. gł.)

D. 100. Do czasów Kazimierza mógł pan zabić swego poddanego na śmierć; (Dam.) (vide Kazimierz król chłopków; Stoj. wskazuje grobowiec tego króla na zamku w Krakowie;)

J. 252. Po zawojowaniu Indiów, jeszcze Aleksander ubożuchny (Hilch. sen) jeszcze nie ma dość, nalazły do przystawiania list.

S. 206 Szpital najpierwszy w Polszcze, wystawiony przez ubożuchnego kapłana; (Mon.) Szpital dzieciątka Jezus w Warszawie wystawiony przez X. Bonduiny ze składek dobrowolnych.

T. 129. Twarzy nierodzi ubiór naszych widzą
iż przez nie znać wstydliwie ostonki, złego
szydzą; (Paszk: Dz: /

G. 69. Głupstwo malarskie, gdy S. Magdalenę
ubraną i strojną pod krzyżem malują; (Sk:
Kz: /

U. 206. Uchwała pospólstwa; (Plebiscitum /
wiecowe /

R. 37. Roku 1496. mor był w Polszcze wielki, ucichnął na zimę, ale na lato zasię znowu uszcze
większy był. (Biel: /

G. 253. I Bóg wziął głowę, króla mądrego; wziął
ręce hetmanów koronnych; wziął zy wotobfite ruskie kraje; wziął piersi, wojsko Ukraińskie
nogi nam tylko do uciekania zostawił, abyśmy za Gdańskę i Szląskie granice uciekali.
(Star: Ryc: /

M. 99. Miał Jan Olbracht uczenie nie złe, i bawił
się czytaniem; (Biel: /

N. 254. Nasienie pokrzywiane pijącej mężczyznę
małżeński pobudza; (Mred: /

A. 40. Anakreon rozynkowym jagódkiem zachłysnął
się tak, że go ani połknąć, ani wyrzucić nie
mógł, zatym się nim udawił; (Swarg: Wal: /

M. 100. Miłujmy lepiej ojczyznę naszą; nie jeżdżajmy
za granicę, kiedy nieprzyjacielna kraj nas
stępuje; (Star: Ref: /

J. 151. Jedna część ojczyzny narodu wyłączona przez
uczynionym monopolium; ziemia samej szlachcie do nabycia pozwolona; (Prest: /

U. 207. Ukraina w [illegible] polskim, znaczy to samo
co w niemieckim Marchija, t.j. albo Mark
granica kraju państwa; (K. Pam /

U. 208. Ułan w tatarskim języku znaczy: Kniaź,
(Książę) Ułanów imię podobno przy żołnierzach
zostało, których Ułanami zowiemy; (Lelg: Ż: /

R. 58. Rajcy krakowscy umbrellę złotą, aż na
zamek nad królem nieśli; (Gwag:) Za panowania Jagiellonów, albowiem z wstąpieniem na
tron Wazów, stolica państwa dla bliższości
Szwecyi do Warszawy przeniesioną została /

N. 254. Nasze prababki były umizgalskie, a ich prawnuczki są kokietkami. /Mon./

K. 161. Księgi nazywał król Alfons (portugalski) umarłych mistrzów. /Twarg. Radz./

N. 255. Na sejmie Lubelskim R. 1559 ukończyła się gruntowna Unija, albo zjednoczenie W. X. Litewskiego z Koroną polską. /Stryjk. /Biel./

T. 130. Tylko wiatry wypędzał, kaduk wszędzie chodził. Panienki oszukiwał, wszystkich rozwodził. /Łabł: Łab. Pędziwiatr/

M. 100. Metafizyka za słowy się wypędza aż do utraty sensu, albo za subtelnością aż do utraty rozumu. /Mon./

L. 60. Łacińskie Abecadło Gotowie na porządnie pięknując, trudniejszem go zrobili. /Kopcz/

W. 209. Wszczęło się powietrze R. 1770, żywcem upiórzycę na Ukrainie spalono. /Czacki: pr./

U. 210. W płodnie szesnaście kur jeden kogut będzie wstanie. /Tom: Rzetn:/

N. 256. Nie potrzeba aby szlachta traciła swoje swobody, ale potrzeba aby swoje prawa upowszechniła. /Dunst. paradoxum bez sensu/

S. 207. Statut Wileński R. 1424 wyraźnie uprawnia egzystencyją Sw. Inkwizycyi. /Czacki/

Z. 139. Zebrzydowski aby uprawnił rokosz przeciw Zygmuntowi III. zmyślił przez swoje narzędzia rokosz Glinianski za Ludwika Króla Węgierskiego i Polskiego. /S./

J. 151. Jaropełk ustawicznie oto Boga prosił, aby taką śmiercią umarł, jaką pradziadowie jego byli zamordowani, co i wyprosił. /Stryjk./

A. 41. Ani Zamojskiego zasługi, ani zgon chwalebny Żółkiewskiego, nie mogły wpoić narodowi władzy hetmańskiej dożywotniej. /Czacki/

W. 209 Wolność polska była wolnością uprzywilejowaną, (Ust: t. 1.) tylko klassom uprzywilejowanym towarzystwa (szlachcie i duchowieństwu) przystużająca.

S. 208. S. Rocha i S. Sebastyana miano w Polszcze za uprzywilejowanych patronów od morowego powietrza, (Ottaw:)

K. 162. Król Stefan był pan wysokiej urody i krasnej twarzy (Bil:) (Uroda znaczyła wzrost, a krasny = rumiany.)

Ł. 130 Treny Jana Kochanowskiego, na śmierć Urszulki córeczki swojej (Kondrat:)

U 210. Ubyrat, po polsku: nocnik, szczak, Knidel.

Z. 140 Ziemia krakowska, Chrobacyja dawniej zwana, jest szczątkiem Morawskiego Królestwa, (N. Dam:) Chrobacyja wielka.

S. 209 Sarmat był szczątkiem, niezarabiał robotą, (Zab:) Ryst:

S. 254 Początek herbu Jelita, Maiwielkiego ucieczenia Szarego (Sarynsza) w którym król (Władysław Jagiełło pod Grunwaldem) na placu bitwy trzy drzewa przytowione widział, (Popr: Uwaga Trzy drzewa od włóczni, które wnętrzności odkryty,) dlatego właściwie Jelita.

S. 152. Jerozolima na dwóch górach leży, które sąsiadują właśnie przeciw sobie, (Dikoksi: fimor)

U. 211. Uskoki, narody błąkające się (nomady) albańskie, i krajów okolicznych, osiadłe w Kroacyi (Dyk: geo:)

U. 212. U Izraelitów, kiedy jeden drugiemu swego prawa ustępował, zzuwał trzewik swój i dawał go tamtemu (W. Rabk:)

U 213. W R.° 1347. na Sejmie Wiślickim ustawił Kazimierz (Włodki:) prawa w Polszcze, któremi się jeszcze dziś rządzimy (Bil:)

S. 210. Szlachcic może przyjmować miejskie, sprawować rzemiosła, handel, urzędy municypalne, bez uszczerbku szlachectwa, (Ust: K:)

A. 51. Dyktryjki

Z. 141. Zagony tatarskie koło Krasnegostawu przez 12. utarcznych bitew od Polaków były porażone. (Ostryjk.)

W. 214. Wychodziły R. 1768. uwagi tygodniowe warszawskie; (Kras: List:)

" 215. Wygrana pod Pułtawą utwierdziła panowanie Moskwy na północy; (Kur: P:)

B. 67. Bóg przez ogień świat i ludzi odnowi, tak iż ziemia będzie jak kryształ przeźroczysta, a ludzie wezmą uwielbione ciała; (Biel: Św:)

K. 163. Księgi, wiersze, dzienniki, płatni uwielbiacze, pełno dzieł heroicznych, a jednak lud płacze; (Kras: List:)

P. 254. Prawo R. 1658. nadawało grodowi warszawskiemu tęż samą powagę, która krakowskiemu służyła; (Ostr: Ps:)

C. 169 Car zuchwały, bzmiał w tryumfie przed złotą dystawą w oczyma, Kajdany; (Twarz: Wi:)

Z. 142. Żaden naród bez uzupełnionego i stałego rządu, szczęśliwym być nie może, (Jaz: Nar:)

U. 216. U mnie wszystko w pieniądzach, jak gdy patrzę na nie, szkoda mi sukni, i za obiad stanie (Nar: Dz: t. I. Skąpiec)

W. 217. W dwunastu latach śmieją się panny z małżeństwa, a kiedy czas iść do kościoła, dopiero w płacz! chciałoby się na inny dzień odłożyć. (Zeat: Linde:)

A. 42. Arfo złocista, wiecho świętego, króla psalmisty, wtrudne czasy jego, kiedy przed Saulem z tobą samowtórny, wieżkat w górzy; (Grocł:)

U. 218. Usłyszysz tam pięć baszałów, dwanaście dyskantów, sześć altów, osim tenorów, dwanaście wagantów; (J. Koch: Dz:) Wagant = głos, do żadnego z czterech głównych nienależący (Linde)

M. 102. Matyasz Korwin walcząc był chrześcian najpierw Turkom; (Mon:)

W. 219. Wańczewałdowy, (Vallaris corona) dawał się u Rzymian temu, który obóz nieprzyjacielski wziął, (Warg: Wal:)

S. 153. Jeśli żyd sędziemu swemu winien pieniędzy, którą Wandel zowią, będzie znaleziony winnym, karaniej pieprzu niech sędziemu zapłaci, (Herb: Stat.)

B. 68. Była Wenda (Wanda) urody nadobnej, tak, że słusznie ją Wendą, jakoby wendką nazwano, bo urodą jej przypatrujących się ku sobie przyciągała, (Kron:)

W. 220. Wanna kiedy woda (rzeka) mimo przed nowy (wart) sobie czyni pod samo ostrowy, wanną to ochrzcił sternik, (Klon: Fl.)

S. 211 Szczękła strona, tuk (Greey) wanknął, a strzała skrzydlata, okrutny cios niosąca na Greki wylata, (Dmoch: Il:)

W. 221. Wargielt, Wergielt, od dawnego północnego słowa war (mąż, człowiek) jest nagroda za szkodę, ranę, uchronienie człowieka, być[illegible], zabicie z przypadku &c (także kasparnek. Wargeld czyni wolnym od uczynku, który kto z nieopatrzności (nieostrożności) uczyni, (Szczerb: Sax: Ius:)

W 222. Warka miasto nad Pilicą, sławne zwycięstwem Czarnieckiego nad Szwedami; (Dyk. Geo) także dawniej z dobrego piwa (obacz historyczne)

N. 257 Narody Sławiańskie skłonniejsze zawsze były do zwady i wojny za powodem i własnością miłaskawego nieba, i wasechlivego Saturnusa, któremu te krajny podległy, (Stryjk.)

B. 69 Biskupstwo Warmińskie w Prusiech, tto Zynszem, Kromerem, i Ignacym Krasickim biskupami, sławne (Stryjk (Linde) Warmia prowincya (pruska) tak nazwana od Warma księcia Pruskiego, syna Wedemunta (Biel: Stryjk.)

W 223. Warna, miasto w Turcyi Europejskiej (Bulgaryi) pod którą król węgierski i Polski, Władysław (bitwie R. 1444. naprzeciw Turkom, życie utracił. Dlaczego w historyi Warneńczykiem

(Jagiellończyk)

/ ~~zwa~~ zwany: stąd owo dystych: Unde Romanis lance, Hungaris hoc attulit Warna discite mortales non temerare fidem. / Dyk. Geog: /

J. 154. Jeśli Arabowie na znak przysięgi szczerości chleb z solą jedząc, zmarszczą się, tedy coś myślą niewarownego; / Elwang: Radz: /

W. 224. Werszt, werstwa, mila ruska, / Bud: ap: / Pięć wersztów się ominęli Polskiej zamyka, / Jwag: / Worstwa Ruska, 80. na jeden gradus geograficzny; / Chmiel: /

K. 164 Kolbert minister Ludwika 14. / bardziej warsztatnik niż minister, więcej fabrikant niż człowiek do rad (?) państwa wchodzący / Wyprz. g: /

W. 225. Warszawa, Warszewa, Werszewa, stolica Księstwa Mazowieckiego, a od Króla Zygmunta III. 1596. całego Królewstwa Polskiego, ma swą nazwę od ~~nazwiska~~ imienia starostowiań skiego: Warsz = Warcisław, Warsz, w R. 1279. Kasztelan Krakowski, zdaje się był jej zało życielem. W starych pismach i dokumentach daje się czytać wieś Warsza

B. 70. Dopiero za Bolesława poczęto w Bochni prócz dawnej warzonki, dobywać soli w sztukach; / Star: Hist / Pam: /

W. 226 Wątrobne, zwała się powinność dostarczania wątrób bydlęcych dla sokołów książęcych, w przywileju R. 1264. Kanonikom Bożego Grobu od Bolesława wstydliwego, nałożona; / Czac: Masz /

" 227. Wawel, (właściwie Wawel) góra nad Wisłą ~~na~~ Kło w Krakowie, na której zamek Królewski i Katedra stoją. / i tak: Witaj Królu mój, gościu pożądany, między te Kraka / Krakusa / starożytne ściany. Wjeżdżaj na Wawel utwierdzon na skale, Wielki Michale! / ~~Sat~~ Kochow / Książę Michał Korybut Wiśniowiecki, po abdykacyi Jana Kazimierza obrany Królem Polskim, / R. 1670. /

L. 61. Litwa swego Kiryje Kiryeyło tak ważyli, jak dziś u nas Papieża / Stryjk /

Gnoiyć

M. 103. Młódź Gurećka więcej waży na chłopięta niż na panny (Jask: Dz) (pederasty)

B. 71. Była w Bolesławie odzierność obyczajów, powaga pańska umiarkowana (krom) (w Bolesławie chrobrym)

L. 62. Laponowie (Lapończyki) ryby suszą, albo wędzą na wielkim mrozie;

P. 255. Padnie ubóstwo na syny Koronne, prędko ich szlachectwo uwiędzi, i jak marna skorupa o kamień roztrąci. (Birk: S. K. B) Jak ksiądz Birkowski w R.[..] przepowiedział tak się też w R. 846. w Galicyi stało; (m) (m) Syny Koronne = szlachta polska

S. 212. Smoleńsk, mocny ten węgieł (filar), przedmurze (wszystkiej Europy) ku stronie północnej (Swarc: W.)

W. 228. Węgrzyni (Węgrzy) zaprzystojni, mężni, dumni; (Dyk: Geo:)

S. 213. W szkołach dawnych wera, chłosta, musdysgracyja, nad tyrany założyli; (mon) (mianowicie w szkołach jezuickich; gdzie trzymano się reguły: złego bić go aby się poprawił, dobrego bić go aby się nie popsuł)

W. 229. Welens, albo welenc zwano dawniej zwierzchnią sukmanę nad zbroją (Linde) może z łacińskiego velamen;

W. 230. Wen, daléj! (wendary daléj) ztąd Klonowicz w swoim (Wor) wyprowadza nazwę Wandalów, w 4-ym wieku siedzący siedziby nad Wendryjaczych

W. 231. Wender, wender Aryjanie (Aryani) wnukowie Belzebuba! Foraz z Polski, wy zdrajcy naszej, nie jej synowie; wender za oba światy; (Kchw:)

Ć. 170. Chwalitly narody Słowiańskie wenery, nazywając ją Zezylyją (krom) Dzidziliją (Biel:)

W. 232. Wersal, wersalik; (wielka litera początkowa w drukarni)

W. 233. Westfalski pokój zawarty R. 1648 po 30-to letniej wojnie, (Wyrw: G.)

A. 52. Dykteryjki.

W. 234. Przodkowie nasi główkami wyzłacanymi rzędy do koni sprawiali, od których Wężykowie nazwani są. (Lek: Ak:) Z tych to zapewne familija Wężyków na Podlasiu, z której jeden był X. arcybiskupem (Linde) a drugi (Franciszek) dość znakomitym poetą.

P. 256. Pojął Jagiełło po śmierci Jadwigi, Pilecką, wdowę dobrze wielu mężów wiadomą, (complurium thoros expertam) (Krom: 1.)

" 257. Posagiem zwał się według praw polskich majątek, który żona mężowi w dom wnosząc wianem, to, co mąż żonie, drugi zaś dnia po ślubie, nim żonę do stołu usiadł, zwykł był dać lub zapisać; (Szczerb.) (Czacki) (alia Morgengabe, die Einen Morgen) (w Czechach zaś każdy posag nazywano wianem, skąd ten zwyczaj później i do Polski przeszedł) (Czacki)

W 235. Wiardunk, Wierdunek, Ferton, Ferto, czwarta część grzywny, 5 Zł polskich, czyli 12 groszy praskich, według Konstytucyi R. 1676. gr: 18. (ostr) (Nar: Ks: I. Nar: Zł.) (u Niemców: Vierding) (Vierdung)

S. 213. Siwierz, zwano dawniej w Polszcze wiatr zachodni, dlatego że od Siwierza (stolicy Księstwa Siwierskiego) wiał. Budner mówi z tego powodu: tego słowa, jako i wielu innych Polacy zapominają, tak, że już nie umieją czym wiatrów zwać; (Budd: Zeł.)

W 236. Wieker (Golus) Pochwist, miał w Kijowie, i po innych Słowiańskich miastach kościoły; (Пелепкос, Chosap.) (Paprot)

K. 165. Krakus na widoku Krakowa za Wisłą na górze Lasotyńce (Krzemionki) pogrzebiony jest; (Krom)

W. 237. Wdowie jezioro, (Pallus Maritis) (lub der Jungfrau Mann) (Linde)

S. 214 Sprawiedliwość w Turczech jak podwie, da sprzedają, targują się strony z sędzią o dekret; (Klon) (jak w kramie, jak na rynku)

M 104. Miał Trajan Pliniusza, Ludwig Pellissona, Tych koron sława piórem dwóch mężów zwiększona; (Zab.)

W. 238. Wiem! jest to hasło prostaka wiele o sobie trzymającego; nie wiem, jest głupiego; wiem, że nic nie wiem, człowieka jest mądrego; (Zab: +

K. 166. Krój list napisać: a Monsieur, dzieli Wielmożnemu Memu Wielce M. Panu; (Kras: Pod: +

T. 131 Tytuł senatorów duchownych w Polszcze, t.j. arcybiskupów i biskupów, był: Jaśnie Wielebny; a Prymasa: Najprzewielebniejszy;

W 239. Wielojęzyczni częstokroć żadnym językiem dobrze mówić nie umieją; (Kras: Pod: +

M. 105. Moskwa na gruzach Polski utwierdziła swoje wielkorzeństwo; (Kur: P. +

W 240. Wilkierzem to zowią, co lud pospolity, z przyzwoleniem zwierzchności postanowi; (Szczerb: Sax + Wilkierz u Rzymian: plebiscit;)

" 241. Wielopole, miasto województwa Ruskiego, siedlisko familii Wielopolskich; (Dyk. G.)

" 242 Wielosztuka, dobre słowo polskie oznaczające w sztuce plastycznej to samo co Gruppa (Linde)

Polska prawo

K. 167. Ktoby dziewkę nie zwieńczałą żoną, i nie ślubną żoną miał, chociażby ją potym pojął, bękartami mają być rozumiane; (Stat. Lit +

R. 59. Rzymianie mieli rozmaite rodzaje wieńców zdobiących zasługi publiczne; i tak wieniec żołnierski i odsieczny, za obronę warowni (obsidionalis), murowy (muralis), obozowy (castrensis), wałowy (vallaris), nakoniec zwycięzki (triumphalis); nadto był także wieniec obywatelski (corona civica) z liści dębowych uwity;

W. 243. Wierzbięta, imię staropolskie, (Zabł: Ster. sponiemczało Wunibaldus; (Linde)

S. 215. Śpiewam Jana Zamojskiego, cnoty jego, i

(: dzielności wierszchołki zbierając, Arszmit-czanin ludzkim tonącemu niedając); (Groch[illegible] w 7)

O. 120. Olbracht z Wołady-Sławem uczynili Konfederacyą między sobą tajemną, gdzieby którzy z nich poddani wierzgać (buntować się) śmieli żeby sobie wzajemnie pomagać (Bielsk La sainte alliance)

C. 171 Cycero był też augurem (wieszczkiem) (u Rzymian) (Stryj. 67) Czymże on nie był: mowcą, trybunem, konsulem (Kryja dacem) na 2. stołkach siedzącym, Nie był on zdolen powiedzieć z Katonem: Dij sunt cum Caesare, sed Cato sequitur Pompejum

N. 258. Numa Pompiliusz pierwszy postanowił urzędowych wieszczbiarzy (augurowie) (u Rzymian)

Z. 143 Zakratu, grzywka, szatława, izdebka, ciemnica turma, wieża, dyby, kłody, wszystko to są synonima polskich więzień (Sław: X. Szan) (Lud. 7)

W. 244. Przy ujściu rzeki Wilny (Witi?) (Giedymin zamek z wyniosłemi wieżycami wybudował, i od rzeki Wilnem nazwał; (Stryjk.)

N. 259 Nie toć jest modlitwa, mruczeć poniewolnie pacierze by się otrząsać, wyjątek wartować, albo pacierzami pozanim kołatać; (Rej: Zw[illegible])

W. 245: Wija, wijadło, zawieja, nawałnica, zawierucha (burza)

" 246 Wilanów, villa nova, upodobane miejsce spoczynku Jana III.° Sam on włoskim kształtem dom ozdobny wymurował i ogród przy nim założył, tamże i życia dokonał. August II rozszerzył to mieszkanie, do tego zaś stanu w którym na teraz się znajduje przyprowadził August X. Czartoryski, wojewoda Ruski (przyozdobił). Na teraz jest Wilanów własnością Stanisława Augusta Potockiego (Sw. 7)

" 247. Wilczko, staropolskie imię; (Lupus) (Lud.)

Wszy

W. 248. Witkom, zwał się w dawnej Polsze puhar, z którego pito, witając kogo u siebie, (Wilkom) także Witannik, Zdrowie.

W. 260. Najwięcej się Górnowi wykształcenie i zbogacenie języka łacińskiego winno; (Mon.)

W. 249. Zwyczaj dawania w dzień S. Jana Ewangelisty, przez księdza, parafianom przy ołtarzu w końcu mszy S. wina do picia, (skibicha) jest w Kościele R. ustanowiony na pamiątkę, że S. Janowi danę winę zatrute do picia, bez uszczerbku nie szkodziło; (Skarbiec: Nauk:)

" 250 Winochwalstwo, (Bałwochwalstwo) względem wina w Sakramencie Eucharystyi; (Stak: Persp: Stanina być ołtarzowi) (Linde,) jak sam Luter

" 251. Winomiód, miód w winie rozpuszczony, czyli wino miodem zaprawione (Linde)

" 252 Winną nadgrodę niechaj dziedziczy, kto umiał cnotę dochować; Jegoli z serca przyjaciel życzy, wolałby jednak winszować. (Zab.) Uw. Trafne rozróżnienie pomiędzy słowami: życzyć, a winszować.

J. 155. Jeżeliby człowiek tamięcej godny skomorowany, albo wioskę (wieśniaczkę) pojął, dzieci nie mateć, ale ojcu równi będą; (Szczerb. Sax.) (tamięcej godny = mieszczanin godny być ławniczym)

W. 253. Wirozub, gatunek karpia Dnieprowego, którego tonieniem kozacy się trudnią;

C. 172. Czeski język obfitszy niż nasz być może, ale o piękność, i szczęście to niechaj wisi na wysokim (Gorn: Dw: sub judice lis est) ale o piękność? ja tę między bajki włożę

W. 254. Wista ztąd zwana, że z górnej Zwisnieszy Kark, Krakowa nurtem liże mury; (Potań Kynt) Wista, Vistula, pierwiastkowo Vandalus, od Wandala Króla, który nad nią mieszkał, wypływa z gór Szlońskich niedaleko Skoczowa, we wsi Wista (czyli Winnistul) niedaleko Ustronia pod górą Czantoryją, gdzie z skały wysokiej spada, idzie

/ . /

A. 53 Dyk:

/ wśród Polski, wiemal wszystkie rzeki Polskie z sobą zabrawszy, wpada pod Gdańskiem w morze Battyckie, / Biel: Gwag /

W. 255. Wisman, Polski Książe, mając wielką obfitość więźniów, nimi dwoje miast nadmorskich osadził, z których jedno Wisma sem nazwał, / Krom: /

W 256 Szłośta taniec, gatunek konwulsyj, w których albo się biegnie, albo z jednej nogi na drugą przeskakuje, / Krz: / Wit po taczni i powtórki. Gwido /

W. 257. Witka rodzaj gry z wieńcem świec, / Włod /

" 258 Wity, (bohater młody) (rycerz możny) (książęta) kawaler złotego runa /

" 259 Wizerunkiem, i zwierciadłem wszystkim politycznym narodom, jest Wenecyja, / Star: Ryc /

" 260 Władyczni, / imie polskie / znaczy władczyni pokojem, Władysław / władający sławą / Ludz /

Z. 60. R. 1523. tak była sroga zima w Prusiech, iż i lasy poschły, ~~tak~~ pomarzły / także za wiele lat do pierwszej ozdoby i własności przyjść niemogły, / Stryjk /

F. 11. Fenix tylko się rodzi w szczęśliwej Arabij, i tej krainie samej jest własny, / Ott: Ow /

U. 261 Udarował Otto cesarz, Bolesława, włócznią Maurycego S., którą i podziś dzień w kościele zamku krakowskiego, na miejscu gdzie biskup siada, widzieny, / Krom: / Włócznią zwano później ten gatunek broni, który wprzód nazwę rohatyn nosił, a to dlatego że ten nowy rodzaj rohatyn, [który koncem] na prawym boku konia wsparty, drugim później się włożył, / Biel / Orze /

S. 216. Zmierzą Kolomana, królewie węgierscy w Rusi, w królestwie Halickim, Roło dowanie swoje utracili, / Stryjk /

W. 262 Włoka kraina między rzeczna, tj. między dwoma spławnemi rzekami, / Ludz / /

W. 263. Włoka, dawna miara pól i gruntów, wynosząca teraźniejszych blisko morgów 30. t.j. trydzieści sznurów wzdłuż, a trzy poprzek. (Kim. Synopsis Lond.) (w Prusiech Huba) Włoka zowie się w Mazowszu, w Litwie na prętów kwadratowych 900. albo z. trzydzieści sznurów zawsze morgów 30 + Ponieważ to jest miara Pruska, przeto zowią ją także Chełmińską (Czac: - (Włoka Mazowiecka jest więcej jak o 4ą część mniejsza niż tamta)

P. 258 Przemysław, Król Polski i Czeski, pojął Lukierde (Ludgardę) + córkę Mikołaja Szczecińskiego, a wnuczkę (wnuczkę) Szczecińskiego Książęcia, Barwina, od córki; (Biel) Książę na Szczecinie (Stettin) (w Pomorzu;)

W. 264. Władysław Łokietek był wnukiem Konrada Mazowieckiego, prawnukiem Kazimierza sprawiedliwego, a praprawnukiem Bolesława krzywoustego, (Kr: wyr) Książęcia

K. 166. Krakus, wnuk (wnuk + Czecha, Książęcia Czeskiego; (Uwag: Biel: + Sk: Łis +

B. 72. Brzozowy sok leczy wodnicę (puchlinę wodną) i kruszy kamień (Klug: rośl +

" 73 Bolesław + podniósł wojnę na Rusaków (Rusinów), mieszkańców czerwonej Rusi + i rozesłał wojenne listy, aby się ściągali do Kopczyi; (Biel)

W. 265. Wojewoda każdy jest pan przełożony, najpierwszy w porządku Senatorów świeckich, sprawca i hetman generalny ojczyzny swego województwa; (Uwag: +

" 266. Województwa w Polszcze były tu właśnie jestne (?) księstwa, tak względem szerokości przestrzeni ziemi, jako i wielkości liczności szlachty i obywatelów w każdym województwie mieszkających; (Uwag +

W. 267 ~~wo~~ Tytuł wojewody niektórzy tłumaczą na niemieckie: Palatin, i bezmiertuści (?) więc albowiem, palatin był w niemczech, i w greczech najwyższym cywilnym urzędnikiem, gdy tym czasem wojewoda był naczelny wodzem rycerstwa swego województwa. Najwłaściwiej tłumaczy się ten tytuł przez niemiecki Hercog, albowiem

+ Krzywousty

/: oba wyrazy mają jedną i tożsamą etymologiję: wojewoda, t. j. wiodący wojsko na wojnie (: Heerzog, der dem Heere [illegible] [illegible] [illegible])

w. 268. Wola, znaczyła w dawnej Polsce wolność używania pewnej ilości gruntów przez pewny lat poczet, przez właściciela osady ubespieczony, dla tego każdemu się podobnej osady (kolonij) od dawien, zobót i podatków wolnej, zwało się: Wola, albo Wólka, Wolica. (Kąd tak nie masz we wszystkich częściach Polskiej okolicy, żeby nie było wiorski tej nazwy, z dodaniem zwykle nazwiska lub tytułu pierwszego założyciela, n. p. Wola Justowska, Wola Mięlecka, Zelazowa, Wólka Prokupia, Wolica Barytowa &c &c

" 269 U Turków wołanie Ała! znaczy niech żyje! (Allah! Evvia! Vivat! Vive!)

" 270 Wołga (Wolha) rzeka w Moskwie kilka mil od miasta Moskwy, jest tak nazwany Wołkowski, bo tam wilków siła, w którym jest jezioro błotne rzeczone Wołga, a z niego wypada zwiątkiem jedna rzeka i druga wólka prosto na północ bieżąc, którą odeziora nazywają Wołho (Gwagnin) (Mc) myli się Gwagnin co do dyrekcyi biegunechi Wołgi, bo wpadając do morza Kaspijskiego (Pallas mówi: [illegible]) wedle Astrakanu, nie może rzeka ta, wypadając z jeziora płynąć ku północy (

" 271. Wołynia miano niektórzy (jak n. p. Gwagnin) od rzeki Wołgi (Wołhy) wywodzą, inni zaś od zamku Wołyna (Kar. Hist. I Mc) Ja się trzymam tym ostatnim, albowiem Wołga zdamisię za daleko od Wołynia oddalona [?]

" 272 Papież ze wszystkiemi Książęty i wolnikami Włoskiemi, oprócz Księcia Medyolanskiego który nie ze swego nałożyć nie chciał, po 200000 czerwonych złotych (dukatów) na pomoc wojennu Matyaszowi złożyli (Kron.) Matyaszowi Królowi Węgierskiemu na pomocniu Turkom.

" 273 Wołogost miasto w Pomeranii (w Pomorzy) pomieniecku Wolgast (?)

C. 173. Czapka u Rzymian była znakiem wolności, (Mon.) Ztąd Republikanie francuzcy w ostatniej rewolucyi przyjęli równie czapkę frygijską za podobne godło (Czerwona czapka)

J. 156. Justyn świniopas, wołopas, cieśli, sługa, w końcu cesarz Rzymski (Chmiel +

K. 167. Król Kazimierz wina nie pijał, i zapachu jego niemógł wonieć; (Swor: Ok: +

Z. 144. Zlat niegdyś stało młodych ludzi serca woskowe (Birk: Kaz +

W 274. Wojciech S., którego postronni Albertus nazywali, był u Czechów wtóry w liczbie biskup Prag[s]ki. Opuściwszy Czechy z gardenezyjuszem, albo Rzymem, udał się do Polski, a za wielkiemi prośbami Księcia[...] ani arcybiskupstwo gnieźnieńskie osiadł, lecz wszystko potym do Prus [z misyją] drogę odprawiwszy, tam od grubego narodu (Borussów) (przy odprawianiu Mszy S. nie daleko Fiszhausen, przebity został. Ciało jego Bolesław od Prussaków odkupił, i do Kościoła gnieźnieńskiego przeniósł, gdzie go Otton Cesarz nawiedzał. Był zreszto S. Wojciech niemieckiego rodu; imie zaś Albertus (Adalbertus + otrzymał na bierzmowaniu od Ab. Magdeburskiego, tegoż imienia do którego był od rodziców na wychowanie oddany, które w słowiańskim znaczy Wojciech t.j. wojsko cieszący. (Sk. Ż. (Kron. (Ciało jego zabrali Czechy z gniezna w czasie napadu Polski [pod] wacławom, za panowania Władysława Łokietka, a ponieważ obadwie Katedry, Prag[s]ka, i Gnieźnień[ska] oba szczycą się jego relikwijami, rzecz dotąd nierozstrzygnięta, które ciało S. jest prawdziwe (m (Cs

S. 217. Za Stefana (Króla (zaczęła się wojna pió[r]... za odzienie] (Krać +

W. 275. Wojskich powinnością było, przestrzegać bezpieczeństwa w swoich ziemiach, skoro szlachta na pospolite ruszenie wyciągnęła; (Skrzet: J. D. (W Rzymian trybun gminny (Łaś[...] Polakom[...] bun +

R. 61. R. 1257. Bolesław wstydliwy dał miastu krakowskiemu Niemieckie prawo, i wójtowanie postanowił; (Biel + Niemieckie = Magdeburgskie które później wszystkim miastom królewskim w miarę ich ważności udzielonem zostało; (

A. 54. Dyktery[?]ki:

W. 276. Wrocław, stolica Szlązka górnego, wro[?]ta sławne, (Stryjk.) Naruszewicz w swojej histo[?]ryi Polskiej, daje tej nazwie inną etymologiją, wymieniając że z nazwy: wrocenie stawy, atoli zawsze niewątpliwe pochodzenie słowiańskie.

S. 218 Sw. Ambrożego, nazywaną wroną, i bajobaśnią (Stryjk.)

D. 259. Puszczając wrota każdego, ale patrzeć poczciwego, (Wrotny skryt w zanadrzu klucze, kiedy kto wszeteczny tłucze, (Rej: Zw.)

W. 277 Wschowa, miasto w Poznańskiem, (pomiewieku[?] przez Ziemie od schowania, receptaculum, hinc nomen urbis Poloniae quod ante annos aliquod ibi receptaculum confibus sit praeditum. (Herberg Magn: Dei:) Starostwo Wschowskie.)

K. 168. Któreż, Kłoki naszemi, mienty tyj pola? kędyż mogłt nie wzniosła, niewściągnna swawola? (Hor: Nar.) (niepowściągniona.)

B. 74. Bysię Jeruita na palcach wspinał bez pisma Świętego i m Evangelii (Stryjk.) niebędzie (Karn: Ist.)

N. 261. Na wspomogę Cesarza Ferdynanda, w wojnie 30 letniej, czyli religijnej, skarb Kamery Apostolskiej (Papiezkiej) (mógł być wyporżniony. (Nar: Chod.)

B. 75. Bolesław Kunegundę za małżonkę pojął, wszakże przez wszystek czas wesela nie tknął jej, a potym zaś, zobopólnie na zachowanie czystości zmówiwszy się, żywot nienaganny, wiecznie chować ślubili: ztądże Bolesław wstydliwym (pudicus) przezwano, (Krom. l. 239.) Kunygunda później św. kanonizowana; od[?]kryta [?] solni w Bochnij, wybudowała klasztor w starym sądczu, mieszkała długi czas w pustelni w pieninach nad Krościenkiem, gdzie dotąd jeszcze rozmaite tradycyje o jej cudach w pospulstwie kursują (m.)

S. 260. Ponieważ więcj jest świętych w niebie, niżli dni w roku, dlatego pospolitą (powszechną) (wszech świętych pamiątkę czynimy, (Arbst: Nauk) dziś Wszyświęte.)

B. 76. Bardzo się Kochał w Niemcach Leszek czarny, także i sam po Niemiecku wszystko chodził. (Biels.)

⁄.

K. 169. Rychto po św. Kunegundzie umarł
list też Paweł, ówczesny biskup krakowski, co
wszystką Rzeczpospolitą mieszał; (Biel.)
K. 170. Roku 1483. umarł Książę Kazimierz
pierworodny syn Kazimierza Jagiełły; (Stryjk.)
P. 261 Papież Pius II. nigdy dobrze o Polakach
nierozumiał, (mniemał) bo z jego pism tać
nomoże każdy wybaczyć (wyczytać) (Krom.)
Dowód, że Pius drugi znał się na ludziach. (!)
P. 262 Od papieża Eugeniusza nakazany był sąd
nazywający się Święte badanie, (Inkwizycya)
Inkwizycya! która tyle ludzi niewinnych po
żarła, całe narody wytępiła! Czyż na tę dro
dze zbawiciel nasz, boską swoją naukę rozpowie
dał? Jakimże prawem dziwić się Pius IX. i jego
konklawe, że ¾ części świata na ich nad
powstaje! Zawiny nadziadów muszą pokuto
wać wnuki; albowiem złe sprawy, choć się uda
dzą, bezkarnie jednak nigdy ujść nie mogą!
W. 278. Wybijano (drukowano) w Krakowie
przez Jeronyma Wietora, lata Bożego 1542.
(raz: K2!)
K. 170. Która sobie trafieniem często wyciąga
171 Żeby za młodą wszła, ma płacić złotych
O. 40. bo to młodzieniec zdradza, gdy się uwał,
kuje; (Lek.)
W. 279. Węgierska kronika pisze, iż Jadźwingów
Gotowie, z Węgier i Prus wyciśnęli; (Biel.)
P. 263 Słowiką ptaka zowią także w polskim
języku: ogniwaczek, wyczyniec;
list
264 Panna na wydaniu, tytuł komedyi ory-
ginalnej JO. X. Generała Adama Czartoryskie
go (Lind.) (~~Zakrzit~~) Treść tej komedyi użyta jest
z dzieł Davida Garrika (Lit.: Czart.)
K. 171. Książęta Szląskie, wtenczas postawa króla (Łok)
polskiego nienawidząc, Czechom wolności
swojej wydali; (Krom.)
W. 280. Wyderkaf; gdy kto daje pewną summę
a tem czasem, nim się ta summa odda, trzyma
w owej summie majętność, z której pożytki bierze;
(Dudz.: (Zastaw)
P. 100. Dynastyja (familija) Piastów w linij Biało
głowskiej wygasła na Jadwidze, żonie wtenczas
Władysława Jagiełły (Uwag: list)

W. 281 Wygrana pod Pułtawą uwieczniła panowanie Rossyi na północy i (Kur: Dz:) dlaczego uwieczniła? / Czy oprócz miast Alexandryi i Rzymu, został jaki ślad potęgi Alexandra W., i dwóch Cezarów, Iuliusz i Augusta? Smiaszmi będzie z swoją wieczną potęgą, nieśmiertelną sławą! —

A. 43. Areopagitowie ateńscy obiesili którzy wróblom szpilką oczy wykłuł. (Birk: Kaz: (Teuc. Potgiannicz.)

W 282. Wykładem prawa Saskiego był Burchardus z Magenfeldu, (Szczerb: Sax. 1st.) wykładaczem —

J. 157. Jakób, arcybiskup Gnieźnieński rzucając klątwę na tota dystawała II. Krola polskiego, tak do niego przemawiał: Ponieważ na prawa ludzkie, jako i boskie tak hardzie bijesz, Boga wszechmocnego mocą, od kościoła Chrześciańskiego, i od obcowania z ludźmi cnotliwemi odcinam cię z głową twoją, i wszystkich pomocników, obcowników, i towarzyszów twoich srogą klątwą zakładam, (Kron: —

N. 262. Niniwe miasto wykonterfetowane przez Mikołaja Chrysztoporskiego, R. 1572. drukiem Godekim in 4° opisane (Bandki dział ko zczasu krótkiego panowania Henryka Walezyusza)

W. 283 Wykrawanka (gatunek czapki ateńskiej) (Bandki —

S. 219. Srogie jest prawo na wszystkich łapaczów wykrętaczów sprawiedliwości ludzkiej, jako gószczekaczom zawięzując oczy umysł który aż tych zanim płyną, (Kej: Zof opatrowach i prawnikach —

T. 132 Tales pierwszy wykształtował glob, i na tablicy miedzianej odrysował ziemię i morze

Z. 145. Zaślepiony żyd śmie jeszcze oczekiwać inszego wykupiciela (Messyjasza —

S. 220. Szwedów hetman Czarniecki przez ciasności /

Sundu wpadłszy morzem wich państwa (przez Polskiego gruntu wykurzył, Kozaków wygnał, (Dot: Jow:)

J. 158 Jeśliby złodziej zastanowi, jak dom wy tamuje, albo się podkopuje, a tamby go zaraniono, tak żeby umarł, ten, co go zaranił nie będzie winien; (Lop: Ez:)

W. 284. Wydra, (Lisowa skóra zwleczona)

" 285 Dla Węgrów pod komendą Bekesza R^o 1578. sinego sukna wzięto 4684. łokci, i czerwonego 325. na tapki czyli wyłogi; (Czac:)

S. 221. S^ty Hieronim wyłożył biblią na język Słowacki (Mącz:)

G. 70. Na Garbarach w Krakowie R^o 1610. kamienice mieszczanów krakowskich wytępione; (Pyzr: Pap:)

K. 172 Kazimierz Jagiełło (Jagiellończyk) Gdańszczanom, ctaj wymiary z młynów, czynsze z miasta odpuścił, kiedy został za Ojców Kazimierza, wszystkie grunta wkoło miasta na mile nadał; (Biel)

Z. 146 Żydzi, jest to mottoch narodów, i że tak rzekę wymiot całego świata; (Mon)

D. 101 Dziwanowa wódka wymowność dawa język wolny czyni ku wymowności (Spież)

L. 63 W Litwie R^o 1362. umarły morowie powietrze morowe, gdy niebyło komu ziemi wyrobić, głód wielki panował; (Stryjk)

D. 265: Przydane do symbolum (Artykułów wiary) przez Łacinników słowo: Filioque, ma Greczyn za wynalazek; (Bohr)

G. 71. Gallowie Merkuryjusza nauk wynalazcą być twierdzą, i drogi ścieżek wodzem zowią; (Warg: Cez:)

K. 173 Kolomana (Króla Halickiego) Ruś o-trutą, a gdy niebyło po nim potomka, Ruś to tam opanowała, a od tego czasu wypadli, (odpad. li) Węgry z Rusi; (Biel)

A. 55. Dykt:

R. 62. Dusący (Moskale) wysączywszy z jińca krew, i członki tajemne wypatroszywszy, przy swej działy; (Krom) Uw. Takimi to byli panowie moskale jeszcze przed 300. laty; a dziś myślą już o usamowolnieniu chłopów, i o opanowaniu świata; |

K. 174. Dodano Koniecpolskiemu, więźniowi u Turków, w pasztecie sznura jedwabnego, świdra i piłki; z czem się tak dobrze sprawił, że wypiłowawszy kratę żelazną u okna uciekł do Polski; (Ktok: św: Koniecpolski, hetman polny, pod Cecorą przez Turków wzięty zdradą Tomszy, hospodara wołoskiego.)

L. 64. Na wyplenienie heretyków, wielką użył pilność Leon papież; (Sk: D2) Za to teraz jego następcy pokutują.

S. 222. Szczepanowski w Piotrowinie trzy dni z kapłany wypraszczał; (Krom.)

P. 266. Padniewskich, dla cnoty ich doznanej, jedowodnemu szczęściu znak [illegible] to zawsze ich niewypowiedzianie zdobiło; (Kwog: Wal:)

F. 12 fałszerz wagi i miary ma być z ziemi wypowiedzian (Sax: Jest:)

hist W. 276 Wyprawa posłów Greckich, na teatrze w obecności króla Stefana wyprawiona; (N. Jan:) Wyprawa posłów Greckich, pierwsza komedyja oryginalna Polska, przez Jana [illegible] Kochanowskiego napisana: Wyprawiona = (odegrana, przedstawiona) około R^u 1580. —

J. 159. Jakób z Sienna wyprawił sobie prawo na biskupstwo krakowskie u papieża pierwej niż wszyscy inni; (Biel: Jest:) (Dzik: Bogu mi-) nęły te czasy, gdzie papieże rządy świeckie (Królów) zaniżali, i stronności ich szerzali. |

M. 106. Mindog zapisał mistrzowi Pruskiemu państwo Litewskie, a on mu u Papieża wyprawił, iż go na Królestwo Litewskie przez posła pomazano; (Dł:)

Z. 47. Zygmunt August wszystkich swojich dochodów czwartą część na obronę Rzeczypospolitej oddać zezwalał, dlatego aby ta czwarta część, trzech drugich części wypytała (dopytała) (Biel) Na takie to sposoby |

/. musieli się brać Królowie Polscy, aby to, co im z prawa należało, od buntliwej, a niesforniej szlachty otrzymać. Fm +

S. 223 Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. F. Dmusz. +

" 224. Siedział Korybut w ciągu czasu na zamku wileńskim, aż go potym Książe Rzezańskie u Jagiełła wyprosił, i wyprosiwszy, sleburys z niego za pokój. Fstryjk +

W. 277 wyrocznie najsławniejsze u greków były: Trofoniusza w Delfi, Apollina w Klaros, Dodonoki w Epirze, i Jowisza Hammona w Libyi. F Boh. Diab. +

Ż 148. Żaden obwiniony odpowiadać na zarzuty nie powinien, któryby iego przyrodzonym językiem uczynioną nie była, a ieśliby nań skarżono językiem iemu wyrozumianym, będzie powinien takim językiem odpowiadać, któryby i aktor, i sędzia rozumiał. (Szczerb. Sax. (a więc już stare prawodawstwo Saskie F magdeburskie + miało względ i sprawiedliwe prawnej na narodowość + którego Rząd a. w latach 846. do 860. nie miał +

K. 175. Kijów cały wyznawszy się drogę Bolesławowi F Chrobremu + na sądzie nie zwyż... dza, F krom + wyznawszy = wyspowiadawszy się. +

" 176 Kato z Senatu wypuszczył onego, który w obecności córki pocałował żonę. F Zab. + (wypuszczył = wygnał = wyrugował +) Któżby ostry Kato w naszych czasach pozwał, gdzie w obec mężów kochankowie żony całują, a córki w obec matek kochanków?!

W 278 wyświeć nazwisko sławnego literata Polskiego, F znit. równoczesnika X. Naruszewicza Biskupa Drem. który przytykając pierwszemu, grający ... F. Horibono kont. nazwał ... (Lmbr. (

B. 77. Biskupi Rzymscy tak się wysoko wyniesli, i wysadzili, że też sobie moc niebieskiego, i ziemskiego panowania przywłaszczyli. F Wisn. (

W. 279. Najznaczniejszy płac do wyścigów konnych

/.

/ list iest w Konstantynopolu, służy od Turkom do wyściągania się kopnięć. (Dan:)

C. 174. Cyrus rozgniewany, że kapłani Baala sami żądali ofiary przynoszonej, kazał Dr onych fałeczników wyrzynać. (Rej: Zwł.) Głupi Cyrus, gdy Baal nie jadł ofiar, któż ie miał jeść, iśli nie jego sługi? (Rz.)

O. 121. R. 1533. umarł hetman książę Kon- Dr stantyn Ostrogski, mąż świętej pamięci i trudno wysłowionej dzielności. (Stryjk.)

K. 177 Chciwy kupiec, szukawszy coby sobie mógł iszcze przyswoić, wyśledza między na- O ne morza, i świata szranki przestanne. (Fil: Lut.)

(Gladiatores)

Z. 149. Zapaśnicy Rzymscy oliwą smarowali ciało, aby łatwiej ieden drugiemu z rąk list się wyślizgnąć. (Hor: Ave imperator, morituri te salutant!)

J. 160 Jagiełło tak nabożnie słuchiwał mszy ś. że choćby już nieprzyjaciele najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pierwej wysłuchał, wszyst kiej mszy do końca. (Twor: Ok:)

G. 72. Do posługi stołowej używali zniewieściali Rzymianie wysmukłych, i urywnu- list kanych Gładyszów z wiesionemi włosami ubranych na kształt niewiast. (Dzieł. (Śm- list.) Gładysze = młode chłopięy)

H. 21. W Hiszpanii dla śnistego położenia miast, mieszkańcy muszą budować domy Dr swe wysoko; i tak nie mogąc rozszerzyć się na ziemi, posiadają ile mogą powietrze. (Boter.)

M. 107. Mieszczanin, który by wystawionych po- traw korzennych używał, tedy dani miał dadź O od każdego półmiska. (pogr: 15 (Lek.)

W. 280. Włodzimirz udziałał się iedynowładcą wszystkiej Rusi, iednego brata zabiwszy, dru- Dr giego wystraszywszy. (Stryjk.) Ztąd tytuł ca- rów Moskiewskich: Samodierżytel Wszech Rossji", na koronie im ieszcze tylko brakuje. (Tyl.)

" 281 Wytknął Arystofanesa, który napisał Dr komedyją "Chmury", aby Sokratesa wyszpecił, i maszyny iego w pośmiech obrócił. (Monit.)

Ł. 65. Jan Łaski pierwszy nasze prawa rozstrzelone, na kartach zgromadził społem, i wytłoczyć dał. (Biel.) wydrukować dał.)

R. 63 Puszczano postrachy, że Roman wszystkich Lachów miał wytracić, i wiarę ich wykorzenić (Nar. Hist. Roman, Książe Halicki.)

Ł. 161. Jeden Rycerz niemiecki wyzywał Lecha na rękę, o niego czyni znim, sam na sam. a Lech zabił go w pojedynku. (Biel.)

W. 281. Ś. Wojciecha ciało, Arcybiskup Gnieźnieński, staraniem swym z Prus od Niemców, gdzie długo po spaleniu (?) drzewianie miasta przez Czechów leżało, wyważywszy na widok wystawił. (Kromer) ważne

K. 178. Krzyżacy Książęcia Pruskiego poimawszy, brzuch mu rozpruli, i kiszkę ciętą do drzewa przywiązawszy, tak go długo wodzili w koło, aż się wszystkie jelita obwiły około (?) drzewa. (Stryjk.)

Ł. 66. Latopisarze Litewscy historyję żywota narodu swego od Palemona poczynają. (Stryjk.)

K. 179. Postanowił Kazimierz IV. ażeby na potem żadnego wywołania i odwołania do Magdeburga nie szły, ale aby w kraju kończyły się wszystkie sprawy. (Kromer.) (Rzymski)

M. 108 Magistrat gdy miał kogo potępić z obywateli, zwlekał z siebie szatę, iżną na wywrót lepszą stroną wszpodek, a podlejszą na wierzch obracając, wdziewał, na znak żalu. (Bielski. Lud.)

Ł. 67. Na zjeździe Łęckim R.... wychodziło dziennie siedmset beczek miodu, okrom wina i piwa; wołów i jałowic 700. (Stryjk.) (a co urządził zjazd? Podobno niczego, iak zwykle.)

S. 224. Namówił Świętopełk (Książe Czeski) Prusaków, aby Niemcy i Polaki, wszystkie dzień jeden na tę postanowiwszy, wyzabijali. (Kromer w II tym wieku.)

W. 282 Wierzynek Kupiec Krak. wczasie zjazdu w Krakowie za Kazimierza W., prosił wszystkich Królów i Książąt na cześć do siebie, wdom, wyzwaliwszy to sobie aby według swej woli gości sadzał za stół. (Biel.) (Wymówiwszy to sobie. Ob. Kaz. W. Broń Kowskiego.)

A 567. Dykt.

P. 267. Po Prokopie biskupie krakowskim na-stąpił Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych; † Biels: –†

J. 162. Jagiełło Akademią krakowską fun-dował, przyzwawszy do niej doktorów, i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi; † Stryjk. –†

T. 133. Trotz, a za nim Bandkie utrzymują; że imię Wyżygotów † Wyzygotów –† składane jest z Słowiańsko-Polskiego: Wyższy Got; tak, jak Ostrogot od Ostrowa? (Linde)

W. 283. Wyżyna, wyżka, górka, na któ-rej pogańscy Słowianie † bałwochwal-cy † bałwanom swoim ofiary składali (W. Lewit.) / wyższe miejsce nadmorskie pod Gdańskiem

" 284. Wyżyna, zowie się także klin ziemi pod Gdańskiem, Morzem Bałtyckim ob-lany, wbok Domorskim, wyżyna, na któ-rym stoi miasto Hela i 8. wsi, a który zowie Pautzkerwik † Dyk: Geo: –†

" A 44. August Wirgilego Wszystkim zwał, że często szwy kt był wzdychać, zamy-śliwszy się o swych wierszach † Petr: Hor: /

R. 180. Krakus, ze wszystkich cnót doskona-łości, wszystkim prawie był przyjemny i u wszystkich wzięty; † Krom. –†

W. 285. Wzięte języki są te, których nie tylko w swoich krajach używają, ale daleko szerzej, jak n. p. Francuski w Europie, Arabski we wschodnich krajach. † Kluk: Zw: †

" 286. W tym księżycu † miesiącu mają † dobrze igraniami wygrawać się, (Spiż † Sim: † igrać, gonić się, obcować –†

H 22 7. Jak dziwita królów, jako opiewać wojny † Ho-mer na to w swym ~~dziele~~ rymie wzór podał przystojny † Kor: Hor. †

R. 64. Pierwszą Rasyna próbą była Tebaida wyniesie Corneila pisana, lecz wnet uczuł się na siłach przestał naśladować, i stał się wzorem. † Teatr: Krat: /

S. 225. X. Skarga, wizerunek kaznodziejski, z którego więc wzór radzi brali ci, których na katedry (ambony) kaznodzie (spowiedników?) powoływał. (Bielski)

T. 134. Tyle wzruszeń, związków, konfederacyj, mogły sprawić (w Europie) tę mniemanie, iż nie masz burzliwszego, i niespokojniejszego od Polaków narodu. (Ilust:)

P. 268. Panowie Polscy prosili o wyrok na Księcia Dymitra Sanguszkowicza, jako na wzruszyciela pospolitego pokoju. (Stryjk.)

Z. 150. Zaczął car Batoremu, że nie jest król z królów (Bielski) (pan z panów) że jest królem obieralnym.

Ł. 68. Panował Łokietek (Władysław) lat 12. i dosyć z siebie czynił zawsze. (Biel.)

T. 163. Jan Grabia z Tarnowa do cnót swych przyłączył i to, iż go z słodkiej powieści jego, każdemu miło słychać nato było. (Gorn. Dw.) Jan Tarnowski, hetman za Zygmunta Augusta, uczeń Akademii Paduańskiej, bawiący także jakiś czas na dworze Hiszpańskim Karola V^go przez którego za czyny wojenne złotym medalem, wyobrażającym popiersie cesarza na złotym łańcuchu ozdobionym został. Łańcuch ten z medalem znalezionym został, przy odnowieniu grobu Tarnowskiego, w katedrze Tarnowskiej, i odesłany czy do gabinetu medalów we Wiedniu czy do zakładu Ossolińskich we Lwowie, już tego dobrze nie pamiętam, lecz widziałem medal ten, dość spory, na własne oczy.

Z. 151. Zamojski kanclerz, prawdziwy z cnót obywatelskich Rzymianin. (Zab.)

A. 45. Widząc Alexander, iż go nie było zło, wojnę z Iwanem zaczął, wyprawił do niego posły. (Biel.) nie było go zło = nie stać go było to na to.

C. 175. Cesarz niemiecki posłał do Polski z tym: iż

197

/jeśli zaś nieprzyjmiecie Władysława na Kró-
lit lestwo, wojować was będzie mieczem i og-
niem,/ Biel:/

S. 226. Jak raz powiedziałem, że Król z narodem,
naród z Królem, tak do śmierci powtar-
zać będę. /Orz. Narz:/ Słowa Stanisława
Sz Augusta do uformowanej deputacyi Sejmowej w r. 1791/ Dotrzy-
mał słowa, nadaje? Król; ~~nadając~~ pomyślić
się tylko dało do formy wyrażać, że naród jest
reprezentowany przez Konfed: Targowicką
nie przez sejm Konstytucyjny ~~t~~ Warsza-
wski/ fm/

D. 102. Dziś wypije jeden kieliszek za gospodars-
kie zdrowie, a drugi na podziękowanie tak
o wielkiej łaski, to już dosyć, a ni więcej tejjej
flaszce/ jak przedtym, ani też pomyśleć moż-
na/ Mont/

W. 287. W 13 wieku kupiono wieś Rogaźnię
za dwa woły, za sześć łokci brunatnego
lit sukna, i za kilka skórek lisich; wieś Czyr-
żyć za sto grzywien srebra /8400 złot/ Wieś
Kryszkowice za 20. grzywien srebra /1680 zł/
i za dwie suknie,/ Wis:/

Sz Z. 152 Trzy lilie żeby pod Koroną /Herb Bato-
rego/

Polska

153 Żeby dokumenta ważniejsze nie mogły być zfał-
/ szowane, umiędzy stronach, gdzie były słowa
jakie nabożne zapisane, wyrzynano wzęby,
Sz aby w przypadku potrzeby /wątpliwym/ jeden
egzemplarz z drugim mógł być stosowany

P. 269. Polska leży /leżała/ między dwoma wiel-
kiemi morzami, do których płynie sześć
Sz rzek wielkich, zabrawszy więc przeszło 140. mniej-
szych,/ Dan: 83/

K. 181. Od Kazimierza W.° Polacy dopiero zacze-
li gust zabierać domów ósiąść/ Narz: lis:/
Sz (gustu nabierać)

W 288 Za wstawą Króla Polskiego, i Czeskiego
Sz zabudowało się wmiędzy miasto Krakowie/
/Narusz:/

" 289 Pieśń S. Wojciecha najdawniejszym jest Po-
Sz lszczy w języku Polskim zabytkiem /Uwaga: Hist.
poezyi Czeskiej zkąd się wziął, przyłącz/

N. 263. Na Chrześcian nie było nigdy cięższego prześlado-
Sz wania, jak za Dyoklecyana /Łos: 21/ dni się dziennej gdzy
zachmurzyły,/ Sk: 22/

S. 227. (wielkiemi zachodami wielkość swoją
kupić (okupić) musiał Sobieski; (Karp:)
K. 182. Kazimierz Jagiełło (Jagiellończyk) u-
miérając, w osobliwym tajemnym schowa-
niu, sto tysięcy złotych czerwonych (dukatów)
ukazał, które między syny rozdzielił; (Stryjk)
" 183. Kardynat Hozyusz zacnéj nauki człowiek. (Orzech:) (zacnéj = wielkiéj ceny)
N. 264. Niemogąc Bolesław dogonić uciekających Czechów, po zadzie włokące się ludzie pobił; (Kromer)
H. 23. Hanibal, iż niemógł ujść Rzymian, zadał sobie iad; (Biel: Sw: (struł się))

Polska

R. 65. Ten który ręcznika (adwokata) potrzebuje
ma on żądać Sędziego temi słowy: Panie
sędzio, sprzyjaj mi waszmość człowieka któ-
ryby u sądu rzecz moją sprawił, (Szczerb: Sas:)
L. 69. Panowie Litewscy Kazimirza (Jagiellończyka) usilnie o to żądali, aby z niemi sam
obecnie mieszkał w Litwie, (Stryjk) (toż
samo w tem momencie żądają węgry od Luxa-
bur, & Phil:) (Józef) Albo wmindensolt päsin Lu-
Z. 152. Zwyczaj, położenia dziecka po urodzeniu
na ziemi, i podniesienia go przez ojca, zna-
czył wolą rodziców, przeznaczenia spadków
dzieciom, nazywając ie zadziżaną połowicą,
t.j. następcami, (Czacki)
" 153. (Zygmunt Margrabia zaduszny obrządek Ludwikowi Węgierskiemu (zmarłemu) znamienicie odprawił, (Kromer)
K. 183. Kettler ku bezpieczeniu, i trwalszemu
zadzierżeniu ziemi Inflantskiéj doko-
rony, uczyniony wolnie iest Książęciem
Kurlandskim; (Gorn: Dz:)
L. 164. (Iliada bardziéj zadziwia; Odyssea
więcéj naucza; (Gol: Wym:)

Grecya

" 165. Jan Król Czeski dosyć trudności uży-
wał z węgry, i z swemi, na ostatku chciał
i zatrzymać cesarz na woje wództwo Rzymskie
z Ludwikiem, Królem Rzymskim (Biel: Św:)

A. 57 Dykteryjki:

T. 135. Stało się w Tarnowie w R[u] 1598. przez Żydów iakieś okrucieństwo, ale zagłuszyli złotem; /Syr: =/ zamordowanie dziecka chrześciańskiego/

H. 24 Herb orła białego, znalazł Lech u swojch Sarmatów, iuż dobrze zagoszczony; /Nies: =/

Polska

Z. 154. Zagrodnicy, który na ogrodzieh tylko siedzą, a robią panom swym, płacą po dwa grosze; zagrodnicy, który ku zagrodom rolę mają, po 4 grosze; zagrodnicy co domki mają, i ogrody, a naczynie bez robót są, iakiekolwiek obyście mają, po sześć groszy; /Vol: Leg: 663 = Zyg: august =/ Takie to podatki opłacały lud wiejski w Polsze, w połowie 16[o] wieku; /

B. 78. Bocian gdy się starzeje, zaraz dzieci iego, wziąwszy ojca do gniazda, żywią i karmią go, a czasem w kolonie tych dzieci jakoś tak ojcu pomagają, zagrzywa pierściami; /Papr: Kot. =/

S. 228. Szukając królowi dziewicę, z nim będzie zagrzywać ciałka, a spać będzie w łonie jego, że będzie ciepło królowi /Dawidowi/ Budn: 1. Reg /, a bierz pan niego Dawida grzejąca =/

C. 176. Kwitnęło niegdyś królewstwo Czeskie od szczepieństwa, na zagubę imię prowadząc; /Kromt dobrze przepowiedziane

D. 103. Trzysta wieść, iż Dymitr zabit, a Zborowskiego w Czechach zakamowano tam, gdzie Dimitra zabit; /Gorn: 22: =/

G. 73. Gdyby się u kogo w nocy zajęto, czegoby gospodarz najpierwej postrzegł, a nie wołałby na ratunek, tedy ma być w ogniu wrzucon; /Szczerb: Sax: / prawo ostre, ale sprawiedliwie /

W. 290. Wojewodzie Krakowskiemu, który z bitwy (pod ?) uciekł, posłał Krzywousty /Bolesław/ kożuch zajęczy, iż skóry na uciekanie iako zajęcz; /Biel: 87. =/

Z. 153. Nadano pewnemu gatunkowi sieci na ryby w krajowach nazwisko żaki, iakże to daje widzieć z jednego nadania swobód Mtyniarowi, od Matyjasza, biskupa Krakowskiego w R[u] 1353. /Czacki/ mniemam, że może żaki szkolne tego gatunku sieci wymyślili. /

K. 184. Kazimierz W. umorzył głodem, czyli zakarmił sianem i wodą, za różne rozboje Maćka Borkowica wojewodę Poznańskiego. /Czacki/

A. 46. Świat nie dawno jeszcze cale nieposzczesnego, z zapadłego zakątka pan, powracając przez swój świat, smniemał się, że okrąg ziemi nie jest większy; (Bielsk: Len: (mowa o Alexandrze macedońskim))

Z. 156 Byli u Żydów zaklinacze czartów, którzy modlitwami i zaklinaniem, djabły z ciał ludzkich wyganiali; (Sk: Kz)

S. 229. Pozwolił Synod Bazylejski Czechom Sakramentu (Komunii) pod osobą chleba i wina używania, tym jednak zakonem, aby i pod jedną osobą używania świętości, trudności nie czynili; (Krom:)

J. 166. Jonatas i Onkelos, talmudziści bardzo starzy żydowscy, jeszcze przed Bożym narodzeniem (przyjściem Chrystusa) zakon Boży wykładali; (Wuk: Zw:) Słowo Boże = Pismo.

Z. 157. Cały niemal Białoruski kraj R. 1772. zakordonowała Rossyja; (Stat) Po zakordonowaniu kraju zostawione nam są tylko resztki; (Vol: Leg: 8. 640)

B. 79 Bolesław II (Krzywousty) wjeżdżając do Kijowa uderzył mieczem o bramę złotą, odnawiając zatarte na niej starożytności, szabli pradziadowskiej zakresy; (Nar: hist)

B. 80. Błądokrąt (Labyrinth)

Polska

Z. 158. Ten, który się chorobą zakrywa, że porwany przed sądem stanąć nie może, na drugich zaś rokach ma przysiąc, jako prawdziwie niemocen był. (Stat: Lit:)

M. 108. Monopolia formowały się w Polszcze same przez różne zakupy, i stowarzyszenia, bez interwencyi rządu; (Czac:)

Z. 159. Zakus nad żacikami wszechnicy krakowskiej; (Pamflet (Broszura) przez Dunchowskiego napisany, i wydany naprzeciw Uniwersytetowi Jagiellońskiemu)

" 160 Żona Popiela II. zakosztowawszy raz smaku w panowaniu, wszelką władzę sobie przywłaszczyła; (Krom: 46)

Polska

D. 103. Da P. Bóg dziś ten ogień ojczyzny naszéj krwią najczystszą ciałka zagasi [illegible]

K. 185. Krzewiciami pozbyli Polaków, z Bolesławem u siebie na leżach będących, zabijać, gdzie się ino którego zatajić mogli; (Stryjk.)

" 186. Krakus długo wzbraniał się księstwa, wszakże prośbami i przynagleniem panów, tęsknią ojczyzny zniewolony, zaledwie opiekę Rzeczypospolitej przyjmuje; (Krom. 35.)

Kl. 25. Haff, czyli odnoga morska, w którą wpada Niemen (Memel) zowie się dotąd zalewem koronnym; (Nar. Hist. I. 1.) do Korony Polskiej należącym.

IV. 291. Zadał Władysław Krzyżakom [illegible] mowę na Łużka, albowiem się byli Krzyżacy wdowom zaliczyli, i na rozkoszy i zbytki wszelkie udali, przeto im ciężko było uchać; (Biel.) zdaje się Władysław [illegible]

Z. 161. Po Zygmuncie I-ym wszystka Korona przez sok w żałobie chodziła, i nawet [illegible] pustych było, nawet bez czarnej sukni i prostemu człeku wyjść; w tenczas na pannach nie słyszał wieńca, ani grania muzyki nie słyszał; (Biel. Jozz. wyr.)

" 162. Żaden obwiniony odpowiadać na żałobę niepowinien, któraby jego językiem uczynioną niebyła (Szczerb. Sax.) Do tego ludzkiego i sprawiedliwego prawa, z trzech rozdzierców Polski najpóźniej stosuje się nasza Rossyja. W języku dotąd prowadzone być wszystkie, a nawet delinkwent języka niemieckiego nieposiada, przez tłumaczów.

K. 187. Pobitego Krzyżackiego będąc Kazimierz żałościon, że go porażono, myślił jakoby Krzyżakom to oddać; (Stryjk.)

m 109. W nich jeden, na który na święta każe rzecz nie zatykać tej panny uszu, bo jej [illegible] tawać nie będę. (Opal. Sat.)

J. 167. Judita, małżonka Władysława Herma, niewiasta nabożna, bogobojna, jałmużny dawała, ludziom ubogim zakładała, wszystko przez Bóg rozdała; (Biel.) zakładała [illegible] szyła za nich.

D. 104. Nigdzie despotyzm nie zamieszkał więcej, ani okrutniej szlachty, jak we Francyi (Drestyt:)

R. 66. Różność religij nie kładzie u nas przeszkody w zamysłach, (N. Dam) a więc Konst 3 maja 791. była w tym względzie liberalniejsza, jak prawa aust:

P. 270. Gdy Plato i Arystoteles za wiekuistych uznani, nie bacząc czem był kto zamiatać miał tym tytułem, (Gorn: Dw:)

K. 188. Kopiom polskim przeszyntu niewolno było dalej potoczony iszedź, i na dolewań ustawiać, aby to tego zamknienia (ograniczenia 4. lata (Biel)

" 189. Kazimierz, umiera w zamyśle spokojnym dnia 28 Listopada R. 1058. ostateczny dzień żywota zamknął; (Krom)

" 190 Kronika Duisburga zamyka w sobie wielkie, częste, gwałtowne, i ustawiczne wojny Krzyżaków z Litwą, (Stryjk)

W. 292. Wandali pod Słowakami się zamykają (Sk: Dz:)

B. 81. Uważajcie, mówi Bolesław do Rycerów że ta bitwa zwierzchność, ta zdrowie, i swobodność ojczyzny naszej w sobie zamknęta, (Krom: 137)

G. 74. Gotowie z zamorza potnocnego do nas przyszli. Prussowie stany byli z Litwą jednego narodu z zamorza, potomkowie gotów (Biel)

Z 163 Zamość, miasto w Bełzkim, obwarowane na kształt fortecy, z Akademiją fundowaną od Jana Zamojskiego, Kanclerza, i Hetm: w. Koronnego R. 1589. Była ongiś teraz tu leca Mo[illegible]ówka Zwiówka Tomasza herbu Jelita, w której mieszkał, była mostem oddzielona od sąsiedzkich, nazwana ją Zamościem, a jego Zamojskim od wioski zwyczajem w ów czas pospolitym, (Boh: 7. Zam)

M 110. Mieczysław II gi obrażony był od wszystkich opuszczon, z tąd zamyśliwszy się, wpadł w szaleństwo. (Biel)

F 12. Fredyryk Cesarz (Barbarossa) (Żółtobrody) powód zapała wszystkiego Kościelnego rozerwania, mowny, chytry, i hardy, (Sk: Dz)

A. 58. Dykteryjki:

T. 136. Teodozyjusz, gdy się gniewem zapalać począł, 24. greckich liter porządnie wymawiał, aby ona zapalczywość, za tym pomknieniem czasu, ostygnęła, a osta biała; (Kosz: Lor:)

„ 137 Jednej zimy za Tyberyjusza 13. miast Azyi zapadło się. (Skarg:)

N. 265 Niniwe się zapadło, tak że śladu mało, albo nie znać, i trudno zgadnąć kędy stało. (Mm: Ryt.)

Z. 164. Jan Zamojski wyzwany był na pojedynek od Karola Księcia Sudermanii, lecz ten nie chciał wyjść na plac z nierównym co do urodzenia sobie przeciwnikiem; Zamojski zaczynał się starać u papieża o tytuł Książęcia, aby mógł się zbliżyć do zapaśnictwa z Karolem. (Krasicki)

„ 165 Teraz to się zdaje rzecz dziwna zapiecolegom, iż Rzymianie z Salomonem do ziemi ... dzi przyżeglowali (Stryjk.)

T. 138. Trazybul, jeden z archontów ateńskich konstytucyją uniósł takową, aby rzeczy przeszłych, więcej nigdy nikt nie wspominał, i to zapomnienie, ani wspomnienie od atteńczyków Amnistyą było nazywane. (Warg: twal) (należy pod artykuł: Amnestya Amnistya)

B. 82. Bazyli, cesarz Grecki, kazał oddać Włodzimirzowi za upominek zaponę wielką złotą, na której był wyryty sąd ostateczny. (Stryjk.) (Włodzimirzowi W. Księciu Kijowskiemu, który ją przyjął wiarę Chrześcijańską.)

K. 191. Kozacy Zaporowscy tak zwani od zaprogami (porohami) (Kataraktami) Dniepru mieszkają; gniazdo ich jest wyspa na Dnieprze Tomakówka, trudna nader do przystępu, a u nich miasto Czerkasy stolica. Od tej wyspy poczynają się rozmaicie kowane Katarakty, które po skałach jak po progach z wielkim pędem, i łoskotem spada.

/: ją: Samuel Hektor Szymanowski, świer-
szcz Mars Suromacki na k: 85. wylicza ta-
kowych Kataraktt, iedna zadrzuga 13. które
mają swoje własciwe nazwiska, mianowicie:
1. Kodak; 2 Surok; 3. Lochanny; 4 Towatcza-
ny; 5 Kniehyniaj; 6. Nienasytec; 7 Dzwoniec;
8. Woronickoio; 9. Woroniec Zabory; 10. Bu-
dyto; 11. Liniec; 12. Liciany; 13. Wolny. Wspo-
mina o tych progach /porohach/ także
Const: Porphyrogenita w dziesiątym dział-
mie: /rup: /
L. 166. Zborowski był od Niżowskich Kozaków
którzy się Tatarskiemi motojcami zowią,
deklarowan za Hetmana; (Papr: K:)
L. 70. R. 1197 przyjechał do Polski Legat z
Rzymu, zapowiadając Kapłanom żon
i kucharek; /zakazując/; zabraniając/
Legat Gregora VII. Papieża (Biel:)
S. 230. Skoro się wieść o zabiciu Stanisława
biskupa do Rzymu doniosła, Gregorz
VII. po wszystkiej Koronie
Polskiej, obrzędy zapowiada; /klątwę rzuca
na Polskę/ Krom. 108.
L. 177. Czechowie, przyłączeniem Szląska do
dzierżaw swoich świeżo zaprawieni, opa-
nować całą Polskę spodziewali się; (Krom)
W. 293. Wojewoda Wołoski, zaprawiwszy
się pod Bukowiną na Polakach, wtargnął
do Rusi; (Gwag)
L. 167. Zaprawiwszy się Zygmunt na Prussa-
kach /w Prussakach/ wtargnął do
Inflant (Ot)
S. 231. Sybarici, mając mieć u siebie gości
zakiem ich naprzód zapraszali, aby mie-
li dość czasu na wynalezienie sposobów
godnego y wykwintnego ich przyjęcia (Żab)
D. 271. Prawo powstania przeciw przywłaszcz-
czonemu rządowi, niezaprzecznie zawsze
zostaje przy narodzie, (Ust: Konst)
L. 71. Dla pokazania większej Rumieszczanom kra-
/.

/ Kowskim przyczyny trwości; Leszek Czarny / głowy sobie łotrzy / obyczajem niemców zapuścił, i odzież na narodu tego używać począł; / Narusz. m. Tom. / być to dowodem, że miasto Kraków w 12tym wieku w największej części przez Niemców zamieszkałe było. /

S. 168. Dolny starym zwyczajem idąc zaraz od starozapustnej niedzieli post przedwielkanocny zaczynali; Innocenty IV zaś pozwolił, aby w zosem, w innych krajach zaprzeczonym, dopiero od dnia popielca zapuszczali; / Kuś /

N. 266. Niedziela zapustna zowie się w staropolskim języku, pięćdziesiątnica; / Ł. Kaz

P. 272. Przemysław / Król polski / gdy z swym dworem w dzień Sᵗᵉʲ Doroty zapustuje wesoło, zabity bezbożnie zginął od Brandenburgskich Margrabiów w Rogoźnie; / Nar. Rys. /

Ż. 168. Zapuszczański trakt, zwała się część województwa Trockiego, od Niemna ku Zowintom ciągnąca się, albowiem w litewskim języku kraj bliski lasów, zowie się zapuszczańskim krajem; / Kopcz. Gr. / Dyk. Geog. /

Ż. 169. Żarów, miasto w Łużycach, które przez Niemców na Sorau / Sorau / przechrzczone. /

K. 192. Książęta Litewscy Koryatowicze, Kamieniec i insze zamki Podolskie, zarąbili, a do W. X. Litewskiego przyłączyli; / Stryjk. / (Zarąbili = zniszczyli) Łuk. /

S. 169. Jezuici sami na Antychrysta zarąbują (zacinają) nie Ewangelicy / Lutrzy / Żarn. Des. /

„ 170 Jakwinżowie / Jadźwingi / wolności swoje i ojczyzny swobodę, zarazem śmiercią mężną, mężni mężowie, zapieczętowali; / Stryjk. /

„ 171. Był Jadwidze pierwszy oblubieniec Książe Rakuski (Wilhelm Henryk) umyślił, który mu zakład albo zaręka dwieście tysięcy złotych, wszakże i za tę zaręke postawić Litewscy przyrzekali, czego miał Jagiełło / Władysław / zapłacić. / Stryjk. /

K. 193 Korneliusz Sypnio, odniósł w dymie wzarobku, życzyży kartagińskiego napis na nadgrobku, (Mon.)

T. 139. Tam, na zarodach swiatości, co być mają ważności zasiada zaraz na przemianę; jedne zniech przedziej wykłutia czekają, inne za tysiąc wiekiów spodziewane. (Karp: (Nikt by podobno w tych 4ch wyniosłych wierszach, nie poznał autora sielanek: Filon i Laura, Do Justyny &)

K. 194. Ustanowił Korneli papież, aby przed zarastaniem, t. j. przed 14tym rokiem, przysięgi od dzieci nie wyciągano, i nie wymagano (Skrzat:)

S. 232. Król (Stanisław August) oswiadcza, że konstytucyi 3o maja (1791) przysiągł nie na żart ale żeby całości jej pilnował, (Gaz: Warsz. Kurierów nikczemny) we 2 tygodnie potym oświadczeniu, przystąpił do konfederacyi Targowickiej &)

D. 105. Za Dyoklecyana był w Rzymie blazen żartowniś, który największe śmiechy czynił zebrzesianin, (Sk: Zw.)

P. 273. Postanowili byli, Persowie tak: że czyj koń najpierwej zarży naplacu do tego konkursu przeznaczonym, ten będzie królem. Koń Daryusza poczuwszy owo miejsce, gdzie był dniem wprzód spuszczon z klaczą, zarżał najpierwej. (Biel: Sw: (takiej odkąd królowie i dynastyje!

R. 67 W Republikach (Rzeczach pospolitych) obywatele dla dowodu swojej wolności, zaczynają się współmać (Stas: Num.)

K. 195 Kardynał Fryderyk głowy Sw. Stanisława w blachę złotą zasklepić kazał, (Kromer) Jest ona dotąd jeszcze w skarbcu katedry krakowskiej na zamku, a grób kardynała, przed wielkim ołtarzem tejże. (Fryderyk Jagiellończyk, brat Zygmunta I)

D. 274 Jan Łakomski gotów zaślubić sobie trąd, starość, kalectwo, i najgrubsze przywary, byleby przy tym wziął stotysięcy; (Mon.)

A 59. Dyktecyjki

R. 68. Roku 48. (p. n. Ch.) Euzebiusz kładzie zasin (zasmięcie) albo jako się Rościło twyrazas: uwniebowzięcie N. Maryi Panny; (Sk. D2)

P. 278. Podróżne Monarchów potrzeby, zastępowały wolawniej Polszcze wtęsicianie i miasta dodawaniem żywności poprzez żadających bezzapłaty; (Nar: H. I.)

R. 69. Legija Rzymska, czyli zastęp, miał wsobie żołnierza blisko 6000. (Twory: Cesi)

S. 233. Stanisława Ś. (Biskupa) zaświęcił Alexander IV. papież (Łuk: Zs: H.) i canonizował na Ś.

G. 75. Grzegorz papież zaświęcił Elżbietę Ś., Pawła Ś., Jana Ś., i ścięcie Jego; (S. t.) i dziś dla nich obchodu swiętnego wyznaczył.

M. 171. (Mantua zaszczyt z Marona odnosi (Hul. Ou. t.) że była ojczyzną Wirgiliusza)

P. 276. Poganie w Prusiech kiedy niewiastę pogrzebują, tedy jej kładą nici i igłę, aby sobie zaszyła jeśli się jej co zedrze na tamtym świecie; (Stryjk.)

O. 122. Ojcobojca u Rzymian w wór skonany zaszyty, z hańbą niezmoszną życie tracił; (Siemb.)

Z. 170. Zawisza czarny, człowiek niezatrudnionej pamięci, przezwisko własne godnie (Krom. 500)

W. 294. Węgry dzielą się na cztery cyrkuły; przed dunajski, zadunajski, przedcysański, zacysański; (Węgrw. Geogr. Łomon. Hryś.)

S. 234. Śmiebrata, bożek Pruski, państwa powietrzne i domowe zawiadywał; (Krom.)

K. 196. Kardynałowie stąd nazwani kardynałami, że blisko papieża będąc, i radą go wspierając, byli tym, co są zawiasy (cardines) dla drzwi; (Sk: D2)

O. 123. Ojca Ojczyzno, choć bym twej granicy zzawiązanemi dotknął się oczemi, wnet bym cię poznał, tak mi coś rodzinnego zaraz do serca skoczyło samego; (Dał. F.)

D. 106. Dąbrowka (Żona Kazimirza) sprawowiwszy świętem zawsze a koroną, zawiesinzaś nigdy głowę strojła; (Krom.)

D. 277. Piękna niedojrzałych (niedojrzałych) nasza poetów ojczyzna; że miary zawiórszona niema innej Polszczyzna (Zimor: Sil:) (tj. wyggo rowana, wzniosła (przesadna))

T. 140. Widzisz Tarnowski, że choć w zawierusze jeszcze twój naród wzajem ...że płodny; (Kras. ...)

N. 267 Necker zawiódł Francyą swoimi projektami finansowemi (Gaz: Nar:)

D. 107 Dyonizyusz nad tronem Damoklesa miecz płytki na cienkiej bardzo nitce zawiesił; (Boh: Kom.)

R. 70. Rzecz nasza zawieszona jak na ostrzu stali; Tachwila albo zgubi, albo nas ocali; (Dmoch: Il:)

S. 233. Spuszczę się snie lub na oczy moje zawiś na moment me niepokoje; (Teatr Lud.)

D. 278. Dziś zabijają, odzierają, najeżdżają, rozganiają; ludzie ... jednak wskrzesłe, a ty chłopku pewnie; za snopek, lub barana, zawiśniesz na drzewie; (Pilch. Lud.) powieszony ... [illegible]

" 279 Dziękuję to zawód, który ma na celu, życie pożyczone, i wiek nieśmiertelny; wszyscy doń dążą, nie dochodzi wielu, Bo prac ... tylko umysł dzielny; (Zab: Zabł.)

T. 141. Turcy wszyscy pospolicie zawoje (turbany) białe noszą; tylko powinnym z linij Machometowej zielonych używać wolno (Gwagnin)

N. 268 Nie naprawi sam Dedal upornej maszyny Gdzie się sprzeczne tą własnym zawrotem sprężyny; (Nar: Dz:)

W. 294 od narodu Włodzimierzowo (rodu) (Kijowskie), i wszystkiej Rusi Książęta zawzięły się (Kron.)

K. 197. Zbójce, którzy się byli natenczas w Polszcze zagęścili; (Kazimierz W. poskromił.) (Kron.)

Z. 171. W 10tym wieku Książęta Zadnieprscy zaglądali z tej strony Dniepru, na wolne narody Sławiańskie (Nar. Lat.)

Z. 172. Zazdrość, i dzabla, lo swiatło się nie cierpiąc, w czarnych lochach siada; Nigdy prosto nie patrzy, żyje tylko z trzyżą, żółcią pluje, i splutą złote za pokorą liże. Smutna zawsze, chyba że gdy ciężkie słyszy bole; każdy ją trafi po myślny ostrym sztychem kole; [Zab. –]

W. 295. Wołoszczyzna wielkie teatrum na któ- rym się Węgrowie, Polacy, Niemcy zbijają; [Ktoła Tur –]

R. 71. Rozbójcy [rozbójnicy –] Rawka, i Świebo- dowski, przygraniczy Szlaskiej, rozbijali wszę- dzie w Polszczie [Biel –]

Ł. 72. Jan Łaski pierwszy przedsięwziął zbiór Sta- tutów od Kazimierza III. aż do Aleksandra; [R. 1506. Zab.]

K. 198 Katolikos znaczy w greckim języku po- wszechny, albo soborowy, soborny [Fund. –]

Z. 173 To Zbójca, co ujwiście świato depce prawa, A Bohatyr największe co narodom stawa; Lotr iest co kilka zdarł szyi pod mieczem śchy- łagłowę; Bohatyr, co bezkarnie zdarł świa- ta połowę; [Zab.]

" 174 Zbożny, [Imię staropolskie, znaczy to samo co Augustus, tak iak Szczęsny znaczy to samo co Felix –] Linde]

" 175. Zbrodziła Polskę, R.o 1363. plaga morowego powietrza [Brom.]

D. 280. Według Marcina Galla dwojakim sposobem uzbrajali się dawni Polacy; iedni, [zwani loricati] mie- li zbroje z blach żelaznych; drudzy clipeati sa- mych puklerzów używali, zresztą lekko przy- brani; [Nar. hist.]

B. 83. Bogdaj w swym życiu nie doznał wesela, kto którysza wynalazł na świecie, kto dla potrzeby tracić przyjaciela, sercu nazbyć mu na, iak na tandecie; [Zab. Nar.]

Z. 176 Zbyszek, Zbyszko, [Diminutivum imienia: Zbi- gniew; [Linde –]

D. 168 Długosz, i Bielski pierwszą zbytku Polskiego /.

w epokę składa jeszcze pod panowaniem Kazimierza Jagiellończyka, mówiąc; że po zakończonej Pruskiej wojnie, Polacy oddali się nawszystkie zbytki i rozkoszy, (Skarb: Dol: (Owczesni Krzyżacy zaszczepili skłonność do zbytków wśrzenim i piana w szlachcie polskiej, (która August II. (Sas) w 300 lat później w całym kraju rozkrzewił (m:)

M. 112. Messalina, (żona Augusta Cezara) (chodziła potajemnie do domu zbytniego (tł. do samotnego, do domu rozpusty cielesnej)

Z. 177. Zdrobkowana moneta, (zdrobna moneta, którą dla wyrównania rachunku, zwiększa np. złotówa, zdukata (się wydaje)

G. 76. Gedymin, zdobywa Kijowa, (Nar: Lst)

Z. 178. Modlitewkę: Zdrowaś Maryja, kuchwałę N. Panny Maryi, mawiać na każdy dzień, postanowił papież Jan XXII.

" 179. Zupełny różaniec, (wieniec, składa się ze 150. Zdrowaś Maryi i 15. pacierzy rozdzielonych na dziesiątki. (Bzow: rzy:)

N. 269. Nazawygramie twój przyjaciel Flakko, zdrowie posyła z gotyckiego szlaku, (Zab pozdrowienie (Ov: Naso Flor: Flacco salutem dicit

K. 199 R. 590. było (w Rzymie) takie powietrze że skoro ianim kto kichnął, zaraz umarł, i dlatego kichające pozdrawiamy: Boże daj zdrowie, lecz dawniejszy to obyczaj. (sk: dz)

P. 281. Pamiętam jak trybunał sądziłem w Piotrkowie, Kasztelan był marszałkiem, niechaj mu Bóg da zdrowie (Niemc: J. D.

K. 200. Ksiądz Łukasz Żwowczyk wśwtkim ze branim, Został w Dworskim (Orzechow: Qui:)

Z. 179. Pierwsza druga dowiedzie, dlaczego obie o razem wbiedzie; (Szarada: Że brak (m)

N. 270. Niechwzenym sposobem nabywają Albańczy

A 60. Dyktoryjki

/ nie zebraniną, takoż biegunowie, co to je widzimy zawsze w Częstochowie, u Kalwaryj i przy każdym kościele; wszystkim tym robić każą; /Star: Vot:/

D. 109 Dominik Sty żebractwem żył, i po żebraniu myślebie chodził; /Bizik: Dom:/

K. 201. W Krakowie, przy Kościele P. Maryj był zegar cały, który po zachodzie słońca tak wołał, jak u zimie, każdego czasu 24. (godzin) wybijał; /Stawr: Sk:/

M. 113 Milsze jest zdrowie poczęstki niemocy; milszy wschód słońca, pobuzliwej nocy; milsza po przykrej żegludze, części lądu, i po nierządzie, milsza lepszość rządu; /Zab:/

" 114. Mężczyzna, który nie ma piętnaście lat, a żeńczyzna dwanaście, niewinne w prawie odpowiadać; /Tarn: ust:/ Żydy

" 115. Za mężczyznę pięć syklów, a za żeńczyznę trzy; /W. Lewit / Bibl: Gdań:/ za żeńczyzną = dziewka, białogłowa/

R. 72. Reformacyja zepsowanych obyczajów Polskich, napisana przez Szymona Starowolskiego.

L. 73 Listy, córkom wstępienia na tron /na Królewstwo/ zabraniające, przejęmy, wymyślony, a zepsowane i wymieszone, za próżne opowiadamy; /Herb: Stat:/ za próżne, tj. nie istniejące/

Z. 180 Ze rebie, łanom, i ostokom dawano także imiona: rzebia, szlaki, i tępionego wymiaru niwiaty, bramie jako dnie orania, /Czacki: pr:/ ob. Włoka /

K. 202. Za Jana Kazimierza /R. 1652/ pierwszy raz sejm od jednego posła był zerwany; /Skrzet: pr: polski:/ zmocą zaprowadzonego liberum veto.

W. 296. Wszystkie te szelmy z tołoch wymuszkane do naszej mitej ojczyzny, jakoby do szumadliwy żyży wotkęcie, albo szkuie spłynęły się; /Warsz: Reg:/ Żyza, szczaw, miejsce w szkwie, gdzie wszystkie wody i plugastwa ciekają; /Klon: Fl:/ Lude /

Z. 181 Zyzka, Zeszka, Zyszka, imiano wo-
dza Hussytów, t. j. sektatorów
nauki Jana Hussa, spalonego na soborze
Konstantyńskim) zwany tak albowiem
ślepy był; Zyzka od kielicha zwano
go dlatego, że według nauki Hussa sa-
krament Eucharystyi w dwóch postaciach
t. j. wina i chleba, przyjmowany być tylko
winien, tak jak w kościele orzymskim
P. 282. Panowie i szlachta, Ludwikowi zezwo-
lili, aby po nim dziewki dziedziczyły
(Herb: Hist: t. i. Maryja w Węgrzech, Jad-
wiga w Polszcze) ob. L. 73
K. 203. Na Kraka (Krakusa) wszyscy się jedno-
stajnemi głosami zezwolili, aby był ich prze-
łożonym; (Długosz jednomyślnie)
Z. 182 Zizylija, Zizilija, Dzidzilyja, w mi-
thologii Słow: bogini miłości, rozkoszy t. j.
co Wenera)
P. 283. Gdy inni Słowianie zginali dla stałości
i Łazowskolana, Polacy bronili swej niepo-
dległości (Nar: hist:)
W. 297 Gdzie rzeka Wilna do Wilii wpada, zgliszcze (zglisz.)
ko, to jest: plac palenia ciał książęcych, i panów,
przedniejszych Litewskich, fundowany był Świa-
toróg, gdzie też kapłani Litewscy, bogom ofiary
za dusze zmarłych książąt czynili, i ogień wiecz-
ny gorzał. (Stryjk) miejsce owe zwano także:
żertwa, Żertownik
(zgrabnie)
C. 178. Łomi[illegible] że wiersze twoje pięknie
kształcisz, (?) jeśli łamiesz zgodę, jeśli li-
zykzgwałcisz? (Dmoch: Szt: Ryt:)
B. 84 ~~Zgor~~ Brandenburg, miasto i prowincyja
po Sławiańsku Zgorzelec (Linde Krasny)
P. 284. Papieża gdy koronują, zgrzebie (Ktali)
przed nim palą, mówiąc: sic transit gloria
mundi; tak mija cześć świata (Skarga)
285 Polacy zgrzytali (zębami) na Kazimierza Jagieł-
łowicza, iż za jego wolą Litwa Łuckowiczyła
(Stryjk)

K. 204. Kto by niewiastę zgwałcił, wieżą niższą karan będzie. (H. Zamoj.)

L. 74. Na sejmie Lubelskim R. 1569. skończyła się gruntownie unija, albo zjednoczenie W. X. Litewskiego z Koroną (Polska = Biel.)

Z. 183. Ziemia, tak się nazywają (nazywały) wszędzie części, na które województwa były podzielone. (Kras: Zb.)

„ 184 Ziemia, oznacza czasem kraj, państwo, n. p. Siedmiogrodzka, Duńska, Polska ziemia (Lud.)

„ 185. Ziemia święta, obiecana ludowi Izraelskiemu, Palestyna, (dla oglobeb.. Lud. = Lud.)

„ 186 Stan rycerski, t. j. szlachta w senacie nie umieszczona, zwała się inaczej ziemianami, a po stowie ich ziemskiemi, iż to ze powsiach swoich, które mają nazwisko dóbr ziemskich, mieszkając, uprawy ziemi pilnują, iż ze dawnej Polska dziedzictwo na ziemię, stąd każdą szlachtę zwano ziemianami przydając nazwisko prowincyi, n. p. Ziemianie krakowscy, Sandomierscy &. (Skrut: 9. 9. (teraz obywatel, Obywatele) ob. D. L. 52 Zbiór przys. hist:)

K. 205. Księga ziemiańska miała służyć na dowód possessyi dostatecznej do głosu na sejmiku. (Gaz. War.)

Z. 187 Ziemiennik, albo ziemny, Bożek u pogan Litewskich, którego w węższościach chowali, i mlekiem karmieniu, chwalili. (Stryjk.)

K. 206 Krzyżacy chwalili (?) Dyannę, nazywając ją Ziewonija (Krom.) Sarmatowie nazywali ją pospolitym swoim Dziewanna. (Stryjk. t. I. dziewa, dziewka, Dzidzilia.)

„ 207 Kryste, tys mieszka słuporodzonego oswieciat, Polskęs przywiódł do krztu swego, i sobie ustąpił Grom, Ładon, Marzanna, Pogwizd Ziewanna. (Stryjk: goń.) ob. wyż.

W. 298 Toż i Bootes skrzypiącemi wozy, Oświatą nam zimę, i częste mrozy. (Leszcz.)

Z. 188 Zimokwit (Colchicum autumnale Zeitlose) Zimoziół (Linnaea Borealis) kwitnąca pod śniegiem w krajach arktycznych (pradośnych Linde) (Kluk)

" 189 Ziołozwierz, czyli: czułoziół, ziele czujące (Sensitiva) (Zoophyton) (plante animal) (S.)

H. 26 Herezyja Sabelliańska, z powodu zlicia (zlania dwóch osób Trójcy) wiedzy, (Smotr.)

N. 271. Neptun w konia się przemieniając, z Cererą i Meduzą nierządne złączenia miewał, (Otw. Ow.)

W. 298. Władysław Łokietek, nie złamany żadną przeciwnością, z niebezpieczeństw samych hart duszy biorący, (Nar. hist.)

" 299 wielką wadą pospolitego ruszenia, jest zleniałość szlachty, nie ćwiczonej się po domach w sztuce wojennej, (Papr. W.)

K. 208. Za Kazimierza W. złoty zamysł, czyli przekop od Krakowa aż do Bochni prowadzić zaczęto, aby wodą Wisły rozpuszczonej handlowe potrzeby w łodziach przewozić można, (Kron.)

Z. 190. Polski wyraz: złodziej, okazuje, jak u przodków naszych, zamknięcia mało używających, największym występkiem była kradzież. (Kop. Gr.)

977 Godna podziwienia, jakość w Turczech, i wszystkim szatańskim na złość tyraństwu, doniesienie znajdują, (Klok. Świat.)

Ł. 172 Jaksa tu pokazać kasę; Bez złotka nima łaski nie ma, Złoto w kasie niechże gasić; Bez złotka kasia się trzyma. (Zab.)

G. 78 Grecyja wspomina swego Jana Złotoustego (Chryzostom.) Łacina Piotra Chryzologa (złotomównego) Polska Skargę (Bielsk.) (złotosłownego)

M. 116 Nie tylko u nas (w Polszcze) ale i w innych krajach monetę złotą nazywano czerwoną, moneta srebrna białą, a z dawna kowa czyli miedziana, czarną otrzymała nazwisko, (Czac.: przyst.) ob. wyż.

1.

Notata

bibliograficzna, i filologiczna do mego zbioru przysłowiów, przypowieści, dykteryjek &

a. najdawniejsze przysłowia, i ob... polskie, znajdują się w książkach Mikołaja Reja (zwanego z Nagłowic) mianowicie w księgach noszących tytuł Zwierciadła;

b. po Reju następuje: Salomon, Gutherus czyli Rysiński, który zaczął przypowieści polskie zbierać w R. 1580. a wydał je R. 1618. in 4° w Lubczu nad Niemnem (u B. Kmity) pod tytułem: przypowieści polskie centuryj osiemnaście; wyszły tego zbioru później jeszcze 2 edycyje, jedna bez miejsca i R. in 4°, arkuszy 9½ pod tytułem: Przypowieści polskie przez Salomona Rysińskiego zebrane a teraz znowu wydane, i na centuryj 18. rozłożone; druga w R. 1629. nakładem bibliopoli Lubelskiego, Jakóba [illegible]skiego, in 4° arkuszy 10½ między drugą a 1ą nie masz prawie żadnej odmiany, między 3ą a 1ą zachodzą znaczne.

c. Wiersz do tegoż Sal: Rysińskiego, z okazyi wydania przypowieści na końcu 1ej edycyi zamieszczony, opiewa: „Przysłowia różne, różnymi języki wydano,
Nasze (Polskie) snadź z dla niedbalstwa głucho dotąd miano;
Tyś pierwszy pokazałeś Rysiński mój drogi,
Że i u nas Sarmacki język nie ubogi;
Za czym Muza Sławiańska, takie twe zabawy,
Osądziła być godne wiekopistej sławy,
Sławy, którą, z daru Bóg ty zakwitł, niesz wszędzie"

Notata do Zbiorów przysłów

w porządku chronologicznym

1. Dokąd potomków Sławian słowiań[skiego] rodu. —

Był Rysiński kaznodzieją ewange-
lickim zboru, i nauczycielem szkoły
w Gdańsku, umarł w R.u 1626. —
Rzecz godna uwagi, iż autorowie, któ
rzy niemal najwięcej zasłużyli się w zacho
waniu, i wykształceniu języka polskiego,
skiego; Rysiński i Jan Ch: Bogum. Linde
byli oba wyznania luterskiego i
obywatelami Prussi północnych. —

d Trzecia tksięga, przystosowująca do nie
niejszego zbioru jest: gospodarstwo
jezdeckie, strzelcze, i myśliwcze z do
świadczenia N.N. Szlachcica polskie
go napisane R.p. 1600. wydane zaś
z dozwoleniem starszych w Poznaniu
1690. Szlachcic ów bezimienny żył po
między R.u 1540. a 1606. kt[óry] współ
czesnym Reja, dziełko tego dziennia"
to drugiego wydania, jest rzadkie.

e 47.m w chronologicznym porządku jest
Jan Żabczyc, czyli Jan Zabczyc, głoś
ny poeta za czasów Zygmunta 3.go wiel
ki stronnik Dymitra Samozwańca,
i temuż przypisujący swoje poemata,
wiadomo to, musiał z życie potrzeby
mnichem zostać. Pierwsze dziełko
zawierające zbiór dawnych przypo
wieści, wydał Jan Żabczyc w R.u 16[..]
w Krakowie pod tytułem: Polityka
dworska, in 4.o ark. 2 — wyszła dru
ga edycyja tej książeczki bez miejsca i
pod tytułem: Polityka dworska
przez Jana Żabczyca do druku podana.
Drugiego dziełka tegoż samego auto
ra i podobnej treści jak pierwsze, wyszło
w Krakowie u Marcina Filipowskiego
in 4.o arkuszy 3. pod tytułem: Fortuna

trafunek tego

i albo wizerunek postępków stanów
wszelakich." & & 3. dziełko samej bro-
szurka jednoarkuszowa J. Żabczyca
jest tak zwany [illegible], w R. 1630 wydany;
tak drugie, jak trzecie dziełko, od-
daje większą część przypowieści w [illegible]
zawartych wierszami, z tą różnicą
że w drugim w dystychach, dość licznych
i ~~przy~~ przypowieści prawdziwe
[illegible], w 3cim w strofach 4ro wier-
szowych (Quatrains) dość składnych
i trafnych;

f. Po Żabczycu następuje Andrzej Max.
Fredro, którego zbiór przysłowiów
i przypowieści wyszedł: w Warszawie
R. 1769. wydany przez Fr: Fredrę —

g. Pośrednie następuje Józef Epifani Mi-
nasowicz, który również jak Żab-
czyc, tylko znacznie, usiłował oddać
niektóre polskie przysłowia i przy-
powieści, wierszem rymowanym;
owoc tych prac jego zawiera się
w 4tym tomie dzieła wyjętego pod
tytułem: Zbiór Rytmów polskich
Józefa Epifaniusza Minasowicza
J. K. Mci Sekretarza, w Warszawie
w Drukarni Jego K. Mci 1756. in
4to od str: 204. do 221. —

h. Trafne i oryginalne przypowiastki a
dykteryjki, znajdują się również w [illegible]
[illegible], innych dziełach Wacława Potockie-
go, i w Ekonomii politycznej Jakuba
Kazimierza Haura; z którego niektóre
[illegible] Wójcicki, w 4tym tomie swego
zbioru przysłowiów i przypowieści, przyto-
czył;

i Pomiędzy Żabczycem i Maxi: Fredro,
występuje (Knapius) właściwie Knap-
ski, jezuita, którego dzieła użyte w
niniejszym zbiorze, są: a Adagia wy-
dane w Krakowie R. 1632 in 4o b. the-
saurus w Krakowie 1641. in folio; nako-
niec synonima wydane przez Kotarz-
kowskiego w Warszawie R. 1780.

k. Chłop znaczył w dawnym polskim
języku każdego mężczyznę, bez różnicy
stanu; białogłowa, niewiasta, ko-
bietę, otóż że samej [illegible] wyraz
kobieta może z łacińskiego: cupido [namiętność?]
zjawił się dopiero w połowie 16go
wieku; lecz w tak ohydnym znacze-
niu, że Knapski, jako jezuita w swo-
im go nieumieścił w słowniku (Thesau-
rus) a Marcin Bielski wspomina w
swoim: Sejm niewieści, wydanym
R. 1595. kładzie niewiastom w usta
gorzkie skargi, że teraz je dla więk-
szej obelgi, zaczęto kobietami przezy-
wać: vide: Sejm niewieści Marcina
Bielskiego, teraz nowo przez Joachima
Bielskiego syna jego wydany, w Kra-
kowie, w drukarni Jakoba Siebenei-
chera R. p. 1595. in 4o.

Autorowie, i dzieła do tego zbioru uży-
te, a raczej przez Lindego przytaczane
są, oprócz wyżej wymienionych, następu-
jące: Piotra
1. Andrzeja i Jana Kochanowskiego dzie-
ła rymotworcze; [całkowite?]
2 Bachowskiego mąż doskonały Epikteta
1632
3 Baniałuka czyli Antypasty matrimon-
kie, Kraków 1736. —

A 4. Notata

208

y. wzięcie litewskich, ruskich, rossyjskich, serbskich, słowackich, a nawet niektórych, które daje w tłómaczeniu niemieckiem, nie wspomina nawet z jakiego narzecza je wyczerpnął;

c. P. Wurzbach nie zdaje się posiadać dokładnej wiadomości narzeczy słowiańskich, albowiem często przystosowuje narzecza ruskiego (Rusinów czerwonej Rusi) mieniąc bydź przysłowiami rossyjskiemi, i ponieważ nie nadto wiele zamieszczonych przysłowiów polskich, są częścią w obiąś[illegible], częścią w ortografii pokaleczone;

d. Podział P. Wurzbacha przysłowia na historyczne, na apoftegmata, i na [illegible] tych ostatnich zaś na [illegible] przedmiotów okto[illegible] [illegible] jak n. p. o Bogu, diable [illegible] i innych zwierzętach, byłby niezły, gdyby był ściśle, i logicznie przeprowadzony; ale P. Wurzbach umieścił n. p. pomiędzy apoftegmatami, jak ich po niemiecku nazywa [illegible] deutsch[illegible], gminne przysłowie: Baba się gniewa na targ, a targ nie wie o tem; które prędzej niż który do sentencyj, lub apoftegmat nie policzył;

e. P. W. nie wie, czyli może wyrobić zasadniczą różnicę pomiędzy przysłowiami, przymówkami, i lokucyami, i pomiesza jedne z drugiemi.

Sprichwörtlich[illegible]

i bez względu na tak odmienne stano
wiska, które tak pierwsze jako
drugie stronie ludzkiej zajmują;

f W obliczu tak bogatej polskiej litera
tury, jest płytkość i niedokładność
dziełka P. Z. W. w wieku 19tym niedoda
wania; tem bardziej, że wszystko
co w sobie zawiera, jest ~~bezwzględ~~ żyt
życiem z innych dzieł polskich
odpisanym; a jednak nie raczył P.
Wurzbach wymienić źródła, zkąd
to tak obficie czerpał;

g Jedyną zaletą są tłómaczenia, które
niektórych przysłów, legend, i
pieśni gminnych, niemieckim wier
szem oddaje; i mimo niepartialność
z jaką niektóre przysłowia histo
ryczne, dla narodu [illegible] niemieckiego
i domu Rakuskiego nie[illegible]le ~~ko~~
~~rzystne~~ podchlebne, wy[illegible]nia, jako
n. p. Jedz złoto do złota, [illegible]
[illegible] [illegible]; [illegible]: ~~[illegible]~~
więcej stracił Maxymilian pod By
czyną;

h Tę dziejczność [illegible] winniśmy
P. Wurzbach, że czytająca publiczność
niemiecka, chcąc w jakiejś części z ję
zykiem polskim, i jego literaturą
obznajomić;

119. Szaniawski sprawa o Rzeczy
pospolitej Babińskiej w pamięt
niku warsz. R 1818.

120. Sarnicki Annales Polonorum
Lipsk —

121 Nauka liczenia przez Siennika, wydana w Krako
wie w Drukarni R 1564. in 4o —

122 Xa Alexandra Sapiehy podróż do krajów słowiańskich w latach
802. 803 odbyta w R. 1811 drukiem wydana; (Gotha

Nota. do przystowia: pragnie jak kania dészczu Tzetzes scribit, milvum (kania) solas aquas pluvias bibere, ideoque expecta re dum pluviat; (kn. Rys.)

+ gospodarstwo jezdzieckie, strzelcze, i myśliw cze, napisane R. 1600, a dodanka podane 1690 in 4º

123. Dzieła myślistwie: +

a Hussovianus de Bisonte, ejus una tione. w Krakowie, u Hier. Wiktora R. 1523. dziełko przypisane Królowej Bonie. Bison po polsku tur, albo Żubr. +

b Myślistwo ptasze;

c Myślistwo Zogarzyjt ostrożoga lwojewo

d Poznańskiego;

d Myśliwiec, wiersz przez Tomasza z Sieradza Bielawskiego. w Krak: 1595;

e H[illegible] albo zając, czek pod borem Zastrzań ski R 1650. 4 fr Cezary, drukarni;

f Pi[illegible]rozatek terminologij łowieckiej,

+ Ko[illegible]kiego. Warszawa, R 1822;

g Na[illegible]śliwstwa Ignacego Bobiatyńskiego. Wilno 823.

h Leśnicy w Kozienickiej puszczy / (Operat y na końcu

i

Notata

Przysłowia mają tę dobrą stronę, że w kilku słowach wykładają myśl, dla któréj wyjaśnienia potrzebaby kilka kartek napisać /Viktor Hugo Les Miserables/

Góra z górą się nie zejdzie, lecz człowiek z człowiekiem zejść się może; znajduje się i we francuskim /~~Wikt. Hugo~~ Blank. Al. Dum./

i w ogólności, a Polskie-go w szczególności, którą obecne dzieło ma na celu. —

a Czeska literatura jest dość bogata w zbiory przysłowiów tak z greckiego, jak i łacińskiego + ~~przetłoczony~~, ~~jako i własnego~~ własnego. Najdawniejszy ~~tego~~ tego ~~zbioru~~ zbioru ani są ~~jest~~ rękopism z R. 1514. w Bibliothèque Ros. w Paryżu znajdującej się; który w R. 1557. w Prostejowie pierwszy raz był wytłoczony; o którym Jungmann w swym dziele o literaturze Czeskiej, a Hanuš, teraźniejszy Bibliotekarz + w swojej broszurze: *Literatura přislowničtvi slovanského a německého*, wzmiankę czynią.

2 Alani proverbia, egzemplarz tego zbioru w rzeczonej Bibliotece tem jest znamienity, że jakiś stary Czech, począł swoim sentencyje Alana w R. 1203. wyjętej zmarłego na czeski język przekładać.

4. Dicta graecae sapientum wydane w Ołomuńcu R. 1558; drugie wydanie w Bernie R. 1586. i t. d.

+ języka czerpane, jak i własnego.

+ proverbiorum libellum, wydał go niejaki Vergilius R. 1498. w Benátkach,

+ tej Biblioteki

5.

‡ Catonis disticha moralia, cum scholiis Erasmi Rotterodami, et enarratione Baeminga Pauli Aquilini, Hradecmi; Olomuncii A. 1586.

5. Do tej epoki należą liczne wydania zbioru przysłowiów Erazma Rotterdamczyka, z których ostatnie ~~wystąpiło~~ w R. 1690 ~~1699~~ in folio; najlepsze zaś, i najdokładniejsze wydanie w Olivie przez Rob. Stefana w R. 1558. pod tytułem: Desiderij Erasmi R. Adagiorum Chiliades, juxta locos communes digesta. –

† pierwsze na stąpiło R. 1530 za życia Autora

Co do zbioru wszystkich Czeskich, kładzie J. Hanuš w dziełku wyżej wspomnionym na pierwszym miejscu: Libusin Sad, i Królodworski rękopism, który ~~de lingua~~ generis Bohemici zowie, i z których znaczną liczbę przysłowiów, dotąd używanych przytacza; dalej ‡ Dalemilową rymowaną kronikę z R. 1314. z której między innemi, ~~ ~~ przytacza przysłowia ‡ Bliższi jest tela košile, neželi sukně; ~~które się i w Polskim języku znajdują:~~ Bliższa koszula ciała, niż kaftan, t. j. bliższi swoj (krewni) niż obcy. ‡ ./.

‡ w Polskim języku znajdujące się, jak n. p.

‡ Nestrkaj prstu, kdeše dveře, nie kładź palca między drzwi, i inne, ~~niektóre~~

~~Nie kładź palca pomiędzy drzwi~~

8. Kronike Pulkawy z 14go stólecia, mianowi-cie z czasów Karola IVgo;
9. X. Tomasza ze Stitneho knihy a spisy ze 14go stólecia; nakładem matyce Czeskiéj w R. 1852 w Pradze świéżo wyda-nych;
10. X. Sżibora z Cimburka: Hadani prawdy, a lży o kneżskie sbozi, a opa-nowanie ich, od r. 1467.
11. X. Rękopism Pragski z r. 1467. zawierający mia-nowicie przypowiastki myśliwskie;
12. X. Bartłomiéj Hawlik zwarówa czyli Sono-wci, Księżki, o obcowa-niu ze światem czyli w świecie, od R. 1552. do 1610. (wydane nakładem P. S. K. z Karlsper-ku, w Pradze R. 1613.
13. X. Przysłowia Szymona Żebraka Łomnickiégo od R. 1560. do 1623. (Czysto zaś zbiory przysłowiów i przypowiastek są według Hanusza następujące:
1. Sbirka Smila z Pardu-bic, panana Richen-burku, též Flaška zwa-neho, przed r. 1403. ǂ
2. Sbirka dwou bratri čes-kich por. 1569. ǂ
3. Holomnicka sbirka přislowi (w Holomun-ču u Guntera R. 1507.)

ǂ Czeskich samych

ǂ własćiwie Czerwenki, wydana w Muzejniku Hanki r. 1829. w Pradze.
ǂ znaleziona w Archiw. Trzebońskim, 236. Brzo: zawierająca, najprzod przez Palackiego w Muzejniku z R. 1827

Φ późniéj wybrane Lit. Czes: N 845. wydanych.

/ zatwarwazowa

4. ~~Forma~~ Sgkob Srnci ditoria seu proverbia bohemica, r. 1582. które kilka wy dań dożyty;

5. Synopsis Neoforum latino Slavonicum; r. 1678.

6. Prislovi česká od r. 1645. z rękopismu p: Bocka októrym Jungmann w swojéj historyi lit: českiéj czyni wzmiankę na stron: 258. wydanie I.-go /

7. Sbírka prislovj Komen-ského, po r. 1627. i wydana nanowo w r. 1841. na-kładem Museum Cze-skégo /

8. Horneho sbírka prí-slovi (r. 1705) ≠

9. ~~Dobrowskeho~~ (Dobrowskie-go) a Pisellicka ≠zbiory ~~sbírki~~, (r: 1804.) ≠

10. Fr: Lad: Čelakowsky; ~~sberatel českích prislovi~~ ~~z ohatce r. 1827.~~ zbie-rac ≠ ~~czeskich przysło-~~ ~~wiow od por. 1827~~ —

11. Sbirka (zbiór) Jaworni-ckeho a Sychry od r. 815. do 822. wydane w Pon-dzie I pierwsze w R 815. drugie R 822. —

12 ~~Sbirki~~ (zbiory) w Cza-sopismach zawarte, jak n. p. ~~Ke~~ Včela česka (pszczoła) w R 834. przez Čelakows-kiego założona; Kampels-ka Kwéty (kwiaty) w R 842. w Praze

/.

≠ 8/9 Doležala R: 1746.

≠ kompletne

≠ októrym nowym wydaniu Ucze-czeczy myslą;

≠ nie tylko Czeskich, ale ~~cz~~ ogólnie Słowiań-skich przysłowiów i przypowiastek; w dziełach swojch: Mudroslovj, i böhmisch nationale Sprich-wörter zu diesen ... überhaupt...

Aforyzmy

w różnych językach

1. Zwischen Lipp und Becherrand, schwebt gar oft des Schicksals Hand;

2. Quel que soit le faux droit, que notre orgueil s'arroge;
Si l'homme fait les loix, la femme les abroge;

3. Qui donne aux pauvres, prête a Dieu (Vict: Hugo)

4. Dieu paye, mais il ne paye pas tous les samedis. (proverbe)

5. Tout le monde se servit de la Pologne, mais personne ne l'a jamais servie. (Mémoires de Guizot, Tom II. Ch: XIII page 274. vers 13.)

6. Le bruit est pour le fât, la plainte est pour le sôt;
L'homme honete trompé, s'éloigne et ne dit môt;

7. Quando Marius alleluiabit;
Antonius Spiritum Sanctum vocabit;
Joannes coenabit;
Totus mundus Vae clamabit (di[illegible])

8. Als unsern Herzen die Liebe noch unbekannt;
Das Schicksal uns beysammen auf einer Schulbank stand: /.

/: deshalb auch zeugt die Brust geschwellt;
wenn auch zu eng die weite Welt.
(Stammbuchblatt vom J. 850. aus dem Ungarischen)

9 Zu meinen Füßen brechen sich die Wellen,
die bald sich heben, bald wieder schwellen;
die Meeresgöttin zeigt mir des
Kleides Saum;
doch träum' ich kaum, steigt aus dem
Schaum.
Einem Chamäleon gleichet das Meer,
bald grün, bald blau, bald wie der
[illegible] grau;
bald silbern wie der Mond, bald
wie die Sonne schön.
O! wie schön bist du herrliches Meer!
(Nizza, im Nov. 863. von mir)

10 Sprawiedliwego i stałego męża
Nie wzrusza groźby nieprawego pana;
Nie lęka on się zdobywcy oręża
Ni wszelkiej burzy, ni wzroku tyrana. —
I gdy świat w gruzy rozpadać się
będzie,
On na zwaliskach spokojny usiędzie
(Strofa 1a z 3 Ody Hor: Justum et tenacem propositi virum &c. tłomaczona przezemnie)